

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**EMİR KALKAN ÖYKÜLERİNDE HAYATIN DIŞINDA
KALANLAR**

HÜSEYİN CİHAD KARAALİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**DANIŞMAN:
YRD. DOÇ. DR. HANİFİ ASLAN**

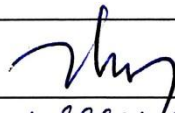

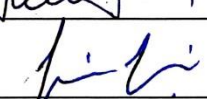
KONYA - 2017

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU

Öğrencinin	Adı Soyadı	Hüseyin Cihad KARAALI
	Numarası	138107011002
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı
	Programı	Yüksek Lisans
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Hanifi ASLAN
	Tezin Adı	Emir Kalkan Öykülerinde Hayatın Dışında Kalanlar

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan Emir Kalkan Öykülerinde Hayatın Dışında Kalanlar başlıklı bu çalışma 30/06/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Sıra No	Danışman ve Üyeler		
	Unvanı	Adı ve Soyadı	İmza
1	Yrd. Doç. Dr.	Hanifi ASLAN	
2	Doç. Dr.	Abdullah HARMANCI	
3	Doç. Dr.	Sinan GÖNEN	

 <p>KONYA</p>	<p>T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü</p>	 <p>SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ</p>
--	--	--

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	Hüseyin Cihad KARAALI		
	Numarası	138107011002		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Emir Kalkan Öykülerinde Hayatın Dışında Kalanlar			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Hüseyin Cihad KARAALI

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

Öğrencinin	Adı Soyadı	Hüseyin Cihad KARAALİ		
	Numarası	138107011002		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Yrd. Doç. Dr. Hanifi ASLAN		
Tezin Adı	Emir Kalkan Öykülerinde Hayatın Dışında Kalanlar			

ÖZET

Emir Kalkan konularını ve kahramanlarını toplumun satır aralarından bulup çıkarır. Kendi kişilik özellikleriyle de örtüştüğünü düşündüğümüz bu amaç, onun bütün öykülerinin çıkış noktasıdır. Yazarın arkada planda, görünmeyen kısımda ya da insanların bakma gereği duymadıkları tarafta kalan kişileri ortaya çıkarma amacı bir duruş biçimidir. Gerçekçi bir yazar olan Emir Kalkan'ın göz önünde olan kişileri değil, özellikle göz ardı edilen kişileri ortaya çıkarmak için bir çaba içerisinde olduğu görülecektir. Onun öykülerinde yer verdiği kişilere sosyolojik açıdan bakmayı amaçladığımız bu çalışmamızda tespit ettiğimiz en dikkate değer nokta bu kişilerin bir şekilde toplumsal hayatın dışında kalmış kişiler olduklarıdır. Kişiler ya kendi istekleriyle hayatın dışına çekilmişlerdir ya da toplum onları hayatın dışında kalmaya zorlamıştır. Bu noktadan hareketle özellikle seçildiği düşünülen öykü kişilerinin hangi sebeplerle hayatın dışında kaldıkları ve onları bu duruma sürükleyen toplumsal süreçler tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Emir Kalkan, öykü, edebiyat sosyolojisi, hayatın dışında kalmak, toplumsal tipler.

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

Author's	Name and Surname	Hüseyin Cihad KARAALİ		
	Student Number	138107011002		
	Department	Türk Dili ve Edebiyatı		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Yrd. Doç. Dr. Hanifi ASLAN		
Title of the Thesis/Dissertation	The Ones Outside Of The Life In Emir Kalkan Stories			

ABSTRACT

Emir Kalkan finds his heroes and topics from inside of the society. This aim, matching his character as we think, is starting point of all of his stories. Writer's aim to discover people on the behind side that people don't care to look at is a posture style. It will be seen that Emir Kalkan, who is a realistic writer, is trying to emerge people especially ignored ones. The most important point of this research, in which we aim to look at heroes of his stories sociologically, is that these heroes, in a way, are isolated people from the society. Either heroes want to be isolated from the society, or the society enforces them to be isolated. At this point, why the heroes of the stories, who are thought to be chosen intendedly, are isolated and the processes drafting them to these situations have been tried to be found out.

Key words: Emir Kalkan, Story, Literature Sociology, Being İsolated From The Life, Social Types

İÇİNDEKİLER

YÜKSEK LİSANS TEZ KABUL FORMU.....	ii
BİLİMSEL ETİK SAYFASI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	ix
ÖN SÖZ.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

EDEBİYAT VE SOSYOLOJİ

1. 1. Edebiyat Sosyoloji İlişkisi.....	4
1. 2. Edebiyat Sosyolojisi.....	6
1. 3. Edebiyatımızda Sosyolojik Unsurlar.....	7
1.3.1. Köyden Kente Göç Olgusu.....	7
1.3.2. Aile Hayatı ve Çözülme.....	10
1.3.3. Kültürel Çatışma.....	12
1.3.4. Ev-Yuva ve Ev Hayatı.....	13
1.3.5. Ekonomik Hayat.....	16

İKİNCİ BÖLÜM

EMİR KALKAN'IN HAYATI VE SANAT ANLAYIŞI

2.1. Emir Kalkan'ın Hayatı.....	19
2.2. Sanat Anlayışı ve Öykücülüğü.....	20

2.3. Öykü Türü Dışındaki Eserleri.....	25
2.3.1. Şehir Kitapları.....	25
2.3.1.1. Kanatsız Kuşlar Şehri.....	25
2.3.1.2. Hoşça Kal Şehir.....	26
2.3.1.3. Yurttaş Sokak.....	26
2.3.2. Antoloji Çalışmaları.....	27
2.3.2.1. Çağlar Boyunca Kayseri Şairleri.....	27
2.3.2.2. Mor Feryatlar Afşar Ağıtları.....	27
2.3.2.3. XX. Yüzyıl Türk Halk Şairleri.....	28
2.3.2.4. Kayseri Meşhurları.....	29

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖYKÜLERİNDE HAYATIN DIŞINDA KALANLAR

3.1. Emir Kalkan'ın Öykülerine Sosyolojik Bir Yaklaşım.....	30
3.2. Olumlu Değer Yüklü Öyküleri ve Bu Öykülerde Yer Alan Kişiler.....	33
3.2.1. Anadolu İnsanı İçin Önemli Bir Olgu: Bilge İhtiyarlar.....	33
3.2.2. Din Olgusu.....	44
3.2.3. Dil Olgusu.....	54
3.2.4. Vatan Sevgisi.....	59
3.2.5. Farklı Etnik Kökenlere Yaklaşım.....	64
3.3. Olumsuz Değer Yüklü Öyküleri ve Bu Öykülerde Yer Alan Kişiler.....	79
3.3.1. Göç Sorunsalı.....	79
3.3.2. Modernleşmenin Kaybettirdikleri.....	95
3.3.3. Devlet ya da Bürokrasi Karşısında Çaresizlik.....	104
3.3.4. Siyasi Olayların Halka Etkisi.....	115
3.3.5. Genel Olarak Anadolu İnsanının Yaşadığı Çaresizlik Üzerine.....	128
3.3.6. Hayatın Dışında Kalanlar.....	138

SONUÇ	159
KAYNAKLAR	161
ÖZ GEÇMİŞ	165

KISALTMALAR

AB.	Avrupa Birliği
a.g.e	Adı Geçen Eser
a.g.m	Adı Geçen Makale
Bk.	Bakınız
Bs.	Baskı
BKSGM	Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
C	Cilt
Çev.	Çeviren
Der.	Derleyen
DP	Demokrat Parti
DTCF	Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi
Ed.	Editör
S	Sayı
s.	Sayfa
TBB	Türkiye Barolar Birliği
TDK	Türk Dil Kurumu
Yay.	Yayınları

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmasında son dönem Türk öykücülüğünde kalemi oldukça güçlü yazarlardan biri olan Emir Kalkan'ın öykülerine sosyolojik açıdan yaklaşarak öykülerinde yer alan hayatın dışında kalmış kişileri incelemeye çalıştık.

Edebi eserleri sosyolojik açıdan incelemenin zorluğu, incelemelerde kullanılacak herkesçe kabul görmüş bir yöntemin olmayışından kaynaklansa da biz çalışmamızı bireylerin toplumsal yapının dışında kalmalarına neden olan durumları ele alarak daha dar bir alanda geliştirmeyi uygun gördük. Bu nedenle de çalışmamız Emir Kalkan'ın öykülerinde yer alan kişilerin neden hayatın dışında kaldıklarının bir sorgulaması şeklinde gelişme göstermiştir.

İncelememizi daha sağlam temellere dayandırabilmek adına Emir Kalkan'ın öykücülüğüne de tezimizin çıkış noktasından sapmaması amacıyla ana hatlarıyla değindik. Bu doğrultuda çalışmamızda Emir Kalkan öykücülüğünü ve onun öykülerinde hayatın dışında kalanları incelemeye çalıştık.

Çalışmamız Emir Kalkan üzerine yapılan ikinci tez çalışması niteliğindedir. Bizden önce Hager Salah Abdallah OSMAN “Emir Kalkan Hayatı ve Eserleri” adı altında bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır.

Öncelikle tez konusunun seçiminden, tezin geldiği her aşamada titizlikle bana yardımcı olan ve desteklerini benden esirgemeyen tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Hanifi ASLAN Bey'e, yoğun çalışmalarım esnasında ondan çaldığım zamana sabırla katlanan eşim Tuba KARAALİ'ye teşekkürü bir borç bilirim.

GİRİŞ

Edebiyatın sosyolojiyle olan ilişkisi karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu iki önemli alanın birbirleri ile olan münasebetlerini sadece edebiyatın topluma yansımalarının değerlendirilmesi ya da toplumun edebiyat eserlerinde nasıl yer bulduğunun ortaya konulması şeklinde açıklamak mümkün değildir. Çünkü yakından bakıldığında edebiyat ve sosyoloji arasında yazar-edebiyatçı-toplum, yazar-edebiyatçı-okur, metin-okur, kitap-yayıncı, metin-ideoloji gibi çok çeşitli ilişkiler ağı oluşmaktadır. Buradan bakıldığında edebiyat sosyolojisi alanının kaçınılmaz bir şekilde varlık bulduğu görülecektir.

Edebiyat sosyolojisi çalışmaları ya da incelemeleri oldukça geniş kapsamlı bir alanı ihtiva eder. Yani bir toplumun sosyopolitik durumundan tutun da o toplumda edebiyatın ortaya çıkış koşullarına, toplumun edebiyata ve edebi eserlere bakışından, toplumda rağbet gören ya da görmeyen edebi türlere, edebi eserlerin hangi koşullarda ortaya çıktığından, yazar-eser-yayıncı-piyasa ve halkın alım gücünün edebi eser satışlarına yansımalarına kadar pek çok değerlendirme kriteri edebiyat sosyolojisinin içerisinde bulunmaktadır.

Tezimiz dâhilinde ele aldığımız Emir Kalkan'ın öykülerine sosyolojik açıdan yaklaşılırken yukarıda sayılan bütün sosyolojik kriterler göz önünde bulundurulmamıştır. Ele alınan öykülerin bütün kriterler açısından incelenmesinin bizi, tezimizin çıkış noktasından saptıracağı endişesiyle özellikle öyküler içerisinde de ön plana çıkan, daha doğrusu toplumsal açıdan bakıldığında öyküleri incelememizi sağlayan birtakım temalar belirli kriterler çerçevesinde incelenmiştir.

İncelememize başlarken kullanacağımız yöntem ve öyküleri sınıflandıracığımız kriterler konusunda Prof. Dr. Nurullah Çetin'in *Bercest* dergisinin 127. sayısındaki "Anadolu Türkünün Hikâyecisi Emir Kalkan" adlı yazısından yola çıkarak kendimizce bir sınıflandırma ve sınırlandırma yapmaya çalıştık.

Çalışmamıza başlarken öyküleri iki ana başlık altında topladık: Olumlu ve olumsuz değer yüklü öyküler. Olumlu değer yüklü öyküler kısmında, öykülerde

olumlu özellikleri ile öne çıkan kişileri beş başlık altında ele almaya çalıştık. Bu başlıklar; Anadolu İnsanı İçin Önemli Bir Olgu: Bilge İhtiyarlar, Din Olgusu, Dil Olgusu, Vatan Sevgisi, Farklı Etnik Kökenlere Yaklaşım. Olumsuz değer yüklü öyküler kısmında ise olumsuz özellikleri ile ön plana çıkar kişiler altı başlık altında ele alınmaya çalışılmıştır. Bu başlıklar: Göç Sorunsalı, Modernleşmenin Kaybettirdikleri, Devlet ya da Bürokrasi Karşısında Çaresizlik, Genel Olarak Anadolu İnsanın Yaşadığı Çaresizlik Üzerine, Hayatın Dışında Kalanlar.

Ele alınan her başlık genel bir konuyu çağrıştırmaktadır. Ancak öykülerin içerisinde mutlaka bu başlıklar altında yer alan ve başlıkta geçen konuyla ilgili bir özelliğiyle ön plana çıkan kişiler bulunmaktadır. Biz de çalışmamızda bu kişileri seçerken hem başlıkta geçen konuya uygun olmasına hem de hayatın dışında kalmış olmasına dikkat ettik. Emir Kalkan'ın öykü kişileri genelde sıradan insanlar olmazlar. O, kişilerini seçerken kıyıda köşede kalmış olan insanları seçmeye özen gösterir. Bu nedenle biz de çalışmamız içerisinde ele aldığımız kişilerin her birinin bir özelliğiyle toplumdan soyutlandığını, hayatın dışında kaldığını tespit ettik.

Hayatın dışında kalmak, sıradanlıktan uzak olmak demektir. Çünkü hayatın içerisinde olanlar, gündelik hayatı bilindiği şekliyle yaşayanlar sıradan olanlardır. Gündelik hayatımıza baktığımızda yapılanların hep aynı olduğunu görebiliriz. Sabah kalkıp işe giden, öğle paydosunda yemeğini yiyen, sonrasında mesaisini tamamlayıp evine gelen ve rutin bir şekilde tam vaktinde uyuyan insanların olduğu bir toplumda, bunların aksi bir hayatı seçenler ya da seçmek zorunda kalanlar hayatın dışında kalırlar. Bu insanlar herkes gibi olmadıkları, herkesten farklı olan bir ya da birkaç özellikte ön plana çıktıkları için toplum tarafından dışlanırlar ya da kendilerini toplumun dışında tutarlar. Bir meczubun, bir sokak çocuğunun, bir Roman vatandaşın ya da savaşta gazi olmuş, sakat kalmış bir askerin toplumsal hayatın gündelik beklentilerini istenildiği gibi karşılayabileceğini düşünmek yanlış olur. İşte bunlar gibi insanlar ister kendi istekleriyle, ister toplumun algısı neticesinde olsun bir şekilde toplumsal hayatın dışında kalmışlardır. Emir Kalkan'ın öykü anlayışına hizmet edecek olan insanlar da işte bunlardır. Bu nedenle çalışmamızda özellikle hayatın dışında kalmış insanların seçilmesine dikkat edilmiştir.

Çalışmamızı üç bölüm halinde hazırladık. İlk bölümde edebiyat ve sosyoloji ilişkisinden, edebiyat sosyolojisinden ve edebiyatımızda yer alan sosyolojik unsurlardan bahsettik. İkinci bölümde Emir Kalkan'ın hayatını ve öykü anlayışını ele aldıktan sonra öykü türü dışında kalan eserlerinin genel bir incelemesini yapmaya çalıştık. Üçüncü bölüm ise tezimizin esas bölümüdür. Burada Emir Kalkan öykülerini belirlediğimiz kriterler dâhilinde incelemeye, öykülerde öne çıkan hayatın dışında kalmış kişilere yakından bakmaya çalıştık.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. EDEBİYAT SOSYOLOJİ İLİŞKİSİ

Edebiyatın tarih, psikoloji, felsefe, sosyoloji vb. bilim dallarıyla ilişkili olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Edebiyat, konusu insan olduğu için birçok bilimle yakından ilişkilidir. “İnsani ilişkilerin anlam bulduğu yer, bir ilişkiler yumağı içerisinde bulunduğu yerdir. Sosyal ortam adı verilen bu organizasyonda fertle toplumun birlikteliği kaçınılmazdır” (Özcan, 2000: 100).

İnsanın iç ve dış dünyası edebi metinlere dolaylı veya doğrudan yansımaktadır. Bu bakımdan edebi eserlerde psikolojik ve sosyolojik unsurlar birbirini bütünler şekilde yer alır. Herhangi bir eserdeki herhangi bir kahramanın psikolojik tahlili, yazarın kahramanı şekillendirdiği sosyolojik ortam ve unsurlar göz ardı edilmeksizin değerlendirilmelidir.

İnsanların toplum olarak yaşayışının ve insanın diğer insan ve doğa ile olan münasebetinin incelendiği sosyoloji bilimi ile edebiyat arasındaki ilişki oldukça yoğundur. İnsanı anlatan edebiyat, insan ilişkileri hususunda sosyoloji biliminin verilerinden yararlanmaktadır. Bir olay karşısında insanın hangi nedenlerle hangi tepkiyi vereceği sosyoloji bilimince araştırılır. Yine insanları birlikte tutan değerler, örf, adet ve gelenekler, toplumsal yaşamın kuralları gibi birçok konuda yazar eserini oluştururken sosyoloji bilimine başvurur. Bir edebiyatçının bakış açısı aynı zamanda bir sosyoloğun bakış açısına yakındır.

Edebiyat, insanoğlunun duygu ve düşüncelerini etkili bir biçimde anlatmakla yetinmeyip onun sosyokültürel yönünü de ele alan çok yönlü bir bilimdir. “Edebiyatın sosyolojik imkânı, toplum sorunlarının incelenmesi, açıklanması ve yorumlanmasında edebiyatın göz önünde bulundurulması gerektiğini öne sürmektedir” (Alver, 2006: 11).

Edebiyatın insan ve toplum sorunları ile ilgilenmesi onun sosyoloji ile ortak yönünü göstermektedir. Edebiyat-toplum ilişkisi, edebiyatın sosyolojik imkânı bağlamında değerlendirilir. Bundan dolayı edebiyat ile toplum birbirinden ayrı

düşünülemez. Edebiyat, toplum içerisinde varlığını sürdürür. Bireylerin bir araya gelmesiyle vücut bulan toplum ile iç içe olan edebiyat, bireysel yönlerinin yanı sıra toplumsal gerçekçi özellikler de göstermektedir. “Yazarın görevi toplumun belli bir dönemdeki gelişim doğrultusunu belirleyen tarihi güçleri, yani toplumun içyapısını ve dinamiğini kavramaktır” (Moran, 1999: 55). Yazar, eserinde toplumun gerçekliğini daha iyi belirtmek için dönemin tarihi, sosyal ve kültürel konumunu iyi bilmelidir.

Edebiyat ile toplum ilişkisini düzenleyen unsur olan dil, edebiyatın temel malzemesidir. Dil, toplumun kendi gerçeğini oluşturmadaki en başta gelen ögedir. “Edebiyat, vasıta olarak sosyal bir özellik taşıyan dili kullandığı için sosyal bir müessesedir” (Wellek-Warren, 1983: 123). Edebiyat hayat ile iç içe olup sosyal normlar içerir. Bu normlar edebiyat ile sosyolojinin yakınlaşmasına yardımcı olur ve edebiyatın sosyal meselelere açık bir bilim olmasını sağlar. Bu bakımdan, edebiyatın ferdi ve estetik yönü ile beraber toplumsal yararları da göz ardı edilmemelidir. “Edebiyat, özellikle bir kolektif kimlik tesis etme, toplumsal bilinç durumu belirleme, cemaatsel birlik sağlama, ulusal, dinsel ve ideolojik anlam haritaları örme bağlamında kendine yer açmaktadır” (Alver, 2006: 17).

Edebiyat ile toplum arasındaki bağın güçlü oluşu, kullanılan dille yakından ilgilidir. Çünkü edebi metinlerin başarısı, dilin kullanılış şekliyle doğru orantılıdır. Edebi eserlerde yazar-eser-toplum ilişkisinin kurulmasında dil unsuru büyük önem taşımaktadır. Dil, yazar ile okuyucu arasında en önemli iletişim aracı olduğu için, yazar ile toplumu birbirine yakınlaştırır.

Yazarın toplum içindeki yeri, edebiyat-toplum ilişkisinde dikkate alınması gereken bir husustur. “Toplum içinde yazar vurgusu, söz konusu ilişkinin temel belirleyicisidir. Yazar, sosyal bir varlık olarak toplum ve sosyal ortamdan ayrılmamaktadır” (Alver, 2006: 13). Yalnız başına düşünemeyeceğimiz edebiyat, yazar, dil ve toplumla karşılıklı etkileşim içinde var olacaktır.

1.2. EDEBİYAT SOSYOLOJİSİ

Edebiyat ve sosyoloji bilimlerinin yakınlaşmasının sonucunda/sonrasında edebiyat sosyolojisi alanı, 1900'lerden başlayarak; edebiyatla toplumun etkileşimini karşılıklı aydınlatmaya çalışır. Çıkış noktasında, edebiyatın toplum hayatında kapsadığı/edindiği rol ve doğrudan doğruya toplum şartlarının edebiyatı etkileyişi yer almaktadır. Bu nedenle, bir toplumun genel görünümünü, eleştiriyi birinci plana alarak çatısını kuran toplum romanının temelinde doğrudan doğruya sosyolojinin deneme ve uygulama alanı söz konusudur.

Sosyoloji bilimi, kendi alanını ve yöntemini oluşturur. Bunları oluştururken de insan ve toplum meselelerini temel alır. Temel aldığı bu iki unsur dışında sosyoloji yapmak yahut sosyolojiyi bilim olarak ele almak mümkün değildir. Edebiyatın temel kaynağının insan ve toplum olduğu göz önüne alındığında bu iki alanın birbiriyle etkileşim içinde olduğunu/olması gerektiğini söyleyebiliriz.

Edebiyat, malzemesi dil olan güzel sanatlar etkinliğidir. İnsanı ve insana dair tüm halleri, yine insana dönük olarak ele alır. Edebiyatı var eden insanın, edebiyatın kendi sahası içinde sosyolojik bir öge olarak kabul edilmesi bu malzemenin çok yönlü değerlendirilmesiyle alakalıdır. İnsan dediğimiz unsur, sosyal bir varlıktır ve bu unsurun edebiyat içinde değerlendirilmesi, insanın içinde yaşadığı toplumla birlikte ele alınmasına temel gerekçedir. Buradan hareketle birbirinden farklı iki disiplin gibi düşünülen edebiyat ve sosyolojinin, toplumu anlama ve anlamlandırma noktasında birbirlerinden faydalandığını, birbirlerini etkilediğini söyleyebiliriz. Bu etkileşim aynı zamanda bağımsız bir bilim olan edebiyat sosyolojisinin varlık sebebidir.

“Edebiyat sosyolojisi incelemesi bir nedenler ve bir arka plan araştırmasıdır. Bir toplumun sosyo-politik durumu, dönemleri ve konumu ile edebiyat arasındaki bağ, edebiyatın ortaya çıkış koşulları ve kendini oluşturma süreci, edebiyatın kimlik oluşumuna etkileri/katkıları, toplumun edebiyat algısı, toplumda rağbet gören edebi türler yahut ilgi duyulmayan türler, edebiyatın popülerleşmesi, edebi zevkin oluşup oluşmaması, edebi akımların hangi dönemde, hangi sebeplerle ortaya çıktığı, piyasa-

edebiyat ilişkileri, edebiyat ve siyasal-sosyal-ekonomik dönüşümler arasındaki bağ, yazar-eser-okur üçgeni, edebi kamuoyunun oluşumu, yazarın sosyal muhiti, edebi metinlerin birey ve topluma etkisi, edebi metinlerin bir milletin hayatındaki yeri vb. birçok mesele edebiyat sosyolojisinin inceleme alanına girer” (Alver, 2012: 7-8).

Edebiyat sosyolojisi, edebiyatın toplumla kendisi arasında yeni organik bağlar kurmaya çalışmasına yardımcı olur. Ayrıca, din, kanun ve törelerin edebiyat üzerinde meydana getirdiği etkilerle bu kavramların edebiyatın hanesindeki yerini saptar. Edebiyat sosyolojisi, siyasi rejim, kültür kurumu, sosyal tabaka ve dilbilim problemleri gibi edebi olayları çerçeveleyen sosyal yapı ve teknik durumları inceler. Edebiyat türü, belli bir süreçten ve ekonomik gerçeklikten sonra ortaya çıkar. Sosyologlar için özel bir önem anlamına gelen süreç durumu, edebiyat sosyolojisine kaynaklık eder.

1.3. EDEBİYATIMIZDA SOSYOLOJİK UNSURLAR

1.3.1. KÖYDEN KENTE GÖÇ OLGUSU

Göç, insanlık tarihinin başladığı dönemden bu yana var olan bir olgudur. Göç kavramını değişik şekillerde açıklamak mümkündür: Göç, coğrafi mekân değiştirme sürecinin ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasi yönleriyle toplum yapısını değiştiren nüfus hareketidir (Özer, 2004: 11). Göç, her şeyden önce mekân değiştirme durumudur. Kişiler muhtelif sebeplerle buldukları bölgeden bir başka bölgeye gitmektedirler.

Petersen, “göç etme nedeni” bağlamında dört değişik tipte göçten bahsetmektedir. Bunlar ilkel, zoraki, zorlayıcı ve serbest göçlerdir (Kaygalak, 2009: 11-12). Köyden kentlere olan göçlerin sebepleri belirtilirken öncelikle kentin çekiciliği, cazibesi, kırın yani köyün ise iticiliğinden bahsedilmektedir.

Köyden kente göç insanlara, bozulan düzenlerini yeniden kurabilmek için bir umut yolu olarak görünmüştür. Türkiye’deki göçlerin nedenleri olarak kırın iticiliğini ve kentin çekiciliğini ele almak gerekir. Kırın iticiliğinin nedenleri: Sanayileşmenin

gelişmesi, kırsal alanlardaki hızlı nüfus artışı, kırsal alanlarda miras yoluyla tarım alanlarının daralması, kırsal kesimde tarımda makineleşmenin artması ve buna bağlı olarak tarımsal işgücünün azalması, bazı kırsal kesimlerde iklim koşullarının kötü olması, kırsal alanda olan ekonomik istikrarsızlık ve sosyal problemler, doğal afetlerin ve savaşların olması, terör olaylarının insan güvenliğini tehdit etmesi, mevsim dışı ekonomik etkinliklerin yetersiz olması, kırsal kesimde iş imkânlarının sınırlı olması, kırsal kesimde eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği gibi durumlardır (Keleş, 1996:107-108). Kentin çekiciliğinin nedenleri ise: Kentin insanlara daha cazip gelmesi, kentlerde eğitim ve sağlık hizmetlerinin yaygınlığı, kentlerde ulaşım imkânlarının daha iyi olması, kentlerde sanayinin ve hizmet sektörünün gelişmiş olmasından dolayı iş imkânlarının fazla olması gibi etkenlerdir (Keleş, 1996:113-114).

Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında nüfusun önemli bir kısmı köylerde yaşamaktaydı. Bu oran, yıllar itibari ile kentler lehinde bir gelişme göstermiştir. Nüfusun yerleşim yerleri arasındaki değişiminin en önemli nedeni, köyden kente olan göçlerdir. 1980 yılında yerleşim yerleri arasında göç eden nüfus oranı % 9,34 iken, bu oran 1985'te % 8,67, 1990'da % 10,81 ve 2000 yılında ise %11,02 olarak tespit edilmiştir. Bu dönemlerde yaklaşık 15 milyon insan, çeşitli nedenlerden dolayı yaşadıkları yerlerden ayrılmıştır (Güreşçi, 2010: 79).

Türkiye'deki köyden kente göç hareketi ilk zamanlarda bir sorun olarak algılanmamıştır. Hatta bu hareket devlet tarafından desteklenmiştir. Fakat daha sonraki yıllarda, özellikle kentsel bölgelerde yaşanan ekonomik ve sosyal problemler, köyden kente göçün bir sorun olarak değerlendirilmesine neden olmuştur. Bu durumdan dolayı da kırsal kesimde göçün engellenmesi yönünde bölgesel ve ulusal bazda birçok plan ve program hazırlanmıştır (Güreşçi, 2010: 77).

Göçü yaşayan her birey için endişe söz konusudur. Çünkü her şeyden önce bilinmez bir yere gidiş vardır. Gidilecek yerde ne olacak merakı vardır. Meydana gelecek problemlerle nasıl başa çıkılacağına dair kurgular vardır. "Tüm bu merakın ve kurgunun altında bilinmezlik endişesi vardır; etnik, dini, politik, cinsel vb. olarak

kendine benzemeyenler ile nasıl karşılıklı ilişki sağlayacağına dair bilinmezlik.” (Uluç-Soydan, 2009:181)

Köyden kente göç, çekirdekte ele alınsa, aynı zamanda aile yapısını da etkiler. Cazibe merkezi haline gelen kent merkezlerine gelen aileleri birçok sorun beklemektedir: işsizlik, barınma problemleri, sosyal problemler... Bu sorunlar, geleneksel değerlere bağlı kırsal kesim ailesini, kendi doğrularına ters kent kültürü ile karşı karşıya bırakır, çatışma haline sokar. Geleneksel kültür değerleriyle kent hayatının dayatmış olduğu modern kültür değerlerinin yan yana yaşanmak istenmesi, aile bireylerini kültür boşluğuna iter, onları birbirinden uzaklaştırır.

Toplumları etkileri altına alan her olayın ya da “toplumların geçirdikleri sosyal, kültürel ve ekonomik değişikliklerin insanda meydana getirdiği davranış farklılıklarını gelecek nesillere en iyi roman, hikâye ve piyes gibi olaya bağlı edebiyat türlerinin aksettirmesi” (Yalçın, 1984: 31) gibi göç olgusu da, zamanla edebiyatın ilgilendiği konulardan biri olmuştur. Açıklamaya paralel olarak, “ucuza maliyeti olan, bedelsiz ya da düşük maliyetli arsalar üzerine konuşlanan, karşılıksız ve ucuz bir emeği temsil eden ve en önemlisi ucuz yapı malzemesinden oluşan” (Kıray, 2003: 92-93) gecekondulaşma sorununun “kent yaşamını konu edinen yazarlarca da işlenmesi ve gecekonduya ve gecekonduya genelde olumlu bakış olması” (Şenyapılı, 1983: 76) tesadüf olmaz.

Kente göç eden bir aile için uyumun ilk aşaması buraya yerleşmek ve kendine uygun bir konut bulmaktır. Hâlihazırda kısıtlı maddi imkânlarla büyük şehre göç eden birinin yüksek kiralar ve uygun konut bulmadaki sıkıntısı onu kendi çözümlerini üretmeye sevk edecektir. Göç eden kişi, çok kısa sürede ve kısıtlı imkânlar dâhilinde derme çatma bir şekilde yaptığı eve “gece-kondu” diyerek bu gerçeğin göç literatürüne yerleşmesini sağlamıştır. Gecekondu olgusu pek çok şeyi işaret etmektedir. Özellikle göç eden kişinin yaratıcı ve pratik zekâsını göstermektedir. Çaresizlik içerisinde üretilmiş bir fikir bile olsa ilerleyen süreçte bu yasal olmayan konut gerçeğinin yerel yönetimler tarafından nasıl yasal bir hale getirildiği de görülecektir. Özellikle seçim zamanlarında altyapı, elektrik ve su sorunlarının yanı sıra tapu sorunlarının da çözüleceğinin vaat edilmesi insanları bu

gibi yasal olmayan çözümlere itmektedir. Esasında göç eden kişinin gecekondulaşması büyük şehir karşısındaki duruşunu da temsil etmektedir. Bir 'oldu-bitti'ye getirerek konut sorununu çözen kişi şehir karşısındaki tutunma çabasını sergilemektedir. Şehirde onun de bir yeri olduğunu göstermek için bu yolu seçmiştir (Canatan, 2016: 175).

1.3.2. AİLE HAYATI VE ÇÖZÜLME

1950'li yıllardan itibaren Türkiye'nin hızlı bir sosyal değişme sürecine girmesi, toplumu yapı ve kurumlarıyla birlikte derinden etkilemiştir. Kuşkusuz aile de bu durumdan etkilenmiş, ailede meydana gelen değişimleri belirleyebilme, karşılaşılan sorunları çözebilme konusunda geniş ölçekli alan araştırmalarına başlamıştır (İçli, 1997: 65). Çünkü 1950'li yıllar modernleşme çabalarının hızlandığı, sanayileşmenin ve kentleşmenin toplumsal, siyasal ve kültürel değişimleri beraberinde getirdiği yıllardır. Özellikle kentleşme süreciyle ortaya çıkan istihdam sorunları, alt yapı yetersizlikleri, ikincil ilişkilerin ortaya çıkışıyla birlikte toplumsal dayanışma ve işbirliğinin zayıflaması gibi problemler aile yapısının içeriği ve işlevini de farklı noktalardan etkilemiştir. Bununla birlikte ailedeki değişen ilişkiler ağı, karşıtlıklar ve çatışmalar Türk aile yapısının tarihsel, toplumsal ve kurumsal çerçevede yeniden yorumlanmasını gerekli kılmıştır.

Ailenin bölünmesi, parçalanması, tek ebeveynli ailelerin giderek artması, uyuşturucu kullanımı, metropollerde sokak çocukları olgusunun ortaya çıkması ve giderek çoğalmasıyla bireysel, toplumsal ve aile içi şiddetin yaygınlaşması, kimlik bunalımı gibi bireyleri, dolayısıyla toplumu ilgilendiren problemler ortaya çıkmaktadır. (BKSGM, 2006: 5). Özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra çeşitli nedenlere bağlı olarak artan hızlı sanayileşme ve şehirleşme süreci, toplumsal hayatın bütün boyutlarında önemli değişimlere yol açmıştır. Bu dönemden itibaren gelişen ulaşım ve iletişim imkânları, şehirselleşen ortamı olduğu kadar kırsal alanları da etkisi altına alarak geleneksel ve kapalı yapıları değiştirmeye başlamıştır (Çelik, 2002: 121).

Değişime uğramış aile modelinde evlilik kadar boşanmanın normalleşmesi, bu süreçte çocukların aile içi ilişkilerden zarar görmesi ve ebeveynlerle çözemedikleri sorunları asimetrik sosyal ilişkilerle çözmeye çalışmaları gibi başka sorunlu parametreleri gündeme getirmiştir. Özellikle son dönemlerde kadın, erkek ve çocukların beklenti ve sorumluluklarının biçim değiştirmesi, birey olma gereksinimi, kolektif bakış açısının yerini daha bireysel ve kendine ait olan bir kimlik okumasıyla ilişkilendirmesi gibi modern zamanın yeni ilişki örüntüleri aile ile ilgili sosyolojik tartışmaları farklı bir boyuta taşımıştır.

Boşanmaların artması ve sonrasındaki yeniden evlenmeler, “yeni geniş aile” kavramını ortaya çıkarmıştır. Anne, baba ve çocuk üçgeninden mürekkep aile modeli, boşanma sonrası yapılan evliliklerle annenin kocası, annenin diğer çocukları, babanın karısı, babanın diğer çocukları gibi kavramlarla genişlemiştir. Yine artan boşanma oranları, eşlerden birinin kaybedilmesi, evlilik dışı birlikteliklerin artması ve bu birlikteliklerden doğan çocuklar, evlilikte yaşanan sorunlardan bir şekilde kaçma isteği ve bu isteğin çözümü gibi görülen evlilik dışı ilişkiler gibi nedenler temel aile yapısını değiştirmiştir. Aile olma kavramı, bir müessese olarak evlilik çatısını aşmış, evlilik öncesi deneysel bir aşama olarak kabul edilen “birlikte yaşama” kavramını kapsar hale gelmiştir.

Dolayısıyla modernleşen ve küreselleşen dünyada geleneksellikten uzak bir aile tanımlaması ile karşı karşıya bulunmaktayız. Bu yeni tanımlamada, kadınların iş yaşamına katılımı artmıştır. Ekonomik bağımsızlığa dayanarak aile içinde yaşanan anlaşmazlığa alternatif olarak çiftler, yüksek oranda boşanma eğilimi göstermektedir. Daha iyi eğitim, sağlık ve tüketim imkânlarından yararlanmak için tek çocuk tercih edilmektedir. Kadın-erkek ilişkilerinde bireysellik ön plana çıkmış, mekânsal boyutta ev içinin mimari açıdan şekil değiştirerek herkes ayrı odalarda teknolojiyle sarmalanarak “kendine ait yaşam biçimini” tercih etmiş, bir anlamda bireyler daha özerk bir kimlik edinme yönünde tutum sergilemiştir.

Geleneksel ailenin temel işlevlerinden biri olan bireyin “psikolojik doyumunu sağlama” yeri olan aile, bu işlevinden de zamanla uzaklaşmıştır. Bahsi geçen bu yeni aile tipi, kimi zaman şiddet sarmalında bunalım ve sorunların da kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumu önlemeye çalışan medya, “çocuklarıyla arkadaş

anne baba” gibi belli bir takım söylemlerle aktardığı yeni bir ebeveyn modelini karşımıza çıkarmaktadır. Medyanın beslediği bu model anne ve baba, çocuklarıyla sosyal faaliyetlere katılmakta, anne-kız alışveriş günleri, hafta sonu baba-oğul maçları gibi aktiviteler gündelik yaşamdaki boşlukları törpülemeye yönelik alternatif bir aile modeli oluşturmakta fakat bu durum aileler açısından eşit olmayan ilişkileri de gündeme getirmektedir. Yani ailenin kır-kent bağlamındaki ekonomik, toplumsal ve kültürel yaşam fırsatlarına erişimi, aile içi ilişkiler ve bu ilişkilerin niteliğini değişik açılardan etkilemektedir.

1.3.3. KÜLTÜREL ÇATIŞMA

Kültür, sosyolojik olarak, toplumsal ihtiyaçlardan, ilişkilerden ve insanlar arası etkileşimden doğar. Yani her sosyal ilişkiler sistemi yeni bir kültür yaratır. Bireyler ve gruplar arası ilişkiler, ihtiyaçları gidermede, sorunları çözümede belirli ilkeleri, yöntemleri ve araçları zorunlu kılar, onları kullanır. Toplumlar arasında, kültür ve uygarlıklardaki farklılık işte bu ilke ve yöntem farklılıklarından kaynaklanır. Bu, aynı zamanda bir zihniyet, bakış açısı ve yaşam tarzı olarak ortaya çıkar. Çeşitli teknik, ekonomik ve sosyal nedenlere bağlı olarak değişen, zenginleşen insan ilişkileri kültürel yapıyı da değiştirir, evrimleştirir.

Kültürel çatışmalar, farklı kültürlere sahip insanların davranış normları ve değerlerindeki farklılıklardan kaynaklanır. Her insan kendi kültürünün değerlerine ve normlarına göre davranır. Farklı kültürdeki insanlar onun davranışını kendi dünya görüşlerinin filtreleriyle belki de tümüyle zıt bir bakış açısıyla yorumlayabilirler. Bu durum, yalnızca yanlış anlamalarla sınırlı kalmaz, bunun da ötesine geçerek değerlerin çatışmasına ve güçlü olumsuz duyguların ortaya çıkmasına kadar gidebilir.

Çatışmalarda, sosyal ilişkilerin egemen olduğu kültürde “ya ben, ya o”, “ya biz, ya onlar”, “tek yol”culuk zihniyetleri esastır. Dolayısıyla sorunlar konuşup tartışarak değil, çatışarak, vuruşarak çözülmek istenir. Bu bakımdan çatışma kültürü cepheleşmeyi, restleşmeyi, sonuçta da şiddeti içerir. Karşılıklı tasfiyeyi gündeme getirir, olumlu birikimleri, gelenekleri yok eder, kurumlaşmayı engeller.

Sosyal ilişki ve kültürde meydana gelen değişiklikler, birey ve aileyi çatışma noktasına getirir ve bir çözülme süreci başlatır. Kültürdeki değişiklikler hem maddi hem de manevi öğeler barındırır. Kültürel değişme ve çatışmayı bütün unsurlarıyla yaşayan birey ve aile birtakım tezatlarla, zıtlıklarla ve zihin çatışmalarıyla mücadele eder. Bu mücadele, beraberinde bir çözümü getirir. Çözülmenin arka planında ise çoğunlukla yabancılaşma, yeni düzene ayak uyduramama ve ekonomik sıkıntılar vardır.

Kültürel çatışmaların karmaşık bir iç dinamiği vardır. Kültürel farklılıklar, bir kişinin kendisinin ve karşısındakinin davranışı hakkındaki beklentilerinin karmaşık ve sürekli değişen bir birleşimini yaratmaktadır. Bu tür çatışmalar, kişiler arası ilişkileri irdeleyerek ve konunun içeriğini ortaya koymaya yönelik çabalarla çözülemezler. Sorunun kaynağı kültürel farklılıklara dayanıyorsa, ilişkileri ve içeriği değiştirmek çözüm sağlamaz. Anlaşmazlık konusu çok önemsiz dahi olsa güçlü duygusal tepkiler ortaya çıkarır ve bu tepkiler süreklilik gösterir.

1.3.4. EV-YUVA VE EV HAYATI

“Ev” kelimesi farklı insanlara, farklı zaman ve bağlamlarda farklı şeyler ifade etmesine rağmen zamanda ilgili literatürde basitçe “özel bir yer” (Easthope 2004: 135) anlamıyla kabul gören bir kavramdır.

“Ev kelimesi, bir oturma yerine işaret eder fakat daha spesifik mana içeren bir kelimedir; belli bir cinsten, özel bir oturma yerine işaret eder. Özel olmakla birlikte, sürekli oturulan bir yerdir. İnsanoğlunu sıcaktan, soğuktan, düşmanlardan koruyan, oturanların rahat bir yaşam sürmesini sağlayan yerdir” (Yörükkan, 2012: 158).

Eskiden daha sabit bir ‘yer’ olarak ve yerelliğe referansla açıklanabilen 'ev' olgusu, değişen dünya ile beraber zamanla daha kapsamlı ve karmaşık anlamlandırmalara ihtiyaç duymaya başlamıştır. Coğrafyacıların önceden ilgilendikleri 'yer' kavramı ile ilişkilendiği anda 'ev'i artık fiziksel bir mekâna indirgeyerek anlayabilmek mümkün değildir. “Yerler, bir insan veya insan grubuna

özgü anlam taşıyan sosyal ilişki ağlarının düğüm noktaları olarak anlaşılabilir. Bu yoldan anlaşılırsa, yer kavramı fiziksel yerellikten fazlasını ifade eder” (Easthope 2004: 137). Öyleyse 'yer' ve aynı zamanda 'ev' kavramları, sosyal bir varlık olarak bir diğerinden farklılaşan ve sürekli değişim içinde olan insanların kurduğu ilişkilere bağlı olarak çeşitlenir ve değişir (Düzcan, 2012: 11-12).

Konuya sosyolojik açıdan bakıldığında ev kavramının, içerisinde yaşayan bireylerle ele alındığı göze çarpmaktadır. Yani ev sözcüğü, bizim ev ve ev yaşamı başlığı altında ele alacağımız anlamıyla yuva kavramına daha yakındır.

“Yuva, bizim için mahremiyet sağlayan, güven duygusu veren, kaçıp başımızı dinleyebileceğimiz bir yerdir. Bizi dışarıda karşılaşacağımız tehlikelerden koruyan, sığınabileceğimiz bir yerdir. Sosyal bir varlık olarak yuva bize, bir aile ve akrabalık, etnik aidiyet, sosyoekonomik mevki duygusu verir; böylece kim olduğumuzun, benliğimizin bir parçasını oluşturur. Kendimizi kişileştirme bakımından yuva, bize benzer veya benliğimizi temsil eder” (Yörükan, 2012: 165).

Sixsmith ve Després, yuvanın manası konusunda bir dizi araştırma yapmışlardır. “Bu araştırma aynı zamanda yuvanın ne ifade ettiği konusunda, mutluluk, aidiyet, sorumluluk, kendini ifade, kritik yaşantı, mahremiyet, manalı yer ve mahal, ilişki türü, ilişki kalitesi, heyecan atmosferi, fiziki yapı, mimari tarz ve üslup, iş çevresi gibi yirmi özelliğin hangi sayı ve oranda yuva ile ilişkili olduğu konusunda da cevap aramıştır. Verilen cevaplar içerisinde aidiyet duygusunun (f=17) en yüksek cevabı hak ettiği; kritik bir yaşantıya sahip olmanın ise (f=2) en düşük seviyede bulunduğu görülmüştür” (Yörükan, 2012: 163). Yani yuva kavramı, kişilerde öncelikle aidiyet hissi uyandırmaktadır.

Yuva kavramına ilişkin duyulan aidiyet hissi oradaki yaşamı doğrudan etkilemektedir. Kişinin, kendini ait hissettiği hane ve hane halkına karşı sorumluluk geliştirmesine sebep olmaktadır. Bu sorumluluk toplum tarafından kendisine yüklenen baba, anne, kardeş gibi rollere uygun yuva içindeki iş bölümünü etkilemektedir. Hane halkı arasındaki iş bölümünün temel belirleyicisi ise ev içi roller değil bizzat toplumun atfettiği cinsiyet rolleridir.

Toplumumuzda yuva yapma görevinin dişi kuşa atfedilmesi, kadının yuva içindeki rolünün eşine kadınlık ve çocuklarına analık vasıflarıyla anılmasına sebep olmaktadır. Kadın, ev içi görevleriyle anılmakta, yuvanın kusursuz işleyişi kadının kendisine yüklenen toplumsal ödevleriyle merteye kazanmaktadır. Evinin temizliğini yapan kadın, eşine ve çocuğuna sofraya hazırlayan kadın, onların çamaşırlarını yıkayan ve türlü ihtiyaçlarını karşılayan kadın bu ödevlerin ağırlığıyla ezilmekte, akraba ve komşu ilişkileri dışında sosyal bir varlık gösterememektedir. Kadının bu sosyal kaosa sürüklenmesi bir süre sonra onu sadece yuva yaptığı evine ve o yuvanın bireylerine yönlendirmektedir. Onun için sosyal var oluş, yuva kavramıyla sınırlanmaktadır.

Büyük oranda eve/özel alana yönlendirilmiş bu kadınlar için, “evden çıkış”ın kocanın ya da babanın iznine bağlı olduğu bir mekânsal sınırlamanın da söz konusu olduğu gözlenmiştir. Dolayısıyla “kadınların engellenmesi ve sınırlandırılması, mekânsal bir boyut da taşıyor. Evden çıkmalarının izne bağlı olması, onların yaşam alanları daralttığı gibi, yaşam repertuarlarını genişletmelerini de önlüyor” (Sancar, 2006: 26).

Kadın ve erkeğin toplumdaki görevleri, sorumlulukları, hakları, maddi ve manevi eylemlerin üretim sürecindeki konumları, kişilik özellikleri sayılabilen her unsur vb. toplumsal cinsiyete göre şekillendirilir. Bunun sonucunda da, kadınlar özel alana, erkekler ise kamusal alana yönlendirilir. Kadınlardan istenen, yaşam alanının sınırlarını ev, eş ve çocuklarla belirlemeleridir. Neredeyse ev işleri, çocuk bakımı ve eşin yeniden üretime hazırlanması kadınların varoluş nedeni olarak görülür (Helvacıoğlu, 1996: 41).

Kadınların ev içinde veya dışında ücretli çalışmaları, bir yandan toplumsal denetimle, diğer yandan kişisel güçlenme ile ilişkili bir konudur. Kadınlar ücretli çalışmaya katıldıklarında, bu onların aile içindeki konumlarını etkiliyor, kişisel güçlerini ve güvenlerini arttırıyor. Diğer yandan, bu çalışma, kadınların ev içinde üstlendikleri rollerde bir değişim olmadığı sürece, onların daha fazla yıpranmalarına, kendilerine zaman ayıramamalarına da neden oluyor (Sancar, 2006: 77). Bu durum

ev yaşamını doğrudan etkileyerek hane içi rol ve iş paylaşımını belirleyen unsur olarak karşımıza çıkıyor.

1.3.5. EKONOMİK HAYAT

Her toplumsal olgu gibi ekonomi de toplumdan topluma ve zamanla değişmektedir. Her ekonomik faaliyetin temelinde, ihtiyaçlarla kaynaklar arasında denge kurma amacı vardır. “Hangi mallar, ne miktarda üretilmelidir? Kimler, ne ölçüde ekonomik faaliyetlere katılmalıdır? Toplumdaki iş bölümü nasıl olmalıdır?” gibi soruların cevapları ekonomiyi şekillendirmektedir.

Ekonominin tarihi sürecine bir göz atacak olursak, yaygın bir kanaate ayak uydurarak, toplayıcılık, avcılık, tarımcılık, zanaatkârlık ve sanayi gibi dönemlerden söz edebiliriz (Aydın, 2000: 73).

Bougle, ekonomik gelişme merhalesini şu şekilde sıralamıştır: “Önce toplayıcılık döneminde, insanlar ekip dikmeden, doğal olarak yetişen ürünleri toplayarak geçimlerini sağlamaya çalışmışlardır. Bu dönemde henüz avcılık yoktur. İkinci aşamada kara avcılığı başlamıştır. Toplayıcılıkla birlikte yürüyen bu dönemde, karadakinden daha fazla teknik isteyen balık avcılığı yoktur. Üçüncü aşamada balık avcılığı da devreye girer. Kayıkçılık, gemicilik gibi deniz işleri gelişme gösterir. Dördüncü aşamada rençperler gözükmeye başlar. Yarı yerleşik haldeki insanların en önemli işi ağaç dikmek ve bazı evcil hayvanları eğitmektir. Bunun arkasından çoğu göçebe ve genelde meşguliyeti hayvancılık olan yerleşik topluluklar dönemi başlar. Altıncı aşama yüksek rençperlik dönemidir. Bu dönemde bazı meslekler ve özellikle demircilik gelişmiştir. Demirin kullanımıyla gerçek tarım dönemine girilmiştir. Saban demiri, kazma gibi aletlerin yapımıyla toprağı işlemede kolaylık ve önemli bir enerji tasarrufu sağlanmıştır. Bu aşamalar kaydedilirken önceki döneme ait özellikler devam edegelmiştir. Sekizinci aşamada iş bölümü doğmuş, toplumda belli kişiler belli işlerde sivrilmeye başlamışlardır. Bunu el tezgâhlarının yaygınlaştığı el sanayi dönemi izlemiştir. Nihayet onuncu aşamada sanayi dönemi gelişmiştir” (Bougle, 1964: 389).

Her olay gibi ekonomik olay da aynı zamanda sosyal bir olaydır. Bütün ekonomik faaliyetler insanları karşılıklı sosyal ilişkiler düzeni içinde bulunmaya sevk eder. Dolayısıyla hiçbir ekonomik sistem, manevi yapısından tecrit edilerek uygulanamaz (Erkal, 1995: 64).

Toplumun ekonomi üzerinde etkileri olduğu gibi, ekonominin de toplum üzerinde etkisi vardır. Ekonominin sosyal hayat üzerinde oynadığı rollerin başında, sosyal tabakalaşma olgusu gelmektedir. Mesela tabakalaşmanın belirgin görünüşlerinden birisi olan sınıflar, ideolojik bir yöne sahipse de, ekonomik tabanlı sosyal olgulardır (Aydın, 2013: 89).

Ekonomik hayatı belirleyen ihtiyaçlardır. İhtiyaçlar, toplumsal değişimlere paralel olarak ekonomide yaşanan gelişmelere göre farklılaşmaktadır (Dolu, 2010: 298). Özellikle sanayileşme ve küreselleşme süreçlerinde yaşanan değişim ve gelişmeler nedeniyle insanların ihtiyaçları çoğalmıştır.

Birey, içinde bulunduğu sosyal tabakada arzulanan gereksinimleri elde edebilecek yeterli ekonomik seviyeye ve araçlara sahip değilse bu durum, bireyin engellenmişlik hissine kapılmasına yol açmaktadır. Aynı durum ekonomik patlamanın yaşandığı anlarda da görülmektedir. Belirli bir sosyal yaşam kalitesine sahip bireyin, birden zenginleşmesi de toplumdan kendisini soyutlamaya yönelik eğilimlere yol açabilmektedir. Bu nedenle bireysel isteklerin başka bir otorite tarafından sınırlanması gerektiğini vurgulayan Durkheim (1933), bireyin üzerindeki gücü toplum olarak tanımlamış ve ancak toplumun insanın sınırsız arzularını kontrol edebileceğini belirtmiştir. Toplumun maruz kaldığı ekonomik, siyasi, sosyal ve doğal krizler, bireylerin sürekli kontrol altında tutulmasına da mani olabilmektedir. Bu tür çalkantılı dönemler, kuralsızlığın (normsuzluğun) yani toplumda ortaya çıkan toplumun bireyle olan sosyal bağının kopması gibi oluşumların, çalışmanın özelinde suç örgütlenmelerinin ortaya çıkmaya başladığı dönemlerdir. Toplum, yaşanan kriz nedeniyle ortaya çıkan sorunları kontrolde yetersiz kaldığı için suç örgütlenmeleri toplumda etkili olmaya başlar (Kahya, 2014: 8).

Ahlaki-manevi değerler, ekonomik davranışları belirleyebilmektedir. Bir değişiklik için direnme (beklenmeyen düşük elastikiyet) moral değerler tarafından belirlenir. John Elster'e göre; insanların tercihleri ya çıkarlar ya da onaylanmış sosyal normlar tarafından belirlenir veya şekillenir, çünkü insanlar onayladıkları normlara bağlıdırlar. Ancak normlar tamamen çıkara indirgenemez. Bilinmeyenden arta kalan kısım mantıksız gerçektir.

Tasarruf zihniyeti; halkın altına, dövize, gayrimenkule yönelmesi, faiz anlayışı, yastık altında para saklama alışkanlıkları, sosyal sınıfların tayininde objektif ve sübjektif ölçütlerin varlığı, yatırım zihniyetindeki farklılıklar, evlenenlere hediye alma âdeti, yoksula yardım etme anlayışı hep kültürel değerlerle alakalıdır ve bu değerlerin uygulanma düzeyi ekonomik hayatla doğru orantılıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

EMİR KALKAN'IN HAYATI VE SANAT ANLAYIŞI

2.1. EMİR KALKAN'IN HAYATI

Vedat Ali Tok'la yaptığı bir röportajda yazar hayatından; “Köyde doğdum. Yedi yaşında Kayseri'ye geldim. Okula Atpazarı'nda Erciyes İlkokulu'nda başladım. Çok renkli, kozmopolit bir yerdi Atpazarı. Okulda Ermeniler, Rumlar, Çingeneler, Kürtler, yerliler ve bizim gibi köylüler vardı. Yerliler bizi dışlardı ama diğerleriyle ömür boyu süren arkadaşlıklarımız oldu. Ermeni Rupen, Kürt Cemal, Çingen Salif ve Rum Nana...” (Tok, 2013: 3) diye bahseder. Farklı kültürlerle karşı oluşturduğu art niyetsiz bakış açısında özellikle hayatının bu döneminden kalan izler olduğu aşikârdır.

Kiracı oldukları için şehrin bütün mahallelerini dolaşırlar. Dar gelirli bir ailenin çocuğu olarak hayata erken yaşta atılır, yaz tatillerinde su satar, simit satar, karpuz taşır. Okuma yazması olmayan bir babanın oğlu olmasına rağmen bol bol kitap okur, kendini yetiştirmeye çalışır. Orta öğrenimini Kayseri Lisesi'nde bitiren yazar, “Hiçbir öğretmenimi sevmedim. Ne öğrendimse sokakta öğrendim, askerlik dönüşü memur oldum.” (Tok, 2013: 3) diyerek adeta mevcut eğitim sisteminin problemlerine vurgu yapmaktadır.

1948 doğumludur fakat nüfus cüzdanına doğum tarihi 01.12.1946 diye yazdırılır. Babası, onun hemen okulunu bitirip “hükümette” çalışmaya başlamasını arzuladığı için böyle yazdırmayı uygun görmüştür. O dönemde herhangi bir memuriyet almak için askerliğini bitirmek temel şart olduğundan babası askere çabuk gitsin diye yapmış da diyebiliriz, ailede okuma yazma bilen kimsenin olmaması babasının bu kararı vermesinde etkilidir de diyebiliriz.

Eğitimini tamamladıktan sonra Sağlık Bakanlığı'nda görevli olarak emekliliğine kadar çalışır. Görev yaptığı on iki yıl süresince Türk Dil Kurumu ve Türk Folklor Kurumunda çalışmalar yapar. Memur olmasından dolayı Erkan Kamil takma adıyla gazetelerde birçok makale yazar.

1971 – 1990 yılları arasında başta ağıtlar ve halk edebiyatı ürünleri olmak üzere çeşitli illerde alan çalışmaları ve derlemeler yapar. Bu çalışmalar sonunda iki önemli kitabı çıkar. **20. YY Türk Halk Şairleri** adlı eseri, 1991’de Kültür Bakanlığınca yayınlanır. **Afşar Ağıtları** adlı eseri ise Ötüken Yayınevi dâhil farklı yayınevlerince birkaç kez okuyucuyla buluşturulur.

1978’den 1995’e kadar Türkiye’nin büyük gazetelerinde Türk folkloru ve Türk dünyası araştırmaları yapar. Varlık ve Erciyes gibi dergilerde makaleler yazar. Yazdığı bazı öyküleri emekli olduktan sonra toplayıp kitap haline getirir.

Yazar 30 Temmuz 2015’te vefat etmiştir.

2.2. SANAT ANLAYIŞI VE ÖYKÜCÜLÜĞÜ

Yetiştığı çok renkli çevrenin etkisiyle hayata geniş bir açıdan bakan Emir Kalkan, ailesinden edindiği folklor ve etnik birikimle şekillenir. Küçük yaşlarda Ermeniler, Romanlar ve Kürtler gibi etnik gruplarla tanışır. Onların yaşam öykülerine şahitlik eder. Yirmili yaşlarında öyküler yazmaya başlar. Divan edebiyatının güçlü olduğunu düşünse de asıl beslendiği kaynak halk edebiyatıdır. Dede Korkut’un Türk edebiyatının bütünüyle aynı ağırlıkta olduğunu ifade eder. Fuzuli, Baki, Nabi gibi üstatların gazellerini ezbere bilir; fakat onun için Türk edebiyatının dev ismi Karacaoğlan’dır. Nef’i, Yunus Emre, Dadaloğlu, Sümmani, Abdurrahim Karakoç, Necip Fazıl, Reşat Nuri, Refik Halit ve Tanpınar gibi isimleri beğendiğini söylemekle beraber Ömer Seyfettin’e karşı farklı bir hayranlığı vardır.

Türk dünyası ve Türk folklor araştırmaları yapar. Şiir, makale ve denemeleri vardır. Roman yazmayı hiç düşünmemiştir çünkü ona göre roman, ‘kralın sofrasıdır’. Gevezelik ve önemsiz sözler bu türde abartılarak ihtiva edilir. Onun için kısa, özlü, anlamlı ve etkileyici olduğunu düşündüğü hikâye türünü tercih eder.

Yazar, Berceste dergisinde yayımlanan röportajda Vedat Ali Tok’un sorduğu “Hikâye nedir?” sorusuna; “Hikâye, hayatın ta kendisidir.” diye cevap verir. (Tok,

2013:4) Ona göre “hikâyede etiyle, kanıyla, canıyla, zaaflarıyla insan olmalıdır. Çünkü insan her şeyin ana kaynağıdır” (Tok, 2013:4).

“Hikâye, çağlayan gibi akmalı, peşine takıp götürmeli sizi. Başınızdaki aşığı bir kova su dökmeli, uyandırmalı, heyecanlandırmalı. Teferruata ve tasvire boğulmuş geveze eserleri sevmem. Bunlar Firavun sofralarına benzer, tıkış tıkış yemeklerle doludur ama yiyeceğiniz iki tabaktır ve ben hikâyelerimde bu iki tabağı vermeye çalışırım” (Tok, 2013:4) der.

Prof. Dr. Nurullah Çetin, *Berçeste* dergisindeki Emir Kalkan ile ilgili yazısında: “Emir Kalkan, hikâye türünün bütün teknik, estetik ve edebi değerlerini salt insan gerçeğini tebellür ettirebilmek için görünmez bir arka plan çerçevesi kılmayı başarmıştır. Onun bütün amacı, Anadolu Türkünün fert olarak ruh kökünü canlı bir iskelet halinde sunabilmek. Köy ve kasaba Türklüğünün bakış açısını, duyma, düşünme biçimini, hayallerini, heyecanlarını, beklenti ve hayal kırıklıklarını bir bütün olarak iç dünya nizamını bu kadar canlı bir şekilde tahlil edebilen nadir Türk hikâyecilerindendir.” diyerek yazarın hikâye anlayışının temelinde yatan nedenleri gözler önüne sermiştir (Tok, 2013: 10).

Yazar, gözleme oldukça önem verir. Çalışacağı konu üzerinde yoğunlaşır, konunun alt yapısını, arka planını hazırlar. Konunun terminolojisine hâkim olur. Ona göre yazar, gözlemediği hayatın içinde olmalıdır. “Yazar, hayatın seline karışmalı, başkasının derdiyle dertlenebilmeli. Ağaç olup kesilmeli, toprak olup çiğnenmeli, kuş olup vurulmalı...” (Tok, 2013: 10).

Ona göre gözlem önemlidir; fakat yazar fotoğraf çeker gibi de gördüğü her şeyi aktarmamalıdır. Olaylar, yazarın hayal gücüyle şekillenmeli ve etkileyici boyutlara ulaşmalıdır. Tek başına gerçeklik ne kadar yavansa tek başına hayal ve kurgu da o kadar yavandır onun için. “Kurguyu sevmem. Kurgu, insan hayaliyle sınırlıdır, buna gerek de yok. Tanrı, öyle güzel ve zengin bir senaryo yazmış ki bütün tipler hayatın içinde tüm renkleriyle mevcut. Bu senaryoyu iyi okuyabilenler bunu yakalar ve yazar” (Tok, 2013: 4).

Onun öykülerinde uç noktada olan insanlar vardır. Arkada kalan, eleğin altına düşen, tutunamayan, hayatın içinde olduğu kadar da hayatın dışında kalan ya da bırakılan insanlar vardır. “Benim başarılı insanlarla işim olmaz. Sınıfın birincileriyle, ipi göğüsleyen atletle, yenen boksörle işim olmaz. Benim işim mağluplarla, sınıfta kalanlarla, dökülenlerle, en arkada oturanlarla. Bu, başarılı insanları sevmiyorum anlamına gelmemeli ancak onlardan sıkılıyorum ben. (...) Kırık-dökük, dışlanmış, bir kenara atılmış, sahipsiz, ezilmiş insanları seviyorum” (Tok, 2013: 18).

Neden dışlanmış, ezilmiş, itilmiş, meczup, işsiz, evsiz insanları yazmıştır? Bu insanları yahut kahramanları tercih sebebi nedir? Nereden bulmuştur bu insanları? Nasıl anlamış, nasıl anlamlandırmıştır onları, diye düşündüğümüzde aslında yazarın, hayatı boyunca o insanlarla birlikte olduğunu öğreniriz. Hayatın dışına itilmiş bu insanlar, aslında onun yol arkadaşlarıdır. Bu birliktelik onun öykücülüğünün beslendiği ana kaynak, öykülerinin de şah damarıdır. “Hayat düz bir yol değil, inişleri çıkışları, engebeleri var, hikâyeye de bu engebelerde, iniş çıkışlarda saklı. Fabrika mamulü gibi birbirine benzeyen tiplerden hikâyeye çıkmaz. Böyle insanlardan da böyle kitaplardan da hoşlanmam. Sıra dışı, uçtaki insanları severim, kaynaklarım da bunlardır; mert, hain, yiğit, kalles, cimri, cömert, deli, meczup, çile çekmiş, düşmüş kalkmış, âşık, üçkâğıtçı vb. Ben nüfus müdürünün bile kapısını çalamayan bir babanın oğluyum. Benim işim mağluplarla, eleğin altına dökülenlerle, ben bunları yazmalıyım, eleğin üstündekileri de başkaları yazsın” (Tok, 2013: 4).

Onun kahramanlarını seçerken oldukça titiz ve hassas olduğu kendi ifadelerinden de anlaşılmaktadır. Emir Kalkan *Bizim Eyvan* dergisinin 9. sayısında Muhsin Turan ile yaptığı söyleşide, aslında neden fakir, çaresiz, kimsesiz kişileri seçtiğini ayrıntılı olarak açıklamaktadır. Kendisine neden hep fakirleri, yoksulları ve mazlumları anlattığı, zenginleri neden hiç anlatmadığı sorulduğunda yazar: “Ben hep zenginleri yazıyorum aslında. Benim kahramanlarım veren, paylaşan insanlardır. Siz zengin deyince malı mülkü, parası olanları anlıyorsunuz. Benim gözümde zenginlik; düşmüşü kaldırmak, yolda kalmışın elinden tutmak, vermek, paylaşmaktır. Biz böylelerine zengin deriz. Vermek zordur. Oysa Kur’an’da ‘canınız yanana kadar verin’ buyruluyor.” cevabını vermektedir.

Onun öykülerinde farklı renkler vardır. Anadolu yapısının organik unsuru olan çok renkliliği öykülerinde gözlemlemek mümkündür. Herhangi birine ayrıksı görünen bu çok renkliliği, çok iyi gözlemlemiş, tasvir ve tahlil etmiştir. “Türk millet yapısının toplumsal, kültürel ve hukuki anlamda organik bütünlüğünü sağlamada bazı dinamik halk unsurlarına da yer vermiştir. Emir Kalkan doğal süreç içinde, milletleşme sürecinde kaynaşarak içselleştirilen bazı toplumsal yapıları çok güzel işlemiş. Bu bağlamda Çingenelere, abdallara, delilere, külhanbeylerine, kabadayılara, üçkâğıtçılara uzun uzun yer vermiştir” (Tok, 2013: 14).

Realist bir yazar olarak dil ve üslubu, edebi süslemelerden, edebi sanatlardan olabildiğince yalıtılmış, sade, anlaşılır ve açık anlamlıdır. Gerçekliği tüm yalınlığıyla vermeye çalışır. Eserlerinde halkın konuşma dili ve üslubu egemendir. Oldukça rahat yazan, tamamen tabii bir akışa bırakan, basit, yalın ama sadeliği içinde derinlik barındıran yumuşak bir üsluba sahiptir. Yazar, kültür diline, yazı diline, resmi hitabet diline pek fazla rağbet etmez. Onun hikâyesinde öne çıkan ironik üsluptur. “Mesela yaşlı, zengin bir tüccarın cinsel ihtiyaçlarını tatmin etmeyen yaşlı karısının üstüne genç, diri, güzel bir kadın alması, onunla dost hayatı yaşaması; ama buna dayanamayıp bir süre sonra ölmesi mizahi bir hava içinde anlatılıyor” (Tok, 2013: 15).

Emir Kalkan’ın öykülerinde ön plana çıkan bir diğer unsurun içerik olduğunu da rahatlıkla ifade edebiliriz. O, öykü içeriğinde Anadolu’yu, Anadolu insanının fakir, çaresiz, zorlukla mücadele etmiş ama yılmamış, yıkılmamış halini buluruz. “Emir Kalkan’ın hikâye toplamının içeriği geneli itibariyle Anadolu Türklüğü üzerine yoğunlaşır. Özellikle de fakir, çaresiz, kendi halinde, kırık hayatlar yaşamış, talihsiz, itilip kakılmış, tutunmamış, ezilmiş, hayatın hep kenarında yaşamış ama zorluklarla mücadele etmiş, toplumsal ve ekonomik konum itibariyle halk dediğimiz tabakanın hayatı, onun hikâyesinin merkezinde yer alır. O, büyükşehir insanını, zenginleri, milletine, kimliğine yabancılaşmış, yoz, kozmopolit, eğreti tiplere yer vermez. Özellikle 1950-1980 arası Anadolu Türklüğünün bütün toplumsal, kültürel, ekonomik hayatını onun hikâyeleri üzerinden izlemek mümkündür. Tabii daha önceki ve sonraki dönemlere de göndermeler var” (Tok, 2013: 10).

Yazarın eserlerinde “zaman” kavramı da önemli bir yer tutar. Eski Türkiye insanını ve şehirlerini anlattığı öyküleri genellikle altmışlı yıllarda, Birinci Dünya Savaşı'nın sancılı dönemlerinde geçer. Bu yokluk ve sefalet dönemlerinin acısı, öykülerinin önemli unsurlarındandır. Bazı öykülerinde ise zaman, Türklerin oba, aşiret, boy olduğu dönemlerdir. Öykülerinde hem hayali hem de gerçek zamanların izleri vardır. Bu sebeple olaylar aktarılırken nesnel zamanda atlamalar ve kesintiler göze çarpar. Yazar, kendi çocukluk ve gençlik zamanlarından kesitler sunduğu öykülerinde nesnel zamanı kullanmayı tercih eder.

Emir Kalkan öykülerinin çoğunda insan ve mekân ilişkisi söz konusudur. Öykü kahramanlarının büyük bir kısmı özgürlüğüne düşkün, açık ve aktif insanlar olduğundan yazarın yer tercihi de açık mekânlardır. Genellikle somut mekânları kullanır. Onun öyküleri köyde, şehirde, sokakta, açık bahçelerde geçer. Özellikle Anadolu'ya olan düşkünlüğü öykülerinde kendini belli eder. Öykülerinde özlemini çektiği Anadolu'ya ait mekânları ve Anadolu insanlarını anlatır. Modernleşmeyle birlikte Anadolu şehirlerinin büyük şehirlerin gölgesinde büyümesini, bir bakıma da özellikle bazı büyük şehirler gibi yapaylaşmasını istemez. Anadolu insanının kendi öz değerlerinden koparak ona dayatılan suni modern değişimlere baş eğmesine karşı çıkar yazar, eserlerinde bu durumu eleştirir. Yazar, kendisini, edebiyat dünyasına Anadolu'yu taşımakla mükellef görür. Ona göre “direnmek ve sazı gitara, zurnayı flüte, ayrıntı kolaya, kömbeyi pizzaya mağlup ettirmemek” asıl meseledir (Avşar, 2015: 36).*

* Ayrıca Bk.: Tezimiz kapsamında doğrudan kullanmadığımız ya da yararlanmadığımız Emir Kalkan ve eserleri ile ilgili Berceste dergisinin 127. ve 155. sayılarındaki yazılara bakılabilir. Berceste dergisi 127. sayıdaki yazılar: Zeki Bulduk, “Yarına Kayseri’den Kim Kalacak”, Prof. Dr. İsmail Görkem, “Türkü Dinlemeyi Bilenlere Türkü Söyleyen Adam: Emir Kalkan”, Serdar Kozan, “Anadolu'nun Kalesi: Emir Kalkan”, Selin Hekimoğlu, “Gül Ayinleri”, Ahmet Turan Alkan, “Çiçekler”, S. Burhanettin Akbaş, “Bir Halk Adamı: Emir Kalkan”, İlhan Dağıstanlı, “Şehrin Son Hikâyedarı: Emir Kalkan”, Fariz Farzalı, “Emir Ağabey’e Bakü’den”, Prof. Dr. Nevzat Özkan, “Halk Adamı”, Prof. Dr. Atabey Kılıç, “Kanatsız Kuşlar Şehri’ne Dair”, Süleyman Aydın, “Her Diyarın Kitabı: Ha Bu Diyar”, V. Ali Tok, “Bir Emir Kalkan Kitabı: Bu Taraf Anadolu”, Dursun Berkok, “Bu Taraf Anadolu”, Mustafa Miyasoğlu, “Emir Kalkan’la Hoşçakal Şehir”, Mustafa Cengiz, “Hoşçakal Şehir”, Yücel Bayar, “Hikâyelerinin Önünde Bağdaş Kurulan Yazar: Emir Kalkan”, Senem Gezeroglu, “Kanatsız Kuşların Sesi: Emir Kalkan”, Şükrü Efe, “Emir Kalkan ve Gül Ayinleri”, M. Ali Kalkanlı, “Aşka Dair Bir Çift Söz: Gül Ayinleri”, Sergül Vural, “Emir Kalkan/Bu Tarafa Anadolu”, Cumali Azak, “Şehrinin Sevdalısı Olan İnsan”, Şerife Oral, “Kayseri Folkloru ve Emir Kalkan”. Berceste dergisinin 155. sayısındaki yazılar: Bülent Gündoğan, “Emir Kalkan’ın Paltosu”, Prof. Dr. Atabey Kılıç, “Emir Kalkan’ın Ardından”, Dursun Berkok, “Eyvallah”, Hüseyin Say, “Emir Kalkan

2.3. ÖYKÜ TÜRÜ DIŞINDAKİ ESERLERİ

2.3.1. ŞEHİR KİTAPLARI

Emir Kalkan şehir denemelerinde genel anlamda Kayseri'nin tarihine ve kültürüne bağlı kalmaktadır. Zaman zaman aile, etnik grup ve azınlıkları anlatan metinler karşımıza çıksa da bu türde en çok değindiği konular Kayseri'nin eski zamanlardır. Altmışlar, seksenler ve Birinci Dünya Savaşı dönemlerine ağırlık verdiği görülmektedir.

Şehir kitapları, Kayseri ile ilgili tam bir portre niteliğindedir. Yaşadığı sokağı detayları ve insanlarıyla ele alan yazarın bu türdeki eserlerinde yaşadığı sokakların şekli, bölümleri, Ermeni ve Roman mahalleleri ve mezarları tüm gerçekliğiyle okura sunulmaktadır. Öyle ki Kayseri'yle ilgili herhangi bir bilgiye ulaşmak isteyenler Kalkan'ın öykü ve deneme şeklinde kaleme aldığı şehir kitaplarında aradıklarını kolayca bulabilmektedirler diyebiliriz.

2.3.1.1. Kanatsız Kuşlar Şehri (2002)

Otuz ayrı başlıktan oluşan eser 2002 yılında şehir kitapları dalında Yazarlar Birliği ödülünü almıştır.

Eser “Kayseri’de yaşayan ve gerçekten de ‘Kanatsız Kuşlar’ diye nitelendirilmesi çok uygun insanları anlatır” (Maraşlı, 2013: 21). Bahsedilen bu insanlar aynı zamanda deneme ve metin başlıklarını oluşturmaktadır. Yazar bu eserinde şehrin fiziki yapısının yanında beşeri yapısıyla ilgilenmiştir.

Kanatsız Kuşlar Şehri, sadece Kayseri’yi mekân, doğal güzellik, coğrafi özellik veya tarihi yapısına göre değil de bu kavramları, Kayseri’nin Kayseri olmasının temel unsuru olan sıcak, samimi ve doğal insanlarıyla birlikte harmanlayarak anlatan bir eserdir.

Ağabey’le Bir Hasbihal”, Kibar Ayaydın, “Sör Fantom Sebai Hikâyesini Tahlil Denemesi”, Hamdi Gülen, “Emir Kalkan’la Geçmişe Yolculuk”, M. Nihat Malkoç, “Yücelerden Emir Geldi”.

Yazar Vedat Ali Tok, Töre Dergisinin internet sitesinde yayınladığı *Emir Kalkan ve Kayıp Yüzler* isimli yazısında **Kanatsız Kuşlar Şehri**'ne dair şunları söylüyor; “Doğrusunu söylemek gerekirse Kayseri, Kanatsız Kuşlar Şehri isimli kitaptaki gibi hiç anlatılmamıştı. Bu anlatım, Ahmet Hamdi Tanpınar’ın Beş Şehir isimli eseriyle başlattığı geleneğin Kayseri ayağıydı. Emir Kalkan’dan sonra da Kayseri ile ilgili kitaplar yazıldı fakat Kalkan’ın üslubunu unutturan olmadı” (Tok, 2012). Emir Kalkan’ın bu eserinin, Kayseri’yi anlatan diğer eserlerden farkı kuşkusuz yazarın yapaylıktan uzak samimi anlatımı, akıcı üslubu; inandırıcı ve tanıdık yüzleri çağrıştıran tasvirleridir diyebiliriz.

2.3.1.2. Hoşça Kal Şehir (2005)

Konusu, sosyal ve kültürel yaşamın tüm unsurlarıyla Kayseri’dir. Eser, şehrin mazisinden, modernliğinden, güzelliğinden, insan ile şehir arasındaki ilişkiden bahsettiği otuz beş deneme ve bir sunuş metninden mürekkeptir.

Kalkan bu eserinde Kayseri’ye ait değerleri deneme şeklinde ele alarak edebi bir metne dönüştürmüştür. Kitabın genelinde insanların şehre bakışı değerlendirilirken olumlu ve olumsuz anılardan bahsedilmektedir.

Tek başına yüksek binaların ve gelişmiş teknolojinin modernite göstergesi olmadığını ifade eden yazar, Anadolu’da kendine özgü tarih ve kültür dokusuna sahip modern şehirlerin varlığına vurgu yapmaktadır. Emir Kalkan’a göre Kayseri, tarih ve modernliği bünyesinde barındıran şehirlerden biridir.

2.3.1.3. Yurttaş Sokak (2013)

Eser yedi ana başlıkta toplanan otuz sekiz anı ve denemeden oluşmaktadır.

Eserde, yazarın kendi hatıraları, yörenin insanları, çocukluğu, masumiyeti, aynı bölgede yaşayan farklı etnik gruplara mensup insanların hayatları anlatılmaktadır. Romanlar, yaşlılar, evde kalmış kızlar, Ermeniler, Türkler ve onların yaptığı işler, çeşitli kesimlerden insanlar ve onların yaşam tarzları, yaşadıkları evler

gibi hususlara değinilmektedir. Romanların vatansever insanlar oldukları, Türklerin Ermenilere güvenip onların ihanetine uğradıktan sonra yaşadıklarına, hissettiklerine değinilmektedir.

2.3.2. ANTOLOJİ ÇALIŞMALARI

2.3.2.1. Çağlar Boyunca Kayseri Şairleri (1988)

Şehrine gönülden bağlı bir yazar olan Emir Kalkan, Kayseri’de doğmuş büyümüş olan ya da uzun süre burada ikamet eden ve şiir etkinliklerini Kayseri’de devam ettiren 249 şaire bu kitabında yer verir. Kitabı incelediğimizde bu şairlerden 240 tanesinin Kayseri’de doğmuş ve büyümüş olduklarını görürüz. 9 şair ise Kayserili olmamalarına rağmen uzun süre burada yaşadıkları ve şiir etkinliklerini burada devam ettirdikleri için Kayserili şairler arasında anılmışlardır.

Kitap 12. yy şairlerinden Seyyid Burhaneddin ile başlamış ve 20. yy şairlerinden Adnan Büyükbaş ile bitmiştir. Kitapta şairlere dair kısa bilgiler verildikten sonra şairlere ait şiirlerden örnekler sunulmuştur.

Eser, pek çok Kayserili şairin ilk kez bu kitapta anılmasından dolayı büyük bir öneme sahiptir.

2.3.2.2. Mor Feryatlar Afşar Ağıtları (2012)

Emir Kalkan’ın folklor araştırmaları arasında önemli bir yere sahip olan diğer eseri **Mor Feryatlar Afşar Ağıtları**’dır. Eserde Afşar Türklerine ait olan ve Türklerin en eski ve en köklü geleneklerinden biri olan ağıtlar ele alınmaktadır. Yazar, kitabın ön sözünde ağıtlardan bahsederken “Ağıtlar, Türk’ün kendine özgü köklü geleneğinin bir ürünüdür. Türk edebiyatının temel taşı şiirin, destanın, müziğin başlangıcıdır. (...) Türk kültürünün ve sözlü edebiyatın acı yüklü, en güzel simgeleridir. Yalın, katıksız ve pervasızca söylenmiştir. Ağıtlar gönlün, yüreğin, can sözünün şahlanmasıdır” (Kalkan, 2012: 13).

Eserde, Afşarlar ve ağıt yakma gelenekleri hakkında bilgiler verildikten sonra ana başlıklar halinde ağıtlara geçilir. Savaş Ağıtları, Kişisel Ağıtlar, Pınarbaşı Bölgesi Ağıtları ve Sarız Ağıtları olmak üzere toplamda dört ana başlıkta 256 adet ağıt ele alınmıştır.

Yazar kitapta yer alan bu 256 ağıtı 19 yıl gibi bir sürede derlemiştir. Eserde yer alan 38 adet kaynak kişi hakkında da bilgiler, yer yer fotoğraflar da mevcuttur.

2.3.2.3. XX. YY. Yüzyıl Türk Halk Şairleri (1991)

Halk edebiyatını, Türklerin Orta Asya'dan başlatıp zenginleştirerek getirdiği ana edebiyat geleneği olduğunu ve halk şiirinin, halk edebiyatının geniş ve güzide bir alanı olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirten Emir Kalkan, bu eserinde 146 halk şairini kısaca incelemeye çalışır.

Emir Kalkan için halkın ve halk edebiyatının önemi büyüktür. Halk edebiyatı içerisinde özellikle halk şiirinin yeri çok farklıdır. Bunu “Milletlerin uygarlık tarihi içindeki yerini belirlemede, maddi sanat eserlerinden daha önemli belgeler olarak değerlendirilmelidir. Çünkü şiir; görerek yapma, taklit ve benzetme eğilimini aşmış, fiziki ihtiyaçlarını disiplin altına almış, ruhi dünyasını ve fanilik, sevgi, saygı, hak, adalet, gönül, aşk gibi asli değerlerini tanımış, daha güzel bir dünya ülküsüne yönelmiş insanın ürünüdür” ifadeleriyle belirtir (Kalkan, 1991: 13).

Emir Kalkan, şairlere geçmeden önce eserin giriş bölümünde Türk Edebiyatı ve bu edebiyat dâhilinde halk edebiyatı ve halk şiirleri konularına değinir. Daha sonra da “Türk Halk Şiirini Oluşturan Tipler” başlığı altında ozan, âşık, âşıklık geleneği ve saz şairi alt başlıklarıyla da konuyu derinlemesine inceler.

2.3.2.4. XX. YY. Kayseri Meşhurları (2006)

Emir Kalkan, Kayseri'nin kültürel gelişimi için fazlasıyla çaba gösteren bir şairdir. Özellikle yazın alanında Kayseri'yi ve Kayseri'de doğmuş, büyümüş ya da uzun yıllar burada kalmış kişileri anlatmayı kendine görev bilmiştir.

Emir Kalkan, İrfan Birol ve Murat Yerlikhan ile beraber hazırladığı bu eserde bilim, tarih, basın, bürokrasi, ilahiyat, iş dünyası, sanat, sivil toplum, siyaset, spor ve tasavvuf gibi alanlarda ön plana çıkan Kayserili meşhurların hayat hikâyelerini ele alır. Ancak bunu “Alışlagelmiş asık yüzlü, soğuk, doğum ve ölüm tarihleri arasında sıkıştırılmış biyografi tarzı yerine sıcak, samimi, anı ve anekdotlarla zenginleştirilmiş bir çalışmayı tercih ettik.” şeklinde yapar ki bu da kitabı pek çok portre kitabından ayırır (Kalkan, 2006: IV). *

* Ayrıca Bk.: Tezimizle doğrudan ilgili olmadığı için eserleri arasında göstermediğimiz Emir Kalkan'ın “Erkan Kâmil” takma ismiyle Türk Folklor Araştırmaları ve Erciyes dergilerine yazmış olduğu özellikle folklor ile ilgili olan yazılarına bakılabilir. **Türk Folklor Araştırmaları Dergisine yazdığı yazıları:** Erkan Kâmil, “Dadaloğlu ve Şiirleri”, S 337., “Telli Senem ile Yazıcıoğlu Osman Ağa”, S 341., “Könes Avı”, S 329., “Abdin Bey Ağıdı”, S 335. **Erciyes dergisinde yazdığı yazıları:** Erkan Kâmil, “Dilde Özleştirme Anonim Kültür ve Mahallî Ağızlardaki Türkçe Sözcükler”, S 9., “Seyranî'nin Kişiliği”, S 6., “Aba- Akka (Ana- Baba) ve Ongun- Tös Sözcükleri Konusunda”, S 7., “Anadolu Ağızları ve Yazı Sahamız”, S 7., “Değiştirilen Köy İsimleri”, S 15., “Halk Ozanları: Cingözoğlu Seyit Osman”, S 29., “Halk Edebiyatımızda: İlbeylioğlu (İlbeylioğlu- Elbaloğlu)”, S 28., “Afşarlarda Atasözleri ve Ata sözlerinde Yansıyan Felsefe”, S 12-13., “Ozanı Tanımak”, S 25., “Halk Edebiyatı Araştırmaları: Dadaloğlu'nun Yeni Bulunmuş Destan ve Koçaklamaları”, S 42., “Halk Edebiyatında Gündeslioğlu”, S 42., “Yaşar Mı?”, S 45., “Halk Şairlerimizden: Âşık Abdurrahman”, S 34., “Çocuk Denen Büyük”, S 38., “Seferberlik Ağıt ve Destanları”, S 38., “Halk Edebiyatımızda Afşinli Âşık Yener”, S 32., “Halk Ozanları: Avşaroğlu Âşık Mehmet”, S 33., “Halk Bilimci ve Şair Cemal Cahit Güzelbey”, S 57., “Halk Şiirinde 12 Eylül Öncesi”, S 59., “Güneyden Bir Ozan: Âşık Karalı”, S 51., “Uzunyayladan Türkü Derlemeleri”, S 46., “Şavşatlı Âşık Kara”, S 70., “Mektup Yazdım Hasana”, S 69., “Gürünlü Âşık Gülhanî”, S 63., “Seyranî Üzerinde Muhsin İlyas Subaşı ile Bir Sohbet”, S 6., “Şiir Aşırımcılığı”, S 64., “Değiştirilen Köy Adları”, S 61., “Yozgatlı Hürâşık”, S 62., “20. Yüzyıl Türk Halk Ozanların Tasnif Denemesi”, S 73., “Erciyes Gesi Ağırnas ve Argıncık Kelimeleri Hakkında”, S 85., “Bir Ansiklopedide Halk Edebiyatı Terimleri”, S 103., “Muhsin İlyas Subaşı ve Deryadil”, S 115., “Halk Şairlerinin Ödüllendirilmeleri”, S 122.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÖYKÜLERİNDE HAYATIN DIŞINDA KALANLAR

3.1. Emir Kalkan'ın Öykülerine Sosyolojik Bir Yaklaşım

Emir Kalkan'ın öykülerine bakıldığında neredeyse bütün öykülerinin mutlaka toplumsal bir soruna, bir yaraya, bir eksikliğe ya da bir eleştiriye dayandığı görülecektir. Yazarın sanat anlayışının ele alındığı bölümde de bahsedildiği gibi Emir Kalkan kendisini toplumdan asla soyutlamayan, tabiri caizse toplumun tam ortasında sayan bir yazardır.

Emir Kalkan'ın öykücülüğünün ya da genel olarak ifade edersek sanat anlayışının mihenk taşı olabilecek olan şu cümlesi onun öykülerinin sosyolojik incelemelere ne kadar müsait olduğunu göstermektedir: “Yazarın bir amacı olmalı, bir ilkeyi, bir meseleyi öne çıkartabilmeli, bir yarayı deşmeli, yaşadığı zamana ve ortama tanıklık edebilmeli. Amaç bu olunca mesaj vereceğiniz konuları da zaten belirlemiş olursunuz” (Tok, 2013: 4).

Emir Kalkan bir öyküye başlamadan önce amacını belirler ve öykülerinin neredeyse tamamında, bu amacına hizmet edecek bir karakter kullanır. Bu karakterleri de kurgulamaz. Kendi hayatının bir yerinden çekip alır ve amacına hizmet edecek şekilde değerlendirir. Öykülerinde ele aldığı bütün kişilerin gerçek hayatta mutlaka bir karşılığı vardır. Yazar bunu kendi cümleleriyle şu şekilde ifade eder: “Kurguyu sevmem. Kurgu insan hayaliyle sınırlıdır, buna gerek de yok. Tanrı öyle güzel ve zengin bir senaryo yazmış ki bütün tipler hayatın içinde tüm renkleriyle mevcut. Bu senaryoyu iyi okuyabilenler bunu yakalar ve yazar” (Tok, 2013: 4).

Öykülerinin neredeyse tamamına yakınında kullandığı karakterlerin hep uç noktalarda olan insanlar olması da tesadüf olamaz. Neticede yazar kendi cümlelerinde de belirttiği üzere “bir meseleyi öne çıkarmak üzere” eser meydana getirir. Emir Kalkan da bu amacına uygun olacak şekilde hayatının bir köşesinden uygun bir karakter çıkartır ve onu öyküsünde başköşeye oturtur.

Öykülerindeki insanların, özellikle kahramanların iğreti durmamalarının en önemli nedeni yazarın onları hayatın içinden almış olmasıdır. Hayatın içinden derken, hayatın dışındaki kahramanları ele almak üzere hazırlamış olduğumuz tezimizde çelişki olduğu düşünülmesin. Çünkü kahramanlar toplumsal hayatın, akıp giden, insanların sürekli bir yerlere ya da bir şeylere yetişmek zorunda oldukları yüksek tempolu hayatın dışındadırlar; buna mukabil aynı kahramanlar Emir Kalkan'ın yaşadığı hayatın da tam ortasındadırlar. Çünkü yazar, hayatının herhangi bir yerinde yer etmemiş hiç kimseye öykülerinde yer vermez. Şöyle ya da böyle mutlaka hayatının bir anında öyküsündeki bir kahramanla mutlaka münasebeti olmuştur.

Öykülerinde bahsettiği meczupları, sahtekâr imamları, yalancı siyasetçileri, dolandırıcı esnafları vb. karakterleri çok uzaklarda aramaya gerek yoktur. Onlar yazarın çevresinde var olan insanlar arasından seçilmişlerdir.

Emir Kalkan için seyyar satıcıların, sokak çocuklarının, evsizlerin, özellikle de meczupların yeri çok ayrıdır. Her biri şehrin ışığı, sevinci, şehre hayat veren damarlarıdır. Pek çok insan için bu tür kişiler şehirlerin olumsuz tarafını temsil etse de aslında durum Emir Kalkan için tamamen farklıdır. O, bu insanlar sayesinde şehirlerin daha yaşanır bir yer haline geldiğini, bu insanların aslında şehrin neşesi, ışığı olduğunu düşünür. Öykülerinde de bunu açık bir şekilde işler ve okura hissettirir.

Yazar yalancı, düzenbaz, hilekâr, kadın düşkünü, dini sömüren vb. kişileri sevmez. Böyle olanların en sonunda gelecekleri noktayı herkese göstermek ister, onları mutlaka cezalandırır ve onların rezil bir duruma düşmelerini sağlar.

Emir Kalkan için değişmeyen konular da vardır. Bu onun öykülerinde de tamamen olumlu değerler yüklediği vatan, din, dil, etnik köken ve atalar gibi temel konulardır. Bu konular onun için hassastır ve bu konuları öne çıkardığı öykülerindeki insanlar da özel seçilmişlerdir. Vatan sevgisinden bahsederken, bir kolunu savaşta kaybetmiş, fakir ancak misafirperverliğinden ve vatan sevgisinden zerre kaybetmemiş bir savaş gazisini, köyündeki şehit mezarlarını temizlerken ve Türk bayraklarını yıkayıp ütülemek için toplarken gösterir. Dini değerleri öne çıkardığı

öykülerinde herkes tarafından sevilen, saygı duyulan özü sözü bir güvenilir bir imama hutbe veririr. Ama hutbesinde sadece dini değerlerden bahsetmez bu imam, alışverişten tutun da küçük çocukların sapanla avladıkları kuşlara kadar pek çok konuya temas eder. Ama öylesine saygı duyar ki insanlar bu imama, başları önde söylediklerini dinlerler. Başka bir öyküde de aynı imam sokak ortasında çıkan bir kavgayı tek bir sözüyle ayırır.

Dilden bahsederken bir at arabası sürücüsüne Karacaoğlan'dan şiirler okutur. Öyle konuşturur ki at arabacısını, konuşan kişinin halk edebiyatı alanında uzman olduğu düşünülür. Diline ve edebiyatına sahip çıkışına bakıldığında, toplumun en alt tabakasından en üst tabakasına kadar herkesin bu değerlere sahip çıkmasını istediği anlaşılır.

Vatan sevgisi ise yazarda daha yüce bir konumdadır. Öykülerinde vatani; dil, din ve bayrak bütünlüğüyle kabul eder. Hiçbir etnik kökenin ya da siyasi düşüncenin bunların üzerine çıkmalarına izin vermez. Çünkü etnik farklılıklar da, siyasi farklılıklar da hayatın renklerindedir. Birlikte barış içinde yaşamak başarılırsa bunların birlik ve beraberlik için ne kadar gerekli olduğu da görülecektir.

Olumlu değer yüklediği öykülerinde bu gibi konuları, bu konulara uygun karakterleri görmek mümkündür. Olumsuz değer yüklediği öykülerinde de belirli ana başlıklar etrafında belirli kahramanlar ortaya çıkarmıştır. Bu ana başlıklarda da gene yazarın toplum içerisinde gördüğü birtakım sorunların, kişiler bünyesinde oluşturduğu etkileri görmek mümkündür. Yani göç konusundan bahsederken sırf çocukları okusun, büyük adam olsun diye köyden kente göç eden bir ailenin şehirde aradığını bulamayarak köye geri dönüşü büyük bir mutluluk içerisinde anlatılmıştır. Çünkü gökyüzünü bile parselleyen modern dünyanın getirdiği koşullara köy-kır hayatının bağımsız yaşantısına alışmış bir kişi ya katlanamaz ya da kendi kültürel değerlerini hiçe sayarak bir noktada bu sözde modern dünyanın getirdiklerine adapte olmaya çalışır. Tabii bu adaptasyon sırasında geçirdiği evrim de onu, kendi öz kültür değerlerinden fazlasıyla koparacak, belki de geri dönüşü olmayan bir çıkmaza sokacaktır.

Yine öykülerinde; siyasi parti çekişmelerinin arasında kalan halkın yaşadıkları, söz verip de sözlerini unutan siyasetçilerin yıktığı hayaller, birden fazla evliliğin yaşattığı sıkıntılar, modernleşmeyle gelen yeni kültürün yıkıcı etkileri, modernleşmeyle modernleşememe arasında kalan gençlerin yaşadıkları çatışmalar gibi konular Emir Kalkan'ın toplumsal süreçte olumsuz etkilerini ele aldığı konuların başında gelir.

Yazar öykülerinin tamamına yakınında toplum içerisinde yer alan olumlu ya da olumsuz bir konuya temas eder. Öncelikle olumlu değer yüklediği öykülerine ve bu öykülerinde ön plana çıkardığı kişilere temas ederek konuyu açabiliriz.

3.2. OLUMLU DEĞER YÜKLÜ ÖYKÜLERİ VE BU ÖYKÜLERDE YER ALAN KİŞİLER

3.2.1. Anadolu İnsanı İçin Önemli Bir Olgu: Bilge İhtiyarlar

Eski Türklerde topluma manevi liderlik yapan, toplumu yönlendiren, çağını aydınlatan, verdiği öğütleriyle yaşamlarından sonra dahi dilden dile dolaşan kişiler vardır. Aksakallı ifadesi ile de belirtilen bu kişiler bilge tipler olarak adlandırılır. Ergenekon Destanı'nda demir dağı eriterek Türklerin yol bulup çıkmasını sağlayan usta demirci, Oğuz Kağan destanındaki Oğuz'un akıl hocalarından *Uluğ Türk*, Manas'ta *Bekay*, Dede Korkut Destanı'nda *Dede Korkut* ve diğer anlatılarda *İrkil Ata*, *Yuşi Hoca* gibi kimliklerle karşımıza çıkanlar bilge tipinin en güzel örneklerindedir. Türk destanlarında kağanların, yanlarında genellikle bilge vezirler bulundurmaları ve verecekleri önemli kararlarda onların bilgilerine başvurmaları bilgeliğin önemine inanılmış olmasının en belirgin işaretidir (Ögel, 2016: 247).

Yusuf Has Hacib'in Kutadgu Bilig adlı eserinde saadetin ancak bilgi ile elde edileceği savunulmuştur. Oğuz Kağan Destanı'nda, Uygur Türeyiş Destanı'nda, Manas Destanı'nda ve Dede Korkut'ta bilgiye verilen önem, bilge kişilerin kişiliğinde yaşatılmıştır. Bilge Kağan anıtı da bilgeliğin önemini vurgulayan bilgi ve belgelerden bir diğeridir (Yılmaz, 2014: 239).

Bilge kişilerde ilahî bir sezgi gücü bulunmaktadır. Gerek İslâmiyet'ten önceki gerekse İslâmiyet'ten sonraki Türk destanlarında Alplik ve bilgelik adeta iç içedir. Türklerin şaman ve kam geleneğinin devamını hatırlatan Korkut Ata profili, yaşlı, töreleri yürüten, doğaüstü olaylar ve doğa olayları arasındaki ilişkileri düzenleyen bir tiptir. Dede Korkut hem maddi, hem manevi alanlardaki yiğitlikleriyle alperen tipinin Türk kültüründeki ilk temsilcisi ve örneğidir. Dede Korkut akıl, maneviyat, ululuk yönleriyle maddi gücün manevi güç ile bütünleştiği bir simge değeridir. Dede Korkut Hikâyeleri onun bilge tipi etrafında şekillenmiştir.

Emir Kalkan'ın Dede Korkut'a olan hayranlığından olsa gerek birçok öyküsünde halk tarafından sevilip sayılan, hatırı sayılan bilge ihtiyar tiplerle karşılaşırız. Onun öykülerindeki bu tipler yukarıda örneklerini verdiğimiz karakterlerin adeta modernize edilmiş halidir. Öyle ki o, bilgelik kavramını mektep medrese görmeye, derin bir ilmi tahsil almaya bağlamaz. Onun bilgeleri çilelerin yoğurduğu, hüznle harmanlanmış, hayata dair hususları hayatın bizzat kendisinden öğrenmişlerdir. Bu sebepten çok yönlüdürler.

Kalkan'ın öykülerinde bahsedilen bu tiplerden **Gül Ayinleri** kitabına adını veren "Gül Ayinleri" adlı öykünün ana karakteri Hüda Nur Berkes Ata, kendisini dinleyen kalabalığa, hayatın fani, aşkın ise baki kalacağından bahseder ve kendisini dinleyenlere aşk üstüne öğütler verir. Ona göre aşk, yaşanması gereken bir hissiyattır ve her şeyin yok olup gideceği dünyada baki kalacak olandır:

"Bilin ki, doğan öldü, genç kocaldı. Toprak civan demedi, sultan demedi aldı. Taçlar ve saraylar, tahtlar ve kubbeler viran oldu. Her imaret yıkıldı, her mamur harap oldu. Ancak ki aşk ile tacidar olmuş gönüller berhudarlık buldu. Baki kaldı, yıkılmadı. Siz dahi yüreğinizi aşkın ordularına hazır tutun. Bir gün aşk çalarsa kapınızı ona hazır olun." (Gül Ayinleri, s. 11-12)

Anlatıcı aşkı okuyucuların gözünde fazlasıyla yüceltir. Bu noktada okuyuculardan aşka, anlatıcının gözünden bakması beklenilmektedir. Bu nedenle nasihat veren ifadeler ön plandadır:

“Bir gün aşk çalarsa kapınızı, onu aziz tutun. Ona baş eğin, ona secde edin. Hürmetkâr olun, hizmetkâr olun. Ve şükredin. Şükredin ki aşk erdiricidir. Çirkinden, çirkinlikten, kötüden, kötülükten el çektiricidir. Sevginin kıymetini bilin. Vefakâr olun, fedakâr olun. Aşkın misli, aşkın bedeli ağırdır. Katlanın. Yüz dönücü olmayın. İhanetkâr olmayın. Âşık-ı sâdık olun.” (Gül Ayinleri, s. 13)

Öykünün neredeyse tamamında anlatıcı Hüda Nur Berkes Ata'nın aşk üzerine nasihat veren ifadelerini görebiliriz:

“Ne gülü kınayın, ne bülbülü. Kınamak, gerçeği bilmeyenlerin huyudur. Siz bakın ve ibret alın. Ve unutmayın ki her can fitratını işlemektedir. Gül naz için yaratılmıştır, bülbül niyaz. Bülbülün fitratı yanmaktır güle, gülün fitratı naz. Her bülbül yanmak için yaratılmıştır, her gül naz... Ve ikisinin de fitratında yanma görülmez.” (Gül Ayinleri, s. 16)

“Yayla Gülü” adlı öyküde ise Yörük beyinin akıl danıştığı ihtiyarlar göze çarpar. Öyküde Tanır beyinin oğlu Osman’la Yörük beyinin kızı Senem birbirlerine âşık olurlar. Fakat bu vuslatı mümkün olmayan bir aşktır. Zira Senem bilir ki bey babası oba dışına kız vermez, Osman bilir ki bey babası oba dışından kız almaz. İki genç çaresiz bir sevdanın ateşiyle yanıp kavrulur, sararıp solar. Bu durumu duyan gören çevre aşiretlerin beyleri, ulusun ileri gelenleri, hatırı sayılanları, uluları, ihtiyarları toplanır. Ağır, hatırlı bir dünür heyeti oluşturulur. Dünür kafilesi ve hediyelerle Yörük beyinin huzuruna varılır. Allah’ın emri ile kız istenir.

“İsteriz ki kızımız oğlunuza kurban ola, böyle bir bey oğluna gelin ola. Ve lakin obamızın yasaları, töreleri vardır. Birkaç gün izin verin, ihtiyarlarımıza soralım, düşünelim, destur olursa iletiriz, dediler.” (Gül Ayinleri, s. 44)

Yörük beyi obanın ihtiyarlarına danışır. Her ne kadar kendisi bey olsa da bu gibi önemli kararlar verilirken daima Yörük büyüklerine danışılır. Yörük büyükleri toplanır.

“Aşiretten dışarı kız verilmez, onlar basmadan biz kaçalım, dediler.” (Gül Ayinleri, s. 44)

Gelen dünür heyetine, “kızımız oğlunuza kurban olsun isteriz” diyen bey, sözünün arkasında durmaz ve oba büyüklerinin telkinini tutar.

“Hemen o gece çadırlar söküldü, sürüler toplandı, atlar eyerlendi, türlü mayalar yüklendi, kervan hazırlandı ve Yörük obası şafak atmadan Yapalağı terk etti.” (Gül Ayinleri, s. 44)

Yayla Gülü adlı öyküde görüldüğü üzere bilge tipler, Yörük büyükleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat onların bilgeliği, törelere itaat uğruna bir aşkı engellemiştir. Bu durum görülenin aksine yazarın öykülerindeki bilgelik kavramının tutarsızlığına değil çok yönlü işlenmesine örnek teşkil etmektedir. Çünkü yazar, Türk geleneğinin temel dayanağı olan büyüklere hürmetin farkındadır ve yönlendirmeler yanlış da olsa gerçekler bu doğrultudadır.

Aynı kitabın “Türkü Gül” adlı öyküsünde de buna benzer bir durum söz konusudur. Ağa kızı Zahide ile çoban Mustafa’nın aşkı, aşiret büyüklerinin izni alınmadığı için ayrılıkla sonuçlanır. Zahide ve Mustafa aşkı Zahide’nin ağa babasının kulağına gitmiştir. Ağa, evlenmelerine onay vermiş ama obanın büyüklerine yenilmiştir.

“Nerede görülmüş, nerede duyulmuş ağa kızının çobana vardığı. Hangi Türkmen yurdunda yola gelmiş, töre olmuş. ‘Öyle olsa, baş kış olmaz. Yurt dağılır, beylik batar’ dediler.

Bey beyliğini boz bozluğunu, ağa ağalığını çoban çobanlığını bilmezse, Ede kalmaz, ini kalmaz, soy sop kalmaz, görenek sürmez, dediler.

Erk kırılır, aşiret düşer, dediler.

Ele güne, dosta düşmana, Yürüğe, Türkmen’e, Afşar’a, Çepni’ye ne deriz, nasıl dik durur, nasıl yol koyarız, dediler.

Kınadılar. Kaş çattılar, buğz ettiler.

İl bozulur töre bozulmaz.

Bu iş olmaz, dediler.

Aşiret büyüklerinin, yol ulularının, oba danışıklıklarının kararına boyun eğdi baba. Kız kendinindi ama töre obanın, aşiretin töresiydi. Boyun büktü. ‘Oba bilir!’ dedi.” (Gül Ayinleri, s. 87-88)

Metinden de anlaşılacağı gibi kız kendinin ama oba aşiretindir ve oba bilir. Obadan kasıt, bilge ihtiyarlar diye nitelendirdiğimiz oba büyükleridir.

Ha Bu Diyar adlı kitabın on dördüncü öyküsü olan “Devler”de genel olarak kenar mahalle yaşantısı işlenir. Öykünün olay örgüsü ise iki ayrı mahallenin kabadayılarının –Üçgen Yaşar ve Çingene Hamdi– birbirlerine meydan okuması üzerine inşa edilmiştir.

İki kabadayı birbirine meydan okur. Buluşacak ve meydanda kapışacaklardır. Kim kimi yenersen meydan ona kalacak, biri pes edecek, pes eden tarihten silinecektir. Hesaplaşmanın başladığı sırada mahallenin imamı Cafer emmi çıkar gelir. Cafer emmi zayıf, ihtiyar bir tiptir ama sözü dinlenir, hatırı sayılır. Nitekim kendisinden katbekat iri iki kabadayıya yaklaşır ve kavgayı sonlandırır.

“Cafer emmi; o yaşlı, o zayıf halinden beklenmeyen bir çeviklikle iki kahramana doğru hızla yaklaştı ve elinde baston olarak kullandığı ince sopasını ikisinin arasına uzatıp;

-Ulan, dedi, boyu devrilesiceler, utanmıyor musunuz çoluğun çocuğun içinde birbirinizi yemeye.

Ne yapacağını şaşırıldı devler. İkinip sıkındılar, şöyle bir kendilerine göre delikanlı nezaketi takındılar, boyun büktüler. Önce Üçgen pes etti, ardından da Çingene Hamdi.

-Yok hoca Emmi, konuşuyorduk valla, dedi ikisi de.

Böyle mi konuşulur behey beynamazlar, diye gürlledi Cafer Emmi.

Eşek kadar oldunuz ikiniz de, sizin yaşınızdakiler Kale'nin içinde mağaza işletiyor.

Elindeki deyneği ile ikisinin de sırtına birer tane şakırdatıp;

-Hadi bakıyım, dedi, sen şu tarafa, sen şu tarafa.

İkisi de gık bile demediler.

Üçgen Yaşar Teneke, Çingene Hamdi Selaldı mahallesine doğru ayrıldılar Körçeşme'den.” (Ha Bu Diyar, s. 128)

Buna benzer bir bilgelikle “Seçim” adlı öyküde karşılaşıyoruz. Öyküdeki Pembe Hala karakteri, mahallenin büyüğü ve sözü dinlenen bir kadındır.

Öykü, genel hatlarıyla bir seçim sonunu anlatmaktadır. İnönü seçimi kaybetmiş, Menderes kazanmıştır. Buna bağlı olarak da CHP’li mahalle muhtarı Halıcı Nurullah Efendi seçimi kaybetmiş, Demokrat partinin muhtarı Arabacı Şemsettin seçimi kazanmıştır. Halıcı Nurullah Efendi seçimi kaybetmiş olmayı kendine yediremez ve Arabacı Şemsettin hakkında her yerde atıp tutar. Arabacı Şemsettin okumamış, cahil bir adamdır ama dedikodulara uzunca bir süre olgunlukla direnir. Ne zaman ki Nurullah Efendi bu tepkisizliği “sinmişlik, pısrıklık, beceriksizlik” olarak nitelendirir o zaman sabrı taşar Arabacı Şemsettin’in ve kardeşiyle birlikte Nurullah Efendi’nin evini basmaya gider.

Pembe Hala karakteri, öykünün bu noktasında karşımıza çıkmaktadır.

“Kadınlar kızlar camlara dökülmüş onlara bakıyor. Biz de merak ve heyecanla köşeye sinmiş onları izliyoruz.

Nihayet beklenen olmuş, meydan harbi patlamıştı.” (Ha Bu Diyar, s. 115)

“Çoluk çocuk, pencereden balkondan sarkan kadın kız hep birlikte heyecanla nefesimizi tutarak olacakları bekliyoruz.

Pembe Hala’yı görünce onlar da durdular.

İkisi de ellerindeki saldırmaları arkalarına götürüp sakladılar.

Pembe Hala yanlarına yaklaştı;

‘Ulan utanmazlar.’ dedi. ‘Siz ne zaman adam oldunuz da mahallede karının, kızın içinde bağırıp, çağırıyorsunuz!’

Şemsettin de Yakup Emmi de kafayı yere yıktılar;

‘Valla Pembe Ana, biz bir şey etmiyok.’ dediler.

‘Susun utanmazlar.’ dedi. ‘Susun bakayım!’

Sonra ikisinin de kollarından tuttu, hoca önündeki talebeler gibi büzüliyordu ikisi de. İteleyerek götürüp evlerine soktu, kapıyı üstlerinden kilitledi. Anahtarını beline soktu;

'Yarın sabah gelir çıkartırım.' dedi. 'Sabaha kadar adam olun bakayım!'

O iki iri yarı güçlü kuvvetli adamdan ses çıkmadı." (Ha Bu Diyar, s. 116-117)

Bu Taraf Anadolu adlı kitapta yer alan "Hâkim Bey" adlı öyküde görmüş geçirmiş bilge bir hâkim karakteriyle karşımıza çıkmaktadır. Öykü genel hatlarıyla hâkimin davalara bakışını ve davaları sonuçlandırışını Hacı Bülbül ve Hacı Sifil karakterleri üzerinden anlatmaktadır.

Hacı Bülbül, Almanya'da çalışmaktadır. İzne geldiğinde bir çocuğa çarpar. Çocuğun ayağı kırılır, kolunda çatlak vardır. Olay mahkemeye taşınır. Hâkim onu altı aya kadar hapse mahkûm edebilecekken sebep olduğu zararı karşılması şartıyla beraat ettirir.

"-Bana bak! Çocuğun hastane masraflarını karşıla. Anladın mı? Anasından, babasından özür dile.

Cana geliyor Hacı Bülbül.

-Karşılıdım sayın hâkimim. Gene karşılarım. Helallik almadan gitmem sayenizde.

-Hah, aferim!

Yüzünde güller açıyor Hacı Bülbül'ün.

İpten kurtulduğuna kanaat getiriyor.

Seviniyor çaktırmadan.

Hakim bey, bana dönüyor bu kez. Benim adım, Taktak.

-Taktak, yaz bakim!

Söylüyor, yazıyorum. Bilmem ne maddesinin bilmem ne firkasına göre;

-Beraatına!

Benzine kan geliyor Hacı Bülbül'ün. Gözleri ışıltıyor. Sevinç, şetaret!

-Sağ olun sayın hâkim, çok sağ olun sayın hâkimim!" (Bu Taraf Anadolu, s. 118)

Buraya kadar usulsüz gibi görülen beraatın gerekçesi ise hâkimin bilgeliğine ispat teşkil etmektedir. Öykü kahramanı hâkim bey, çok yönlü düşünerek ve en müspet neticeyi hedefleyerek vermektedir kararlarını. Durumun izahını yine öyküde şu şekilde yapmaktadır:

“Sonra bana doğru eğiliyor Hâkim Bey. Kehribar tespihi elinde.

-Bana bak Taktak. Yatırmaz mıyım ben bunu üç ay?

-Yatırırsınız efendim!

-Elbet yatırırım. Altı ay bile yatırırım istersem. Var kanunda yeri. Amma n’olacak? Devletin başına bela. Bak şuna... Bilmem ne köyünden evli, altı çocuklu... Zaten az çocuğu olmaz ki bunların. Ellerine geçirmişken canını çıkarırlar avradın... Atmış kapağı Almanya’ya. İyi ki atmış. Bir ekmek bulmuş yiyor. Yatırsam, işinden olacak. Kovacaklar, sürecekle... Gelecek buraya, al başına belayı!” (Bu Taraf Anadolu, s. 118)

Öyküdeki bir diğer olay ise Hacı Sifil duruşmasıdır. Hacı Sifil, devlet dairesinde aşçılık yapmaktadır. Mahkemelik olma nedeni ise hırsızlıktır. Çalıştığı kurumun mutfağından çuvalla fasulye, tenekeyle yağ, tüp vesaire çalmıştır. Çırağının mahkemeye verdiği ifadeyle de suçu sabit görülmüştür. Hâkim yine hapis cezası vermez. Devletten çaldıklarını yerine koyması, Kızılay’a bin lira bağış yapması şartıyla sanığın beraatına karar verir.

“Yine bana dönüyor Hâkim Bey, tespihini yüzüme sallayarak:

-Taktak, diyor. Adım gibi biliyorum ki çaldı Hasan Efendi.

Velâkin suç ağır, hem de sabit. Üstelik yüz kızartıcı. Altı ay sonra da emekli. Tıksam deliğe, buyur, iki teneke yağ için gitti otuz yıllık emek. İdare edeceksin ara sıra Taktak, idare! İçerisi hırsız kakılı be oğlum! Kol kırılır yen içinde. Kanun dediğini de biz yapıyoruz, hep motamot uygulanmaz ki.” (Bu Taraf Anadolu, s. 124)

Yazarın incelediğimiz son kitabı olan **Kayıp Yüzler**, cemaatini iyiye, doğruya sevk etmeye çalışan bir imamın bilgeliğinin anlatıldığı “Kıyam” öyküyle başlamaktadır. Öyküde Halil-i Rahman Camii imamının cemaatine dürüstlükten, alışverişin dürüstçe yapılmasından bahsedışı anlatılmaktadır.

İmam ilk olarak ön saflardaki tüccarlara sözünü söyler:

“Ey zenginler, ey tüccarlar, ey mağaza sahipleri.. Eyi dinleyin, işidin ki, lafım sizedir ha!

Aha bı zavallı Gundiler size güvenip getiri malını. Satıp, evinin ailesının ihtiyacını alım diye. Arayızda hukuk vardır. Onlar getiracak, siz alacaksınız. Hakkı ne se, o. Ölçüde tartıda eksik fazla olmadan, haram fitne, hile karışmadan, zamanında, erken, tam karşılığını vererek... Peşin parasını sayacaksınız avucuna ki, herifin kafası rahat olsun, gönlü hoş olsun.

-He! Eyvalllah... Madem doğrudur. Ölese, ey tüccarlar, vallahi siz çok ayıp edisiz. Niye deyseniz, tüm Gundiler sizden şikayetçimış. Deyiler Hoca Efendi, vallahi geliyik sabahın köründe, dikiliyik pazara. Tereyağı, süt, yoğurt, pekmez, tarhana, bulgur, un... sebze meyve... Vallah tüccarlar almi. Taki ikindiye kader. Çünkü o saate otoboslar kalkacak, köye dönme vahtıdır. Satamazsak malı köye geri mi götürük. Kırılar fiyatı. İster istemez onların istediği pahaya veriyük. Biz mağdur oliyık, düşkün oliyık.” (Kayıp Yüzler, s. 10)

Bu sözlerin üstüne ön saflar sıklaşır, tüccarlar birbirlerine yaslanır, kafaları yana doğru düşer. Her biri almıştır dersini imam efendiden. Fakat hata dediğin de tek taraflı olmaz elbette. İmam Efendi de bilir bunu, bilgeliğiyle. Cübbesinin yakalarını düzeltip vakur, engin, kırık sesiyle devam eder:

“Ha, şimdi, Gundi kardaşlar... size de bi çift lafım var, sitemim var. Sanki siz çok mu eyi yapısız?... Hangi tüccarın yanına varmışsam, vallahi hepsinin de şikayet duludur ağızları... Onlar da deyiler ki, vallahi Gundiler anamızı ağlati. Harmana veresiye alılar ama getirip vermiler... Biz mağdur oliyık.

E... ben şimdi ne deyim. Bir Müselman'a, bi yigit adama yakışır iş midir bı? Vallah, çok ayıp edisiz... Alış veriş hak işi, itibar işi, itimat işi. Adam siye güvenip helal malını veri. Siz borciyizi zamanında vermeseyiz bu devran nasıl dönsüz.”
(Kayıp Yüzler, s. 12)

İmam Efendi büyük küçük herkesi iyiye, doğruya sevk etmektedir. Onları kırmadan, incitmeden doğruya yönlendirmektedir.

“-Yav koca yigit olmışsınız, gelmişsiz on iki yaşına, on üç yaşına. Velakin eliyizde bi kuş lastigi, bi sapan. Verediisiz culuklara, cüicklere.

Yav ayıptır, günahdır, vebaldır!

Ne istisiz Allahın kuşundan?

Diyecahsız, hocam serçedir!

Vallah, ha bir adamdır, ha bir serçe!

Canın böyüğü, küçüğü olur mı?

Can, candır.

Bögün kuş lastigi, yarın tüfek, ne farki var?

Yakışı mı koca koca yigitlere?

Ben biliyem ki hepiyiz de has uşaglarsız. Yapmayasız bi daha...

Zaten ben size kızmıyam, nasihat ediyem nasihat!” (Kayıp Yüzler, s. 12)

Kitabın son öyküsü olan “Hoca Efendi”de ise yurdun çeşitli yerlerinde öğretmenlik yapmış, ülkenin işgal günlerini, kıtlık, yokluk günlerini görmüş, vatana, cumhuriyete ve hürriyete tutkuyla bağlı Hoca Efendi karakterinin kahve eşrafına verdiği nasihatler anlatmaktadır.

Hoca Efendi, kahvehaneye haftada bir iki gün uğrayarak; herkese çalışmayı, kazanmayı, vermeyi, bağışlamayı ve alını açık yaşamayı öğütlemektedir. Onun için çok yönlü düşünmek esastır ve kişi kendi açısını daraltmamalı, hayatı geniş bir pencereden algılamalıdır. Vatan için, onu yüceltmek için çalışılmalıdır.

“... yurdunuzu sevin ve yurdunuz için çalışın. Aklınızı esir alan izm’lerin ve ideolojilerin tutsağı olmayın.

Cemil Hoca'nın da buyurduğu gibi 'İzm'ler insan idrakine giydirilmiş deli gömlekleridir.' Eyvallah, doğrudur. Bunlar aklınızı ve gönlünüzü boğar, sizi dünyaya dar bir pencereden bakan mahkûmlara çevirir. Sınırlanmayın, çünkü insan hiçbir sınıra ve ideolojiye sığmayacak kadar yücedir.” (Kayıp Yüzler, s. 155)

Şeref ve haysiyete sahip olmak önemli erdemlerdendir. Kişi şerefini muhafaza ettiği ölçüde hürdür ve hür insan ideal insandır.

“Şerefın kıymetini ancak şeref sahipler bilir. Hürriyet, şerefli yaşamaktır. Başıbozukluk değildir. İdeal insanlar ne kadar çok hürriyete sahip olurlarsa yükümlülükleri o kadar artar. Devletin malını çalan, öksüzün, yetimin hakkını yiyen, vergisi kaçırın insanın ne şerefi vardır ne de imanı.” (Kayıp Yüzler, s. 155)

Çocukların iyi yetiştirilmeleri gerekmektedir. Onlar bir meslek sahibi olmalı, daha küçük yaşlardan itibaren paylaşmayı, bağışlamayı öğrenmelidir.

“Çocuklarınızı meslek sahibi edin ve atalarının dediği gibi kollarına bir altın bilezik takın. Ve mutlaka küçük yaştan itibaren onları vermeye, bağışlamaya, paylaşmaya alıştırsın. Veremeyen adam özgür olamaz, başkalarının gölgesi altında yaşar.” (Kayıp Yüzler, s. 155)

Kimsele kınanmamalı, kimseye yüz çevrilmemelidir.

“Haşa, bizlere ne deliyi ne meczubu ne kili kınamak ve yermek düşmez. Çünkü her nesnenin, canlı cansız her şeyin ve insanın bir güzel ve olgun yanı vardır.” (Kayıp Yüzler, s. 157)

Yazar, Hoca Efendi karakterinin ağzından bir nevi kendi görüş ve düşüncelerini ifade etmektedir. Zira Emir Kalkan vatan sevgisi konusuna duyarlı, hür yaşamın bedelini ve erdemini bilen, milletin kalkınması için çocukların eğitilmesinin gerekliliğine inanan ve her kim olursa olsun –deli-meczup– onları kınamadan, hor görmeden kabullenen bir yazardır.

3.2.2. Din Olgusu

Din, toplumsal değişimin meydana gelmesinde, toplumsal olayların gerçekleşmesinde, çeşitli toplumsal süreçlerin oluşması ve işleminde de güçlü ve belirleyici etkiler gösterir. Ayrıca din toplumun kültürü üzerinde de güçlü etkilerde bulunur. Özellikle toplumda olan şeyleri, toplumsal gerçekliği, toplumsal ilişkileri insanlar katında izah etmesi önemlidir.

Toplum bu denli ilgilendiren ve topluma çeşitli hassasiyetlerle yön veren din olgusu, Emir Kalkan'ın öykülerinin ana hususlarından biridir. Bu konuda Prof. Dr. Nurullah Çetin:

“Emir Kalkan'ın hikâyeciliğinin temel dinamiklerinden biri Anadolu Türk halkının dini hassasiyetlerini ve dinin temel ilkelerine sadakatini, saf bir mümin tavrıyla bir İslam ve insanlık medeniyetinin inşası yolundaki tavırlarını vurgulamada oldukça duyarlıdır. Bu bağlamda Anadolu köylüsünün gündelik ibadetlerine bağlılığını sergilemesi yanında ayrıca haram helal hassasiyeti, başkasının hakkını yemekten çekinmesi, haram yemekten dikkatle kaçınması gibi hususları önemle vurguluyor.” (Çetin, 2013: 13) demektedir.

Yazarın **Gül Ayinleri** ile başlayıp **Kayıp Yüzler** ile bitirdiğimiz beş kitaplık öykü serüveninde din olgusu; zaman zaman veliler ve evliyalar ekseninde, zaman zaman kalp gözü açık ihtiyar ve meczupların safıyane müminliğinde, zaman zaman da çaresiz kalındığında Hakk'a el açan, ondan medet uman biçarelerin dualarında somutlaşır. Örneğin, **Gül Ayinleri** adlı kitabında, gül çiçeğinin var oluşunun mitolojik olarak kavuşamayan iki aşığın hikâyesiyle anlatıldığı ikinci öyküsü “Ayça Gül”ün kahramanlarından Ayça, Şar Sultanı'nın adamlarından kurtulmak isterken “yanı yalçın kayalar, önü karanlık dağ” şeklinde tasvir edilen bir yerde düşman tarafından sarılır. Namusuna hanel getirmemek için el açıp Tanrı'ya dua eder.

“-Tanrım, dedi. Ulu Tanrım, görklü Tanrım.

Gök donatan, yer döşeyen Tanrım.

Yılan, çayan, kurt kuş senin,

Sultan, hakan, bay, bars senin

Oba senin, yurt senin.

Sen her şeyin sahibisin,

Sen her şeyin hâklisin.

Beni yâda verme Tanrım.

Eteğime düşman eli yetirme, beni temiz ko.

Beni Berke 'ye arı vardır, dedi.

İnledi.

Tırnak çalıp yüzün yırttı.

El dolayıp saçın yoldu.

Ağladı.

Düşman üç adım arkadaydı.

Ayça 'nın has niyeti Tanrının hoşuna vardı.

Yarı yerde Yaradanın eli yetti.

Ve ulu Tanrı Ayça 'ya yardım etti.

Onu bir kuş eyledi.

Ak kanatları karlardan beyaz bir kuş oldu Ayça.

Ve ak kanatlarıyla pervaz vurup göklere uçtu.” (Gül Ayinleri, s. 21-22)

“Gül-i Rânâ” adlı öyküde ise sahte sevgi “şeytan” sözcüğüyle betimlenir. Şeytan dinimizce kötüdür, riyakârdır, mabedi, vicdanı, saygısı olmayandır. Sahte sevgi de düşlere kanat vuran, ikiyüzlü, riyakâr olan, her an istediği surete bürünen, istediği maskeyi takan şeytanın kızıdır.

“Sahte gül ve yalancı gül...

Düşlerine kanat vuran, o, gül-i rânâdır.

O şeytanın kızıdır. Dışı sarıdır onun ve içi kırmızıdır.

O ikiyüzlüdür oğul. Riyakârdır.

İnat, nankör ve inançsızdır.

Bencil, fitne, fesat, aşuŕte ve hercaidir. Al etmenin, aldatmanın, yanılmanın remzidir o.

O nereye varsa; kaygı, kuşku, endişe ve fitne de onuna birlikte varır.

Sesi, nefesi, rengi, bezesi, gülüşü, duruşu benzese dene nesteren, ne afitap...

Gerçek güle benzemezler.” (Gül Ayinleri, s. 37)

Emir Kalkan'ın bazı öykülerinde halk arasında “nur yüzlü” diye tabir ettiğimiz kişiler yer alır. Bu kişiler dinin “saf mümin” tarafını temsil eder. “Küskün Gül” adlı öyküde siyasi bir eylemin en önde yürüyenlerinden, üniversite yıllarının bıçkın delikanlısı, dini afyon, ibadeti ikellik sayan öykü kahramanının hayatı bir kavga sırasında nur yüzlü diye tabir ettiğimiz meçhul bir ihtiyar tarafından kurtarılır.

“Karşıt gruplar birbirine girer. Bu, kalabalığın ortasında kalır ve o kalabalıkta kendisine doğrulan bir namlu, üç adımdan göğsüne sıkılan 6 kurşun. Lakin hiçbirini değmez kurşunların. Birden bir siluet gibi biri peyda olur önünde, yaşlı, zayıf, elinde beyaz asa olan biri... önüne siper olur.. ve kurşunu sıkanlar öldü diye bırakıp kaçtıktan sonra.. ihtiyar da bir ışık gibi kaybolur geri..

O gündən sonra yüreğinde bir dalgalanma, bir mevc, bir sarhoşluk hali... hep o anı ve o ihtiyarı düşünür.. bir türlü izahını, açıklamasını yapamaz. Nedir bu gizemli şey.. Böyle şeylere inanmaz o. Kimseye de söyleyemez.” (Gül Ayinleri, s. 63)

Hiçbir mukaddesatı olmayan o genç, bir gün bir kıza âşık olur. Deli divane severler birbirlerini fakat bir süre sonra kibrine yenik düşen genç “hiç de çağdaş değilsin artık örtünme” şeklindeki kısıtlamalarla kızın inançlarına, manevi hayatına el atar. Böyle bir beraberliği içine sindiremeyen genç kız, yüreğine taş basarak çekip gider. Bir süre sonra da intihar eder. Bu durumu duyan öykü kahramanı perişan olur, meczup bir hale gelir. Böylesi bir haldeyken bir gün bir duvar dibinde otururken önünde bir adam durur. Gelen adam, kavgada altı kurşun sıkıldığı gün kurşunların önüne geçen beyaz bastonlu ihtiyardır. İhtiyar ona sarılır. Öykü kahramanı bir anda kendine gelir. Başının üstünden bir kuşun kalkıp uçtuğunu hisseder. Düzeler, iyileşir. İhtiyar ona:

“..... türbesine git. Kıyam et, hizmet eyle. Aşka ihanetin bedeli ağırdır.. ödeyene kadar dolan' der ve kaybolur.” (Gül Ayinleri, s. 66)

Kahraman tarif edilen yere gider. Üç yıl orada kalır. Hizmet eder. Yönünü Hakk'a dönen öykü kahramanı ıslah olmuştur artık.

“Yanık Gül” adlı öyküde ise yaptığı bir hata sonrası pişman olan ve Allah yoluna düşen Ali Kemal Bey'in hayatı anlatılır. Ali Kemal Bey, son derece kibar ve görgülü bir insandır. İyi eğitim almış, kültürlü bir beydir. Mülkiyede okumuş, Avrupa'da bulunmuştur. Oldukça da yakışıklıdır. Eşi ise insanı korkutan hatta tiksindiren bir yüze sahiptir. Tarif edilemeyecek kadar çirkin olan bu kadınla evlenmiş olması ilçe halkı tarafından sapkınlık, sapıklık olarak algılanır. Ali Kemal Bey'in gerekçesi ise çok farklıdır.

Ali Kemal Bey yıllar önce kendisini çok seven güzel bir kızın ölümüne sebep olur. Bu nedenle suçluluk duygusunda ve bu ıstıraptan kurtuluşu acı çekmekte bulur. Tüm dünya nimetlerinden elini eteğini çeker. Makamını, yurdunu terk eder, sokaklarda yatar, kendine bütün güzellikleri, bütün zevkleri yasak eder, kapı kapı dolaşır ancak; bir türlü içindeki ateşi söndüremez. Tanrı yoluna düşer, “azabımı azalt, acımı hafiflet diye” dua etmeye başlar. Bir insandan çok sakat bir maymunu andıran çirkin bir kadınla evlenerek nefsinin terbiye etmek istemesinin nedeni de esasında burada yatmaktadır.

Bir gece rüyasında bir mekân görür. Gece yarısı kalkıp yola düşer. Araya araya bulur. Bulduğu yer, yıkık taş duvarların çevresinde bir çöplüktür. Bir kıpırdama görür. Çöp yığınları arasında, pislikler içinde titreyen bir kadın görür. Gördüğü bu kadının vebalinin, cürmünün bedeli olduğuna inanır. Allah'ın kendisi için onu seçtiğine iman eder ve yine Allah'ın huzurunda onunla evlenir. Ölümüne sebep olduğu güzeller güzeline göstermesi gereken sevgi ve saygıyı bu acuzeye gösterir. Böylece ruhunun ta derinliklerine kadar işleyen suçluluk duygusundan kurtulmayı amaçlar. Gidene borçlu olduğunu düşündüğü hürmet ve merhameti bu çirkin kadına gösterirse Hakkın da kıydığı canın da kendisini affedeceğine inanır. Bu durum öyküde şu satırlarla ifade edilir:

“‘Habibim, nefisleri üzerine israf edenlere söyle ki, Haktan ümidini kesmesinler. Muhakkak Allah bütün günahları affeder, O Gafur ve Rahimdir*.’ Ayeti celilesini öğrendim ve ona tutundum.

Yüce Rabbin ‘Bir insanı diriltten bütün insanlığı diriltmiş gibidir*’ ayeti celilesinin merhametine sığındım.

Gidene borçlu olduğum hürmet ve muhabbeti bu masuma da gösterirsem, Hakkın da, kıydığım canın da beni affedeceğine inandım.

Ve onu kendime eş seçtim ve rızası ile onunla evlendim

‘Onların gönüllerini birbirlerine ısındırdık*’ hükmüne yapıştım.’ (Gül Ayinleri, s. 148)

Görüldüğü gibi yazarın öykülerindeki din dinamiği, öykü kahramanlarının Hakk’a dönüşü ve sığınışı şeklinde olmaktadır. Yazara göre din ve Allah diyalektiği, gidilmesi gereken yol, sığınılması gereken limandır.

Ha Bu Diyar adlı kitabın dördüncü öyküsü olan “Misyoner”de ise Hıristiyan misyonerlerin çalışmaları, köyün imamı Cemal ile çobanı Kepenekli Yakup üzerinden ironik bir üslupla anlatılır.

Cemal; ramazanlarda, bayramlarda bildiği bir iki dua ile imamlık yapan cahil bir zattır. Sigortası, emekliliği yoktur. Düzenli bir gelire sahip değildir. Emeklilik için nereye başvurursa “Bağ-Kur’a yazıl, her ay prim yatır, on yıl daha bekle.” derler. Çaresizdir. Bu çaresizlik üzerine Hıristiyan olmaya karar verir.

“‘Madem siz prim istiyorsunuz’ dedi. ‘Ben de gavur olayım da görün!’” (Ha Bu Diyar, s. 37)

Cemal köydeki misyonerlik faaliyetlerinden haberdardır. Hatta Kepenekli Yakup’un Mösyö dediği kişiden her ay yüz dolar aldığını da öğrenir. Yakup’u sıkıştırır. Mösyö’yle buluşur.

“-He ya mösyö, işte bu fakir de sizden olmak istiyor evvel Allah sayenizde!

-Mösyö Ce-maal kararlı!

* Zümer suresi, 53. Ayet.

* Maide Suresi, 32. Ayet.

* Enfal Suresi, 63. Ayet.

-Çok kararlı mösyö!

-İstiyor İsa tolunda yürümek!

-He mösyö, çok istiyor valla!

Adam tekrar tuttu Cemal'in elini, sıkı sıkı hararetle sıktı. 'Seni İsa'nın sevgisine davet ediyorum!'

-Baş üstüne sayın mösyö!

Mösyö çantasından İncil'i çıkarıp okumaya başladı;

-Amen!" (Ha Bu Diyar, s. 38)

Cemal yüz doları alır fakat memnun kalmaz. Zira kendisi imamdır, daha fazlasını hak etmektedir.

"-Yav efendi, dedi. Kepenekli anlatmadı mı benim kim olduğumu? Sen beni öyle sıradan düz adam mı sanıyon! Bugüne bugün imamım ben, imam.. kara cahil Kepenekliyinen bir mi tutuyon beni!" (Ha Bu Diyar, s. 42)

Ne dil döktüyse ikna edemez misyoneri. Restine çeker:

"-Lan, dedi, başına çalınsin doların be. Madem öyle, vermiyon bir yüzlük daha, ben de dönmüyom anasını satayım!" (Ha Bu Diyar, s. 43)

Emir Kalkan'ın öykülerinde "din tacirliği, din sömürüsü" sıklıkla işlenmektedir. Ayrıca bu konuları zaman zaman da ironik bir üslupla eleştirmektedir. "Molla" adlı öykü, bu konunun güzel örneklerinden biridir.

Ayı Yakup, Galatasaray Fenerbahçe derbisi için Molla Sefer'den yardım ister. Galatasaraylıların medyum Sibel adlı kişiye büyü yaptırdıklarını iddia ederek Molla'dan Galatasaraylı futbolcuların ayağını bağlaması için medet bekler. Molla, önceleri zor iş diye işi yokuşa sürse de 50 kâğıt karşılığında işi kabul eder. Fakat Fenerbahçe derbisi ve şampiyonluğu kaybeder.

Ayı Yakup, kahvede Molla'yı dövmeye çalışınca karakolluk olurlar. Molla Sefer karakolda kendini:

"Esirgemedim muhterem komserim, okudum da okudum, okudum da okudum... Ve lakin, namazdan sonra üstüme bir ağırlık çöktü, seccadenin başında

uyuyup kalmışım.. o kafirler de atmış da atmış. Siz hak verin muhterem, benim elimden ne gelir!” (Ha Bu Diyar, s. 59)

Durum karşısında ne diyeceğini bilemeyen komiser düşünür ve:

“.....sen iyisi mi şu herifin gönlünü al, barışın çekin gidin!” (Ha Bu Diyar, s: 60) der. Fakat mollanın yüzüzlüğü aldığı elli lirayı vermek istemeyerek bir kere daha kendini belli eder.

“Vallahi başefendim, dedi yüz­süz yüz­süz, bizim de emeğimiz geçti, ilk yarıyı kurtardık, bari yirmi beşini alalım da, helalleşelim muhteremle!” (Ha Bu Diyar, s. 60)

Yazarın din temasının belirgin olarak işlendiği öykülerinin bazılarında da dinle ilişkili garip tesadüfler göze çarpmaktadır. “Sır” adlı öyküde bahsedilen bu durum oldukça nettir.

Ağustos ayının akşam serinliğinde dışarı çıkan yeni evli genç öğretmen Erhan Bey ve eşinin ağlayan zavallı bir çocuğa rastlamalarıyla başlar öyküdeki olaylar. Simit satan çocuk, bir adam tarafından kandırılır. Kendisine para diye bankaların yılbaşlarında reklam olarak dağıttığı bir tarafı on liralık, arkası yazılara dolu kâğıt verilir. Üstelik çocuk, cebindeki bütün parayı da paranın üstü diye adama vermiştir. Genç çift çocuğa üzülür ve onar lira vererek onu teselli eder. Bir süre sonra Erhan Bey fenalaşır ve eşiyle birlikte eve döner.

Erhan Bey’in fenalaşmasına sebep yirmi yıl öncesine ait bir olayı hatırlamasıdır. Yirmi yıl önce kendisi de simit satarken bir adam tarafından aynı şekilde kandırılmış, aynı hanın önünde oturup ağlamış ve tıpkı bugün kendilerinin yaptığı gibi genç bir çift onun yanına gelmiş ve onar lira vererek onu teselli etmiştir. Bütün bu benzerlik Erhan Bey’i derinden etkiler. Bir türlü anlam veremez. En sonunda taşıdığı bu sırrı birine anlatmak ister ve çalıştığı okulu en yaşlı hocasına anlatır. Yaşlı tarihçi, derin bir vecd içinde Erhan Bey’i dinler ve:

“-Evlat, dedi, buna Allahu Ekber denir, başka bir şey denmez. İyilik yapan unutsun, iyilik gören unutmasın buyrulmuştur.

Zaman içinde zaman, sır içinde sır, evren içinde evren gizlidir.

Tenler değişik olsa da canlar birdir.

Borcunu ödemişsin, geçmişsin Sırat köprüsünden..

Sırat kayıpta, gizli bir köprü değildir evlat, ömür baştan sona ince bir Sırat köprüsüdür, uzanmaktadır önümüzde upuzun.

Yürüyoruz her gün, düşerek ya da tutunarak.

Sen geçebilmişsin, şükret...” (Ha Bu Diyar, s. 168)

Emir Kalkan için en büyük düşmanlardan biri de dini çıkarlarına alet ederek halkın, özellikle de cahil halkın dini duygularını sömüren hatta sadece duygularla kalmayıp onların maddi imkânlarını da sömüren insanlar, hacı hoca kılıklı kişilerdir. Öykülerinde ele aldığı bu kişileri ya doğrudan doğruya bulunmak istemeyecekleri bir durumun içinde bırakır ya da öykünün bitişinde onlara hak ettikleri sonu yaşatır. **Bu Taraf Anadolu** kitabının on dördüncü öyküsü olan “Kıyas” adlı öyküsünde de cahil bir kişinin kendini, şeyh olarak kabul ettiği bir şarlatana adanması, onun sayesinde dininin ve Müslümanlığının kurtulduğunu ifade etmesi anlatılmaktadır.

Yolda bulduğu çantayı sahibine vermek yerine kendine saklayan kahramanımız aylar sonra bulduğu çantadan aldığı para kadar para kaybedince aklı başına gelir. Olayı hemen o çantadan aldığı paraya bağlar, haram olanın elbet bir gün çıkacağını belirtir ve hemen şeyh dediği adamın yanına koşar:

“Gene bizi şeyh gurtarmıştır vallah. Kopmuşem şeyhe; elin ayağın öpmüşem, minderin altına iki onluk sürmüşem, yeniden Müslüman olmuşem gurban, hem de kavisinden olmuşem!...” (Bu Taraf Anadolu, s. 134)

İnsanlara din öğretilirken korku ön plana çıkarılırsa ve din öğretimi bu sözde şeyh gibi şarlatanların eline bırakılırsa bu tür olayların yaşanması normaldir. İşin özü Emir Kalkan’ın düşman olduğu kişiler bunun gibi halkın saf duygularını sömüren şarlatanlardır. Bu nedenle öykülerinde bu tipler her zaman rezil bir sonla karşılaşılırlar.

Yine aynı kitabın on yedinci öyküsü olan “Uçkur”da da sabah akşam zikirle, namazla, ibadetle meşgul olan zengin bir tüccarın yaşadıkları anlatılmaktadır. Halim Ağa ismindeki bu tüccar dışardan bakıldığında dini bütün, işinde gücünde bir esnaftır; ancak yazarın gözler önüne serdiği iç dünyasında işin aslı hiç de öyle değildir:

“Ama, bıkmış zavallı; her gün, akşama kadar mağaza, sabaha kadar zikir!

Tadı yok, tuzu yok!

İliğine tak etmiş uğunup uğunup uyumak. Aslına bakarsan, o da felekten geceler çalmaya hevesleniyor!” (Bu Taraf Anadolu, s. 153)

Yazar kahramanın iç dünyasında yaşadığı bu gel-gitleri oldukça çarpıcı bir şekilde aktarmaktadır. Görünüşte oldukça dini bütün biri olmasına rağmen Halim Ağa'nın en büyük sıkıntısı eşindedir.

“Zaten canına yetmiş hacı hanımın kemikli yüzü.” (Bu Taraf Anadolu, s. 154)

Halim Ağa parasına güvenerek kendisine dini nikâhla genç bir dul alır ve her gece zikire gidiyormuş gibi yeni karısının yanına gider. Bu esnada hiçbir şekilde ibadetlerini de aksatmaz. Hatta nafile namazlarını ilk eşinin yanında kılar ki, karısı şüphelenmesin. Ancak yaşının verdiği takatsizlik bir süre sonra baş gösterir ve genç kadınla yatıştırmaya çalıştığı şehveti onun eceli olur.

“Bir gün mağaza açılmaz. Açılmıyor, çünkü; Halim Ağa, sabah namazını kılarken Tutlu Camide, secdeye varır varmaz, ruhunu teslim ediyor.” (Bu Taraf Anadolu, s. 158)

İşin aslını da gene olayın sonunda öğreniriz.

“Neymiş efendim;

Güya, Halim Ağa göçmen kızının üzerinde kalp krizi geçirip, cartayı çekesiymiş de, göçmen kızı, arayıp hacı hanımı, “Gel, herifini al, yatağında öldü” diyesiymiş de. Hacı hanım, el alem duyar da rezil oluruz korkusuyla bir plan yapıp, oğullarını gönderesiymiş de, oğlanlar, Halim Ağayı yataktan çırılçıplak çıkarıp, bir

güzel giydirip, kuşatıp, kimseler görmeden, sabaha karşı camiye getiresiylermiş de, ortalarına alıp cemaati bekleyesiymişler de, millet camiye dolup namaza başlayınca, herifi iteleyip “Babam, secdeye varır varmaz ruhunu teslim etti!” diye, bağırıp çağırasyymışlar da..” (Bu Taraf Anadolu, s. 159)

Öykünün sonunda kahramanın yaşadığı son aslında Emir Kalkan’ın gözünde, dindar görünen sahtekârların yaşamaları gereken bir sonudur. Çünkü çıkarlarını, ki bu çıkarlar ister maddi olsun ister manevi, dini kullanarak elde etmeye çalışanların sonları bu olmalıdır. Her ne kadar yaşanılan rezillik örtbas edilmeye çalışılsa da toplumun gözünde, dilinde ve zihninde hak ettikleri yeri elbet bulacaklardır.

İnsanların dış görünüşlerine göre haklarında yargıya varmak insanlar arası ilişkilerde en büyük sorundur. Emir Kalkan’ın en çok hassas olduğu noktalardan biri de budur. Bazı öykülerinin satır aralarında bu gibi durumlar için asıl olay içerisinde yer almasa da ikincil bir tema vardır. **Türk Düğünü** isimli kitabın on sekizinci öyküsü olan “Zemzeme Kıraathanesi”nde de bu duruma örnek gösterilecek bir ima vardır.

“Sohbet tam koyulaşmışken Dadaş Ramo görünürdü kapıda. Yaşlıydı Ramo. Müdavimlerin içinde tek sakallı olan oydu. Bir karış sakalını sıvazlaya sıvazlaya kahveye girer; Sünnettir babolar, sünnettir ha. Bırakmışam sakkali, nereye gitsem diyirler buyur hacı emmi. Dolmuşa binirem para yok, otobusa binirem bilet yok. Vay sakal ben sana gurban olam!” (Türk Düğünü, s. 138)

Ana olay içerisinde yer almamasına rağmen, yazar taşı gediğine koymak için bulduğu ilk fırsatı değerlendirir ve “bir karış sakalı olan” Dadaş Ramo aracılığıyla bunu yapar.

Toplum olarak yaşlı kişilere hürmet ederiz; ancak yaşlı kişilerin sakallı olmaları onları gözümüzde “Hacı Amca” seviyesine yükseltir. Artık onlar bizim gözümüzde daha farklı bir konumdadırlar. Bu gibi insanları, özellikle de dış görünüşlerinden dolayı gözümüzde Allah dostu, Allah adamı, pir-i fani gibi bir konuma yerleştiririz. Oysaki dikkat edilmesi gereken nokta insanların dış görünüşleri değil, içlerinde taşıdıklarını niyettir. Yani herkes dini hassasiyeti nedeniyle dış

görünüşünde belirli değişikliklere gitmez. Emir Kalkan'ın da özellikle dikkat çekmek istediği nokta burasıdır: İnsanların bu kadar kolay kanmamaları, zihinlerini ipotek ettirmemeleridir.

Elbette Emir Kalkan'ın öykülerinde sadece dini bir sömürü unsuru olarak kullanan, kendini körü körüne bir şeyhe adayan ya da bildiği bir iki sure ya da dua ile imamlık yaptığını zanneden insanlar yoktur. Dinini hakkıyla yaşamaya çalışan, kul hakkı yememek için elinden geleni yapan ya da dini sınırlar içerisinde belirli mucizeleri kabul eden insanlar da vardır. Ancak ele aldığımız çıkış noktamız itibariyle öykülerde yer alan kişileri uç noktalardan seçerek işlemeye çalışıyoruz. Bu nedenle öykülerdeki belirli kişilere tezimiz içerisinde yer vermiyoruz.

3.2.3. Dil Olgusu

Toplum ve toplumu meydana getiren fertleri birbirine bağlayan en önemli bağlardan biri ana dilidir. İnsanın ancak dil sayesinde toplumun bir bireyi olabildiği, ana dili yerine başka bir dilin de benimsenemeyeceği Aksan tarafından açıkça anlatılmaktadır. “Dil bir toplumun düşünce yapısını, anlatım yollarını gösteren, onu millet yapan, insanın toplumla en sıkı bağlarını oluşturan, onun bilinçaltına inen kültürün en güçlü ögesidir. İnsan ana diliyle toplumun bir parçası olur” (Aksan, 1987: 91-92).

Toplumların kolektif bilinci dil sayesinde oluşmakta, varlığını dil sayesinde devam ettirmektedir. Dil sayesinde toplumun bireyleri ortak değerleri kazanır, ortak bilince ulaşırlar. Milletlerin ortak kültürel değerleri, gelenek ve görenekleri dil sayesinde işlenerek nesilden nesile aktarılmaktadır. Toplumu meydana getiren fertler de dil sayesinde kendilerine ulaşan millî değerlere sahip çıkmakta, onlar etrafında kenetlenerek, ortak bilinçleri geliştirmektedir.

Emir Kalkan'ın öykülerine bakıldığında dil konusunda belirgin bir hassasiyeti olduğu görülecektir. Ancak bu hassasiyetin dili resmi yazı dili kurallarına tamamen bağlı kalarak kullandığı anlamına gelmez. Çünkü kendini “halkın hikâyecisi” olarak tanımlayan Emir Kalkan öykülerinde de temsil ettiği halkının dilini yöresel ağız ve

söyleyiş özelliklerini göz önünde bulundurarak ustaca kullanır. Özellikle yöresel atasözleri, deyimler, özdeyişler ve şiirler öykülerinde geniş yer bulur.

Yazarın bu gibi unsurlara yer vermesinin nedenlerinden biri de halk kültürüne olan bağlılığıdır. Bu noktada yazarın folklor araştırmacısı yönü de ön plana çıkar.

Kahramanlarını konuştururken, öykülerde en can alıcı yerlerde onlara bir atasözü, bir deyim, bir şiir ya da bir halk hikâyesi söyletir ve bunları titizlikle seçer ki, amaca hizmet edebilsin. Yazar söylenecek sözleri özenle seçtiği gibi söyleyecek kahramanlarını da özenle seçer. Bu can alıcı halk kültürü unsurlarını asla sıradan, arka planda olan silik bir kişiye söyletmez. Mutlaka öyküde ön planda olan ya da konumuz itibarıyla uç noktalarda bulunan bir kahramana söyletir.

Yazarın mevcut beş öykü kitabı incelendiği zaman başlı başına dil konusunu ele alan, dil fikri etrafında yoğrulan bir öyküsü yoktur; ancak Türkçe'yi, yerli söyleyişleri, bölgesel ağızları özellikle öne çıkarır ki zaten vermek istediği dil mesajı kendini belli eder.

Bu nedenle bu başlık altında yazarın öykülerin içerisinde kullandığı ve özellikle öne çıkardığı atasözü, deyim, özdeyiş, halk hikâyesi, şiir gibi unsurları tespit etmeye çalışırken özellikle bunları söylettiği kahramanları bulmaya çalışacağız. Çünkü, biraz önce de belirttiğimiz gibi yazar oldukça can alıcı konuları, hiç ummayacağımız kişilere de söyletebilmektedir. Yani öyküdeki meczup kişi ummayacağınız bir içtenlikle ve bilgiyle size aşktan, sevgiden bahsedecek ve bunu yaparken Yunus Emre'den ya da Karacaoğlan'dan bahsedebilecektir.

Bu noktada belirtmek istediğimiz husus; halkın ortak kültürü ve birleştirici unsuru olan dili, yazarın, atasözleri, deyimler, özdeyişler, şiirler ve halk hikâyeleri ile başarılı bir şekilde öykülerinde kullandığının fark edilmesidir.

Yazarın ilk öykü kitabı olan **Gül Ayinleri**'nde, destansı öykülerin olduğunu ve aşk konusunun öykülerin merkezinde yer aldığını belirtmiştik. Bu kitaptaki öykülere bakıldığında kahramanların yukarıda saydığımız unsurları sıklıkla kullandıkları görülecektir.

Gül Ayinleri kitabının ilk öyküsü olan “Gül Ayinleri”nde bilge ihtiyar karakteri olarak karşımıza çıkan Hüda Nur Berkes Ata Yunus Emre’den alıntlarıyla ön plana çıkar:

“... tüm yaratılmışları sevin.

Sevin ki oğul, aşk gelince bütün eksiklikler tamam olur.” (Gül Ayinleri, s. 17)

Burada Emir Kalkan’ın da çok sevdiği mutasavvıf ve şairlerden olan Yunus Emre’nin sevgi anlayışının yansımalarını görebiliyoruz. Yunus Emre’nin “Yaratılarını hoş gör, Yaratandan ötürü” ifadesi ile “Aşk gelince cümle eksikler tamam olur” ifadesi ön plana çıkmaktadır.

Yazar burada özellikle ilahi aşkı ön plana aldığı için bu konuda kullanabileceği en geçerli kaynaklardan birini kullanıyor ve öykünün ana kahramanına bunları söyletiyor.

Aynı kitaptaki “Küskün Gül” isimli öyküde ise üstü başı perişan bir türbedara Eşrefoğlu Rumi’den, Yunus Emre’den, Şeyh Galib’den şiirler söyletir. Türbedarın hali öylesine perişandır ki, her gün türbe ziyaretine gelen onlarca insanın arasında fark edilmeden, herhangi bir varlık göstermeden yaşayıp gider. Ancak dikkatli gözlerin fark edebileceği bir kişidir. Türbedara bakılınca insanların ondan uzak durmalarının ya da ondan korkmalarının sebebi bellidir: saçı sakalı birbirine karışmış, sürekli yere bakan, hiç konuşmayan gizemli bir kişi. Ama konuşunca içinde neler saklı olduğu, neden bu hallerde olduğu ortaya çıkar. Kendisinden hiç beklenmeyecek bir belagatle şiirler okur:

“Sanırlar Eşrefoğluyam

Ne Rûmiyem ne İznikî

Menem ol daimi Baki

Göründüm sûretâ insan...

Ben ay’ımı yerde gördüm

Ne işim var gökte benim

*Bana rahmet yerden yağar
Benim yüzüm yerde gerek.*

*Ben bilmez idim gizli ayan hep sen imişsin
Dillerde ve gönüllerde nihan hep sen imişsin
Senden bu cihan üzre bir nişan isterdim ben
Ahir bunu bildim ki cihan hep sen imişsin..” (Gül Ayinleri, s. 61)*

Yazarın bu şiirleri hali perişan bir türbedara söylettirmesi de özellikle bu şiirleri seçmesi de tesadüf değildir. Aşkın bu saf halini, ancak aşkı böylesine derinden yaşamış, derinden aşk acısına katlanmış ve nihayetinde maddi aşktan manevi aşka tekâmül etmiş biri anlatabilirdi. Yazar anlatmak istedikleri uzun uzun cümlelere boğmak yerine bir dörtlükle, bir beyitle çok daha etkili bir şekilde anlatabilmektedir.

Ha Bu Diyar isimli öykü kitabındaki “Şair” isimli öyküde ise bir at arabacısının dilinden aşkı ve Karacaoğlan dinleriz. Kravatlı ve ceketli olan arabacının farklı bir görünüşü vardır ancak konuşmaya başladığı zaman sıradan biri olmadığı anlaşılır:

“...Karacaoğlan yiğit adamdır, koçak adamdır. Nisan ayının selleri gibi gümbür gümbür çağlar akar mübarek. Sanki on bin tane yüreği var bağrının altında, yanar her birinde kıpkızıl kandiller.

... sözün hasını söylemiş mübarek, hem öyle söylemiş ki her beyiti bir kor gibi düşer aha şurama. Laf mı denir Karacaoğlan lafının üstüne.” (Ha Bu Diyar, s. 106)

Arabasında taşıdığı modern anlayışı ve modern şiiri savunan, halk şiirini küçümseyen şaire öyle bir nutuk çeker ki, şairin arabacıya cevap verecek hali kalmaz. Arabacı duygularını son derece içten bir şekilde anlatır:

“Katlanırım, yoktu şikâyetim. Evelallah. Otururum karşısına hazretin, dökerim derdimi, bir o der, bir ben derim, halleşiriz.

Yanmamış, tütmemiş adama adam mı der Karacaoğlan.” (Ha Bu Diyar, s. 108)

Öykü içerisinde arabacı Karacaoğlan'ın şiirlerinden örnekler de okur ve güya onlarca kitabı okumuş olan, kendini bilgili sana şairin ağzını açık bırakır. Şair her ne kadar arabacının fikirlerini kabullenmese de verecek cevabı olmadığı için onu hayranlıkla dinlemeyi tercih eder. Çünkü arabacı, duygularını öyle içten ifade etmiştir, aşkı öyle güzel anlatmıştır ki verebileceği herhangi bir cevabı yoktur.

Yazarın büyük bir hayranlık beslediği halk şairi Karacaoğlan'ı bir at arabacısının ağzından anlatması onun sanat anlayışının da bir gereğidir. O öykülerindeki kişileri hayatın kıyısında köşesinde kalmış kişilerden seçer; ancak seçtiği bu kimseler asla kara cahil insanlar değildir. Özellikle olumlu değerleri işlediği öykülerindeki kahramanlar tamamen gönül adamı diye tabir edebileceğimiz türden insanlardır. Konuştuklarında kendilerini dinlettiren bu insanların mutlaka belirli ilgi alanları vardır. Ki bu durum da Emir Kalkan'ın öykülerinde tercih ettiği genel bir yöntemdir. Bu öyküsünde de halk kültürünün ve halkın öz söyleyişlerinin en güzel tezahürlerini barındıran bir şairi, Karacaoğlan'ı, cahil görünen bir arabacıya anlattırır.

Bu Taraf Anadolu isimli öykü kitabındaki “Hakim Bey” öyküsünde de yazarın anadiline verdiği öneme yaptığı bir gönderme bulunmaktadır:

“-Aferin, yaz bakayım şimdi; Tababet ve Şuabatı Sanatlarının Tarz-ı İcrasına Dair Kanunun

-Buyur efendim!

- Tababet ve Şuabatı Sanatlarının..

-Şubat mı efendim?

-Ulan Taktak, adam olmaz senden. Üç yıldır öğrenemedin gitti be! Dilciler de neden Türkçe yapmazlar ki sanki!” (Bu Taraf Anadolu, s. 125)

Yöresel ağız özelliklerini öykülerindeki kahramanlarına başarılı bir şekilde kullandıran yazarın **Türk Düğünü** kitabındaki “Bereket Lokantası” adlı öyküsü buna güzel bir örnektir. Pehlivan emeklisi Şakir Efendi, köylü garajındaki bir lokantanın

sahibidir. Babacan tavrı ve tatlı diliyle her gelen köylü müşterisine ısmarlamak istediği yemeği vermez. Bol nasihatle beraber kendi istediği yemeği verir:

“-Sen Şimdi baa bak! De baa; goleyine mi kazanıyosun sen parayı! Anan ağlıyo bi koca yıl. Ek, sula, topla, gübre vee, dibini eş, keserle, otunu ayıgla... Öff, öf! Ee, soona noluyo? Giriyon bahçeye, tek tek açıyon tevekleri, kopartıyon o canım taze zavraklaa... Topluyon topluyon, oluyo bi küfe... Ne kadaa? 30 kilo... Ne edee çeksen pazara? On guruŐtan, üç lira. Şimdi Allah'tan gorkmıdan çoluğun çocuğun nafakası bi küfe hıyarı nasıl bi tas kebabına veriisin ha? Ne senin tas kebabı dediğin, üç tinke et!” (Türk Düğünü, s. 9)

Gelen her müşterisini bu Şekilde ikna eder ve her seferinde onlara kendi istediği yemeği, bol sarımsaklı kelle paçayı, yedirir.

Yazar kahramanlarına dili kullandırırken bunu öylesine ustalıkla yapar ki, okurların da öykünün içine girmesini sağlar. Özellikle tercih ettiği yöresel ağız özelliklerini taşıyan kelimeler okurlara büyük bir samimiyet sunar.

3.2.4. Vatan Sevgisi

Sözlüğe göre vatan; bir kimsenin doğup büyüdüğu ve yaşadığı yer, bir milletin üzerinde yaşadığı, hâkim olduğu toprak, yurt anlamına gelir. Günümüz yazarlarından Ahmet Ümit son romanında “Sahi vatan nedir?” sorusuna Şöyle cevap veriyor: “Bir toprak parçası mı, uçsuz bucaksız denizler, derin göller, yalçın dağlar, verimli ovalar, kalabalık Şehirler, تنها köyler mi? Hayır, bütün bunların ötesinde bir anlam taşır vatan. Ne sadece toprak parçası, ne su havzaları, ne ağaç silsilesi... Annemizin Őefkati, babamızın saçlarına düşen ak, ilk aşkıımız, doğan çocuğumuz, dedelerimizin mezarlarıdır vatan” (Ümit, 2015: 16).

Üzerinde doğup büyüdüğu ve hayatını geçirdiği bu topraklar için gerektiğinde hayatını feda edebilme, tüm sosyal ve ekonomik haklarından feragat edebilme duygusunu vatan sevgisi olarak tanımlayabiliriz. Vatan sevgisi, en asil, en yüce sevgilerden biridir.

Gerektiğinde vatan için savaşmak da vatan sevgisinin bir tezahürüdür. Vatan, uğrunda her fedakârlığın gösterileceği en değerli varlıklarımızdan biridir.

Türk milletinin vatanına olan sevgisi ve bağlılığı tarihsel bir gerçektir ve milletimizi diğer milletler arasında üstün kılan en asil özelliklerden birisidir. Bununla birlikte her Türk, milletinin menfaatlerini kendi menfaatlerinden, milletinin geleceğini kendi geleceğinden üstün tutan bir anlayışa, derin bir millet sevgisine sahiptir.

Türklerin, diğer tüm milletlere örnek olması gereken vatan ve millet sevgisi, bize şanlı tarihimizin en önemli miraslarından birisidir. Vatan ve millet sevgisi, asil sevgilerdir ve Türk milleti için kutsal değerlerdir.

Emir Kalkan'da vatan sevgisinin çok ayrı bir yeri vardır. Türk milletinin dini değerlerine olduğu kadar milli kimliğine ve değerlerine de sahip çıkıyor oluşu güçlü bir millet olmasını sağlamıştır. Sahip olduğu değerlerin kutsallığının ve hayati derecede öneminin farkında olan Emir Kalkan da milletinin bu değerlerini öykülerinde ustaca kullanır. Milliyeti ve milli değerleri, örf, adet, gelenek ve görenekleri, bunlarla ilgili en ufak bir işareti bile öykülerinde kullanarak bunların önemini yine özenle seçtiği kahramanlarına anlattırır.

Türk Dügünü isimli kitabın “Solgun Bayraklar” isimli öyküsü yazarın, vatan sevgisini en güzel ifade ettiği öykülerindendir.

Erzincan'a gitmekte olan anlatıcı, Adana yakınlarındaki bir mezarlıkta çeşme başında mola verir. O esnada da mezarlıktan sağ bacağı dizden kesik, üstü başı perişan yaşlı bir köylü gelir. Her halinden fakir olduğu anlaşılan bu köylü konuştuğunda anlatıcının gözünde devleşir. Ondaki vatan sevgisi, millet sevgisi, milliyet bilinci anlatıcıyı şaşırtır ve duygulandırır. Anlatıcı yaşlı köylüyü ve yaşlı köylü nezdinde Anadolu insanını yüceltir önce.

“Sesi nasıl sıcak, nasıl kucaklayıcı ve içtendi.

Duygulandım. Bu da diğer insanlarımız gibiydi. Anadolu köylüsü hep böyledir zaten; gönlü açık, sofrası açık, fedakâr insanlardır.” (Türk Dügünü, s. 12)

Anlatıcı yaşlı köylüyü öyle içten anlatır ki okuyucuların da içinin ısınmasını ister. Emir Kalkan'ın öykülerindeki en önemli özelliklerinden biri budur. Öne çıkardığı kahramanı, okuyucuya benimsetmeyi başarır. Yazar okurlarını, biraz sonra bu kişinin anlatacaklarına hazırlar. Hele ki bu konu vatan sevgisi gibi çok önemli bir konuya, konuşan kişi, hayatın bütün zorluklarına, sıkıntılara katlanmış, kırışıklıklarla dolu yüzüne vuran yorgunluğuyla konuşur.

Her gün mezarlıkları sulayıp, temizlese de, şehit mezarlarındaki bayrakları düzenli olarak yıkayıp ütülese de bununla övünmez. Gurur denen duyguyla böylelerinin yakından uzaktan alakası yoktur. Yazar bu kişileri özellikle seçer. Hassas konular ele alınırken konuşan kişiler sözü dinlenen bilge ihtiyarlardır.

“-Olacak, dedi. Olacak. Zordur genç ölümü, zordur. Ha gök yarılmış kıyamet kopmuş, ha bir yiğit toprağa düşmüş, farkı yoktur. Yoktur, amma, bu bayraklar bu mezarlarda dalgalanacak, bu yiğitler toprak altında yatacak ki vatan, vatan olsun. Yerin altındakiler olmadan üstündekiler başı dik gezemez.

-Türkler ihanete alışkındır, dedi. Kaç ihanet bastırmış, kaç yangın söndürmüştür bu millet bilmez misin? Kendini yenilmez sanan nicelerini tepeleyip geçmiştir. Bunlar da tepelenecek, bu da bitecek, bu da sönecek. Kim ihanet etmişse Türk'e, dünyada da ahirette de rüsva olmuştur, olacak.

Öfkeliydi.

Eğildi. Yerden iki eliyle birden toprağı avuçlayıp önüme uzattı;

-Bunu toprak sanıyorlar, dedi, boz bir avuç toprak... Oysa canı var bunun, ruhu var, şerefi var. Bu dile gelir konuşur, şahlanır, bu kükrer. Bu öfkelenmeye görsün bir kez, bir kez ayağa kalkmasın, seli boğar, ayı karartır, güneşi söndürür, dağları yerle bir eder. Toprak küheylan ata benzer, anaya, yâre benzer, ihmale gelmez, ihanete gelmez. Değerini bilmeyenlere zulmü ağırdır toprağın. İnsanı toprak yetiştirir, toprak yüceltir. Toprakta kök salar insan, toprakta boy atar.

Bunu bir avuç toprak sanıyorlar. Oysa toprak; vatan.

...

Esareti, kıyımı, düşman çizmesini görmeyenler sıradan bir tahta beşik sanır vatani...” (Türk Düşünü, s. 15)

Bir bacağı kesik, koltuk değnekleri ile zar zor yürüyen kahraman anlattıkça devleşir ve bütün eksiklikleri tamam olur. Vatan sevgisinin cisme bürünmüş hali okuyucuya o adamın gözlerinden yaşatılır.

Türk Düşünü isimli öykü kitabındaki öykülerin genelinde vatan sevgisini, milliyet aşkını, birlik beraberlik duygusunu hissederiz. Özellikle Birinci Dünya Savaşı’ndan İstiklâl Savaşı’na kadar geçen süreçte yaşanan sıkıntıları, Anadolu insanının maruz kaldığı mezalimi bu öykülerde buluruz. Öykülerde ya o dönemi doğrudan anlatır ya da o dönemleri yaşamış birinin hatıralarından dinleriz.

Kitabın bir diğer öyküsü olan “Gazi”de de İstiklâl Savaşı gazisi birinin sözlerinden vatan sevgisini, vatanın kutsallığını, birlik beraberliğin önemini dinleriz:

“... Bu bağlarda bahçelerde, bu yiyecek içeceklerde herkesin hakkı var. Bu yer bu gök hepimizin. Hepimiz Âdem’in evlatlarıyız. Gökten bereket yağıyor, yerden bereket fişkırtıyor. En büyük zenginlik kanaattir. Paylaşırsan çoğalır nimet, cimrilik edersen azalır. Bir yerde kıtlık varsa, bil ki, oranın insanı nekestir.” (Türk Düşünü, s. 43)

“Yok, dedi. Benim adım Ali. Babam, Ali efendimize hürmeten vermiş ama Ali olmak kim, biz kim. Dünyaya iki Ali geldi. Biri şahlar şahı Ali Ekber Efendimizdir ki, Hak Zülfikar’ı O’nun eline vermiştir. Zülfikar yükselmese zulüm bitmezdi. Diğeri de benim gözümden Mustafa Kemal hazretleridir. Onda da Ali huyu, Ali ahlakı vardır. Milleti önüne düşmese hepimiz gâvura esir olurduk. Nur içinde yatsın, vatani kurtardı, millete hürriyet getirdi, yol açtı, mektep kurdu. Benim gözümden ikinci Ali de odur. Ben onun neferi olarak vuruştum çok şükür. Allah beni vatan uğrunda savaşmakla şereflendirdi. Dumlupınar’da kurşun sıktım, süngü çektim düşmana. Kefereler tavşan gibi kaçtı önümüzden. Bu kolumu Yunan şarapneli götürdü. Varsın götürsün, helal olsun vatana millete. Başın dik

gezmedikten sonra on tane kolun olsa neye yarar. İşte harpten beri buraların Gazi Dayısıyım ben... ” (Türk Düğünü, s. 44)

Bir önceki öyküde geçen mezarlıktaki yaşlı adam gibi Gazi öyküsünde de kahraman İstiklâl Savaşı’na katılmış, gazi olmuş ve vatan sevgisiyle bunun bir gurur kaynağı olduğunu göstermiştir. Ümitsizliğin, kırgınlığın, üzüntünün hiç yer almadığı bu öykülerde sevgilerin en yücesi olarak da vatan sevgisi gösterilir. Kahramanların konuşmalarından bu açıkça anlaşılır. Vazgeçilemeyecek kadar kutsal olan sevgi ancak vatan sevgisidir.

Türk Düğünü kitabındaki “Yıllar Sonra” isimli öyküde ise karşıt siyasi görüşlü iki eski okul arkadaşının yıllar sonra bir hastane odasında karşılaşmalarını anlatır. “Geçmiş yılların hızlı sağcısı ve hızlı solcusu durulmuş, bir yerlerde yanlış yaptıkların anlamış, kullanıldıklarının, birbirlerinin üzerine dış güçler tarafından gönderildiklerinin farkına varmış ancak iş işten geçmiştir.” Geçen onlarca yılın geri gelmesinin imkânı yoktur. Aslında iki taraf da aynı şey için çabalamaktadır: Vatan!

“...Bağımsızlığınızı koruyamazsanız emperyalizm, küresel sermaye ve onun boyalı kızı kapitalizm tanımlar sizi ve sonunda bir robota, tüketici bir maymuna çevirir. Dilinizi, tarihinizi, kültürünüzü, benliğinizi yok eder. Sonra da tüm kaynaklarınızı, tüm zenginliklerinizi sömürüp köleye çevirir. Biz dimdik durduk bunlara karşı. Bağımsız bir Türkiye dedik. En soylu mücadele bağımsızlık mücadelesidir, verdik.

Elbette. Bunun için dövüştük zaten, özgür Türkiye, hür Türkiye için dövüştük. Bunun için feda ettik gençliğimizi. Emperyalizmin dayattığı gibi değil, kendimiz gibi yaşamak istiyorduk. Zeybeklerin, semahların, halayların, horonların, Fatihlerin, Yavuzların, Nene Hatunların, Kara Fatmaların, Seyit Çavuşların, yiğitlerin, kahramanların, İnce Minarelerin, Ulu Camilerin, erenlerin, evliyaların, şehitlerin diyarı diyorduk. Başı dik, aydınlık, varlıklı, mutlu bir Türkiye istiyorduk. Savaşımız yaylada çiğdemlerimize, gökte turnalarımıza, suyumuza, toprağımıza, tarihimize, özgürlüğümüze göz dikenlere karşıydı.” (Türk Düğünü, s. 97)

Siyasi çatışmaların en sıkıntılı dönemlerini gören yazar, yaşanan pişmanlıkları, yıllar sonra fark edilen gerçekleri geçmişte siyasi görüşlerini uç noktalarda yaşamış bu iki eski arkadaşına söyletir.

“Enteresandır, çelişkili bir haldir. Vatani koruma içgüdüğü, vatan uğruna ölme sevdası neden siz gibi, ben gibi hep bu yoksul insanlarda yoğundur da, köşkleri, sarayları, sandıklar dolusu tapusu olanlarda böyle değildir, anlamam...”
(Türk Düğünü, s. 99)

Vatan sevgisinin ancak milli birlik ve beraberlikle sağlanabileceğinin farkında olan Emir Kalkan, salt vatan sevgisi teması etrafında kurmaz öykülerini. İçerisinde mutlaka birlik beraberlik duygularına da yer verir. Birlik olmadan, ayrılıklara son verilmeden vatan sevgisinden bahsetmek zordur. Çünkü uğraş verilen, mücadele edilen vatan hepimizin vatanıdır ve herkes aynı amaç etrafında toplanmıştır. Amaç aynı olduktan sonra gidiş yolları farklı da olsa neticede varılacak hedef tektir.

Siyasi çatışmaların yoğun olarak yaşandığı dönemleri yaşamış olması, yazarın, yaşanan pişmanlıkları daha içten bir bakışla aktarabilmesini sağlamıştır. Hem sağ görüşün hem de sol görüşün uç noktalarını temsil eden iki eski arkadaşın yaşadıkları pişmanlıklar aslında bir dönemin pişmanlığıdır.

3.2.5. Farklı Etnik Kökenlere Yaklaşım

Anadolu farklı etnik kimliklerin bir arada var olduğu, yüzyıllardır kesintisiz olarak göçlere tanıklık eden bir "mozaik" olarak tanımlanmaktadır. Ona kültürel zenginliğini ve çeşitliliğini veren de budur. Türkler, Kürtler, Çerkezler, Gürcüler, Abazalar, Lazlar, Ermeniler, Rumlar ve daha birçok farklı "etnik" kökene sahip insanlar burayı kendilerine yurt eyleyerek yaşamlarını sürdürmektedir. Bütün bu etnik çeşitliliği, ulus-devletin kuruluş yıllarında yeni bir ulusal kimlik altında birleştirebilmek için Türk milliyetçiliği temelinde bir araya getirme doğrultusunda atılan adımlar "resmi ideolojinin" en temel amacını oluşturmaktadır.

Türkiye; farklı etnik, dil ve dini inanış gruplarının yaşadığı bir ülke olmasına rağmen Lozan Barış Antlaşması ile tanınan azınlık grupları dışında herhangi bir etnik, dini ya da dil grubuna azınlık statüsü tanınmamaktadır. Kemalist ideolojinin çok etnisiteli, dilli ve kültürlü demografik yapı üzerine inşa etmeye çalıştığı tekçi yapı, referanslarını “Türk”, “Türkçe” ve “Sünni Müslümanlığa” dayandırmaktadır. Bunlar dışında farklı olan her grup asimile edilmesi gereken unsurlardır. Irk veya etnik kökene dayalı ayrımcılığın da asıl kaynağı bu tekçi ve farklı olanı yok sayan devlet anlayışı ve bu ekseninde yaratılan toplumsal algıdır (Duman, 2005: s. 310-311).

Ayrımcılık yasağı, eşitlik, insan hakları gibi hususlar hukukun temelidir ve tanınan hakların “herkes” tarafından kullanılabilir olmasını sağlamaktadır. Evrensel hukuk açısından “herkes” ve “bütün insanlar” kavramları aynı zamanda eşitliği ifade eden kavramlar durumundadır.

Anadolu insanı düşünüldüğünde farklı etnik kökenlere yaklaşımın her zaman büyük bir samimiyet içerisinde gerçekleştiği görülecektir. Çok uluslu yapısını yüzlerce yıl koruyan Osmanlı Devleti de aslında bu topraklarda farklı etnik kimliğe sahip insanların nasıl huzur ve güven içerisinde yaşadıklarının ve yaşayabileceklerinin en güzel örneğidir.

Toplumumuzda bölücü faaliyetler yapmadıktan sonra herhangi bir etnik kimliğin dışlanması pek de görülen bir olay değildir. Konumuz dâhilinde Emir Kalkan'ın öykülerine baktığımızda bu konunun da oldukça geniş bir yer tuttuğu görülecektir.

Onun öykülerinde farklı etnik grupları, onların yaşayışlarını, hayata bakışlarını ve toplumun da onlara bakışını bulabiliriz. Yazar bazı öykülerini başlı başına bu tema üzerine kurar ve onları asla dışlamaz. Tersine onları toplumun renklerinden biri kabul eder. Emir Kalkan için bunlar toplumumuzun canlılıklarını temsil eder. Her zaman toplumumuzu oluşturan farklı etnik gruplar olmuştur. Öykülerinde karşımıza çıkan Ermeniler, Rumlar, Kürtler, Lazlar, Çerkezler, Çingeneler, abdallar birlikteliğimizi perçinleyen unsurlar olarak sunulur.

Değişen hayat şartlarının, modernleşen dünyanın özellikle çingeneler ve abdallar üzerindeki olumsuz etkilerini öykülerde daha çok görebiliriz. Özellikle çingeneler üzerinde duran yazarın onlara karşı ayrı bir sempatisi vardır, denebilir.

Gül Ayinleri kitabındaki “Roman Gül” isimli öyküde Roman bir kızın yaşadıkları anlatılmaktadır. Sokaklarda kâğıt toplayarak para kazanan, gelenden geçenden para isteyen, üstü başı kirli, bakıldığında pek de sevimli gelmeyecek olan Yeşim Su ismindeki bu Roman kızı öyküde çok farklı anlatılır.

“Nasıl güzel, nasıl aydınlık bir yüzü vardı.” (Gül Ayinleri, s. 111)

Yazarın bahsettikleri ancak dikkatli bir gözün fark edebileceği özelliklerdir. Her gün yüzlerce insan yanlarından gelip geçer ve kimse onları fark etmez. İnsanlar onlara sokakları kalabalıklaştıran, kirleten, insanları rahatsız eden unsurlar gözüyle bakarlar. Oysaki Emir Kalkan için onlar şehirlere neşe katan, renk veren en önemli güzelliklerdendir.

Anlatıcı Yeşim Su ile tanıştıktan sonra, özellikle takip eder onu ve arkadaşlarını. Daha çok konuşmaya, muhabbet etmeye başlar onunla ve bakış açısı hep olumludur. Bütün yoksulluklarına rağmen azla yetinmeyi bilmelerini, mutluluklarını fark etmemizi ister.

“Diğer çocukların sahip oldukları hiçbir şeye sahip değillerdi.

Elbiseleri, bisikletleri, oyuncakları hatta ayakkabıları bile yoktu. Yoksuldular, bakımsızdılar, bir kedi yavrusu gibi sokakta büyüyorlardı ama çok mutluydular, yüzlerinden gülücükler eksik olmuyordu, hep civil civil hep neşeliydiler.

Ellerinde olanla yetiniyorlardı.” (Gül Ayinleri, s. 113)

Diğer insanlara nazaran hayatın hep gerisinde olmalarını, yoksulluklarını kaderlerine bağlar yazar.

“Okuma yazma bilmiyorlardı, hiç okula gitmemişti ikisi de.

Gidemezlerdi de zaten, yaşantıları okula gitmelerine uygun değildi, göçebeydiler, sürekli kaldıkları bir evleri, yurtları yoktu, ekmek peşinde ordan oraya

savrulup duruyorlardı. Yoksulluk, göçebelik kaderleriydi sanki. Oysa daha uygun daha elverişli bir ortamda büyüseler daha iyi bir gelecekleri olurdu mutlaka. Okula giderler, eğitim görürler, iş güç sahibi olurlardı. Ama şimdi görünen oydu ki büyüdükçe tüm kapılar yüzlerine kapanacak, mesleksiz, eğitimsiz bir halde onlar da ana babalarının kaderlerini paylaşacak, çöplüklerden atık toplayarak yaşayacaklardı.” (Gül Ayinleri, s. 113)

Anlatıcı çocukların bu şekilde cahil kalmalarını da istemez. Bu yüzden onlarla anlaşma yaparak her gün öğleden sonrasını onlara ayırır ve onlara okuma yazma öğretmeye karar verir.

Emir Kalkan'ın; eğitimden, maddi imkânlarından yoksun bırakılmış çocuklara karşı bir zaafı vardır. Öykülerinde eğer böyle çocuklar varsa, mutlaka onlarla konuşur, dertlerini dinler, yardımcı olunması gerekiyorsa onlara yardımcı olur, en önemlisi de onlara zaman ayırır, onlara okuma yazma öğretmeye çalışır ya da en azından onların okula gitmelerini sağlar.

Bu öyküde de görüleceği üzere anlatıcı çocukların bu şekilde hayatın dışında kalmalarına gönlü razı olmadığı için onlarla yakında ilgilenir. Onlara yapmamaları gereken davranışlar konusunda da nasihatler verir. İster ki, bu gibi çocuklar da hayatın bir parçası olduklarını fark etsinler, buna göre yaşasınlar ve çevrelerindeki insanlara da bunu gösterebilsinler.

“Herkes çok seviyordu onları.

Gayretlerini, çalışkanlıklarını takdir ediyorlardı. İkisi de yaşantımızın bir parçası olmuşlardı adeta. Onlarsız eksikti, tatsızdı günlerimiz. Her gün görüşüyorduk onlarla.” (Gül Ayinleri, s. 115)

Anlatıcı, öykü boyunca onların en büyük destekçisidir. Onları merak eder, arar, sorar. Onları üzen olaylara üzülür. Burada yazarın göstermek istediği her ne kadar hayatın dışında kalmış gibi görünseler de bu insanların bizim hayatımıza renk kattıklarını ancak dikkatli bakarsak fark edebiliriz.

Bu Taraf Anadolu kitabındaki “Sarı Çizmeli Kredisi” isimli öyküde de mizahi bir şekilde yoksulluğun vurduğu bir Roman ailesinden bahseder. Hastaneden kayınvalidesini kurtarmaya çalışan Baki Süpürge isimli Roman vatandaşın para bulmak için başından geçen komik olaylar mizahi bir üslupla anlatılırken aslında hayatın acı gerçekleri de gözler önüne serilir.

Baki Süpürge, kayınvalidesini hastaneden kurtarmak için para bulmak zorundadır. Kendisi kâğıt toplayarak geçindiği için zaten fakirdir. Borç istediği kimse de ona güvenmediğinden vermez. Çaresizlik içindeyken meşhur banka ve onların davetkâr kredi reklamlarını görür ve kredi çekmeye karar verir. Trajikomik olaylar da bu andan itibaren başlar.

“Bankaya gidiyor Baki. Kredi çekecek.

Zavallının kredi maceraları, yılan hikâyesine döndü. İki aydır o banka senin, bu banka benim, arkasında karısı, yanında oğlu aşındırmadığı kapı kalmadı.

Her gün iştahla, umutla çıkar evden. Kıyıda köşede, küçük büyük ne kadar banka varsa, hevesle dolanır. Ve, her akşam, elleri boş, suratı bir karış asık, kahveye zor atar kendini.

Bir köşeye ilişir. Efkârlanır, kederlenir, peşi peşine sigara yakar. Devlete, millete, hükümete... Kim denk gelirse artık, sitem eder, kahırlanır, sokranır durur.

- Biz adam değil miyiz be kardeşim!” (Bu Taraf Anadolu, s. 89)

Kayınvalidesi hastalanıp da hastaneye düşene kadar esasında mutlu bir yaşantısı vardır. Öyküde kahramanın Roman olduğu belirtilmese de yaşantı tarzı ve konuşma şekilleri göz önüne alındığında onun da Roman olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Emir Kalkan öykülerinde yer verdiği Roman kahramanları genelde hep aynı şekilde yaşar ve konuşurlar.

“Ekmek parasını kaptı mı ondan kral adam yoktur!

Azıcık aşım kaygısız başım!” (Bu Taraf Anadolu, s. 89)

Öyküde dikkat çeken bir noktada yaşadığı mahalledeki kahvedir. Kahvehanelerin kültürümüzde önemli bir yeri vardır. Özellikle mahalle kültürünün hâkim olduğu yerlerde kahvehaneler insanların toplanma, buluşma, karar alma, dertleşme gibi ihtiyaçlarını giderdikleri mekânlardır.

Bu öyküde de kahraman her yaşadığı olumsuzluk sonrasında kahveye sığınır. Dertlerini kahvedekilerle paylaşır ve çoğu zaman kahvedekilerin yol göstermesiyle yeni bir çıkış yolu arar.

“Baki, ‘Taş yemiş it gibi çıkıyor bankadan!’

Düşüyor kahveye.

- Ne oldu Baki?

- Ne olsun abim... Tırıskadan teyyare! Ya bordro getir diyor hanım efendi, ya vergi levhası... Baldırı çıplak adamın vergi levhası mı olur be!

Kahvenin filozofları yetişiyor imdada...” (Bu Taraf Anadolu, s. 91)

Düzenli ve güvence verecek bir işi olmadığı için ne kadar çabalarsa çabalasın hiçbir sonuç elde edemeyecektir kredi alma çabalarından. Kahraman her seferinde eli boş dönmesini, istedikleri şeyleri tamamlamasına rağmen kendisinin fakirliğine bağlıyor. Yani sistem zenginle fakir arasında belirgin bir ayrımcılık göstermektedir.

“Zengine tık tık, garibana çık çık! Eşittik ya hani. Yemezler! Boş laf bunlar. Ayakkabım kösele, gel sırtımı kesele!

Haklısın be! Koymazlar yoksulu adam yerine!” (Bu Taraf Anadolu, s. 93)

Son çare olarak bir banka reklamında geçen “Sarı Çizmeli Kredisi” lafına kanar, kefilsiz senetsiz verileceğini düşündüğü krediyi almak için bankaya koşar. Ancak buradan da eli boş dönecektir. Çünkü bankalar kefil ya da senet istemeseler de istedikleri sağlam iş ya da düzenli gelir kahramanımızda yoktur. Bu sefer de bankadan eli boş dönünce kahreder, küfreder ve krediden vazgeçer. Gidip bütün parasına lokantadan kızarmış tavuk alıp çimlerin üzerinde afiyetle yerler. Karısının “Ne olacak anam şimdi?” itirazlarına da cevabı yaşantısı gibidir:

“-Eee, verdin parayı tavuğa. Ne olacak anam şimdi?”

Baki öfkeli;

-Başlatma be anandan, bırak yiyelim tavuğumuzu! Gördün işte dolaştık bütün bankları.

Sonra kaldırıyor ellerini havaya; birinde but, birinde ekmek:

-Yarabbi, bıktık be... Ya ver krediyi, ya al karyı!” (Bu Taraf Anadolu, s. 98)

Yaşadığı bütün çaresizliklere, yoksulluklara, hor görülmelere ya da dışlanmalara rağmen hayattan ümidini kesmeyen bir yapıya sahip olduklarını; az ile yetinmeyi bildiklerini ve ellerinde olan her neyse onunla mutlu olabildiklerini ifade eden öyküde yazar bize mizahi olarak mesajını iletir. Ön planda mizah unsuru olsa da arka planda yer alan, yoksulun hep hayatın dışında kalmaya zorlanması teması yok sayılmayacak şekilde varlığını sürdürür. Öyküyü okurken tebessüm edilse bile, öykünün sonunda hayatın acı gerçekleri ortaya konulmaktadır.

Bu Taraf Anadolu kitabındaki Romanlarla ilgili son öykü “Abeler”dir. Öyküde bir araba kazası sonucu ayağı kırıldığı için acil servise getirilen bir Roman çocuğunu dışarıda bekleyen ailesi ve akrabaları arasında geçen konuşmalara şahitlik ederiz. Bu konuşmalar içerisinde sadece hayatın değil, şehirlerin de dışında, kenar ya da uzak mahallelerde yaşamaya mecbur bırakılmış Roman vatandaşların hayata bakış açılarını, insanların, toplumun onlara yaklaşım şekillerini, devletten beklentilerini ve onların da toplumdan ve devletten beklentilerini öğreniriz.

“Külüstür hacı muratlardan inen, yakaları karınlarına kadar açık, pos bıyıklı, şiş karınlı esmer erkekler ve geniş kalçalı, iri göğüslü esmer kadınlarla hatırı sayılır bir kalabalık, asırlık çınarın altına toplandılar.

...

Bunlar, yerlilerin; Teber, Teberci, Esmer Vatandaş ya da Abe dedikleri kimselerdi. Kaba saba ve korkulacak insanlar gözüyle bakarlardı yerliler onlara.

Bu, onlara uzak duranların, onları tanımayanların kendi kendilerine uydurdukları bir temelsiz kanaattir oysa. Halbuki, onların, ağızlarına dolan, uzun kara bıyıkları ve kirli sakallarıyla kaba saba görünüşlerinin, dağınık derbeder hallerinin altında sevgi dolu bir yürekleri, ince bir ruh dünyaları vardır.

Şehrin dışında, şimdilerde varoş denilen, ama, bu soğuk, yabancı hatta biraz da ürkütücü sıfatı hiç de hak etmeyen, atalarından kalma eski, perişan evlerde otururlar. Kimi davul çalar, kimi kalaycıdır, kimi kâğıt toplar çöplüklerden...” (Bu Taraf Anadolu, s. 109)

Bu kısımlarda Emir Kalkan'ın bu insanlara bakış açlarına tanıklık ederiz. Normalde toplumun genelinin sahip olduğu bakış açısı onda yoktur. Ona göre bu insanlardan uzak durulmasının, korkulmasının, bu insanların sevilmemesinin nedeni onları tanımamaktan kaynaklanır. Onlara yakından bakılırsa, içlerine girilirse ne kadar farklı insanlar oldukları, hayata renk katan, hayatı onlara dışardan bakan insanlardan ne kadar farklı ve zor şartlar altında yaşamak zorunda kaldıkları fark edilecektir.

Esas itibariyle bu insanlar kendi istekleriyle hayatın dışında yaşamazlar, hayatın dışında yaşamaya mecbur bırakılmışlardır. İlerleyen öykülerde de görüleceği üzere onlara bu dışlanmışlık ta atalarından kalmıştır ve onlar da kaderlerine razı olmaktadır.

Acildeki çocuktan haber alamadıkça dışarıdakiler telaşlanıp bir sürü olumsuz ve isyankâr cümle sarf ederler. Kurdukları bu cümlelerde toplumun onlara bakış açısı ve onların da bundan şikâyetleri yer alır.

“-Yeşil kart diye koftiden bakıp, savarlar başlarından!

-Yapmazlar kıyak! Bilirler garibandır şopar!

-Be, istesinler, sipali! Veririz öpülüp takılıp!

-Çalar bulur veririz elbet!

-Yapsınlar be kıyak, baksınlar güzalcene!

-Değil miyiz biz bu memleketin vatandaşı!

-A be götürürler askere, toplarla elektrik su parası... Ama bakmazlar şoparıma...

-Ölmüş be insanlık!

-Olaydı gidoru bol baro, koşarlardı elbet!

-Abe, onlarınki can da bizimki patlıcan mı?

-Patlıcandır elbet, koymazlar adam yerine seni!” (Bu Taraf Anadolu, s. 112)

Saydıkları cümleler esasında kızgınlıkla söylenmiş cümlelerdir. Çünkü kendileriyle ilgilenilmemesi, çocuklarına bakılmaması ya da tedavi edilmemesi gibi bir durum söz konusu değildir. Şu anda öyle olmasa da toplumda kendilerine bu şekilde davranıldığını, insanların onlara bu şekilde baktığını düşünmekte ve bundan dolayı da sitem etmektedirler.

“Öfke içinde, kin kuşatıyor hepsini de.

Hiç de, bugüne kadar akıllarına gelmeyen şeyler düşünüyorlar farkında olmadan...

Kendileri neydi? Adam değiller miydi?

Diğerlerinden, yani işleri hemen görülen, hastaları ölmeyen, şoparlarına araba çarpmayan barolardan farkları esmer ve yoksul oluşları mıydı!?

Zulme uğramış, hakları ellerinden alınmış ve de verilmiyormuş, hiç de verilmeyecekmiş gibi geliyordu hepsine de.

Bu gün, böyle acılı bir günde verilmeyen hak, ne zaman verilirdi ki!

Can; esmerde de beyazda da, yokluda da, baroda da aynı can değil miydi sanki!

Mutlaka, paralı bir çarpmıştı şoparıma... Ve, mutlaka mersedesti arabası. Ve, mutlaka o yüzden yakalamıyorlardı işte!” (Bu Taraf Anadolu, s. 112)

Anlatıcı, onların akıllarından geçen bu düşünceleri onların şu anda yaşadıkları acıklı olaya bağlamaktadır. Aslında bu insanların hayattan, devletten, toplumdan yana bir şikâyetleri yoktur ve normal zamanlarda akıllarından böyle düşünceler geçirmezler. Tek sorun şu anda yaşadıkları sıkıntıdır. Zaten öykünün sonunda da

söyledikleri bütün acı şeylerin sadece dillerinde olduğu, aslında gönüllerinden geçirmedikleri görülecektir.

“-Korkmayın be. Topu topu kırılmıştır ayağı, almışlar alçıya tokturlar... Aha cin gibi bakıyor velet... Hamd ederim Mevla'ma, hamd ederim.

Yaşasın be devletimiz! Yaşasın hükümetimiz!” (Bu Taraf Anadolu, s. 115)

Emir Kalkan için toplumda yaşayan bütün insanlar bir bütünün parçalarıdır ve o toplumun olmazsa olmazıdır. Bunların içinde bütün etnik gruplar vardır ve yazar asla etnik bir ayrıma gitmez. Yazarı üzen nokta ise hak etmedikleri halde Romanların dışlanmaları, hak etmedikleri şekilde itham edilmeleridir.

Türk Düğünü kitabındaki “Parsa” adlı öyküde de Türk toplumun farklı renklerinden olan Abdallardan bahseder. Özellikle Avrupa Birliği sürecinin getirdiği değişimlerin onların hayatını ne şekilde zorlaştırdığının anlatıldığı öykü mizahi bir üslupla karşımıza çıkar. Bir önceki öyküde de bahsettiğimiz, toplumda bu insanlara karşı oluşan ön yargının yanlış olduğunun, aslında bu insanların hak etmedikleri şekilde muamele gördüklerinin altı çizilmektedir “Parsa” adlı öyküde.

Abdallar genellikle müzikle uğraşırlar; en çok da davul ve zurna konusunda akla gelen ilk kişilerdir. AB uyum süreci esnasında benimsenen bazı uygulamalar onları da etkilemiştir.

“Kara Abdi bu tarafların en iyi davulcusuydu. Sülemen dersin zurnada üstüne usta mı vardı sanki? Davul zurnaya zurna davula koşulup da ‘a gelin’ sardı mıydı havaları, yer yerinden oynar, millet ortaya dökülür, ayaklar gider gelir, herkes bilirdi ki Kara Abdi düğün çalıyor.

İyi idi durumları o günlerde. Arayıp soranı çoktu. Boş kalmıyor, iyi kötü kazanıyor, çoluk çocuk geçinip gidiyorlardı. Ve lakin bizinkiler şu ‘havrupa’ dedikleri milletin kuyruğuna takılıp da sokaklarda düğün çalmayı yasaklayınca Kara Abdi'nin de, Sülemen'in de işi Allah'a kaldı. Hem iş yoktu, hem de yaşlanmış, zayıflamıştı ikisi de. Geçim zor, ekmek direğin ucundaydı, ucundaydı ya ikisinde de direğe tırmanacak takat kalmamıştı.” (Türk Düğünü, s. 107)

Yazar, aslında hayatımızın tam merkezinde olmasına rağmen, hayatımızın dışına ittiğimiz bu insanlardan her zaman sevgiyle bahseder. Olumsuz özellikleri, toplumca dışlanmalarını haklı gösterecek davranışları yok mudur? Elbette vardır; ancak yazar bunların sebebi olarak da toplumun bu önyargılı davranışlarını gösterir. Toplum bu insanları farklı gördüğü için, onları arasına almak istemediği, onlardan uzak durduğu için bu insanlar da ister istemez sadece şehirlerin dışına değil toplumsal hayatın da dışına itilirler.

“Bir ara kurban bayramında kasaplık etmeye bile kalktılar ama millet ‘Bunlar abdal, bunların kestiği yenmez!’ diye iş vermeyince, bayram içlerine zehir oldu.

Dolmuşçular davulu görünce basıp gidiyor, almıyorlardı bunları.” (Türk Düğünü, s. 107)

Bunca yokluğun içinde yaşamaya çalışan Kara Abdi ve Sülemen başbakanın yaşadıkları şehre “pevlika” açmaya geldiğini duyunca çok sevinirler. Hazırlanıp açılışın olacağı yere giderler.

“Bir an evvel ‘pevlika’nın kapısında duracak, davulu çalıp, zurnayı inletip başvekilden bahşiş kapacaklardı.” (Türk Düğünü, s. 107)

Gidecekleri yere vardıklarında onlar gibi düşünen kişilerin olduğunu görürler. Onlardan önce başbakandan bahşiş koparmaya gelmiş birileri daha vardır ancak bunlar da sonunda amaçlarına ulaşırlar ve başbakandan yüz lira alırlar. Fakat bu durum pek de istedikleri gibi sonlanmayacaktır.

“Arkasında gölge gibi dolanıp duran koruma müdürünü çağırdı. Cebinden bir yüzlük çıkartıp müdüre uzattı.

-Davulla zurnacıya ver bunu, dedi.

Başbakan, parayı davulcunun cebine soktuğun görmüştü.

Yeniden çağırdı koruma müdürünü.

-Git o parayı al. Bozdur, ikisine elli elli ver, yoksa onlar paylaşamaz, kavga edeler, dedi.

Koruma müdürü bunu düşünememiş olmanın utancıyla fırladı. Kara Abdi'nin önünde durdu.

-Parayı ver, dedi.

Kara Abdi'nin tüm dünyası yıkıldı. Boynu büküldü. Yalvarır gibi;

-Niye ki gurban, dedi. Verilen geri alınır mı?

-Yok, dedi müdür. Başbakanım emretti. Siz paylaşamaz, kavga edermişsiniz, bozdurup elli elli vereceğim.

Kara abdi belki de ömründe ilk kez bu kadar çok öfkeleni. Davulu sırtında indirip yere koydu. Cebinden yüz lirayı çıkartıp müdürün eline tutuşturdu.

-Bana bak müdür efendi, dedi. Sen sayın başvekiline söyle, bizi meclistekilerle karıştırmasin. Biz elimize geçen bir kuru somunu bölüşür de milletle beraber yeriz!" (Türk Düğünü, s. 110)

Toplumun en üst tabakasından en alt tabakasına kadar böyle bir bakış açısının olması yazarın dikkatleri çekmek istediği en önemli noktadır. Burada verilmek istenen ders, insanların dışladıkları, basit bir çalgıcı olarak gördükleri abdallar tarafından verilir. Bir ülkenin başbakanının bile onları geçimsiz, kavgacı olarak düşünmesi eleştirilir. Oysa bu durum karşısında cevap çok nettir. Bunca yoksulluğun, para ihtiyacının içerisinde büyük miktar bir parayı gururu, şerefi uğrunda bırakmaktan geri durmayan Kara Abdi, kendisini hayatın dışına itenlere çok güzel bir ders verir.

Aynı kitabın "Yardım" adlı öyküsünde de yardım adı altında dolandırılan Romanlardan bahsedilir. Aslında konu bir önceki öyküyle aynı minval üzeredir. Yani AB uyum süreçlerinin sokak düğünlerine getirdiği yasaktır.

Yazar hayatın dışındaki yerleri hiç değişmeyen Romanları tutup önümüze getirir. Onlardan bahsederken yazarın onlara olan sevgisini, şefkatini, verdiği değeri net bir şekilde görürüz. Bu öyküde de özellikle yaşadıkları yeri açık bir şekilde tasvir eder. Sadece hayatın dışında değil, şehirlerin de dışında yaşamak zorunda kaldıklarını belirtir.

“Herkesin unuttuğu bu Allah’ın yazısında sadece Romanlar yaşar, hepsi de bu Kıraçtepe’nin eteklerine yığılmış derme çatma teneke kondularda otururlardı. Gariban, yoksul adamlardı cümlesi de.

Daha birkaç ay evveline kadar iyi kötü geçinip gidiyorlardı. Yanakları böyle çökmüş, yüzleri asık, kıyafetleri böyle dağınık değildi.

Fakat; ‘Bu kafasız hükümet, gâvurların kuyruğuna takılıp da sokakta düğün çalmayı yasaklayınca’ olanlar oldu. Kimi klarnetçi, kimi kemancı, kimi darbukacı Roman taifesi tümünden işsiz kaldılar. Bırak etmek parası çıkartmayı, artık cigaraları bile yoktu.” (Türk Düğünü, s. 112)

Kendi kültürümüzün büyüklüğüyle, gücüyle, sağlamlığıyla ve zenginliğiyle her zaman gurur duyan Emir Kalkan için AB sürecinin getirdiği bazı yaptırımlar ve hükümetlerin bunları uygulamaya koyması yanlıştır. Sokak düğünlerinin, sokak çalgıcılığının Roman kültüründeki yeri büyüktür. Bunun farkında olan yazarın da bu gibi yasaklara hoş yaklaşması beklenemez. Çünkü kendi kültürümüzden çok farklı bir kültüre sahip birilerinin uygulamamızı istediklerini uygulamaya çalışmak toplumsal sorunlara yol açacaktır. Bu öyküde de yazarın gözlerimizin önüne serdiği konu gayet nettir.

Her ne kadar hayatın dışına itilmiş olsalar da Romanlar, çalgılarıyla toplumumuzun çok sesliliğine katkıda bulunmaktadırlar ve varlıkları bizleri zenginleştirmektedir.

Toplum tarafından pek çok sıfatla anılan Romanların kolayca kandırılabilir kadar temiz kalpli ve iyi niyetli oldukları öykünün ana temasıdır. Çünkü öyküde onlara yardım etmek amacıyla gelen insanlara güvenerek kimliklerini verirler, istedikleri imzaları atarlar, akıllarına hiçbir şüphe gelmez. Oysa bu zaman kadar kendilerine bu şekilde bir yardım yapılmamıştır. Ama onlar bunu düşünmez, iyi niyetlerinin kurbanı olurlar.

Tabii burada eleştirilmesi gereken bir diğer konu da bu insanların cahil bırakılmışlıklarıdır. Kimsenin bile isteye cahilliği tercih etmesi düşünülemez. Ancak

yaşamak zorunda kaldıkları hayatlarının da çoğu zaman düzenli bir eğitim için uygun olmadığı bilinmektedir.

“-Şimdi ihtiyaç sahipleri nüfus cüzdanlarıyla birlikte sıraya geçsinler.

Birden dalgalandılar, yaşlıdan gence doğru sıraya girdiler. Hepsi ihtiyaç sahibiydi.

Sayın amiri ona iki evrak imzalattı. Eline de bir kâğıt tutuşturdu, altı kırmızı mühürlü, imzalı bir kâğıt.” (Türk Düğünü, s. 114)

Burada dikkat edilmesi gereken bir diğer noktada insanların onlara yardım için geldiklerini söyleyenlere karşı gösterdikleri saygı ve teslimiyettir. Gelenler onlara bir vakıftan, bir kurumdan geldiklerini söylerler; ancak Romanlar onların devlet eliyle geldiklerini kabul eder ve bu nedenle koşulsuz bir saygı ve teslimiyet gösterirler. Bu noktada dikkatimize sunulan da onların devletine bağlı birer vatandaş oldukları ve devlete saygıyla itaat ettikleridir.

“- Varolsun milletimiz, devletimiz!

-A be! Demedim mi ben sana, unutmaz devlet vatandaşını!” (Türk Düğünü, s. 115).

Devlet eliyle yapıldığına inandıkları yardım sonrasında mutlulukları günlerce sürer. Romanların en önemli taraflarından biri de sevinçlerini hüznelerini hep birlikte yaşamalarıdır. Özellikle sevinçlerini bir düğün havasında, sokaklarda gece yarısına kadar çalıp oynayarak paylaşırlar.

“Aylardır ilk kez darbuka, keman, klarnet sesleriyle şenlendi Kıraçtepe. Kızlar, oğlanlar gece yarısına kadar tepindiler, gün boyu çöplük çöplük dolaşmaktan anası ağlamış kadınlar bile göbek atıp kutladılar ‘iaşe yardımı’ nı.” (Türk Düğünü, s. 116).

Yardıma sevinirler ancak işin rengi bir süre sonra ortaya çıkacaktır. Yapılan yardımların aslında yardım olmadığı, hepsinin profesyonel kişiler tarafından dolandırıldığı anlaşılacaktır. Postacının gelişiyle içlerine korku düşecektir. Çünkü

postacı buraya hiç hayırlı bir haber getirmemiştir. Hep bir sorun neticesinde gelen postacı bile onların hayatın ne kadar dışında yaşadıklarını göstermektedir.

“Eylülün son günlerinden biriydi. Uzaktan bir bisikletli göründü. Herkes tanırdu bu devlet malı kırmızı bisikleti. Postacı Recep’ti bu. Pek hayra uğramazdı Recep. Ayda yılda bir gelir, her seferinde de ya mahkeme ilanı, ya karakol daveti getirirdi. Suratları asıldı.

Başta klarnetçi Yakup olmak üzere tek tek adlarını okudu hepsinin. Ve her adını okuduğunun eline bir zarf tutuşturdu. Pullu, mühürlü uzun uzun zarflardı. Titreye titreye aldılar. İcradan geliyordu zarflar. Her birinin bir milyar borcu vardı” (Türk Düğünü, s. 118).

Ve acı gerçeği postacı açıklar:

“-Kardeşim, dedi. Ne bağıriyorsunuz? İşte mühür, işte imza. Elbise, ayakkabı, ohooo daha bir dünya mal almışsınız adamlardan. Vermişsiniz senet, koymuşlar icraya.” (Türk Düğünü, s. 118)

Okunduğunda mizah yönü güçlü gelse de öykülerin arkasında yatan hüzünlü taraf göz ardı edilmemelidir. Toplumda hep olumsuz yönleriyle ya da olumsuz olduğu varsayılan taraflarıyla anılan Romanların bu öyküde aslında ne kadar saf, ne kadar iyi niyetli oldukları gösterilmektedir. Onların ihtiyacı olan ise toplum tarafından kabullenilmektir. İnsanların sahip oldukları önyargılardan kurtulmaları onların hayatın dışından hayatın merkezine doğru gelmelerine yardımcı olacaktır.

3.2. OLUMSUZ DEĞER YÜKLÜ ÖYKÜLERİ VE BU ÖYKÜLERDE YER ALAN KİŞİLER

3.3.1. Göç Sorunsalı

Ülkemizde yaşanan sosyal çatışmaların nedenleri arasında birinci sıraya göç olgusunu koyabiliriz. Özellikle kırsal kesimlerden büyük şehirlere yapılan göçler kişilerin yaşadıkları bunalımların ana nedenlerindedir. Kültürler arası çatışmaların yaşanması, insanların yeni gittikleri yerlerdeki yaşama ayak uyduramamaları, beklentileri karşılayamayan ailelerin kendi içinde sorunlar yaşamaları hep göç nedeniyledir.

Günümüz şartları düşünüldüğünde dünyanın küresel bir köy haline gelmiş olması bahsedilen değişimlerin eskisi kadar keskin olmadığını göstermektedir. (Batu, 2010: s. 359-404)

Geçmiş dönemler göz önünde bulundurulduğunda göçlerin de meydana gelmesinin bir ana sebebi vardır: Modernleşme. Modernleşen dünyanın getirdiği imkânlardan yoksun kalmak istemeyenler, buldukları yer ile yetinmeyenler ya da daha iyi yaşam standartlarına kavuşmak isteyenler göç etmeyi bir kurtuluş ya da yeni bir adım olarak görmüş ve neyle karşılaşacağını tam olarak bilme de bu geri dönülmez yola girmişlerdir.

Burada çok fazla ayrıntıya girmeden belirtmek gerekir ki, çok çeşitli göç türleri olmasına rağmen ele alacağımız göç türü kırsal kesimden kentlere yapılan iç göçlerdir.

Emir Kalkan'ın öykülerinde gördüğümüz göç olgusu da genellikle köyden kente doğru yapılan göç sürecini kapsamaktadır. Nadiren de olsa dış göçü tercih etmiş insanlardan da bahsedilir; ancak yoğunluğun iç göçlerde olduğu görülecektir.

Büyük şehre göç eden insanların, özellikle köy-kır hayatından büyük şehre göç eden insanların karşılaştıkları ilk sorun barınma problemidir ve burada gecekondular tabiri karşımıza çıkar. Başlı başına bir inşa ve yaşama kültürü haline

gelen bu kavram göç eden insanların ele alındığı edebiyat eserlerinde de geniş yer tutar.

Emir Kalkan için göç eden insanların buhranları, bohem yaşantıları, içe kapanışları ya da bireysel sorunlarından ziyade, bu insanların kendilerine dayatılan suni kültür karşısında kendi öz değerlerini hiçe sayarak garip bir değişim içine girmeleri ve kendi öz kültürlerini unutmaları daha büyük önem arz eder.

Emir Kalkan'ın sadece birkaç öyküsünde değindiği dış göç temasının işlendiği **Ha Bu Diyar** öykü kitabındaki "Herr Ziya" isimli öykü Almanya'ya işçi olarak gitmiş bir adamın kendi vatanının kıymetini anlaması üzerine kuruludur.

Ziya Bey, Almanya'ya işçi olarak gitmiştir. Kesin dönüş yaptıktan sonra da yaşadıklarını anlatır. Öyküyü onun ağzından dinleriz.

"Ukala millet şu Almanlar, hem de soğuk, kibirli, burnu dik, beğenmezler bizi. Bizimkiler orada beşinci sınıf adam!" (Ha Bu Diyar, s. 20)

Özellikle kendi ülkeleri dışına göç edenlerin karşılaştıkları sorunların başında dışlanma, hor görülme, sosyal imkânlardan diğer vatandaşlar gibi faydalanamama gelir. Öykünün ilerleyen kısımlarında kahramanın yurtdışında yaşadığı ülkeye göre kendi ülkesinin güzelliğini ortaya koyduğu cümleler görülür. Yurtdışındaki pek çok ülke kendi ülkesinden pek çok konuda iyi olabilir ancak insani ilişkiler, samimiyet, dostluk ve güven gibi duygular modernlikle, ekonomik imkânlarla elde edilemeyecek kadar değerlidir. Bu durum kahramanın dilinden aktarılır.

"Yaz, sıcak, ortalık pırıl pırıl güneş..."

-Almanya'da olmaz böyle havalar. Hep puslu, hep bulanık.

Gözünü sevdiğimin memleketi, her yan güneş, her yan pırıl pırıl. Bir taraf orman, çayır çimen, bir taraf deniz, su. Sen de cennet." (Ha Bu Diyar, s. 23)

Ve Anadolu insanının cömertliğini, gözü tokluğunu ve misafirperverliğini gene öykünün kahramanı Ziya Bey anlatır.

"Bir baktı koca bir elma bahçesinde elma topluyor kızlar. Bu güzelim, kütür kütür elmalardan alıp götürmeli eve."

- Kızım, dedi, iki kilo elma almak istiyorum.

- Tabii emmi, dedi kızlar. Buyur, al

Yanaştı sepetlere. Daha yeni kopartılmış dalından, taptaze, mis kokulu elmalar ki görme.

- Seçebilir miyim güzel kızlar, dedi.

- Seç emmi, seç dediler.

Daldı sepetlerin içine, gerçi hepsi birbirinden güzeldi amma, gene de epey seçti. Şöyle yuvarlak, renkli, sulu, irilerinden.. doldurdu bir poşete.

İki kilo diyordu ya nerden baksan bir batman oldu. Uzattı poşeti kızlara;

- Buyrun, dedi, tartın.

Ne tartması emmi, dedi kız. Al götür!

Şaşırdı.

- Peki, dedi. Borcum ne?

- Ne borcu emmi, dedi kızlar, bir poşet elmanın borcu mu olur, afiyet olsun, güle güle ye!

...

- İşte bu, dedi, işte bu.. gördün mü insanlığı!

Koydu poşeti yere, döndü kızlara...

- Kazın, dedi. *Asıl buraya kazın mezarımı!*" (Ha Bu Diyar, s. 24)

İç göçlerde kendini pek belli etmese de dış göçlerde özellikle kültürel çatışmalar, sosyal ve siyasi ayrılıklar daha belirgindir. Bu durum göç eden kişilerin kendi içine kapanmasına ve dolayısıyla yaşamakta olduğu toplumun dışında kalmasına yol açar. Burada vurgulanmak istenen de aslında budur.

Trajik bir göçün anlatıldığı olay da aynı kitaptaki "Muhammed" isimli öyküde karşımıza çıkar. Öykünün anlatıcısı bir mühendistir ve olaylar onun bakış açısıyla verilmektedir.

Öyküde Niğde'den göç eden fakir bir aileden bahsedilir. Baba yatalaktır, anne ve iki çocuk da perişan vaziyettedir. Ne paraları ne de kalacak bir yerleri vardır.

Mahalleli onlara kucak açmış, ev, yiyecek giyecek ve yakacak vermiştir. Muhammed ismindeki 13 yaşındaki çocuğa da matbaada bir iş bulunmuştur. Ancak bu yardımların hiçbiri ailenin yoksulluğunu gidermeyecektir.

“Niğdeliler iki ay önce gelmişlerdi mahalleye. Hanımın anlattığını göre ne doğru dürüst eşyaları varmış, ne de yiyecek içecekleri. Kırk yaşlarında yatalak bir adamla, eşi ve iki çocuğu perişanlanmış. Hoca, mahalle camisinin imam evine yerleştirmiş onları, konu komşu da elinden geleni yapıyormuş.

- Odun, kömür aldık, kışı çıkartır. Yiyecek de var. Bitersen yine alırız. Allah büyük. Bunları hallediyoruz da evde kocaman bir oğlan var, bunalıp duruyor. İş yok okul yok.. onu öylece bırakırsak heba olur. Düşündüm taşındım senin kolun uzundur, onu bir işe verelim.” (Ha Bu Diyar, s. 27)

Anadolu insanı her daim yardımseverliği, misafirperverliği ve cömertliği ile ön plana çıkmıştır. Aile yoksulluğun pençesinden kurtulmak için başka bir şehre göç eder ancak zaten kötü olan durumları iyice içinden çıkılamaz bir hal alır. Geldikleri mahalledeki insanların el uzatmasıyla ancak bir miktar toparlayabilirler.

Yalnız burada dikkat edilmesi gereken bu insanların çok da büyük bir şehre gitmemiş olmalarıdır. Öykünün geçtiği şehir ismi belirtilmese de muhtemelen mekân İç Anadolu'da bir yerlerdedir.

Yoksulluğun insanların üzerine yüklediği belirgin bir çekingenlik, bir çaresizlik hali vardır. Bu durum göç edildiğinde kendini daha da belli eder. Bu bir nevi mahcubiyet duygusu olarak da nitelendirilebilir. Öyküde de evin büyük oğlu çalışmak için bir matbaaya işçi olarak verilir. Ancak burada da üzerindeki çekingenlik, çaresizlik ve mahcubiyet kendini belli eder.

“Üçümüz birlikte matbaayı dolaştık. Muhammed'i diğer işçilerle tanıştırdı. Zaten beş kişi çalışıyorlardı. Diğerleri büyüktüler ama Muhammed kendi yaşındaki çırak oğlanı görünce daha bir sevindi, içi açıldı. İki aydır evde bunalıp kalmıştı, sokağa da çıkmıyordu.

Çıksa da zaten yer yurt da bilmiyordu, kimseyi tanııyordu zavallı.

- *Peki, dedim, eve nasıl gideceksin akşam?*

Şaşırdı, yüzüme baktı.

Otobüs durağını gösterdim ona. Akşamları saat altı oldu mu çıkacak işten, gelip altı on beşte buradan otobüse binecek ve doğru eve...

- *Öğrendin mi durağı?*

- *Öğrendim.*

- *Ne yapacaksın?*

- Altıda çıkınca durağa gideceğim, binip bilet atacağım, evin önünde ineceğim.” (Ha Bu Diyar, s. 29)

Bazı yoksulluklar kaderin bir imtihanı olarak asla gitmez. Muhammed’in ölümü, aileyi yeni bir felakete sürükler.

“Bileti olmadığı için otobüse binememiş. O soğukta yollara düşmüş. Tipi de azıp tarlaların içine girmiş ve bir daha çıkmamış.” (Ha Bu Diyar, s. 33)

Küçük şehirlerde otobüs ya da minibüs gibi ulaşım araçlarına çok da ihtiyaç duyulmaz. Bu gibi şehirlerde yaşayan insanlar da haliyle bu gibi ulaşım araçlarını kullanmaya pek de alışık değillerdir. Özellikle bilmediği bir şehre giden, bir şehrin yabancıları olan insanlar için en büyük sorunlardan biri ulaşımdır.

Öyküde de kolayca halledilebilecek bir sorunun nasıl bir felakete dönüştüğünü görmekteyiz. Otobüs bileti biten biri bu biletlerin satıldığı büfelerden bunu kolayca temin edebilir ancak Muhammed o kadar çekingen, içine kapanık ve mahcup ki bazı basit işleri bile halledememektedir. Hal böyle olunca yaşadıkları da onun için acı bir şekilde sonlanacaktır.

Bu ölüm neticesinde ailesi geldiği yere geri dönecektir. Başka bir şehre çok farklı umutlarla, hayallerle gelmişlerdir ancak aradıklarını bulamamış ve gene alışık oldukları hayata sığınmışlardır. Anlatıcı burada Muhammed’in ölümünü bir dikkatsizliğe, bir ihmale bağlamaz. Daha ağır bir şekilde onu bütün şehrin üstüne yıkar.

“Muhammed’in ölümü karlarla birlikte her kış, bir utanç olup yağdı tüm şehrin üzerine.” (Ha Bu Diyar, s. 34)

Göç olgusunu ele alan öykülerin çoğunlukta olduğu **Ha Bu Diyar** kitabındaki diğer öykü “Burç” isimli öyküdür. Bu öyküde de büyük şehirde tutunmaya çalışan kırsal kesimden gelen bir aile ve onların genç oğulları vardır. Ancak burada yazar olaylara mizahi bir tarzda yaklaşmış, olayı burçlarla bağlantılı olarak vermiştir.

Büyük bir şirkette çalışan başkarakter kırsal kesimden göç etmiş, modern kültüre ya da daha doğrusu modernlik zannedilen beklentilere ayak uyduramamış ve bu durumu bir şekilde değiştirmek isteyen bir kişidir. Yazar bu kişiye herhangi bir isim vermemiştir. Buradan yola çıkarak yazarın bu tür durumlar için bir genelleme yaptığı, kişiyi bir ismin arkasına saklamak istemediği düşünülebilir.

“İmreniyorum bu adamlara. Hani gazetelere bakıp bakıp her sabah, esneyen bir mutluluk içinde gerine gerine sohbet ediyorlar, yorumlar yapıyorlar ya hepsi birden, imreniyorum.. hatta kıskanıyorum bazen. Çünkü hem aralarına katılamıyorum, hem de hiçbir şey anlamadan bön bön bakıyorum onlara.” (Ha Bu Diyar, s. 76)

Bu şirkette insanların takıntısı burçlardır. Her işlerini ona göre yaparlar. Sohbetleri, takıları, davranışları, gelecek planları hep burçlar ve burç yorumları üzerine kuruludur. Kahramanın bu sohbetlere dâhil olmak istemesinin asıl nedeni üzerindeki bu kırsal kisveyi atmak istemesidir. Çevresinde gördüğü insanları modern, kültürlü, akıllı insanlar zannetmektedir. Çünkü onun hayatında eviyle işi arasında pek de fazla bir etkinlik yoktur. Dolayısıyla iş arkadaşları ve ailesi dışında tanıdığı pek fazla kimse de yoktur.

Onu aşağılamalarını, küçümsemelerini istemez, aralarına katılmak, onlarla aynı ilgi alanlarına sahip olduğunu göstermek ve sohbet etmek ister.

“Bir gün sordum Serra’ya, içlerinde en yumuşak olanı o;

- Abla, ne bunlar?

- Ay! Sen de çok kırosun ayol, dedi. Burç be burç. Sen biliyor musun burcunu?

- Yok abla!

- Allahın kırosu!

Sonra anlattı yarım ağız, küçümser bakışlarla. Uygarlık çağındaymışız, her şeyi astronomi ve yıldızlar belirliyormuş, çağdaş insan burç köşelerini okumadan, yıldızların etkisini öğrenmeden güne başlamamalıymış. Amerika başkanları bile her sabah yıldızcısına sormadan işe başlamamış.” (Ha Bu Diyar, s. 77)

Sorunun kaynağını öğrendikten sonra kendi burcunu tespit etmesi gerektiğini fark eder ancak bir sorun vardır; doğum tarihini bilmemektedir. Kırsal kesimden gelen çok çocuklu bir ailenin çocuğu olarak bunu bilememesi doğaldır. Çünkü kimliğine yazılan tarih gerçek doğum tarihi değil, nüfusa yazdırıldığı tarihtir.

“Burcum olmayınca sohbet edemiyorum onlarla, aralarına katılamıyorum. Çay getir, kahve götür, arabanın altına yat’tan başka işe yaramıyorum. Burcum olsa beni de adamdan sayacaklar biliyorum.

O gün akşamı zor ettim. Eve varır varmaz yanaştım annemin dizlerinin dibine;

- Anne ben ne zaman doğdum?

- Ulan, dedi, ne bileyim şimdi, kurban keserek, adak arayarak bulmadık ya seni, zırp diye çıktın geldin!

Kadın haklı nerden bilecek ne zaman doğduğumu, ben on bir’in sekizincisiyim. İlk değil, son değil.” (Ha Bu Diyar, s. 78)

Bir insanın doğum tarihini annesinin bile hatırlayamaması trajikomik bir olaydır. Ancak kahraman annesine hak vermektedir; çünkü bu kadar çok çocuğun ve bunca sefaletin içerisinde doğum tarihini bilmek bir lükstür.

Kahraman modern (!) iş arkadaşlarına uyum sağlayabilmek, onların arasına katılabilmek için türlü çareler arar. Kafasından doğum tarihi uydurur, burcunu kendisi ayarlar ama hiçbiri istediği gibi sonuçlanmaz. Her seferinde onunla gene “kıro” diyerek alay eder ve onu küçümserler.

“Burcum olmayınca içimde, kafamda, sağımda solumda bir şeyler eksik gibi gelmeye başladı. Canım sıkılıyor.

Tüm burç sayfaları bana küs gibi davranıyorlar, yüzleri asık, somurtkan. Hele bazen o renkli renkli, resimli resimli, parlak gıcır gıcır fal ekleri vermiyor mu gazeteler, işte o zaman tümünden kahroluyorum.

Burcun yoksa hayat çekilir gibi değil!” (Ha Bu Diyar, s. 79)

Ve kahraman sonunda bir şekilde annesinden yaklaşık doğduğu tarihi ay olarak öğrenir ve hemen burcunun ne olduğuna bakar.

“Bu ayda doğanların burcu, Terazi. Oh be, çok şükür, rahatladım... Bir güven geldi üzerime, önüm açıldı.. para bulmuş gibi sevinip durdum sabaha kadar.

O günden sonra değiştim ben. Boynuma bir terazi kolye aldım. Saatimin camına terazi resmi resmi yapıştırdım. Gazeteleri karıştırmadan, terazileri okumadan hiçbir iş yapmıyorum. Hep güzel şeyler, hoş şeyler, seviniyorum.

Günlerime bir renk, bir heyecan geldi.” (Ha Bu Diyar, s. 82)

Kahramanımız artık burcunu bulduğu için mutludur. Hayatının akışını tamamen burç yorumlarının eline vermiştir. Çünkü aralarına katılmak istediği iş arkadaşları da bu şekilde yapmaktadır ve ona göre modernliğin yolu da buradan geçmektedir. Böyle yaparsa ancak üzerindeki bu köylü kimliğinden kurtulacak, şehirli biri olacaktır.

Şehir hayatının zorluklarına ayak uydurmaya çalışırken bir de modernleşme adı altında dayatılan ya da dayatıldığı zannedilen bu gibi saçmalıklara takılıp kalan insanların yıpranacakları, kültürel çatışmayı daha derinden hissedecekleri aşikârdır.

Yazarın göç olayına bu açıdan bakmasının sebebi de budur aslında. Göç eden insanlar zaten bir sürü zorlukla mücadele etmek zorundadır. Bir de üzerinde kendisine bu gibi dayatmaları hissederse iyice afallamakta, işin içinden hiç çıkamamaktadır.

İnsanların içinden geldikleri yaşam koşullarını şehre taşıyamayacakları bellidir, ancak bunlardan utanmaları yersizdir. Yazarın eleştirdiği nokta burasıdır. Kendi yaşam biçimini ya da hayata bakış açısını geldiği yere uyarlamaya çalışan insanın dikkat etmesi gereken nokta kendi kimliğini kaybetmeden bunu yapabilmesidir. Yoksa sonuç hüsrandır.

Türk Düğünü isimli kitapta yer alan “Berkay Osman” adlı öyküde de köyünden İstanbul’a giden bir gence köylülerin bakışı anlatılmaktadır. Bu sefer anlatıcımız köylülerin arasından seçilmiş bir çocuktur.

Köydekiler Berkay Osman’ın gelişini dört gözle beklerler. Çünkü o hem köylüleridir hem de onlardan farklıdır.

“Ensesine dökülmüş uzun yağlı saçları, çenesine yapışmış küçük sakalı, kırmızı gözlükleri, yüzükleri, kolyeleri, fuları ve omzunda fotoğraf makinesi ile turistlere benzerdi. Renkli, değişik, konuşkan biriydi.

Bizim köylüydü Berkay Osman. Yıllar önce İstanbul’a gitmiş. Orada kalmıştı. Adı Osman’dı ama her nasılsa Berkay olmuştu İstanbul’a gidince. Köylüler bıyık altından gülererek alay etseler de biz çok severdik adını. Ne güzel isimdi ama; Berkay.

Bizimkilerle kıyas ederdik; Iramazan, Sayım, Bayram, Hacı, Durdu, Duran.. nasıl da kaba isimlerimiz vardı. Çok isterdik onun gibi aylı yıldızlı adlarımızın olmasını.” (Türk Düğünü, s. 65)

Berkay Osman’ın kendi köyündeki tavırları onlara garip gelse de ilgilerini çeker. Özellikle çocuklar için etkisi büyüktür. Berkay Osman’ın tavırları, konuşmaları, kıyafeti, takıları, kısacası her şeyi onlar için bir ilgi kaynağıdır. Çocukların, hatta pek çok kişinin ilgisini çeker bunlar ancak kendi içlerinden çıkmış birinin kendilerine bu kadar farklı davranması da hoşlarına gitmez.

“Bekraundlar, jenerasonlar, sendromlar, nolar, yesler... havada uçuşuyordu. Ama kimse yabancı bulmuyordu bu konuşmalarını. Ömürleri boyunca ilk kez duydukları bu sözcükleri sanki çok aşinalarmış gibi karşılıyorlardı.” (Türk Düğünü, s. 68)

Kullandığı kelimelere aşınaymış gibi davransalar da Berkay Osman’ın konuşmanın bir yerinde “bellek” demesi çok gariplerine gider ve onunla kahkahalarla dalga geçerler. Berkay Osman bu olaydan sonra bir daha köyüne gelmez.

Göç söz konusu olunca ele alınması gereken ilk mesele insanlarda açtığı yıkımdır. Özellikle maddi imkânların daha iyi bir seviyeye çıkarılması amacıyla yapılan zorunlu göçlerin aileler, özellikle de genç bireyler üzerinde etkisi büyüktür. Çoğu zaman genç bireyler ne gittikleri yere adapte olabilirler ne de geldikleri yerin kültürünü taşıyabilirler. Geldikleri yerden izler taşısalar da bu hiçbir zaman onları oralı ya da buralı yapmaz. Ait olamayan insan da kendi içinde ait olabileceği bir şekle bürünerek çeşitli gruplara dâhil olur.

Bu öyküde de köyünden göç eden Berkay Osman'ın adından başlayarak kılık kıyafetine kadar pek çok şeyi değiştirmesi trajikomik bir şekilde anlatılır. Osman ismini beğenmeyerek kendi kendine Berkay demesi, kendisine Osman diyenlere kızması, uzun saçı, top sakalıyla, taktığı takılarla çevresindekilerden farklı olmaya çalışması eleştirilmektedir. Ait olduğu topraklar üzerinde kendisini beğenmeyen insanların başlarına gelecek olan da ancak doğdukları yerden uzaklaşmaları olacaktır. Kendilerine ait olan bir geçmiş, bir hatıra bile kalmayacaktır geriye. Berkay Osman da hemşerilerinin kendisiyle dalga geçmelerine dayanamaz ve bir daha dönmek üzere gider.

Aynı kitapta yer alan “Yerli” isimli öyküde de yerlilik kavramı ele alınmaktadır. Mizahi üslubun öne çıktığı öyküde mahalleye yeni taşınmış köylülerle şehrin yerlilerinden birinin tartışmasına şahitlik ederiz.

Mahalle arasında top oynayan çocuklar Hacı Nuri'nin evinin camını kırarlar. Kimse camı kimin kırdığını söylemez. Onlar da mahalleye yeni taşınmış olan köylülerden şüphelenerek onlarla kavga etmeye giderler.

“Allahın köylüleri, diye bağırdı. Kunnayıp kunnayıp atıyorsunuz başımıza, gelip şehri de batırdınız, gidin köyünüzde geberin, sıpanız camımızı kırdı, çabuk ödeyin, çabuk!

Tenzile önce şaşırıldı, kem küm etti, sonra kendini toplayıp dikeldi:

- Vişş anam, dedi. Torpaklar başıma. Kim demiş köylü diye. Biz İstanbulun yerlisiyik, bizim uşaklarımız ehkladır, dogridir, tarbiyalıdır.

Sonra eliyle iki kapı ötedeki komşularını gösterdi.

- *Camınızı gürmişse aha şu köylülerin babeleri gürmiştir.*” (Türk Düğünü, s. 121)

Öyküde de görüldüğü üzere göç eden insanların genel sıkıntısı o şehre ait olmaya çalışmak ya da sanki zaten o şehrin yerlisiymiş gibi davranmaktır. Yabancı olmak, bir yere sonradan gelmiş olmak zor bir durumdur. Alışık olmadığımız bir muhitte başkalarının kurduğu bir düzene ayak uydurmaya çalışırken yaşananlar pek çok insan için büyük zorlukları da içinde barındırır. Hele ki göç söz konusuysa bu durum daha belirgin bir şekilde kendini belli eder.

Göçün oluşturduğu sorunlardan biri de şehirlere çok önceden yerleşmiş ya da zaten o “şehrin yerlisi” olan insanlara yansıyan sorunlardır. Kırsal kesimden büyük bir şehre gelip de orada halen geldiği yerdeki yaşamını devam ettirmeye çalışan insanlar genel olarak pek çok sorunu da beraberinde getirecektir.

Özellikle apartmanlarda görülen, toplu yaşama kültürüne aşina olmayan insanların oluşturdukları sıkıntılar bunun en belirgin kanıtıdır. Geldiği yerde, özellikle de gelinen yer köy, kasaba gibi ufak yerleşim yerlerinden biriye ve insanlar burada daha çok bahçeli müstakil evlerde yaşıyorlarsa toplu yaşama kültürüne adapte olmaları hem çok zaman almakta hem de oldukça sancılı bir şekilde sonuçlanmaktadır. Buna örnek olarak apartmanlarda ortak kullanıma ayrılmış alanların kullanılması ve genel olarak herkesin uyması gereken kuralların çoğunun insanlar için zorlayıcı olması gösterilebilir.

Öyküde geçen bir “şehrin yerlisi” olma kavramı önemlidir. Çünkü insanlar yaşadıkları yerlere sonradan gelenleri kabullenmekte zorlanırlar. Tabii bu noktada olayın ekonomik boyutu da söz konusudur. Yani fakir bir mahalleye gelmişseniz bu durum pek sorun olmayabilir ancak daha iyi yaşam şartlarının olduğu bir yerde bulunuyorsanız göç etmiş olan yabancı kimliğiniz hemen kendini belli edecektir.

Aynı kitapta yer alan “Gökyüzü Parselleri” isimli öykü göçün insanlar üzerindeki etkisini anlatan oldukça güzel öykülerden biridir.

Çocuklarının okuyup “büyük adam” olması için köydeki yaşantılarını bırakıp şehre giden bir ailenin yaşadığı trajikomik olaylar, oldukça canlı bir şekilde aktarılır.

Anlatıcı, büyük şehre “adam” olmak için giden çocuktur. Olayları onun gözünden görürüz.

“Evimiz vardı. Yemyeşil çimenler, güller, sarmaşıklar içinde meyve ağaçlarıyla dolu bahçemiz vardı.

Bademler, şeftaliler daha nisan sıcaklarını bile görmeden patlatıverirlerdi çiçeklerini. Kırmızıdan beyaza, sarıdan pembeye renk renk çiçeklerle süslenir, cennete dönerdi bahçemiz.

Hep birlikte sabah kahvaltılarını eder, ağaçların koyu gölgesine serilmiş geniş sofralarda akşam yemeklerimizi hep birlikte yedik. Dede, nine, çoluk çocuk, ana baba hep bir aradaydık.” (Türk Düğünü, s. 122)

Yazar köylerden genellikle olumlu şekilde, güzelliklerini öne çıkararak bahseder. Bu durum onun kırsal kesimde geçen çocukluğunda doğal yaşamın bütün güzelliklerini görmüş olmasından kaynaklanabilir. Modern insanların büyük şehirlerde arayıp da bulamadıkları bütün güzellikler köylerde fazlasıyla vardır. Sessizlik, doğallık, sağlıklı yaşam, büyük şehir curcunasından uzaklık vb. özellikleriyle köyler büyük şehir insanları için özenilen yerlerdir.

Öyküde kahraman ortaokulu bitirdikten sonra lise okuyup “adam” olması için şehre gidecektir ancak bunu tek başına yapması imkânsızdır. Mecburen anne ve babası da onunla birlikte okulu bitirene kadar şehre geleceklerdir. Ailenin buna katlanmasının sebebi oldukça mantıklıdır aslında. Neticede burada söz konusu olan temelli yapılan bir göç değil sadece eğitim amacıyla yapılan geçici bir göçtür.

“- Lise ne ki oğlum, dedi nenem.

Babam;

- Ah ana ah, dedi. Lise öyle bir mektep ki orayı bitiren her ne isterse olur!

- Müdür de olur olur mu, dedi nenem.

- Ohoo, dedi babam. Müdür de olur kaymakam da!

Annem;

- *Jandarma komutanı da olur mu, diye atıldı.*

-*Elbet olur, dedi babam.*” (Türk Düğünü, s. 124)

Ailenin bu kararı almasındaki gerekçeler haklıdır. Günümüz şartları düşünüldüğünde de ülke içerisinde eğitim amacıyla insanların sürekli yer değiştirdikleri malumdur. Bunlar çocuklarının daha iyi okullarda okumalarını isteyen, büyük şehrin özellikle eğitim imkânlarından faydalanmak isteyen ailelerin yaptıkları göçlerdir. Özellikle maddi imkânların yetersizliği nedeniyle, çalışma, iş bulma ya da bir şekilde “taşı toprağı altın” şehirlerde yeni bir hayata başlama amacıyla yapılan göçlere göre eğitim amaçlı göçler daha farklı bir gözle değerlendirilebilir. Neticede eğitim süreci tamamlandıktan sonra bu göç süreci tersine işlemeye devam edecek, insanlar geldikleri yerlere geri döneceklerdir.

Öyküde bu geçerli sebebin ardına sığınan aile, çocukları ile birlikte yaşadıkları köyden ayrılıp şehrin varoşlarında bahçeli bir gecekonduya yerleşirler. Ancak daha yoldayken bile süreç bekledikleri gibi geçmeyeceğini kendilerine gösterir.

“Bu bağlı bahçeli evden, hısım akrabadan, konu komşudan kopmak anneme zor geldi ama işin ucundan kaymakamlık olunca boynunu büktü.

Geniş, ferah evler, yeşil bahçeler geride kaldı. Halaylar, oyunlar, davullar, zurnalar geride kaldı. Hısım akraba, konu komşu, ayağı sekili doru at, üzgün üzgün bakan Sarıbaş geride kaldı.

Kıvrım kıvrım tozlu yollarda, enginlerde bayırlarda saatlerce dolaştı kamyonumuz. Tam da öğleyin vardık şehre.

Şehrin dehşet kalabalığını görünce şaşkına döndü annem, mahşere düşmüş gibi ürperdi.

Gökleri delen yüksek binalar, mağazalar, marketler, ışıl ışıl parıldayan asfalt caddeler, insan selleri, araba selleri, güürültüler, uğultular, korna sesleri, satıcı çığlıkları arasında büzüldü kaldı.

Göçümüz varoşlarda eski bir evin önüne yıkıldı. Kenarlarda, uzaklarda bir evdi burası. Dar pencereleri, basık duruşuyla körü bir adamı andırıyordu. Çevresi bomboştu.” (Türk Düğünü, s. 126)

Özellikle köylerden büyük şehirlere göç edenlerin ilk tercihleri genelde şehir merkezlerine uzak yerleşim yerleri olmaktadır. Bunun altında ekonomik nedenler olduğu gibi müstakil yaşama isteği de vardır. Daha iyi şartlarda, daha güzel evlerde, dairelerde oturmak, apartmanlar arasında dip dibe yaşamak köyün özgür yaşantısına alışmış olanlara zor gelecektir. Burada göç eden ailenin maddi durumu el vermesine rağmen gidip daha iyi bir yerde, misal apartman dairelerinde bir ev tutmazlar. Çünkü geldikleri yaşantı onları engellemektedir.

“Annem hiç de memnun değildi.

- Aman herif, dedi. Sürgün yeri gibi, nereden buldun burayı?

- Öyle deme, dedi babam. Hiç olmazsa müstakil. Kolay mı şehirde müstakil ev bulmak? Ben öyle altında biri üstünde biri oturan apartmanlarda barınamam. Hem, akşam olsun da gör!

Akşam olunca hep birlikte dama çıkardı bizi. Uzaktan şehrin ışıkları görünüyordu.

- Bak, dedi. Ne gürültü var, ne patırtı. Önün açık, manzara yahşi. Enine boyuna yaşa. Dairelere girip de çürüyecek misin?” (Türk Düğünü, s. 126)

Yazarın şehir yaşamına bakış açısı nettir. Kahramanlarına da bunları söyletmekten geri durmaz. Apartman dairelerinde, sürekli birilerinin kontrolünde, belki de istemediğin kişilerle komşu olarak yaşama fikrinin soğukluğu, bir bakıma köy yaşantısının sunduğu özgürlükten vazgeçmenin bedeli olarak sunulmuştur.

İnsanlar ne kadar uzak kalsalar da doğup büyüdükleri yerlerden gene de akıllarının bir köşesinde oralara özlem duymaktan vazgeçemezler.

“Hepimiz köyün özlemiyle doluyduk. Akşamları tüm sohbetler köy üzerineydi.” (Türk Düğünü, s. 127)

Anne yalnızlığın ve alıştığı yaşamın değişmesinin etkisiyle kendini sürekli bahçe işlerine verir. Müstakil bahçesi olan evin her yerine fidanlar, tohumlar,

sebzeler diker, bütün gününü bahçeye ilgilenerek geçirir. Babanın tek eğlencesi de akşamları evin damına çıkıp uzaktan görünen şehrin ışıklarını seyretmektir. Ancak hiçbiri hayatlarından memnun değildir. Çünkü yaşadıkları hayat alıştıklarından çok uzaktır. Zaten bir süre sonra da büyük şehirleri örümcek ağı gibi saran inşaat kâbusu onların da yanına gelecektir. Evlerinin önüne kocaman apartmanlar yapılacaktır.

“Yeni kitaplar, yeni defterler alınacak, ben kaymakamlığın ikinci basamağına tırmanacaktım ki bir gün, tam da yazın ortasında devler gibi büyük iş makineleri, azman vinçler yığıldı etrafımıza.

...

Ve daha kış gelmeden heyula gibi beton yığını apartmanlar sardı çevremizi. Yüksek, onar katlı, çirkin binalar kapattı önümüzü, arkamızı. Bizim basık ev arada bir çoban kulübesi gibi kalakaldı.

Artık dama çıkmanın bir yararı yoktu. Dev apartmanlar şehrin ışıklarını da almıştı elimizden. Gökyüzü bile zor görünüyordu.” (Türk Düğünü, s. 129)

Bu yaşananlar neticesinde baba, son çare olarak yeni bir ev aramaya başlar. Yine müstakil, bahçeli bir ev aramaktadır ancak evi bulamayacaktır. İşin ucunda kaymakamlık vardır ama bunca sıkıntıya dayanmak da kolay iş değildir. Annenin “köy” diye sayıklamaları artınca baba artık vaktin geldiğini anlar.

“Ben köylüyüm, dedi. Ben enime boyuma serbest yaşamak isterim.” (Türk Düğünü, s. 129)

Bu fikir ailede büyük bir sevinçle karşılanır ve neticede köylerine dönmeye karar verirler. Bu karar neticesinde annenin o üzgün, sıkılgan, şikâyet eder hali geçer ve bir genç kız çevikliği ile evi, eşyayı toparlayıverir. İstikamet köydür.

“Annem hemen, o gün can ata ata girişti işe. Tası tarağı, pılı pırtıyı topladı.

Kaymakamlığı, komutanlığı, insan deposu gibi birbirinin üzerine yığılmış evlerde yaşayan şehirli çocuklara bıraktık.

Daha yolun yarısında anam canlandı, dirildi, betine benzine kan geldi. Şen şakrak bir kadın olup çıktı.

Babam önüne gelene şehrin apartmanlarını şikâyet etti hep.

“Bağ bahçe, ağaç, yaprak arama gardaş, dedi. Adamlar toprağı bitirmiş, havayı satıyorlar, bildiğin Allahın havasını satıyorlar, dedi.” (Türk Düğünü, s. 130)

Genel olarak bakıldığında yazarın vermek istedikleri büyük şehirlerde yaşanan gerçek hadiselerdir. Koca koca apartmanlar arasında, gökyüzünü görmeden, beton yığınları arasında insanların ömürleri geçip gitmektedir. İnsanlar komşuluk ilişkilerinden, doğal güzelliklerden, hayvanların varlığından uzakta, her şeyin kurallarla belirlendiği, sınırlandırıldığı bir hayatı yaşamaktadırlar. Şehir insanı, toprağı ancak belediyelerin yaptığı parklarda, hobi bahçelerinde; hayvanları hayvanat bahçelerinde görmektedir ve bütün bunlar için mutlaka vakit ayırmak gerekmektedir.

Öyküdeki anlatıcımız da her ne kadar okumak, “büyük adam” olmak istese de alıştığı yaşantıdan vazgeçemeyecektir. Zaten o da “kaymakam maymakam olamayacağının” farkındadır. Boş bir hayal uğruna ailesini de sürüklemek istememektedir.

Göç olgusunun ele alınmasında, ana nedenlerden biri de insanlarda açtığı derin yaralardır. Yazar her ne kadar çoğu öyküsünde konuya mizahi olarak yaklaşırsa da bu mizahilik arka planda yatan gerçekleri göz ardı etmemize neden olmaz. İnsanların büyük heveslerle, büyük umutlarla yaptıkları göçlerin sonuçları her zaman iç açıcı bir şekilde gerçekleşmez. Çoğunlukla zorlu hayat koşullarına ayak uydurabilmek için ailenin neredeyse bütün fertlerinin gece gündüz çalışmak zorunda kaldığı bir hayatın içinde bunalan “göç eden” aile, fark etmeden birbirinden de kendi öz değerlerinden de kopacaktır. Sürekli iş hayatının zorluklarına katlanmak zorunda olan ebeveynlerin çocuklarla yakından ilgilenmeleri beklenemez. Özellikle kadınların da evin geçimine katkı sağlamak zorunda kalması neticesinde tamamen ebeveyn kontrolünden bağımsız olan çocuklar için de büyük şehirlerin getirdiği zorlukları bertaraf edebilmek amacıyla çeşitli arkadaş gruplarına dâhil olma seçeneği ön plana çıkacaktır. Bu durum da ailesiyle çatışan, arkadaşlar arasında sivrilebilmek için pek çok kötülüğü yapabilen, ne kendi kültürünün özelliklerini taşıyan ne yeni şehrinin getirdiklerini karşılayabilen köksüz gençler yetişmesine neden olacaktır.

Özellikle milli ve manevi değerlerden habersiz yetiştirilen çocukların bu gibi hatalara düşmeleri ve neticede kaybolup gitmeleri sıklıkla görülen durumlardır.

Yazar bunca olumsuzluklara rağmen göç etmeyi büyük bir olumsuzluk olarak görmek yerine, gerekli durumlarda başvurulması gereken bir çare olarak düşünmektedir. Çünkü geçinemediği için büyük şehre göç eden bir insanın gittiği şehirde, en az geldiği yerdeki kadar bir yaşam standardına ulaşması için çok fazla çalışması, bir sürü zorluğa katlanması ve zaman zaman da kendi değerlerinden feragat etmesi gerekmektedir. Bunun yerine yaşadığı yerde çözüm araması onun hem hayatını kolaylaştıracak hem de büyük şehirlerde yaşanan; çarpık kentleşme, yetersiz altyapı ve belediyeçilik hizmetleri, ulaşımdaki sıkıntılar, kültürel, sosyal ve siyasi çatışmalar, milli ve manevi değerlerinden habersiz, ebeveyn kontrolünden uzak çocuklar, iş hayatının getirdiği yoğunluğun ve sıkıntıların arasında birbirilerine zaman ayırmaktan aciz aileler vb. sorunların bir noktada önüne geçebilecektir. Yaşanan bütün sorunları göç olgusuna bağlamak mümkün değildir ancak pek çok sorunun temelinde de bunun yattığı görülmektedir.

3.3.2. Modernleşmenin Kaybettirdikleri

Modernleşmeyi, az gelişmiş ya da gelişmemiş toplumların siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik olarak kendilerinden daha ileri seviye olan ülkeler modelini benimsemeleri ve onlara benzeme çabalarıyla geçen süreç olarak tanımlayabiliriz (Erdem, 2010: 265). Ancak kitabı tanım olarak ele alınan, günlük hayatta kullanılan modernleşme tabiri ile sosyolojik olarak ele alınması gereken modernleşme tabiri birbirinden farklıdır.

Sosyolojik olarak modernleşmeden bahsedilirken ele alınması gereken ilk konu toplumların sanayi devrimi neticesindeki değişimleridir. Yani sosyolojik modernleşme denilince akla sanayi devrimi gelmektedir. Çünkü toplumların üzerinde sanayileşmenin etkisi oldukça büyüktür. Sanayi devrimi neticesinde sadece bir alanda değişim olmamıştır. Toplumlar baştan ayağa değişim göstermiş, bu değişimler birbirini destekleyerek birbirileri için itici bir güç oluşturmuştur (Erdem, 2010: 270).

Modernleşen toplumlarda meydana gelen değişimler olumlu ya da olumsuz olabilir. Sosyolojik olarak düşünüldüğünde modernleşmenin hızlı olması genellikle olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Çünkü toplumsal değişimler hızlı olduğu zaman zihinlerin buna ayak uydurması zorlaşmaktadır. Gelişen teknoloji ve bilgiye ulaşımın kolaylaşması toplumsal değişimlerin daha derin, daha keskin ve daha hızlı olmasına yol açmıştır. Bu durum da insanların arada kalmalarına, eski ile yeni arasında bir çatışma yaşamalarına neden olmuştur (Erdem, 2010: 271).

Modernleşmenin bu derece sorun teşkil etmesindeki ana sebep sorun çözücü değil, sorunlara yol açan nedenleri ortaya çıkaran bir yol izlemesinden kaynaklanmaktadır. Yani modernleşme ya da modernleşme algısı yaşamı düzenlemek, kolaylaştırmak yerine sömürmeye, tüketmeye dayalı bir düzen oluşturarak sorunlara kaynaklık etmektedir.

Modernlik algısında temel kavram tüketmektir. Günümüz toplumlarına bakıldığında bu durum daha da net görülecektir.

Tüketim mantığının bu denli kolay yerleşmesinin nedenlerinin başında da kitle iletişim araçları gelmektedir. İnsanlık sosyal medya ile, kitle iletişim araçları ile o kadar meşguldür ki, modernleşme algısını oluşturanlar insanların ruhlarını, içgüdülerini harekete geçiren, onlara istediklerini yapma konusunda cesaret veren bir sistem oluşturmaktadırlar. Yani günümüz toplumlarında insanlar en uzaktaki insandan en yakındakine, en zengin insandan en fakirine, en pahalı yiyecek, içecek, kıyafet, eşyadan en ucuzlarına kadar her şeyi görebilmekte, takip edebilmekte ve bu süreç ekonomik gücü, sosyal statüsü ya da içinde bulunduğu toplumun değer yargılarını dikkate almaksızın gördüklerine sahip olma arzusunun kamçılanmasıyla sonuçlanmaktadır.

İnsanlar artık ekonomik güçlerinin yetip yetmeyeceğine bakmamaktadır. İstediklerine sahip olmak için ellerinden geleni yapmaktadır. Sorun da burada başlamaktadır. Bu şekilde kanaatkâr olmaktan, kendi değerlerinin önemini fark etmekten, onları temsil etmekten uzaklaşan insan bir çatışmanın ortasına düşer. Ancak bu durum hep daha fazlasının istenmesiyle devam edecektir. Çünkü hiç kimse bulunduğu noktadan geriye doğru gitmek istemez.

Toplumların hayatında bu kadar etkin olan modernleşme algısı toplumların kendi öz değerlerini yıkararak ya da oldukça geri plana atarak kendi değer hükümlerini koyacaktır. Bu hükümlerin başında da tüketim ve maddi olarak daha iyi seviyede olma gelmektedir. Ancak bütün bu dayatmalar küresel bir tüketim toplumu oluştursa da insan ruhu gene de aslının gerektirdiği özelliklere özlem duyacağı için, insanın içinde yaşadığı çatışma oldukça sert olacaktır. Çünkü insanın ihtiyacı olan mutluluğu elde etmesinde maddi imkânlar değil manevi ihtiyaçların karşılanması etkili olmaktadır. Modern ülkelerde, özellikle modern olduklarını her fırsatta dile getiren Batılı ülkelerde, insanların giderek yalnızlaşması, parçalanmış ailelerin artması, intihar olaylarının, madde bağımlılıklarının sıkça görülmesi vb. durumlar modernleşmenin acı yüzünü ortaya koymaktadır.

Modernleşmenin olumsuz taraflarını ele alırken olumlu taraflarını göz ardı etmek doğru olmaz. Neticede modernleşme ile gelen pek çok yenilik hayatımızı kolaylaştırmaktadır; ancak amaca uygun bir şekilde kullanılmayan gelişmeler her zaman büyük bir probleme yol açarak geri dönecektir. Atomu parçalamak gibi büyük bir başarıya imza atan bilim adamları bu buluşun bir silaha dönüşebileceğini, milyonlarca insanın ölümüne yol açabileceğini muhtemelen düşünmemişlerdir. Bu nedenle modernleşme olgusunun insanlara iyi anlatılması gerekmektedir.

Emir Kalkan milliyetçilik ideolojisine bağlı bir yazardır. Onun için Türkü Türk yapan değerler son derece önemlidir ve bunlar vazgeçilemez değerlerdir. Bu nedenle Türk millet varlığına zarar verecek, onu bölecek, ayırıştırarak bütün tehlikelere karşı da dikkatli bir tutumu vardır.

Emir Kalkan, önem verdiği milli ve dini değerleri öykülerinde ziyadesiyle ele almaktadır. Bu konuda gene kahramanlarını özellikle vermek istediği mesajlara uygun olacak şekilde seçmekte ve ona uygun bir yaşantı içerisinde sunmaktadır.

Bu Taraf Anadolu kitabındaki “Uygar” adlı öykü incelendiğinde modernleşmenin ne kadar da yanlış anlaşıldığını görülecektir.

Öyküde açık saçık kıyafetlerle süslenip gezmeyi, her gece başka biriyle eğlencelere gitmeyi modernlik olarak algılayan “züppe” bir kadının sevgililerinden biri tarafından öldürülmesine şahit oluruz.

Sibel adındaki bu kadın anlatıcının bakış açısıyla tanıtılır. Anlatıcının, modern olduğunu düşünen karakterin fikirlerini bize aktarırken genel bir bakış açısını eleştirdiğini fark ederiz.

“Böyle saçma bir şey olamaz, diye söylendi. Ne çağdışı, ne ilkel düşünceler bunlar böyle. Manyak adamlar be. Aşkmış da, bilmem neymiş de. Bilinçsiz aptallıkların yüceltilmesi. Tam bir şark metaformozu. Tutucu, sıkıcı oryantalist söylenceler.” (Bu Taraf Anadolu, s. 160)

Sibel’in evde bir de hizmetçisi vardır. Melahat gariban bir tiptir. Silik, ne denirse onu yapan, fazla konuşmayan ve düşünmeyen, Sibel’in kaprislerine ona özendiği, onun gibi olmak istediği için katlanan bir kızdır. Melahat, Sibel tarafından beğenilmez ve her fırsatta aşağılayıcı bir şekilde eleştirilir.

“Kız, dedi. Sevmiyorum senin adını. Melahat!! Mehala!!... Ne biçim bir isim bu? Sen bu isimle evde kalırsın be. Bundan sonra Melda diyeceğim sana. Anladın mı, Melda... Daha çağdaş, daha modern hem.

- *Tamam abla, sen bilirsin.*

- *Hıh!! Çok da uyarısın ya bu semer gibi kalçalarla. Çek içine karnını çek... Ne bu, şu göbeğine bak. Zayıfla, tıkınıp durma. Denize götüreceğim seni. Vücuda bak, dilekçe kâğıdı gibi bembeyazsın... Denize götüreceğim seni, yanacaksın bi güzel, yengeç gibi kızartacağım seni, modern bir karı olacaksın!*

Sonra yanımda gezdireceğim seni. Lüks yerlere götüreceğim. Zengin, parayla oynayanların içine. Sosyeteye tıkacağım seni. Adam olursun inşallah.” (Bu Taraf Anadolu, s. 161)

Melahat’a olan eleştirileri aslında onun gibi olan bütün kadınlara yöneltilmiş gibidir. Kendinden olmayanı dışlama, kendisi gibi giyinmeyi, kendisi gibi görünmeyi kabul etmeme, aşağılama anlayışı modernleşmeyi bir takım

davranışlarda ve giyim kuşamda görme şeklinde tezahür eden yanlış anlayışın bir sonucudur. Yazar burada Sibel'i bu şekilde konuşturarak ona karşı okurda olumsuz bir tutum oluşmasını sağlar. Çünkü Sibel, modernlik uğruna sahip olunan, bu toplumu kendisi yapan pek çok değeri ayaklar altına alır ve eleştirir.

“Yerde iki büklüm yatan kitabı gösterdi sonra.

Al onu oradan, okuma ama, at bir tarafa. Of ne küflü inançlar bunlar. Manyak karı, altmış yıl bir adam sevilir mi be. Salak. Ayy bu ne? Ya kızım, denemeden, her ortamda tanımadan, birlikte tatil yapmadan, seyahat etmeden, cafeye, diskoya gitmeden, beraber olmadan... Ay aklım almıyor!

Esprili mi, çağdaş mı, ekonomik durumu ne? Sonra, en önemlisi ten uyumu ten. Tenin uyuşmazsa nasıl olursun bir ayıyla?” (Bu Taraf Anadolu, s. 162)

Sibel'in eleştirileri bununla da kalmaz.

“Görgüsüzler. Birazcık uygar olun be, modern olun biraz... Gerzekler!

Köhne kafalı salaklar. Bir ömür bir ayıya feda edilir mi? Ayy... Kabullenemiyorum. Ne çağdışı şey bunlar!” (Bu Taraf Anadolu, s. 163)

Sibel, aşkı, sevgiyi, sadakati, ömrünü sadakatle eşine adamayı, evliliği, çoluk çocuk sahibi olmayı, eş ve çocuklar için fedakârlık yapmayı küçümsemektedir. Ona göre hayat heba edilemeyecek kadar kısadır. “Bu tür çağdışılıklarla vakit harcamak da ahmaklıktır.”

Öykü başkışisi Sibel zengin bir adamın metresidir. Zengin sevgilisi olmadığı zamanlarda vakit geçirdiği, birlikte olduğu başka sevgilileri de vardır. Hatta eğlence yerlerinde tanıştığı erkeklerle bile vakit geçirmek hoşuna gider. Herhangi bir bağı, bir sınırı, bir değer hükmü yoktur. Bu durum konuşmalarından da anlaşılmaktadır.

Yaptığı her şeyi modernlik kisvesi altında yapar. Ona göre modernlik hayata hedonist bir yaklaşımla karşılık vermektir. Ancak yaşadığı bu modern hayatı onun sonunu da hazırlayacaktır. Diskoda tanıştığı bir erkekle geçirdiği gece sonrasında sevgililerinden birinin kıskançlığı nedeniyle bıçaklanarak öldürülecektir. Hayatına;

uygar olmayan, onun yaptığı bu modern kaçamakları uygarlığın getirdiği bir anlayışla hoş karşılayamayan sevgilisi tarafından son verilecektir.

Modernliği yanlış anlayan, kendi öz değerlerini bu şekilde aşağılayan birinin trajik sonu modernleşmeye getirilen bir eleştiridir.

Türk Dügünü kitabındaki “Berkay Osman” isimli öyküyü göç konusunu işlerken ayrıntılı bir şekilde ele almıştık. Ancak öyküde göç olgusunun yanında modernleşmenin yanlış anlaşılmasının örnekleri de bulunmaktadır.

Köyünden yıllar önce İstanbul’a giden Osman modernleşmeyi yanlış anlayanlardandır. İlk iş olarak Osman ismini beğenmediği için kendisine Berkay denilmesini ister. Hemen saçlarını uzatır, top sakal bırakır, yüzükler, kolyeler takar, kılık kıyafeti çok farklıdır. Bir nevi yabancı turistlere benzemektedir.

Kılık kıyafetinin yanında konuşmaları da oldukça farklıdır. Anlamayacaklarını bile bile kendi köylülerinin yanında yabancı kelimeleri kullanmaktan geri durmaz. Köylülerin anlamaz bakışlarıyla hayran hayran ona bakmaları hoşuna bile gider. Bu tavırlarından kendi köylülerini küçümsediğini de hissederiz. Kendisini onlardan soyutlayarak bir şekilde onlardan üstün olduğunu, modern olduğunu düşünür.

Yazar, bu öyküde de modernleşmeyi yanlış anlayan, onu yüzeysel bir şekilde yaşayan, Batı özentisi kahramanını cezalandırır.

Kayıp Yüzler kitabındaki “Şüphe” isimli öyküde de modernleşmenin etkilerinden biri olan insanların insanlara olan güven duygularının azalması, onlara hep bir şüpheyle yaklaşmaları anlatılmaktadır.

Babasının mal almak için büyük şehre gönderdiği oğlunu insanlar konusunda uyarması oldukça dikkat çekicidir. Tanımadığımız insanlara güvenmeme konusunda herkes aynı fikirdedir ancak bu öyküde kahraman o kadar şüphecidir ki, karnı acıktığı halde cebinden para çıkartıp yemek yemez. Birilerinin onu kandırıp parasını almasından korkmaktadır. Kimseyle konuşmaz, uyumaz, hiçbir yere kıpırdamaz. Kendisine söyleneni harfiyen uygular.

“Aman ha, demişlerdi. Uyumayasın yolda falan, gözlerini bile yummayasın. Dolandırıcısı, hırsız, arsız biter mi büyük yerin?”

Kimseyle konuşmayasın haa! Bir şey veren olursa yemeyesin, içmeyesin, ilaç katarlar, zehir koyarlar, uyuturlar, soyarlar paranı.

Kimseye mal alacağım falan da deme sakın. Çok üstüne gelen olursa, iş arıyorum dersin, yoksulum dersin.” (Kayıp Yüzler, s. 19)

Modernleşmenin getirdiklerinden biri de insanların kendi içlerine kapanmaları, daha yalnız, insanlardan uzak yaşamalarıdır. Teknolojik gelişmeler, imkânlar insanların insanlara olan mecburiyetini en aza indirgedi. Hal böyle olunca insanların birbirlerine olan ihtiyacı da azaldı. Kendi cinsinden bu kadar uzak kalan insanda da haliyle belli belirsiz bir güvensizlik duygusu gelişti.

Sürekli tüketme, sürekli kendi ihtiyaçlarını öne alarak sadece kendini düşünme anlayışı insanları fazlasıyla bireyselliğe itmiştir. Aynı zamanda bu durum ahlaki yönden zayıflayan insanı, diğer insanları kandırmaya da sevk etmiştir. Kendi ihtiyaçlarının giderilmesi dışında hiçbir şey düşünmeyen insan bu uğurda her şeyi yapabilir hale gelmiştir.

Yazarın eleştirdiği nokta da aslında burasıdır. Kendinden başka hiçbir şeyi düşünmeyen insanların toplumda oluşturdukları güvensiz ortamlar insanları herkesten şüphe eder hale getirmiştir.

Öyküde de kahraman bu güvensizliğin en keskin halini sergilemektedir. Yanına gelen aksakallı bir ihtiyarı bile hırsız olarak düşünür. İhtiyarın selamını bile almaz, muhatap olmamaya çalışır. Kendisini fakir biri olarak göstermek ister. İhtiyarın ona verdiği öğütleri dinlemez. Aslında ihtiyar çok güzel konuşur, ona nasihat eder, güzelliklerden bahseder. Dini bütün biri olduğu konuşmalarından anlaşılır. Ancak çocuk o kadar korkmuştur ki anlatılanlardan asla güvenmez adama. Uykusu olduğu halde uyumaz, adamın ikramlarını kabul etmez. Öykünün sonunda çocuğun kalbinden geçirdiği bütün o kötü düşünceler ihtiyara malum olur. O da çocuğa kızar.

“Yeter be evladım, dedi. Yeter. Allah’tan kork. Gecenin bir yarısından beri kalbinden geçirdiklerin bir Müslümana yakışır mı?” (Kayıp Yüzler, s. 24)

Modernleşme diye dayatılan değişimlerin pek çoğu insanları kendi kabuğuna çekilmeye sevk etmektedir. Çünkü yalnız insan güçsüz insandır ve güçsüz insan da hiçbir şeye güvenmez. Çağdaş insanın güven duygusundan mahrum oluşu sadece bunlarla açıklanamaz elbette ama bu durumun oluşmasında en büyük pay gene yanlış anlaşılabilir ve yanlış uygulanan modernleşme anlayışındadır.

Aynı kitaptaki “Namus” isimli öyküde de trajik bir durumdan bahsedilmektedir.

Sadullah adında, sessiz sakin kendi halindeki bir adama atılan iftira ve bu iftira neticesinde onun ve ailesinin yaşadıkları anlatılmaktadır. Sadullah terzilik yaparak geçinmektedir. Tahir Efendi’nin kiracısıdır ancak fakir bir adam olduğu için kiraya pek zam yapamaz. Tahir Efendi onu evinden çıkarmak ister ancak bunu bir türlü başaramaz. O da çareyi terzilik yaparak geçinen ve mahallede sevilip sayılan bir adam olan Sadullah’a iftira atarak yapmaya karar verir.

Mahalleden birinin karısına laf attığı yalanını uydurur ve olay gerçekçi olsun diye parayla yalancı şahitler tutar.

“Hanzade;

- Kolumdan tuttu, viran evin içine çekti, ben direndim, bağırmasam tecavüz edecekti, çılgılığımıza bizimkiler yetişti, diye ağladı.

Çok geçmeden Tahir Efendi de geldi karakola.

- Muhterem amirim, dedi. Ben bu kâfire acıyıp evimi verdim. Böyle ahlaksız, Allah korkusu olmayan adamların evimde işi yok. Bu yaşa geldim böyle edepsizlik görmedim, emir buyrun evimi boşaltsınlar.

Hâkim ırza tecavüze teşebbüsten attı Sadullah’ı içeri.

İki gün sonra bir kamyon yanaştı Sadullah’ın kapısına. Karısı utanç içinde, komşulardan yüzünü saklayarak eşyaları taşımaya başladı.” (Kayıp Yüzler, s. 87)

Hiç kimse terzi Sadullah'ı dinlemez. Kimsenin aklına bu durumun bir iftira olabileceği, Tahir Efendi'nin ve kadının yalan söylediği gelmez. Herkes Sadullah'ı suçlar ve neticede konuşma fırsatı bile verilmeden Sadullah hapse atılır.

Olayın buradan sonrası oldukça gariptir. Yaşananların iftiradan ibaret olduğunu Tahir Efendi'nin ağzından dinleriz.

“Bir hafta sonra elinde deste deste para ile geldi köşküne Tahir Efendi. Karısı paraları görünce coştı.

- Hallettin mi Tahir'im, diye yılıştı.

- Tabi hallettim, dedi Tahir Efendi. Verdim marketçilere. İki seneliği de peşin üstelik.

- Oh! Nasıl iyi etmişsin Tahir'im!

- Tabi! Ulan zırtaboz senin aydan aya vereceğin üç kuruşu mu bekleyeceğim? Kırk kere dedim boşalt mülkümü diye. Öyle çıkmazsan böyle çıkartırlar adamı.”
(Kayıp Yüzler, s. 88)

Dini bir kisve altına saklanan, çevresindeki insanlara da böyle bir izlenim veren Tahir Efendi aslında modernleşmenin gözünü döndürdüğü, tek derdi para olan çıkarıcı biridir. Para uğruna bir aile babasına namus iftirası atmaktan çekinmez. O adamın eşinin ve çocuklarının ne hale düşeceklerini umursamaz. Onun için önemli olan evini daha zengin birine kiralamaktır.

Tahir Efendi yaptıkları karşısında asla pişmanlık duymaz. Onun tek derdi paradır ve sonunda amacına ulaşmıştır. Modernleşme ile birlikte gelen olumsuz özelliklerden biri de budur. İnsanların kendi çıkarları doğrultusunda bir şey yapmak için önüne çıkan engelleri her ne bahasına olursa olsun aşma isteğidir. Kanaatkârlıktan uzak olan insanın tek derdi elde edecekleri imkânlardır. Bunun içinde pek çok zorluğa katlanmaya, pek çok yanlış şeyi doğru gibi görmeye ve bunları yapmaya hazırdır.

Tahir Efendi'nin burada "Allah korkusu olmayan" bir kiracıyı istememesi de trajikomik bir olaydır.

3.3.3. Devlet ya da Bürokrasi Karşısında Çaresizlik

Devletlerin yönettikleri halklara her zaman iyi hizmet etmeleri öngörülmüştür. Eğer idari çarkta herhangi bir sorun ya da aksama görülürse bu durum mutlaka yönetilenler tarafından eleştiriye maruz kalacaktır.

Özellikle fakir, çaresiz, sinmiş halkın dertlerine çare bulmak yerine onları bir kenara iten ve zenginin, güçlüünün hakkını savunan bir idari anlayış elbette eleştirilecektir.

Emir Kalkan da gözlemediği olaylardan yola çıkarak kimsesiz, fakir, çaresiz durumdaki halkın devletle olan işlerindeki çözümsüzlükleri, çıkartılan sorunları, konulan bürokratik engelleri zaman zaman dramatik zaman zaman da trajikomik bir şekilde vermektedir.

Halkına hizmet etmekle, hizmet götürmekle, onların ihtiyaçlarını özellikle de temel ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü bir devletin kendi vatandaşları arasında ayrımcılık yapması yazarın dikkat çekmek istediği konuların başında gelir.

Devletin görünen yüzünü oluşturan siyasetçiler de yazarın eleştiri oklarından kaçamazlar. Özellikle her seçim döneminde insanlara bir sürü vaat veren sonrasında verdikleri vaatleri hatırlamayan siyasetçileri, şehir ziyaretleri esnasında sorunuyla ilgileneyeceğini söylediği vatandaşları yüz üstü bırakan vekilleri, para için, rant için, çıkar için şehrin tarihi, kültürel ve doğal yerlerini zenginlere peşkeş çeken belediyeleri iğneleyici bir üslupla ele almaktan geri durmaz.

Emir Kalkan'ın ikinci öykü kitabı olan **Ha Bu Diyar**'da yer alan "Yol Parası" öyküsü, fakir halk ve köylüler açısından büyük sıkıntılara sebep olan yol vergisi konusunu ele almaktadır. 1925 yılında çıkarılan kanunla 18 – 60 yaş arasında erkekler yol vergisine tabii tutulmuş ancak bundan; sakatlığını ispat eden fakirler,

öğrenciler, askerler ve hayatta altı çocuğu bulunanlar muaf tutulmuştur. Altı çocuk sayısı ise 1929 yılında beşe düşürülmüştür (Özdemir, 2013: 218).

Öyküde de dört çocuğu olan fakir bir köylünün yol vergisi yüzünden hanımıyla yaşadığı çatışma anlatılmaktadır. Beş çocuğu olsa yol vergisinden de gidip uzak şehirlerdeki yollarda sıcağın altında çalışmaktan da kurtulacaktır. Ancak bir türlü beşinci çocuğu olmaz. Tabii bu durumda da kabahati hep eşinde arar.

Her yıl temmuz ayında gelen vergi tahsildarları gelmeden evvel karısını iyice döven Ali Paşa'nın elinden kurtulmanın çarelerini arayan Güllü'nün de yapabileceği pek fazla bir şey yoktur.

“Yarın yanlarında omuzu tüfekli jandarmalarla mültezimler, tahsildarlar gelip köyün meydanına dikilecek, hepsinin elinde uzun sarı vergi kâğıtları.. yanlarında köy muhtarı, kızır, tellal.. birkaç beli bükük ihtiyar... Bağıra bağıra yol parası toplayacaklar. Parası olanlar verip kurtulacak, bir de beş çocuğu olanlar. Hoş köyde kimsenin parası olmaz fakat herkesin beş, altı hatta dokuz çocuğu mutlaka bulunur. Bulunur çünkü yol parası denen o meşum vergiden kurtulmanın en kestirme yolu ya Allah deyip beş çocuğu peşi peşine sıralamaktır. Yoksa jandarmanın önünde, güneşin altında, yaya yapıldak artık Maraş mı olur, Antep mi, Sivas mı olur, Şarkışla mı Allah bilir, alır götürür hükümet sizi. Ver tam bir ay vergi ödemek uğruna, kazma kürek dağ başlarında toprak kazarak, kaya parçalayarak ananız ağlar. Yani ya kırk katır ya kırk satır, ya para ya amelelik.” (Ha Bu Diyar, s. 133)

Savaştan yeni çıkmış bir devletin ülkenin kalkınması amacıyla bu tip uygulamalara gitmesi elbette anlaşılabilir taraflar taşır; ancak bu gibi uygulamaların sıkıntısını hep fakir, kimsesiz halk yaşamaktadır. Çünkü parası olanlar zaten bu gibi uygulamalara maruz kalmadan paralarını vererek kurtulmaktadırlar. Olayın acı tarafı parası olmayan halkın, köylülerin hınçlarını eşlerinden çıkarmalarıdır. Ya beş çocuk olacaktır ya da para. Parası olmayan biri de çocuk olması için uğraşacaktır ancak çocuk olmazsa burada bütün suç her zaman olduğu gibi tabii ki de kadınlara yüklenecektir.

“Gel gelelim Güllü Kadın’ın olmaz olasıca herifi Ali Paşa’nın ne vergi verecek kurusu vardır ne de beş çocuğu. Bu yüzdendir ki temmuz gelir gelmez Ali Paşa’nın da Güllü Kadı’nın da içine bir gerginlik, bir korku, bir telaştır dolar. Ve Ali Paşa her yaz başka bir dağ başında kaya parçalayarak ödediği ‘Yol Parası’nın öcünü şimdiye kadar çocuk sayısını beşe çıkartamamış Güllü Kadın’dan alır.” (Ha Bu Diyar, s. 133)

Ali Paşa hıncını eşini döverek alacaktır; fakat bunun da bir çare olmadığı gerçektir. Yazarın burada dikkatleri çekmek istediği bir konuda aile içerisinde eğer çocuk olması ile ilgili bir problem varsa, özellikle kırsal kesimlerde, bu tamamen kadınların üzerine yüklenmektedir. İnsanlar ne kadar dindar olurlarsa olsunlar olaya dini açıdan, takdir-i ilahi açısından, bakmak yerine bütün suçu kadınlara yüklemektedirler. Çoğu yerde ikinci hatta üçüncü evliliklerin bu nedenlerle yapıldığı bilinmektedir.

Yol parasını veremeyen Ali Paşa hıncını Güllü Kadın’dan alsa da gene de çalışmak için götürülecektir.

“Öğleye doğru vergiciler geldi. Muhtar, kızır, jandarma.. köyün meydanına toplandılar, bağıra çağıra ‘mükellef’ topladılar. En başta Ali Paşa vardı. İkinci olmadan Ali Paşa’yı da önlerine katıp gittiler.” (Ha Bu Diyar, s. 144)

Her sene yaşanan bu olay sadece fakir halkı etkilemektedir. Neticede parası olanlar borcunu ödemekte, yük fakir halka kalmaktadır. Bilmedikleri şehirlerde, memleketlerinden, ailelerinden uzakta bir ay çalışan insanların çektiklerini anlamak zordur. Beş çocuğu olanların yol vergisinden muaf tutulmasını nüfus artışına destek olmak amacıyla çıkarıldığını kabul etsek bile, zaten fakir olan halkın beş – altı çocuğuna nasıl iyi imkânlar sunacağı da ayrı bir tartışma konusudur.

Netice itibariyle parası olmayan halkın başvurabileceği tek çare beş çocuğunun olmasıdır. Ali Paşa ile Güllü Kadın’ın da sonunda beşinci çocukları dünyaya gelir ve çocuk oğlandır. Dünyalar Ali Paşa’nın olmuştur. Hatta çocuğun ismini Fevzi Çakmak koyar. Bu mutluluğun sebebi ise çocuğun hem oğlan olmasında hem de artık yol vergisinden kurtulmasındadır.

“Oğlanın kayıtlarını yaptırıp, elinde tapu gibi nüfus kâğıdıyla geri geldi. Yanında Güllü, kucağında Fevzi Çakmak, bağdaş kurup oturdu damın üstüne, bir de cigara yaktı:

- Gel lan yirmi temmuz, dedi. Gel şerefsiz, gel!” (Ha Bu Diyar, s. 145)

Bu Taraf Anadolu kitabında konumuzla ilgili daha fazla öykü bulunmaktadır. Bunlardan bazılarını daha önceki konu başlıklarında ele alsak da konumuzla ilgili kısımları da barındırdıkları için sadece bu kısımlardan kısaca bahsetmeyi uygun bulduk.

“Hal Böyle Böyle” isimli öyküde de annesinin hastalığına çare bulmak için hastane hastane gezen fakir bir adamın çaresizliği anlatılmaktadır.

Annesini tedavi olması için tek çaresi ameliyattır ancak doktor para ister ve verecek hiç parası olmadığı için de annesini ameliyat ettiremez. Oysa nerelere ne paralar harcanmaktadır.

Devletin kendi vatandaşının sağlık hizmetlerinden ücretsiz bir şekilde yararlanmasını sağlaması asli görevlerindedir. Sosyal devlet olmanın temelinde bu anlayış yatar. Yani bir doktorun herhangi bir ameliyat için hastasından “bıçak parası” istemesi hem etik değildir hem de kanunlara aykırıdır. Çünkü devlet doktorlara maaş vermekte, yaptıkları hizmetin karşılığını onlara çeşitli şekillerde sunmaktadır. Bunun yanında bir de hastalardan gayri resmi şekillerde para istemeleri doğru değildir. Oysa devlet bütün vatandaşlarına sağlık hizmetlerini eşit bir şekilde sunmak zorundadır. Bu sağlık hizmetleri hem eşit bir şekilde hem de ücretsiz bir şekilde sunulmalıdır ki bir anlamı olsun. Eğer fakir ile zengin arasında gene bu gibi ayrımcılık olacaksa sosyal devlet olmanın, daha doğrusu bir devlet olmanın anlamı kalmamaktadır. Neticede asgari ücretli çalışan birinden de çok daha yüksek gelirli olanlardan da sağlık hizmetlerinde kullanılmak üzere vergiler kesilmekte, ödenen faturalardan alınan eşyalara kadar devlet her alanda kestiği vergilerle varlığını hissettirmektedir. O zaman devletten beklenen sağlık alanında da vatandaşlarına iyi şartlarda, ayırım yapmadan ve ücretsiz bir şekilde hizmetlerini sunmasıdır.

Öyküde cereyan eden hadiseleri Erkan ismindeki kahramanın ağzından dinleriz. Annesini tedavi ettirebilmek için doktora gider; ancak doktorun ameliyat için istediği para yoktur. Erkan, annesinin yaşaması için bu ameliyattan başka çare olmadığından çaresizlik içinde isyan eder. Devletin, insanların, zenginlerin çeşitli şekillerde harcadıkları paraları sayarak sitemini dile getirir.

“Kurtarırsa bilmem ne efendi kurtarır, dediler. Dayandık efendinin kapısına! Bütük boynumuzu. Bir sürü hastalık saydı efendi. Sonra kara, kıllı ellerini koyup masaya;

- Doksan bininizi alırım, dedi. Bıçak gerekli! Hatır için doksan bin.

Doksan bin nereden bulunur.

Yokluk kapımızda bekçi...

Yokluk bağrımızda yara...

Düştüğ ortalığa...

Büyüklerimiz beş yüz milyon ayırmış Kelaynakları kurtarmak için!

Var olsun büyüklerimiz, sağ olsun!

Doksan bin ararız dokuz elden.

Gül hatırım için doksan bin!

Bilmem ne ağanın düğününde dolarlar uçmuş havalarda!

Bilmem ne efendi, torununa it almış bilmem kaç yüz bine!

Şu tüccarlı, teccallı, bankerli, bankalı dünyada doksan bin bulamadık.

Pelte pelte kan kusan anam. Kime gam!?

Ünlü, şanlı bir kızımız burnunu dikleştirmiş! Bilmem hangi mankenimiz estetik çektirmiş bilmem kaç milyona!

Doksan bin ararız, dokuz elden!

Ankara'da diyorlar, Ankara'da; dudaklarını boyamak için sekiz milyar harcamış hatunlarımız! Tek Ankara'da...

Doksan bin bulamadık.

Ne ağrısı kaldı sonra, ne sancısı.

Ne bıçak gerek gayri, ne doksan bin.

Söndü gitti gözlerinin feri...

Söndü gitti...

Hiçbir şey eksilmedi dünyadan!” (Bu Taraf Anadolu, s. 47)

Öykünün geneline hâkim olan bu sitemi verilen örneklerden de görebiliriz. Çeşitli şekillerde harcanan paralar için kimsenin sesi çıkmamasına rağmen bir hastanın iyileşebilmesi, belki ölmemesi için gerekli olan parayı bulamamak oldukça acı bir durumdur.

Aynı kitapta yer alan “Şefaataçı” isimli öyküde de bir babanın devlet dairesinde kâtip olan oğlunun tayinini yaptırmak için siyasetçilere, milletvekillerine hatta vekilin babasına yalvarmasını; bütün bu işler için uzun uzun uğraşmasını, bir sürü maddi manevi sıkıntıya katlanmasını ve neticede hiçbir şey elde edememesini trajikomik bir şekilde görürüz.

Oğlu devlette iş bulunca mutlu olan babanın sevinci yarım kalacaktır çünkü oğlunun tayini hayatın son derece pahalı olduğu deniz kenarı bir yere çıkacaktır. Bu nedenle de oğlu aldığı maaşı yetiremeyecek ve babasından kendisini ucuz bir yerlere tayin ettirmesini isteyecektir.

“Oğlanın aldığı 700 lira, bir göz odanın icari 1000 gayme. Senin anlayacağın mayışınan muyuşunan geçinilecek yer değil efendi.

- Ettik, edemedik, borçlandık, harçlandık, biraz uzaktan, şehrin dışından, şöyle baraka gibi bir yer bulduk. Yalvar yakar beşyüz’e tuttuk.

- Kaldı mı geriye 200. Gayrı dolmuşa mı binen, simit mi yen!

- Çocuk aylardır sürünüyor orda.

- Sirtını hükümete dayadı diye sevindiğimiz oğlan başımıza dert olsun da çıksın mı!?” (Bu Taraf Anadolu, s. 70)

Babanın tek çaresi oğlunun tayinini daha ucuz bir yerlere çıkarttırmaktır ancak bunu yapabilmesi için de güçlü tanıdıkları olması gerekmektedir. Uzun zaman devlette çalıştığı için memur arkadaşlarının ona yardımcı olacaklarını zannederek

onlardan yardım istemeye gider ama onların da verdikleri tek cevap “bilgisayar verdi”den öteye geçmez.

Baba, bu işin ancak Ankara’da siyasiler aracılığı ile çözüleceğini öğrenir Garson Osman’dan.

“-Ne haber Sali emmi, bir şey kıvıramadın mı daha?

- Yok Osman’ım!

- Bak Sali emmi, senin hazreti Timur gibi bir Ankara çıkartması yapman lazım, yoksa olmaz bu iş!

- İyi ya Osman’ım, benim Ankara’da tanıdığım yok ki!

- Olsun, gidip çadırı kuracaksın meclisin önüne. Hangi vekili gördün yapışacaksın eteğine! İki takla atıp anlatacaksın derdini!” (Bu Taraf Anadolu, s. 72)

Ancak iş bu kadarla bitmez çünkü babada bunu yapacak cesaret yoktur. Daha doğrusu çekinmektedir. Halkın devlete, devlet çalışanına karşı gösterdiği saygıyla karışık çekinme duygusu babada ağır basmaktadır.

“Allah Allah. Yahu biliyorum vermezler, vermezler ama gözü kör olsun bir böyle ürkek yetişmişiz işte. Saygıdan mı den, pısrıklık mı den, amir mamir dediler mi elimiz ayağımız titriyor.

Yav, muhtarın yanına varamayan adam, mebusun karşısına nasıl çıkar?” (Bu Taraf Anadolu, s. 72)

Babanın çaresizliği genel bir durumdur. Anadolu insanında bürokrasiye karşı, devlet büyüklerine karşı hatta devlet memuruna karşı bir çekingenlik söz konusudur. Bu duygunun oluşmasında saygı ağır basar elbette ama karşı taraftan halka aynı ölçüde saygı gelmez, aynı hassasiyet gösterilmez.

Neticede baba, bulunduğu şehre ziyarete gelen bir milletvekilinden yardım ister. Vekil de ilgileneceğini söyleyerek bilgileri alır. Baba çok sevinir ve işi olmuş kabul eder. Ona göre vekil devlet demektir ve “koskoca” devlet söz vermişse tutacaktır. Ancak durum babanın beklediği gibi sonuçlanmaz. Aradan aylar geçmesine rağmen gene hiçbir sonuç elde edemez.

Tekrar Ankara'ya gitme planları yaparken şehre bir milletvekili daha gelir. Hazırlıklarını yapıp onun da yanına gider. Milletvekilinin sakallı olduğunu görünce daha bir cesaretlenir. Ona göre böyle sakallı bir vekil merhametli ve dini bütündür. Baba gene vekile derdini anlatır ve vekil de her zamanki gibi notlarını alıp ilgileneceğini söyler. Baba işi olmuş kabul ederek büyük bir ümide kapılır. Ancak aradan aylar geçince gene işin olmadığını anlar. Ve her olumsuz sonuçta karısı ve oğlu ona yüklenirler. İşi yaptırmanın bütün yükünü ona yüklerler.

Garson Osman'ın teklifiyle bu sefer de bir milletvekilinin kayınbabasına gider. Babanın burada yaşadıkları oldukça ilginçtir.

“Kolayca buldum Hacı efendinin yerini.

Yalvardım kapıda durana. Anlattım meseleyi. Baktı, halime acıdı besbelli.

- Gel, dedi. Amma çok durma yanında.

- Tamam, dedim.

Çeketi ilikledim, yakamı kavuşturdum, hazırola geçtim. Ne de olsa koskoca vekil babası.

Kapıyı vurup girdim içeri. Ensemde aşağı bir ter yürüdü, bir titreme, bir heyecan geldi ki sorma.

Mübarek deri bir koltuğa bağdaş kurmuş, zikir çekiyor.” (Bu Taraf Anadolu, s. 82)

Vekilin kayınbabasından da iş çıkmayınca gene başka bir vekilde ararlar çareyi. Televizyon programına çıkarken yakalayıp dertlerini anlatırlar. Ancak bu seferde bir sonuç alamazlar.

“Velhasılı efendi, kapısını çalmadığımız it kurt kalmadı.

Bu yaştan sonra sustalı maymuna döndürdüler beni. Kimi görsem eline yapıştım. Hacı hoca, vekil vükela, reis, başkan, çaycı koruma, öpmediğim el kalmadı. Ve lakin bir mürüvvetli adam bulamadık, hepsi de üçkâğıtçı çıktı! Ne yok diyorlar, ne

yapıyorlar. Ne kapıyı bastırıyorlar, ne kırığı küstürüyorlar.” (Bu Taraf Anadolu, s. 86)

Bürokrasinin bütün yollarını denemiştir baba. Hiçbir sonuç elde edememenin, eşine ve oğluna rezil olmanın acısını da fazlasıyla yaşamaktadır. En son çaresi ise çaresizliğin net bir ifadesidir.

“Gel kız, dedim avrada. Atladığım gibi oğlanın yanına vardım. Lan oğlum, dedim. Elini ayağını öpeyim, çık şu devlet kapısından. Kahvede garson mu olun, otelde ayakçı mı olun, bir yere gir de, sen hükümetin zulmünden kurtul, ben bu şerefsizlere minnet etmekten...” (Bu Taraf Anadolu, s. 87)

Oğlunu devletteki işinden ayırıp bir otele verir ve sorunu da kendince çözmüş olur.

Bürokrasi karşısında bunca çaresizliğin yaşanması trajikomik bir olaydır. Anadolu insanının devletine ve devlet görevlilerine saygısı, sevgisi öykünün kilit noktasıdır. Her seferinde bir vekil babayı kandırır, işini yapmaz ancak baba yeniden başka bir vekilden yardım ister ve onunla ümitlenir. Oysa daha birkaç ay önce aynı sıkıntıları yaşamış ve kandırılmıştır. İnsanımızın kendisine güler yüzle, tatlı dille yaklaşan bir vekile inanmaması imkânsızdır. Babanın yaptığı da budur aslında devletin görevlileri nezdinde devletine güvenmektedir.

Vekilin kayınbabasından bahsedilmesi de ayrı bir tartışma konusudur. Kayınbaba öyle bir anlatılmaktadır ki, neredeyse vekilin kendisinden daha makam sahibidir. İnsanlara yüksekte bakması ve “deri bir koltukta bağdaş kurup zikir çekmesi” pek çok şeyi anlatmaktadır. Üzücü olan ise, bürokratik bir işlem için hiç alakası olmayan birinden himmet beklemek zorunda bırakılan bir babanın çaresizliğidir.

Baba öylesine çaresiz bırakılmış, öylesine kandırılmıştır ki, devlette çalışmaya, sırtını devlete yaslamaya kısacası devletine olan güveni sarsılmıştır. Bu nedenle oğlunu devletteki işinden alıp bir otelde ayak işlerine vermiş ve bundan da büyük mutluluk duymuştur.

Daha önce etnik farklılıklar konusunda ele aldığımız “Sarı Çizmeli Kredisi” de bünyesinde bürokrasi karşısında fakir birinin yaşadığı çaresizliği barındırır.

Baki Süpürge geçimini kâğıt toplayarak sağlayan fakir biridir. Kayınvalidesinin hastalığı neticesinde ameliyat olması gerekmektedir. Ancak Baki’de ameliyat parası yoktur. Bunun için para bulması gerekir. Tanıdıklarından borç alamayınca bankalardan kredi çekmeye karar verir; ancak bu zannettiği kadar kolay değildir.

Büyük bir sevinçle gittiği bankadan maaş bordrosu, vergi levhası, defter, fatura gibi bir yığın evrak isterler. Oysa reklamlarında “bir dakikada gel kredini al” demektedirler. Baki ne yaparsa yapsın hiçbir şekilde krediyi alamaz. O kadar çaresizdir ki. Zaten fakirdir. Kâğıt toplayarak sağladığı geçimi ancak günlük ihtiyaçlarını karşılamaya yetmektedir. Bu nedenle elinden de fazla bir şey gelmemektedir. Para bulamadığı için de kayınvalidesini hastaneden çıkaramamaktadır.

Bütün çabaları boşa gidince cebindeki son parayla kızarmış tavuk ve ekmek alır. Eşi ve çocuğuyla beraber bir parkta yerler. Tek yapabildiği duadır ve Allah’a sığınır o da:

“-*Yarabbi, bıttık be... Ya ver krediyi, ya al karıyı!*” (Bu Taraf Anadolu, s. 98)

Öyküde özellikle eleştirilen nokta insanların kolaylıkla bankalardan para alabileceklerine özendirilmeleridir. Oysaki hiçbir güvencesi, düzenli geliri olmayan insanların herhangi bir bankadan para alamayacakları aşikârdır. Buna rağmen insanların vergi levhası, defter, fatura, bordro gibi resmi bir sürü evrakla uğraştırılması bürokrasinin bir etkisidir.

Aynı kitapta yer alan “Guguk” isimli öykü ise evini soymaya gelen hırsızın vuran ev sahibinin, hırsızın sahip olduğu haklar karşısında düştüğü durum trajikomik bir şekilde anlatılmaktadır.

Evine giren hırsızın silah ile yaralayan ev sahibi hırsızın pişkinliği karşısında çaresiz kalır.

“- Vallah sıkarsan, hükümet gösterir sana! Sen bilir misen ki hırsıza hakaret ne büyük suçtur!” (Bu Taraf Anadolu, s. 101)

Hırsızla ev sahibinin konuşmaları bu şekilde devam eder. İkna olmayan ev sahibi mahkemede mübaşir olan bir akrabasını arayıp durumun hırsızın dediği gibi olduğu anlayınca telaşa kapılır. Suçlu olan bir anda suçsuz, haklı olan bir anda haksız duruma düşer.

“Gardaş, olan olmuştur, biten bitmiştir. Vallah, başkası olsa bağışlamazdım, amma, seni sevmişem. Bir acı kahvemizi iç, yolun açık olsun, hakkımız sana helal olsun, senin canın sağ olsun, hadi güle güle!”

- Yaa! Güle güle he mi? Vurmuşsan beni, her yanım kurşun yarası olmuştur. Benim canım beleşedi!? Vallah ataram kendimi balkondan! Ya da çıkar çığırırım, polis polis! Gerisini sen bilersen.” (Bu Taraf Anadolu, s. 102)

Cahil, cahil olduğu kadar da çaresiz olan ev sahibi hırsızla anlaşmanın derdine düşmüştür. Onun gönlünü alarak kendisinden davacı olmamasını sağlamaya çalışır ancak hırsız pişkin biridir, alacağını almadan adamı bırakmaya razı olmaz.

Ev sahibinin gözü hem hırsız tarafından hem de mübaşir akraba tarafından öyle korkutulmuştur ki hırsız ne derse yapmaya razıdır, yeter ki davalık olmasınlar.

“Sabaha kadar yalvar yakar, çay, kahve, anan aşığı, baban yukarı, iki bine razı ettik. Bilezikleri, saati, yüzüğü verdik. Hepsini bin beş yüze saydı. Kalan beş yüze de senet yaptık.

Cayar diye ödümüz kopuyor.

İzzet ikram ettik, ağırladık, af diledik, özürlendik.” (Bu Taraf Anadolu, s. 107)

Kanunlar pek çok açıdan hırsızların tarafındadır. Zaman zaman yaşanan hırsızlık olaylarında hırsıza zarar veren ev sahiplerinin yakasını mahkeme ve polisten kurtaramadıklarına şahit oluruz. Hatta hırsızın öldürülmesi durumunda onun evinize girmesinden ziyade sizin onu öldürmüş olmanız ön plana alınır.

Öyküde de her ne kadar anlatıldığı kadar olmasa da yasalarda hırsızların lehine olan taraflar da söz konusudur. Yazarın eleştirdiği nokta da burasıdır. Suçlu olan, haksız olan tarafın devlet eliyle haklı konuma çıkarılması ve haklı olan tarafın ezilmesidir.

Bu başlık içerisinde ele alacağımız son öykü yine aynı kitaptaki “Şahit” isimli öyküdür.

Öyküde yaş büyütme ya da küçültme davalarında köyün en yaşlı kişisi olan Kamil Efendi'nin bütün davalar için aynı şekilde şahitlik yapması anlatılmaktadır.

Kamil Efendi hâkimin karşısına aynı hikâye ile o kadar çok çıkmıştır ki, hâkim Kamil Efendi anlatmadan bütün hikâyeyi bilir ve yazdırır. Kamil Efendi mahkemede sorun olmayacak şekilde cümlelerini ezberlemiş ve her seferinde aynısını anlatmıştır. Hâkim de durumun farkında olduğu için resmi işlemler formaliteymiş gibi bir algı oluşmuştur. Yani durumu kurtarmak adına tertip edilen bir tiyatro gibidir yaşananlar.

İş ve işlemlerin büyük bir resmiyet ve ciddiyetle devam etmesi, doğruluktan şaşılmaması gereken mahkemelerde bu gibi olayların olması bürokratik sıkıntıların olduğunu göstermektedir. Özellikle devlet açısında bakıldığında halkın gözünde mahkemelerin her zaman bir ağırlığı olmuştur. Bu gibi durumlar ise mahkemelerin, hâkimlerin değerini düşürmekle kalmaz; aynı zamanda yargı sistemine olan güvenin de azalmasına yol açar.

3.3.4. Siyasi Olayların Halka Etkisi

Devletin üst düzey kademelerinde meydana gelen bütün olayların, değişimlerin olumlu ya da olumsuz etkileri mutlaka halk kitleleri üzerinde izler bırakacaktır. Siyasi değişimlerin yoğun olarak yaşandığı ülkemizde de bu gibi durumlar sıkça görülmektedir. Cumhuriyetin ilanından sonra uzunca bir süre devam eden tek parti dönemi, sonrasında çok partili hayata geçme çabaları, çok partili hayata geçişin akabinde meydana gelen darbeler, koalisyon hükümetlerinin yönetim

zaafları, Avrupa Birliği'ne girebilmek için yapılan değişiklikler vb. siyasi olaylar halk üzerinde oldukça büyük etki bırakmıştır.

Emir Kalkan'ın öykülerinde yer alan önemli konulardan biri de siyasi hayatın halk üzerindeki yansımalarıdır. Yazar Türk siyasi hayatındaki değişimleri, önemli kırılma noktalarını, çelişkileri, siyasi çekişmeleri ve bu çekişmeler esnasında yaşananları, olumsuzlukları mizahi üslubunu da ekleyerek gözler önüne serer. Tabii burada temel aldığı nokta yaşanan siyasi olayların halk üzerinde bıraktığı etkilerdir.

Ha Bu Diyar isimli öykü kitabında yer alan “Seçim” isimli öyküde çok partili hayata geçiş sürecinin ve Demokrat Parti'nin seçimleri kazanmasının ülkeye yansımalarını küçük ölçekte bir şehirden izleriz. Yazar halk üzerinde derin etki bırakan bu olayı küçük bir şehirde olanlardan yola çıkarak anlatmaya çalışır.

“Seçimler yapılmış Demirkıratlar kazanmıştı.

Halk sanki hep bu günü bekler gibi köpürüp taşan bir coşku içinde sokaklara dökülmüştü.

İnönü düşmüş, Menderes çıkmıştır.

Hiç olacak iş miydi bu!” (Ha Bu Diyar, s. 111)

Uzun yıllardır süren tek parti iktidarının halkın “canına tak ettiği”, yönetime yeni bir soluk gelmesi gerektiği öykü boyunca hissettirilir. Anlatıcı halkın coşkusunun tasvirini de bu minval üzere yapar.

Öyküde öne çıkarılan iki karakter vardır. Biri zengin bir tüccar olan Halıcı Nurullah Efendi diğeri ise Arabacı Şemsettin'dir. CHP üyesi ve partinin muhtarı olan Nurullah Efendi partisi kaybedince muhtarlığı da bırakmak zorunda kalır ancak bu durum fazlasıyla zoruna gider. Zoruna gitmesindeki en büyük etken de mührün Arabacı Şemsettin gibi fakir birine geçmesidir.

“... daha düne kadar adam yerine bile koymadığı Şemsettin'in muhtarlığını bir türlü hazmedemiyordu Nurullah Efendi.

Arabacıdan muhtar mı olur, diye sokranıp duruyor...

- *Arabacıdan muhtar mı olur!*
- *Memleket dört baldırı çıplağa bırakılır mı!*
- *Nolacak şimdi memleketin hali!*
- *Ayrarı yok içmeye!*” (Ha Bu Diyar, s. 113)

Yenilgiyi hazmedemeyen Nurullah Efendi her fırsatta küçümsediği Arabacı Şemsettin’i ve onun nezdinde Demokrat Parti iktidarını eleştirir. Bu eleştiriler o kadar yayılır ki, insanlar zenginliğinden ve yıllardır iktidarda olmasından dolayı saygı duydukları, bir parça da çekindikleri Nurullah Efendinin haklı olup olmayacağını düşünmeye başlar.

- “*Yahu sahiden arabacıdan muhtar olur muydu?*
- Arabacıdan muhtar mı olurmuş?*
- Kimden olurmuş ya!*
- Muhtar dediğinin evi yüksek arkası kavi olmalı!*
- Olur olur, hep zenginden, hep ağadan!*
- Alıştular milleti sahipsiz köpek gibi tekmelemeye!*” (Ha Bu Diyar, s. 114)

Eleştiriler o kadar sertleşir ve hakaret noktasına gelir ki, insanların tahammül sınırları ortadan kalkar. Yalnız burada dikkat edilmesi gereken Demokrat Parti iktidarı devam ederken yaşananları yazarın mikro ölçekte öyküsünde yer vermeye çalışmasıdır. Yani Nurullah Efendi yaptığı her eleştiride, bulunduğu her icraatta sadece Arabacı Şemsettin’i eleştirmez; bütün bir partiyi ve onu destekleyenleri eleştirir.

Öyküde de eleştirilere büyük bir sabırla katlanan ve bir şey demeyen Arabacı Şemsettin de bir noktadan sonra Nurullah Efendi’den hesap sormak için kapısına dayanır.

- “*Karşıdan nara atarak iki kişi geliyor.*
- Arabacı Şemsettin’le kardeşi Yakup emmi.*
- Ellerinde kocaman saldırmalar yıldır yıldır yanıyor.*

İkisi de çok sinirli.

- *Çık lan, erkeksen dışarı çık, arabacıdan muhtar olur muymuş gösterelim, diye bağırarak Nurullah Efendinin evine doğru geliyorlar.*” (Ha Bu Diyar, s. 115)

İnsanların beklediği çatışma anı gelmiştir ancak mahallenin sözü dinlenen, herkesin saygı duyduğu ihtiyarlarından olan Pembe Hala'nın olaya müdahale edeceği kimsenin aklına gelmemiştir. Pembe Hala Arabacı Şemsettin ve kardeşinin başlarını belaya sokacak bir hareket yapmasına engel olmak için onları tutup eve götürür. İki delikanlı da ona duydukları saygıdan dolayı seslerini çıkarmadan o ne derse onu yaparlar. Olayın bu şekilde şamatasız sonuçlanmasına mahalledekilerin gönlü razı gelmese de büyüklerine saygıda kusur etmeyen Arabacı Şemsettin'i takdir etmekten de geri durmazlar.

“Helal olsun Şemsettin'e, dediler.

Muhtar dediğin böyle olur işte!

Nurullah yatsın kalksın da Pembe Hala'ya dua etsin.

Gördün mü adamlardaki asaleti, mahallenin büyüğünü tepeleyip geçmemiş, dediler.” (Ha Bu Diyar, s. 117)

Kısa bir süre öncesine kadar Şemsettin'in muhtarlığını küçümseyenler onun bu asil ve saygılı tavrı karşısında kararlarını değiştirirler. Anlatıcı da son cümlesi ile durumun özetini yapar:

“... asıl iktidarlar partiler değil, hiçbir huzursuzluğa izin vermeyen mahallenin yaşlıları pembe halalarmış...” (Ha Bu Diyar, s. 117)

Küçücük bir mahallede meydana gelen bu gibi olayların aslında ülkenin tamamına yayılan olaylardan bir farkı yoktur. Ufacık bir muhtarlığın bile insanları nasıl ayırdığı, nasıl birbirine düşürdüğü trajikomik bir şekilde görülmektedir. Burada dikkat çekilmek istenen nokta ise iktidarın kimin elinde olduğu değil, kendi öz kültür değerlerinden kopmayan, büyüğünü küçüğünü bilen, vatandaşının her daim yanında olan insanların asıl iktidar olduklarıdır.

Emir Kalkan'ın en ilginç öykülerinden biri de **Bu Taraf Anadolu** kitabında yer alan “Köpenek Fırterleri!” isimli öyküsüdür. Avrupa Birliği sürecini oldukça mizahi bir üslupla ele almaya çalışan yazarın bu öyküsünde de iktidarlara yakınlığı ve “yalakalığı” ile bilinen müteahhit Kara Bahri'nin cahillik dolu övgülerine şahitlik ederiz.

Yazar özellikle hasis, cimri ve çıkarıcı insanları anlatırken onlardan bir bakıma nefret etmemizi ister.

“Milletin gavur gibi zengin dediği tiplerden Kara Bahri. Amma, son derece hasis ve cimri. Bir o kadar da çirkin.

Hayatta bir Allahın kuluna sigara tutmuş, çay ismarlamış adam değil.” (Bu Taraf Anadolu, s. 55)

Ana olaya geçmeden önce Kara Bahri'nin nasıl bir adam olduğu fazlasıyla anlatılır. Özellikle kötü özellikleri sıralanır. Zaten bu tür insanlar yani her partinin, her hükümetin ve her dönemin yanında durabilen adamlar Emir Kalkan'ın öykülerinde olumsuz tiplerdir.

“AB nedir bilmez, anlamaz, akli da yetmez. Zaten umurunda bile değil AB.

Ama ne kadar yap çekerse o kadar para kazanmış olduğundan, ‘vel-i nemet’lerinin gayretini gütmeye, ağzını doldura doldura her ortamda ‘sayın reis’i övmeye dikkat eder. Cami kapısı, lokanta, kahve...

Ola ki, bir Müslüman çıkar da, Bahri'nin yalakalıklarını ‘İreyis beyin kulağına fısıldar!’

Çünkü belediye ‘ireyisleri’ hangi partidense Bahri o partiden. ‘İreyisler’ hangi mezheptense Bahri de o mezheptendir her zaman!” (Bu Taraf Anadolu, s. 56)

Bahri'nin bütün övgülerinin sebebi de paradır zaten. Tek derdi bütün bu çabaları neticesinde belediyeden daha fazla ihale almak, işlerini daha hızlı gördürmek ve daha çok para kazanmaktır. Yoksa onun siyasetle yakından uzaktan bir alakası yoktur.

Kara Bahri'nin bünyesinde anlatılan insan tipi aslında her devirde görülen çıkarıcı tiplerdendir. Hükümetlere, iktidarlara yakın durarak, onlardanmış gibi görünüp onlar için çabalayarak rant elde etmeye çalışan insanlar her devirde vardır ve olmaya da devam edecektir. Çünkü bu tür insanlardaki siyasi anlayış bunu gerektirmektedir. Zaten faydalanmaya çalıştığı siyasilerin de ona destek oldukları da anlaşılacaktır. Onun bunları yapma sebebi de budur zaten. Yaptıklarının karşılık görmesi ve bunlar sayesinde bir yerlere gelebilmesidir.

Kara Bahri'nin "Köpenek Fırterleri" olarak bahsettiği aslında Kopenhag Kriterleridir. 1993 yılında yapılan zirvede AB'ye üye olacak ülkelerin uymaları gereken kriterlerin belirlenmiştir. Uzun yıllardır AB üyeliği için uğraşan Türkiye'nin de bu kriterlere uyması gerekmektedir ancak Bahri'nin ve onun nezdinde ele alınan bu tip insanların hiçbir şeyden haberleri yoktur. Araştırıp öğrenmek gibi bir derterli de yoktur. Yani bu kriterler iyi midir kötü müdür, Türk halkına uygun mudur değil midir, bunları ilgilenmezler. Peşlerinden ayrılmadıkları liderleri onlara sadece ilgilerini çekecek birtakım yalan yanlış bilgiler verirler. Onlar sadece kendilerine söylenenlerle yetinirler.

Cimriliği ile ünlü olmasına rağmen o günü büyük bir günmüş gibi algılayan Kara Bahri kahvedeki herkese çay ısmarlar ve mutut olduğu üzere liderlerine övgüler yağdırmaya başlar.

"- İçin lan, için. Bugün ne isterseniz için. Gözünüz aydın, hadi. Avrupalı oldunuz, Avrupalı! Gayri sağda solda sürtmenize, iş aramanıza hacet yok. Kurtardı sayın başbakanım sizi.

Nasıl kurtulduklarını anlamadıkları bir sevinçle fırlıyor hepsi de;

- Vay be!

- Olduk mu!?

- Tabii!!

- Ya!! Yatın kalkın da dua edin sayın başbakanıma, dua edin.

- Görmediniz mi, nasıl imzalattı gâvura 'köpenek fırterlerini!' Hep sizin için ulan, hep sizin için. Gece gündüz uydu mu yığidim. Demirel'in, Çiller'in,

Erbakan'ın, Ecevit'in kırk yılda yapamadığını nasıl yaptı amma! Gözünü sevdiğim imanlı başbakanım. Ne de olsa Osmanlı torunu canım!

- *Gayri Avrupa mavrupa ayağınızın altında. Git, gel, iş bul, evlen, çalış...*"
(Bu Taraf Anadolu, s. 57)

Olaya bakış açısı mizahidir; çünkü Kara Bahri'nin anlattıkları ancak bu kadar cahil birinin ağzından çıkabilir. Daha orta herhangi bir üyelik ya da bir söz olmamasına rağmen Kara Bahri çevresindekileri yalan yanlış bilgilerle doldurmakta, olmadık hayallerle ümitlendirmekte ve en garibi bunu da ateşli bir şekilde savunmaktadır. Oysa anlattıkları koca bir yalandan ibarettir. Kör Recep'e verdiği ümit bunun en açık göstergesidir.

"Kör Recep atılıyor köşeden.

- *Bana ehliyet verirler mi, ehliyet?*

- *Tabii verirler. Almanya'da körler taksi sürmüyor mu sanki?"* (Bu Taraf Anadolu, s. 58)

Bir süre sonra kahvede hava öyle bir hale gelir ki, tam Kara Bahri'nin istediği kıvamdır. Bahri'nin anlattıklarına herkes inanmıştır ya da öyle gözükmektedir. O da kahve halkını daha da şevke getirmek için yalan yanlış ne duymuşsa anlatmaktadır. Arada itiraz edenlere de kızmaktadır.

En çok takıldığı ise ona katılmayanlar, muhalif olanlar ya da "dinimiz ne olacak" itirazını dile getirenlerdir.

" – Dinimiz noolacak Bahri Ağa, dinimiz? Mübarek dinimizi gâvurlara mı teslim edek!

- *Kıl hacı, kıl namazını, korkma. Valla, bildiğin Kölün'de 80 tane camimiz var Allah'a şükür.*" (Bu Taraf Anadolu, s. 61)

Kara Bahri öyle yüksekte konuşur ki, dinleyenlerin hepsi iş bulacakları, güzel kadınlarla evlenecekleri, polisten askerden korkmayacakları, sağlıktan, eğitimden daha iyi yararlanacakları yalanlarına inanırlar. Akli yetenler itiraz etseler

de işin içinde Bahri'nin çıkarları olduğu için kimseyi konuşurmaz, herkesin lafını ağzına tıkar.

“- Vallaha ağam, ben ne deyim? Ben bir cahil köylüyüm. Amma velakin, akli yetenler, bu köpenek möpenek fırtlariyla gâvurlar hem Kıbrıs'ı alacak hem de bizi bölecek diyorlar. Aslı var mı bilmem, amma, ben de korkmuyor değilim Allah için!

Köpürüyor Kara Bahri. Ağzından seller saçılıyor;

- İnanma hacı, inanma sakın. Dinsiz, imansız komünistlerin uydurması bunlar. Çekemiyorlar aslan başbakanımı! Kâfirler, zındıklar... Ümmeti Muhammedin cebine avro girmesin diye, hep fesat çıkartır bu kızillar! Sen menfaatine bak menfaatine. Bırak bu kâfirleri!” (Bu Taraf Anadolu, s. 62)

Olayın çözüldüğü nokta burasıdır aslında. Kara Bahri'nin söylediği “menfaatine bak” sözleri onun neden bu kadar ateşli bir şekilde bu olayın savunuculuğunu yaptığını da açıklamaktadır. Velhasıl biraz sonra kahveye gelecek olan Fırıldak Nuri'yle olan konuşması da Kara Bahri'nin aslında nasıl bir adam olduğunu gözler önüne serecektir.

“Bahri ağa kendinden emin, soruyor, daha Fırıldak oturmadan;

- Lan Nuri, de bakim, sen olsan, AB'ye giren mi, girmen mi?

Nuri'nin fikri neyse zikri de o! Hiç düşünmeden yapııştırıyor lafi;

- Ağam, sen bana para ver, ben kerhaneye bile girerim valla!

- Aferim lan yeğenim. Aynı benim gibi düşünüyon. Menfaatini bileceksin canım.” (Bu Taraf Anadolu, s. 63)

Emir Kalkan'ın öykülerinde yer verdiği Kara Bahri gibi çıkarıcı, cimri, “yalaka” tiplere gereken cezayı öykü içerisinde verdiğini daha önce söylemiştik. Burada net bir ceza görmesek de öykünün sonlarına doğru konuşma arasında söyledikleriyle Kara Bahri'nin aslında nasıl bir insan olduğunu gösterir.

Çıkarları uğruna her şeyi yapabilecek biri olan Kara Bahri'nin esasında siyasetle, hükümetle, AB ile ya da herhangi bir kriterle alakası yoktur. Onun tek derdi paradır, menfaattir. Bunun için de her türlü ahlaksızlığı mubah görmektedir.

Konuşmalarda ciddi endişelerden bahsedilir. Kriterlerde önerilen azınlıklar ya da etnik gruplarla ilgili maddeler bünyesinde farklı etnik grupları barındıran ülkeler açısından ciddi sorunlar oluşturabilecekken Kara Bahri için bunların hiçbiri önemli değildir. Onun için önemli olan menfaatleridir.

Kara Bahri gibi tipleri her zaman görmek mümkündür. Her partinin, her hükümetin icraatlarını doğru yanlış demeden, haklı haksız gözetmeden kabul eden, her yerde ve her koşulda öven bu gibi insanların en büyük özellikleri cahil olmalarıdır. Ancak bu cahilliklerini zenginlikleriyle örtmek gibi de bir kurtarıcı tarafları vardır. Kahvedeki insanların ondan hem çekinmeleri hem de onun anlattıklarını can kulağıyla saygılı bir şekilde dinlemeleri de aslında onun bu zenginliğinden kaynaklanmaktadır.

Ülkemiz için uzun yıllardır sorun oluşturan Ermeni meselesine de farklı bir açıdan yaklaşılan **Türk Dügünü** kitabındaki “Kızıl Tilki” isimli öyküsü de oldukça ilginç ve trajikomik bir öyküdür.

Kümeslerine dadanan bir tilkiyi öldüren köylüler için bu oldukça sıradan bir olaydır ancak Ermeniler bu tilkinin az bulunan bir “vulpes vulpes armeniana” olduğunu ve Türk köylülerinin Ermeni tilkilerini soykırıma uğrattıklarını iddia ederler. Oysa bu tilki evvel ahirden bilinen kızıl tilkidir.

Bir “Türk milliyetçisi” olduğu öykülerinden anlaşılan Emir Kalkan için Ermeni meselesinin de nasıl ve ne şekilde gerçekleştiği bellidir. Soykırım yalanını eleştirmek adına ironik bir öyküyle karşımıza çıkar.

Kümeslerine dadanan ve her gün onlarca tavuğu öldüren tilkiyi bir türlü yakalayamayan köylüler nöbet tutarak sonunda tilkiyi yakalarlar. Olması gerektiğine inandıkları şekliyle tilkiyi öldürürler ancak burada canları çok yandığı için biraz acımasız davranırlar.

“Hemen bir ‘halk mahkemesi’ kuruldu. Aralarında konuşular. Elliden fazla tavuğun canına kıymış bu haine öyle ufak tefek cezalar olmazdı. En iyisi ‘kısasa kısas’ı! İdamına karar verildi.

Hemen o sabah boynuna bir ip geçirdi Murtaza. Arkasında köyün çocukları kapı kapı gezdirdiler tilkiyi. Ciğeri yanmış köylüler kimi tekmeledi, kimi taş attı. Ve öğleye doğru, bir curcuna bir şenlik arasında köy meydanındaki kavak ağacına törenle asıldı tilki. Önce süzüle süzüle birkaç kez çırpındı, sonra teslim etti nefesini ve donup kaldı.

Üç gün el âleme ibret olsun diye sallandı dalın ucunda.” (Türk Dügünü, s. 77)

Elbette bir hayvana, tavuklara zarar vermiş olsa bile, bu şekilde davranılması doğru değildir ancak köylük yerlerde köylülerin tavuklarına dadanan tilkilerin de başına bundan farklı bir şey gelmez. Köylüler için de bu sıradan bir olaydır çünkü bu tip tilkiler her zaman karşılıklarına çıkar. Bu yüzyıllardır bilinen kızıl tilkidir.

Birkaç gün sonra köye jandarmaların gelerek tilki avına katılanları tutuklaması işin rengini değiştirecektir. Sürekli yaşadıkları bir olay yüzünden tutuklandıklarını düşünmemektedirler ancak bu esnada yaşadıkları olaylar onlara bir şeylerin ters gittiğini hissettirecektir.

“İkişerli sıraya girdiler. Jandarmaların arasında mahkemenin yolunu tuttular. Murtaza uğradıkları haksızlık yüzünden başçavuşa alıp veriyordu ki, yüzünde patlayan flaşlarla şaşkına döndü. Karakolun önü gazetecilerle doluydu.” (Türk Dügünü, s. 80)

Normal şartlarda bir tilki öldürmenin cezası en fazla parasal olarak kesilir[†] ancak burada işler değişmiştir. Hiç beklemedikleri bir şekilde ilgi odağı olmuşlardır. Mahkemenin önüne geldiklerinde olaylar daha da ilginç bir hal alır.

“Ama mahkemeye yaklaşınca Murtaza’da da şafak attı. Hükümet konağının kapısı ana baba günü gibi kalabalıktı.

Tilkicilerin ne olduğunu anlamadan, kalabalık üstlerine hücum etti. Genç, ihtiyar, kadınlı erkekli bir yığın adam ellerinde pankartlarla bar bar bağıryorlardı.

‘Hayvan katilleri!’

[†] 5199 Sayılı Hayvanları Koruma Kanunu

'Bölücüler!'

'Soykırımcılar!'

'Doğa düşmanları!'" (Türk Düğünü, s. 80)

Olayların sandıklarının aksine bir hal alması köylüleri korkutacaktır. Onlar sıradan bir tilki öldürdükleri için bunları yaşadıklarını düşünürken bölücülükle, soykırımla suçlanmaları onları iyice korkutacaktır.

"Eyvah, dedi Murtaza. Tilkinin arkası kuvvetliymiş!" (Türk Düğünü, s. 81)

Burada tabii uluslararası platformlarda Türkiye'yi sürekli zor duruma sokmak için çeşitli çabalara giren Ermenilere atıfta bulunmaktadır. Olayları gerçek yörüngesinden saptırarak sadece kendi bildikleri şekilde anlatarak ve yanlarına Batılı devletleri de alarak ülkemizi sıkıştırmaya çalışmalarını bu öyküde ironik bir şekilde görürüz. Mahkemede yaşananlar da bunu kanıtlar niteliktedir. Çünkü uluslararası platformlarda hep kendi taraflarına yontan Ermeniler gibi öyküde de köylüleri kimse dinlemez herkes onları azılı birer katil ve birer etnik milliyetçi olarak suçlarlar.

"Tilkiyi üç avukat savunuyordu. Hışım, hararetle ellerini kollarını sallayarak öyle öfkeli konuşuyorlardı ki Murtaza bir ara gerçekten ağır bir suç işlediklerine inanmaya başladı. Üçüncü avukat ötekilerden de kızgındı. Genç, incecik bir kızdı bu. Uzun sarı saçlarını sallayarak, işaret parmağıyla tilkicileri gösterip;

- Sayın yargıç, dedi. Katledilen, öldürülen bir tilki değil, lütfen onu bir tilki olarak görmeyin!

Sesi ağlamaklıydı.

- O az bulunan bir Vulpes'tir.

- O da ne kızım, dedi hakim.

- Sayın yargıç, onlar literatürde Vulpes vulpes armeniana olarak geçerler. Az bulunan, dağlarımızda da nesli azalmış bir Ermeni tilkisidir. Bu katiller bile bile vulpelere soykırım uygulamaktadırlar." (Türk Düğünü, s. 83)

İşler öyle karmaşık bir hal alır ki, herhangi bir sonuca varmaları aylarca sürer. Önce tilkinin gerçekten dedikleri gibi az bulunan bir cins olup olmadığına bakarlar.

Ancak emin olamadıklarından onu uluslararası bir kuruluşa gönderirler. Tabii bu araştırmalar aylarca sürer. Köylülerin de süre uzadıkça serbest kalma umutları azalır. Bu bekleyiş esnasında garip bir olay yaşanır. Hapishaneye siyanürle otuz altı tilki öldürmüş birileri gelir. Köylülerin halleri yeni gelenleri de korkutur ancak oldukça trajikomik bir şekilde sonuçlanır yeni gelenlerin mahkemesi.

“On gün sonra mahkemeye çıktı siyanürcüler. Hapishaneye döndüklerinde ağızları kulaklarındaydı. Kanun, tilki başına sekiz lira para cezası ödeyip tahliye edilmelerine karar vermişti. Çünkü öldürdükleri yerli malı boz tilkilerdi.” (Türk Düğünü, s. 86)

Ermeni tilkisine bu kadar değer verilirken yerli tilkilerin bu kadar değersiz olması, yerli tilkileri öldürenlerin hemen salıverilmesi ancak köylülerin uluslararası suça karışmış azılı suçlular gibi yargılanmaları oldukça ironiktir.

Mahkemenin ilerleyen safhalarında olaya Mossad, CİA ve İnterpol gibi kuruluşlar da dâhil olur. Köylüleri uluslararası kaçakçılık yapıp yapmadıkları konusunda incelemeye alan bu kuruluşlar herhangi bir şey bulamazlar ancak bu sefer de dava uluslararası bir nitelik kazanır. Zaten Türkiye'nin iç işlerine karışmayı adet edinmiş bir sürü emperyalist ülke mahkemenin yakın takipçisi olacaktır.

Köylüler ne derse desin hâkimi ikna edemez ve kaderlerine razı olurlar. Çünkü tüm dünya onların karşısındadır artık.

Aslında bu öyküde, çeşitli bahanelerle ve saçma sapan gerekçelerle Türk milletinin uluslararası emperyalist güçler tarafından nasıl bir baskı altında tutulmaya çalışıldığı; Ermenilerin Türkleri soykırımcı ilan eden propagandalarıyla da ülkemizi sürekli zor durumda bırakmaya çalıştığı anlatılmaktadır.

Daha önce vatan sevgisi konusunda ele aldığımız **Türk Düğünü** kitabındaki “Yıllar Sonra” isimli öyküde de siyasi olayların halkın üzerindeki etkilerinden bahsedilmektedir. Tekrara yer vermemek adına kısaca ele alırsak; geçmiş yılların hızlı sağcısı ve hızlı solcusu durulmuş, bir yerlerde yanlış yaptıkların anlamış, kullanıldıklarının, birbirlerinin üzerine dış güçler tarafından gönderildiklerinin

farkına varmış ancak iş işten geçmiştir. Geçen onlarca yılın geri gelmesinin imkânı yoktur.

Sağ – sol kavgasının derinleştiği yılların anlatıldığı öyküde, bu kavgaların, bu ayrımın Türk toplumu üzerindeki etkileri oldukça net bir şekilde anlatılır.

“Hayat sinmiş, ürkmüştü.

Herkes şüphyle bakıyordu birbirine.

Tüm toplum sağ ve sol sözcüklerinin bulanık, dar kavramlarına hapsolmuş ve tüm soylu idealler, tüm değerler bu iki sözcüğün kanlı örtüsü altında yok edilmişti. Yalnızca kavga vardı, kavga ve kıyım. Giysileri, saçları, bıyıkları, içtikleri sigara, kullandıkları sözcükler, verdikleri selam, okudukları gazete, oturdukları semtler bile bu iki sözcüğün sembolü haline gelmişti.

Sokaklar tehlikeliydi. Karanlıklar tehlikeliydi.” (Türk Düğünü, s. 91)

İnsanların aynı amaç uğrunda birbirlerine bu denli düşman olmaları anlaşılır bir durum değildir aslında. Sonuçta vatan denilen yer, aynı ülkü etrafında toplanmış insanlardan oluşurdu ve herkes vatanını kurtarmak istiyordu. Ancak vatanı kurtarmak isterken hedeflerini yanlış seçiyorlardı. Daha düne kadar yakın oldukları insanlara bu kadar düşman olmalarının tek nedeni olabilirdi: Dış güçler!

“Gizli bir el yakıyordu ülkeyi.

Ve bu yangında en çok genç fidanlar, dallar, yeşiller tutuşuyordu.” (Türk Düğünü, s. 92)

Yazarın öyküyü iki eski karşıt görüşlü arkadaşına anlattırması bir nevi pişmanlıklarını dile getirmelerine müsaade etmedir. Herkes ülke kurtulsun, vatan kurtulsun, insanlar daha iyi şartlarda yaşasın, ülke bağımsız olsun diye mücadele vermiştir ancak kullandıklarının, birilerinin yönlendirmesiyle hareket ettiklerinin farkında olmadan yapmışlardır bunu. Yıllar sonra fark ettiklerinde de iş işten geçmiş, olan bu vatanın evlatlarına ve onların gözü yaşlı ailelerine olmuştur. Güçlü olan, çıkarları peşinde koşanlar kurtulmuş ancak en önde gidenler kaybolmuşlardır.

“Öfkem oportünistlere, naylon devrimcilere, naylon ülkücülere, naylon vatanseverlere, naylon demokratlara, naylon aydınlara. Emperyalizmin yumuşak kucağında oturanlara. Çok acı çektik ama yine de bir işe yaradı bu kavga. Ülke insanı 68 kuşağı ile aydınlandı.” (Türk Düğünü, s. 101)

Öyküyle ilgili görüşlerinde de ele aldığımız gibi Emir Kalkan’ın kalburun üstündekilerle, zenginlerle, kazananlarla, sahtekârlarla işi yoktur; onun işi diğer tarafta kalanlardır. Bu cümlelerle de bunu anlatmak istemektedir. Olan vatanını milletini gerçekten sevenlere olmuştur ama bundan dolayı kızgın ya da kırgın değillerdir. Çünkü vatana ve millete olan duyguları gerçektir. Ne yapmışlarsa da vatan için, millet için bu samimi duygularla yapmışlardır. İnsanların, karışık zamanlarda çıkarlarını koruyanları değil bu gibi vatanseverleri hatırlamaları da bu yüzdendir.

3.3.5. Genel Olarak Anadolu İnsanın Yaşadığı Çaresizlik Üzerine

Emir Kalkan’ın öykülerinde görülen diğer konulardan biri de insanların kendi iradeleri dışında yaşadıkları ve içine düştükleri zor durumlardır. Kaderine razı gelmek zorunda olan insanların yaşadıkları çaresizliklerin acı taraflarını anlatırken bu insanların hayatın dışında kalışlarını gözler önüne sermektedir.

Yazarın ilk öykü kitabı olan **Gül Ayınleri**’nde yer alan “Kayıp Gül” isimli öyküde fakir bir ailenin dördüncü kızı olan kahramanın gözünden hayat karşısındaki çaresizlik ve bunlara sessiz sedasız katlanış görülmektedir.

Bir apartmanın bodrum katında oturan ailenin dört kızı vardır. Diğer üç kızı evlidir. Dördüncü kızları ise diğerlerine göre daha iyi okuduğu için ondan ümitlidirler ve onu erkenden evlendirmezler. Ancak ailenin kızlarına dayattığı hayat onların çaresizliğini acı bir şekilde göstermektedir.

“En büyük ablam köylümüz bir adamla evliydi. Belediyede odacıydı eniştem. Ortanca ablamın kocası ayakkabı boyacısıydı. En küçük ablamsa, ki ben onu çok

severdim, kendinden çok yaşlı bir terziyle evliydi. İki yıldır adamın gözleri görmez olmuştu, evden çıkamıyordu. Oysa ablam çok gençti daha.

Babam:

- Kız kısmını itten korumak zor bu zamanda. Kısmeti çıktımı önüne geçmeyeceksin. Vereceksin gidecek... Bir it bir deriyi sürükler nasıl olsa, derdi.”
(Gül Ayinleri, s. 94)

Babanın olaylara bu şekilde yaklaşımı, kendi çocukların zamanı geldiğinde ilk gelenle evlendirerek başında savma anlayışı kızlarını mutsuz ve istemedikleri evlilikler yapmalarına sevk etmiştir. Kızlarına fikirleri dahi sorulmamış, babanın uygun görmesiyle evlilikler yapılmıştır. Ablalarının bu kadar çaresiz olması en küçük kardeşin içine dokunmaktadır ama onun da kendini kurtarabilmek için okumaktan başka çaresi yoktur. O da elinden geldiğince çalışmakta, kendini bu hayattan kurtarmak istemektedir. Ancak bütün hayalleri üniversite sınavlarını kazanamayınca biter. Babası onun tekrardan sınava girmesine razı olmaz ve onun için hüüzün dolu günler başlamış olur.

Birkaç yıl boyunca onu evden çıkarmazlar. Daha sonra ise mahallede açılan biçki dikiş kurslarına gider. Bu onun için kısacık da olsa bir kurtuluş olmuştur. Evin sıkıcı havasından, babasının annesinin baskıcı tavırlarından bir süreliğine de olsa kurtulabildiğine sevinmiştir. Ancak kurslar bitince yeniden eve kapanmak zorunda kalmıştır. Evde kalmanın çaresizliğini kendi cümleleriyle şöyle anlatır:

“Küçük pilli radyomu alıp bir tarafa çekilip, kayboluyordum. Tek arkadaşım pilli radyomdu. Zaman zaman eski kitaplarımı çıkartıp karıştırıyordum. Zaman geçmek bilmiyordu. Hep aynı dört duvar, hep annemin azarlayan sesi, hep mutfak, bulaşık yığınları, tabaklar, kaşıklar, çamaşır yığınları... Artık kurslara da göndermiyordu annem.” (Gül Ayinleri, s. 98)

Ailenin artık tek derdi kızlarını bir an evvel evlendirmektir. Çünkü zaman geçmekte ve hiçbir görücü gelmemektedir. Anne bu durum için de kızını suçlamakta, onun soğuk, çekingen duruşunu eleştirmektedir. Annenin baskısı arttıkça kızın kendi

içine kapanmasını, hayal kırıklıklarını, geleceğe dair çaresiz bekleyişlerini onun sözlerinden öğreniriz:

“Aslında güzel bir kızdım ben. Kendimi beğenirdim. Ama eve kapandım kapanalı artık güzelliğimden emin olamıyordum. Kuruntu mu ediyordum yoksa? Güzel olmadığım halde kendimi güzel mi sanıyordum? Güvenim kırılıyor, kendimden nefret ediyordum.

...

Benim tercihlerim yoktu. Kim beğenir, kim isterse ona verip gönderecekti annem. Artık bu geleceğe içten içe ben de razı olmuşum.” (Gül Ayinleri, s. 99)

Ailenin büyük şehirde yaşaması onların hayata bakış açılarında ya da hayatı yaşayış şekillerinde bir değişiklik oluşturmamıştır. Kızlarının kötü yola düşme, erkeklerle düşüp kalkma ihtimalini o kadar ön planda tutmuşlardır ki, kızlarını evlendirmek için yaşlı insanları bile değerlendirmişlerdir. Onlar için önemli olan kızın evden evlenerek gitmesidir. Kiminle evlendiği, kızın isteyip istememesi önemli değildir. Velhasıl kızlarını kırk yedi yaşında çocuklu dul bir adam verirler. Onları sevindiren nokta adamın belediyede çalışıyor olmasıdır. Çünkü adamın düzenli bir maaşı, emekliliği vardır. Her zamanki gibi kızlarına fikrini bile sormazlar. Ailenin kim olduğunu bile araştırmadan kızını evlendirirler. Kızın çaresizlikleri de bu evlilikten sonra büyüyerek devam eder.

Kocasının dayaklarına, kaynanasının aşağılamalarına dayanır; sabahın ilk ışıklarıyla beraber kaynanasının zoruyla tarlalara işçi olarak gider. Bütün yaptıklarına rağmen kimseye yaranamaz, sürekli itilip kakılır.

“Gece yaralarına kadar, sızıp bir tarafa düşene kadar işkenceler içinde kıvranıyordum. Sabah yine kaynanam o yaralı halimle alıp tarlalara götürüyordu beni. Bitmiş tükenmiştim. Darmadağınıktım. İnsanlık halim kalmamıştı. Aklım uçup gitmişti. Bön bön bakıyordum etrafa. Ne yaparlarsa katlanıyordum. Elim ayağım çatlak, dudaklarım yarık, her tarafım yara bere içinde... Etilerim yanık, çürük... Gözlerim şiş sürünüyordum. Aylar geçti böyle. Kimseye söyleyemiyordum derdimi...” (Gül Ayinleri, s. 108)

Kızın yaşadıkları oldukça trajiktir. Kurduğu hayallerin hiçbirisi, ailesinin ona dayattıkları yüzünden olmamış, hiç ummadığı, belki de hiç hak etmediği bir hayatı yaşamaya zorlanmıştır. Kocasından sürekli aşağılanmaya, dövülmeye, ağır bir şekilde işkence edilmeye dayanamayınca bir gece kocasının kafasına rakı şişesiyle vurup onu öldürür ve acılarına son verir.

Yazarın **Ha Bu Diyar** kitabında yer alan “Latif Sayılar” isimli öyküsünde iş bulmak için çabalayan bir gencin yaşadıkları mizahi bir şekilde anlatılmaktadır.

Aynı zamanda öykünün anlatıcısı da olan kişi bir bankada güvenlik görevlisi olmak için iş başvurusunda bulunur ve bankanın yapacağı sınava katılır. Ancak çok çalışmasına rağmen sınav istediği gitmeyecektir. Çünkü sınavda onlara daha önce hiç duymadıkları bir soru soracaklardır.

“Aylarca ayakkabı eskitip, kapı kapı gezip tozduktan sonra karşımıza çıkan soruya bak sen!

Kümülatif sayılar!?

Acaba sayılar da mı aralarında böyle kategorilere bölünüyor, zengin, fakir, avam, havas, asil, zıpçıktı gibi.

Herhalde böyle olsa gerek. Okunuşuna baksana, kümülatif! Tabanca patlar gibi.

Doğru doğru.. bunlar mutlaka önemli, zengin, arkası kuvvetli sayılar...

Peki de fukara sayılar hangisi acaba.. onları bari bilsem, kümülatifler kendiliğinden çıkacak ortaya.” (Ha Bu Diyar, s. 70)

Bir bankaya sadece güvenlik görevlisi alınacaktır ve oldukça zor bir soru sorulmuştur. Kahramanın yaşadığı çaresizliği sözlerinde de anlayabiliriz. İşin içinde bir şeyler olduğunu, sanki önceden belirlenmiş birilerinin alınacağını ima eder ancak tek derdi sınavı kazanabilmektir. Bu sayede kötü giden kaderine dur diyebilecek, çaresizliğinden kurtulacaktır.

Soruyu nasıl çözeceğini düşünürken aklına ortaokuldaki Türkçe derslerinde öğrendiği Arapça kökenli kelimelerin anlamı bulma yöntemi gelir. Kelimelerin başındaki ziyade harfleri atarak kelimeyi en sade halinde bırakmayı düşünür. Zaten başka çaresi de yoktur.

“At kü'yu.. ne kaldı; mülatif! İyi ya mülatif ne demek? Hiç denk gelmediğim bir kelime.

Mülatif! Mülatif!

Yoksa Arapça, Farsça değil mi?

İyi kötü tanıdık geliyor doğu bize. Şöyle bir çala, bir yerinden tutuyor insan.

Ama bu mülatif'in tutulacak bir tarafı yok.

Demek ki gâvurca bu meret?

Şu bizdeki şansa bak. Aylardır kapı kapı tepinip iş aramalar, dil dökmeler, yalvarıp yakarmalar, boşa gidecek kümülatif yüzünden!

Ter bastı ense mi. Didinip duruyorum kâğıdın üzerinde.

Mülatif! Acaba şu mü'yu de mi atsak? Atalım anasını satayım. Ne kaldı geriye. Latif! Latif!

Tamam yahu, tamam işte.

Latif; bizim berberin adı. Ne demek latif; her halde iyi bir şey demek, kötü bir şey olsa berberin adı olur mu?” (Ha Bu Diyar, s. 73)

Bütün çabalarına rağmen dişe dokunur bir sonuç elde edemeyince çareyi kendince bir çözüm yolunda bulan kahraman bulduğu çözümden memnun bir şekilde sınavdan çıkar. Umutludur. Ancak gene işe kabul edilmez.

İşe girişlerde yapılan sınavların, başvuru için türüne de uygun olması beklenir. Ancak burada bankada güvenlik görevlisi olacak birine sayılarla ilgili soru sormak da bir noktada daha önceden belirlenmiş isimlerin işe alınacağı şüphesini akla getirmektedir. Zaten kahraman da öykü içerisinde sık sık kadersizliğinden, çaresizliğinden bahsetmektedir. Bütün çabalarına rağmen hiçbir iş bulamamasını hep kadersizliğine bağlanır.

Emir Kalkan'ın kendine en çok yakın bulduğu, çok sevdiği ve ayrı bir önem verdiği tipler arasında meczuplar bulunur. Onların neden o hale geldiği, ne sıkıntılara katlandığı, neler yaşadığı onun için önemlidir. **Bu Taraf Anadolu** kitabındaki "Ocak" isimli öyküde de bir köyde yaşayan meczup Ayşe'den bahsedilir. Onu deliliğe iten süreci ele alan öykü oldukça trajiktir.

Telli duvaklı gelin olan Ayşe'nin kocası Şahan Birinci Dünya Savaşı'nda cepheye çağrılır. Gidenler bir türlü geri gelmez. Gelenler arasında da Şahan yoktur. Uzun yıllar geçip de Şahan gelmeyince Ayşe'yi töreleri gereği Şahan'ın kardeşi Recep'le evlendirmeye karar verirler.

"Gayrı bu haneden, bu damdan çıkmak olmaz sana... Seni gayrı Recep'e eş edeceğiz. Yolumuz, göreneğimiz böyle... Şahan'ımın hatırı da mı yok Ayşe'm?... Onun hatırına da mı beklemezsin bu kapıyı!?" (Bu Taraf Anadolu, s. 39)

Çoğu yerde kabul gören bir töredir ölen kişinin eşini kardeşinin alması. Ayşe de çaresiz bir şekilde kabul etmek zorundadır bu teklifi; çünkü başka bir seçeneği yoktur.

"Ne demişti anası;

- Gayrı bu evden tabutun çıkmalı senin!" (Ha Bu Diyar, s. 40)

Ayşe bu durumu çaresiz kabullenir. Zaten özellikle kırsal kesimde kadınların bu gibi durumlarda pek fazla seçenekleri de yoktur. Dul bir kadın olarak baba evine dönmek büyük şehirlerde bile bir sürü sıkıntıya sebep olabiliyorken, küçük bir köyde çok daha büyük sorunlara yol açabilir. Küçük yerlerde insanların dedikoduları bu gibi durumları çok daha tehlikeli boyutlara taşıyabilir. Bu nedenle insanlar tarafından da böyle evliliklerin normal karşılanmasının nedenlerinden biri de budur. Tabii olayın arka planında kadının bir başına zor durumda kalmasının önüne geçme mantığı da vardır ama yıllar boyu kardeş olarak gördüğün biri ile kendi isteğin ve iraden dışında evlendirilmek oldukça zor bir durumdur.

Öykünün en trajik yanı ise Şahan'ın birkaç yıl sonra çıkıp gelmesidir. Ayşe, Recep'ten hamiledir ve kocası Şahan karşısındadır. Ayşe bu tarifsiz acıya daha fazla

dayanamayarak kayalıklara doğru koşup kendini aşağı atacaktır. Bebeği ölecek, bütün vücudu parçalanacak ama Ayşe ölmeyecektir. Yaşadığı çaresizlik ve acı o kadar büyük ki, ölecek kurtulmak istemiştir ama kendince istediği bu kurtuluş nasip olmayacaktır. Ayşe yaşadıklarının acısıyla delirecek ve dağlarda yaşamaya başlayacaktır.

“Bir daha dönüyor evine. Dönse de alan olmuyor zaten.

Sıcak bir yuvanın özlemini, her gece, kayaların dibinde ateş yakarak gidermeye çalışıyor.

Artık adı, Deli Ayşe!” (Bu Taraf Anadolu, s. 43)

İnsanların atadan dededen çaresizlikleri, kadersizlikleri, fakirlikleri aynı kitaptaki “Çorapsız” isimli öyküde mizahi bir üslupla anlatılır.

“Ne sigorta, ne bağkur, ne pirim, ne emeklilik.

Ne ana, ne baba...

Ne ev, ne bark...

Tıngır elek, tıngır sac!!

İpinallah, sivrikulah!

Vay Hamdi emmi, emmilerin emmisi...

Altısında anası ölmüş, yedisinde babası.

Yuvadan atılan kuşlar gibi düşmüş ortaya.

Emmi yok, dayı yok.

Ayak yalın, kış açık.

Her şey “mafiş!”

Doğar doğmaz dalmış hayatın içine.

Sekizinden beri, havada bulmuş, tavada yemiş!” (Bu Taraf Anadolu, s. 141)

Daha çocukluğundan itibaren annesiz babasız kalan, hiçbir akrabası tarafından kabul edilmeyen yoksul bir çocuk olan Hamdi'nin çaresizliği hayatının en güzel yıllarında başlar. Sokaklarda yaşar, ne iş bulursa onu yapar, hiç sesini

çıkarmadan günöbirlük kazanır, yer. Ancak çaresizliği, kadersizliği yakasını hiçbir zaman bırakmayacaktır. Ne yaparsa yapsın her zaman karşısına bir engel çıkacaktır.

“Gene de şu yumruk kadar karnını doyuramadı. Ekmek tavşan, o tazi. O kaçmış, bu kovalamış. Her kötölüğe, her belaya açık bir bataкта debelenip durmuş. Hayat; kavga, niza, üçkağıt, erkete, keriz, dayı...”

Ne kadar it kopuk, kendini bilmez, sapısilik varsa uğraşmış onunla.

Yalınayak, başıkabak kim varsa gagalamış garibi.” (Bu Taraf Anadolu, s. 143)

Yaşadığı kadersizlikler onun yakasını bir türlü bırakmayacaktır. Hayatta tam sevineceği zamanlarda hep başına bir şeyler gelecektir. Askerde bile bölüğün en ağır işleri onun başına kalacak, bütün askerin ayakkabılarını ona boyatacaklardır. Gene de tek sevindiği şey işe sıcak bir yatağa kavuşması, sıcak yemekler yemesi ve bütün zorluklara rağmen askerde dışardakinden daha rahat olmasıdır.

Hayatta aşk yönünden de yüzü gülmez. Sevdiği kızını annesi mesleği yok diye Hamdi’ye vermez; daha münasip bir kısmet olarak değerlendirdiği berbere verir. Sevdiğini de alamayan Hamdi’nin çaresiz kalışı oldukça üzücüdür.

“Oysa Ayşe, ömrü boyunca, onu seven tek insandı.

Cır cıbil kaldı ortada.

Kuşa süt kısmet olsa anadan olurdu.” (Bu Taraf Anadolu, s. 145)

Para kazanabilmek, hayatını düzene koyabilmek için yaptığı bütün işleri yüzüne gözüne bulaştırır. İyi para kazandığı zamanlarda da kıymetini bilmez ve hemen bütün parasını harcar. Yaşlandığı zaman da hiçbir şey değişmez. Eski kadersizliği gene başındadır.

“Hala baldırı çıplak.

Hala tığ-ı teber, şah-ı merdan!

Hala Çorapsız Hamdi!

Ne evi oldu, ne barkı.” (Bu Taraf Anadolu, s. 149)

Yetmişli yaşlarını sürmesine rağmen elinde avucunda hiçbir şey yoktur Hamdi'nin. Çaresizlik, kadersizlik ona babadan mirastır ve ne yaparsa yapsın bir türlü atamaz başından. Evlenememiştir de. Hal böyle olunca kahvede oturup gençlere öğüt vermekle, gazeteleri karıştırmakla, dertlenip durmakla geçer.

Özellikle kırsal kesimde yaşayan kadınların başına gelen eve getirilen ikinci eş (kuma) sorunu **Türk Düğünü** kitabındaki “Sevdalı Türküler” isimli öyküde ele alınmaktadır.

Köyün ağası olan kahramanın eşinin üzerine genç bir kadınla evlenmesinin anlatıldığı öyküde ilk eşin yaşadığı sıkıntılar ele alınmıştır. Daha önce de bahsettiğimiz gibi, genel-geçer bir olgu olmasa da, özellikle kırsal kesimlerde yaşayanlar arasında sık görülen kuma getirme durumu ilk eşler için oldukça yıpratıcı bir süreçtir. Hele de eşler aynı çatı altında kalmak zorundalarsa bu durum daha da karmaşık bir hal alır. Öyküde de aynı çatı altında kalmak zorunda olan kadınların çaresizliği anlatılmaktadır.

Üzerine kuma getirilen ilk eşin bu durum karşısında yapabileceği fazla bir şey yoktur. Herhangi bir güvencesi, geliri olmamasından çok kadının elini hem gelenek görenekler hem de kendi ailesi bağlamaktadır. Baba evine dönmek isteyen kadına ilk tepki de gene ailesinden gelecektir.

“Dayımın sesiyle bozuldu sessizlik;

- Çağırın, bacım gelsin!

Annem geldi, bir suçlu gibi dikildi ortaya.

- Bacım, dedi dayım. Başımın üzerinde yerin var. Aha herifin, aha kaynanan. Burada ağzın tatlı değilse, bir şikâyetin, bir özrüün varsa söyle. Gönenmene, geçimine, hatırına, hatunluğuna laf eden var mı?

- Haşa ağam, dedi annem. Haşa. Ben beylerden de rahatım, lakin...

Dayım dizi üzerinde doğruldu.

- Otur o zaman oturduğun yerde, dedi. Bir yiğide iki avrat çok mu?

Zavallı annem oturduğu yerde oturdu. Gık diyemedi bir daha.

Dayım da iki evliydi çünkü.” (Türk Düğünü, s. 60)

Kadınların yaşadığı bu çaresizlik aslında pek çok evde görülmektedir. Kendi kardeşinin de bu ikinci evliliği normal karşılamaının sebebi kendisinin de zaten iki eşinin olmasıdır. Kadına söz hakkı bile verilmemiş, fikri sorulmamıştır. Burada yapılan tamamen keyfi bir uygulamadır. Gelenek göreneklerin arkasına sığınarak yapılan bu tür evliliklerin söz hakkı bile olmayan kadınların ruhlarında açtığı yaralar öyküde gözler önüne serilmektedir.

“Annem hiçbir işe vurmuyordu elini, suratının asıklığı da hiç gitmiyordu. Yıllar böyle geçti. Evde kavga dövüş olmuyordu ama eski huzur, eski mutluluk da yoktu.” (Türk Düğünü, s. 61)

Öykünün başlarında anlatılan o güzel tablo ikinci eşin gelmesiyle böyle bozulur. Artık ağa türküler söylemez, kimseyle şakalaşmaz ve konuşmaz olur. Zaten bir süre sonra da vefat eder. Eşi büyük bir vefa örneği göstererek kumasını göndermez ve onu koruyup gözetir. Kötü davranmaz. Evin idaresini de ona bırakır. Ancak söylediği şu sözler susmasına rağmen içinde yaşadığı acıyı oldukça etkili bir şekilde tarif eder:

“Ben bu eve on yedisinde gelin geldim, dedi. Boynumda Halep Zinciri, kolumda İstanbul bilezikleri. Gözümü açtım onu gördüm. Ama üstüme evlendi. Bu ne zor iştir bilir misiniz? Fakat, keşke sağ olsaydı da elli kez evlenseydi. O gitti, benim güneşim karardı. Alışamıyorum yokluğuna.” (Türk Düğünü, s. 62)

Kendisinin ifade ettiği gibi eşinin üzerine yeniden evlenmesinin acısını yıllarca unutamasa da kocasına olan sevgisi ve bağlılığı nedeniyle bu cümleleri kurar. Bize onun varlığının, ikinci kez evlenmiş olsa bile yokluğundan daha değerli olduğunu gösterir. Bu onun ulvi duruşunu da göstermektedir. Her ne kadar bu evlilik konusunda çaresiz olsa da kocasının hatırasını her şeyin üstünde tutacak kadar geniş gönüllü bir insandır.

3.3.6. Hayatın Dışında Kalanlar

Emir Kalkan'ın öykü kişileri arasında bir sıralama yapıldığında hayatın dışında kalmış kişiler olarak nitelendirebileceğimiz mert, hain, yiğit, kalles, cimri, cömert, deli, meczup, çile çekmiş, düşmüş kalkmış, âşık, üçkâğıtçı vb. tipler her zaman en ön sıralarda yer alırlar. Bunun nedenini kendi cümleleriyle şöyle açıklar: “Hayat düz bir yol değil, inişleri çıkışları, engebeleri var, hikâye de bu engebelerde, iniş çıkışlarda saklı. Fabrika mamulü gibi birbirine benzeyen tiplerden hikâye çıkmaz. Böyle insanlardan da böyle kitaplardan da hoşlanmam. Sıra dışı, uçtaki insanları severim, kaynaklarım da bunlardır; mert, hain, yiğit, kalles, cimri, cömert, deli, meczup, çile çekmiş, düşmüş kalkmış, âşık, üçkâğıtçı vb. Ben nüfus müdürünün bile kapısını çalamayan bir babanın oğluyum. Benim işim mağluplarla, eleğin altına dökülenlerle, ben bunları yazmalıyım, eleğin üstündekileri de başkaları yazsın” (Tok, 2013: 4).

Onun öykülerindeki samimiyet bir bakıma burada saklıdır. Her zaman göz önünde olan ama fark edilmeyen insanların öyküleri aslında her gün yaşanan hayatın içinde gizlidir. Yazar, bunları bir şekilde bulup çıkartır ve gözlerimizin önüne serer.

Tezimizin çıkış noktasını teşkil eden “hayatın dışında kalanlar” tabiriyle anlatmak istediğimiz de budur. Her gün, çevremizde gördüğümüz, tanıdığımız ya da tanımadığımız, fark etmesek de hayatımızı şekillendiren pek çok olayın bir şekilde içinde olan bu insanların hayatın dışında kalmalarının da bir sebebi olmalıdır. Biz farkında olmasak da bu insanları fark eden, onları birer öykü kahramanı haline getiren, onlar aracılığıyla bizlere bir şeyler anlatmaya çalışan Emir Kalkan, zor olanı başarmanın peşindedir. Sokak çocuğunun öyküsünü yazmak kolaydır ya da bir türbedarın. Ama öyküyü onların gözünden yazmak, işte zor olan budur. Yazarın burada yapmaya çalıştığı da budur. Onun öykülerine konu olan kişilerin hayatında mutlaka bir yeri olmuştur. Ya o kişilerle oturup konuşmuş, arkadaşlık etmiş ya da sokağında, mahallesinde, şehrinin bir yerlerinde bu insanlarla her gün karşılaşmış, onları merak etmiş, onları araştırmıştır. Kendisinin de ifade ettiği gibi, onun işi hep “eleğin altında kalanlarla”dır.

Hayatın dışında kalanlar başlığı altında ele alacağımız öykülerden ilki **Gül Ayinleri** kitabında yer alan “Küskün Gül – Türbedar” isimli öyküdür.

Kayseri’de bulunan Seyyid Burhaneddin Hazretleri türbesinde geçen öyküde kahraman türbedarlık görevini yerine getiren, üstü başı perişan bir adamdır.

“Yıpranmış eski uzun ceketi, eski şalvarı, yakasız gömleği içinde derbeder, perişan bir hali vardı. Başını kaldırmadan, hep yere bakarak yürüyordu, sessizdi. Bir gölge gibi, hiçbir varlık belirtisi göstermeden, görünüp kayboluyordu.

Aslan yelesi gibi, omuzlarına kadar inen uzun, kumral saçları, gür, dağınık sakalı, bükük boynu.. hala göğsüne saplanan oku çıkartamamış bir aslan gibi yaralı hali.. dikkatimi çekiyordu. Sıradan biri değildi, bir meczup hiç değildi, bunu hissediyordum. Ama öyle görünmeye çalışıyordu.” (Gül Ayinleri, s. 60)

Türbedar, kimsenin dikkatini çekmeyen sıradan biri gibi görünmektedir. Türbeye gelen insanların dikkatini çekmeyen, sessiz sedasız işlerini halleden bu adamı ancak dikkatli bakan biri fark edebilir. Türbedarın da derdi fark edilmemektir zaten.

Türbedarla konuşmak isteyen anlatıcı bunu bir türlü başaramaz. Ancak bir süre sonra sabırla beklemesinin karşılığını bulur ve türbedar ona şiirler söylemeye başlar. Anlatıcıyla karşılıklı dertleşirler. Türbedarın sıradan biri olmadığını konuşmalarından anlaşılacaktır.

“İnsanı cezbeden, saran, çeken bir hitabet tarzı vardı. Bir bilge gibi konuşuyordu. Ağır ağır, hikemi ve sıcacık. Garip, esrarlı bir şeyler yaşamıştı. Garip ve esrarlı şeyler anlatıyordu. Karanlıkta, toprak mezarların uhrevi sessizliği içinde büyülenmiş gibi dinliyordum onu. Gizli, sihirli âlemlere uçuyordu ruhum. Her sözüne bir şiirle başlıyordu.” (Gül Ayinleri, s. 61)

Türbedarın dış görünüşüne bakılıp da hakkında karar verilebilecek biri olmadığı görülür. Öyle derin, öyle uhrevi konuşur ki, onun boş biri olmadığı, gönül ehlerinden eğitim aldığı konuşmalarından anlaşılır. Anlatıcıyla her akşam türbenin

yanındaki mezarlıkta oturup uzun uzun sohbet ederler. Bu sohbetlerden birinde neden bu halde olduğunu, neden bu türbeye geldiğini anlatır.

“İyi bir eğitim görmüş. Okul yıllarında, gözünü budaktan esirgemeyen zıpkın gibi bir delikanlı. Siyasi bir eylemin de önde yürüyenlerinden. Burnu havada, ayakları yere basmıyor. Kavga, dövüş, kibir, gösteriş, tartışma, nizah. Tüm dünyası rumuz, slogan, ideoloji.. arkadaş grupları, eğlence, bedensel zevkler. Varlıklı bir ailenin çocuğu. Bol para geliyor, bol harcıyor.

Dünyanın bu yanından haberi bile yok. Aşk, iman, kalp, gönül, çile, secde, mezar, türbe, feragat, sabır.. yabancı kavramlar ona. Din afyon, ibadet ilkelik! Hiçbir kutsalı, hiçbir mukaddesi yok.” (Gül Ayinleri, s. 63)

Üniversite yıllarında okulda yaşadığı bir çatışma onu bu hale getirmiştir. Kavga esnasında onu vurmak için ateş ederler ancak kurşunlar ona isabet etmez. Birden önünde yaşlı, zayıf, elinde beyaz asa olan biri peyda olur. Sonrasında ihtiyar kaybolur. Bu olay sonrasında türbedarın hayatı baştan sona değişir. Başına inanmadığı, sürekli eleştirdiği bir olay gelmiştir. Ancak olayı aylar sonra unuttur ve iş hayatına atılır.

Türbedarı asıl etkileyen, türbe türbe gezdiren olay aşktır. Kibirli, bedensel zevklerin peşinde koşulan, dinden habersiz yaşanan bir hayatın ortasında dini bütün başörtülü bir kıza duyulan aşk türbedarı bu hale getiren olayların başlangıcıdır. Kızın örtüsünü, yaşam tarzını, hal ve hareketlerini ona karşı hissettiği büyük aşka rağmen kabullenmez ve onu terk ederek, kızın intihar etmesine neden olur. Ve onun hikâyesi burada başlar.

Deliliğe varan bir hayatın içine sürüklenir. Sokaklarda, varoşlarda meczup bir halde dolaşırken yıllar önce kendisini kurşunlardan koruyan ihtiyarla karşılaşır ve türbedarlık görevi başlar.

“... türbesine git. Kıyam et, hizmet eyle. Aşka ihanetin bedeli ağırdır.. ödeyene kadar dolan, der ve kaybolur ihtiyar.” (Gül Ayinleri, s. 66)

Bu şekilde türbe türbe gezerek cezasını çekmekte, çilesini doldurmaktadır.

Aynı kitabın bir diğerk öyküsü olan “Yanık Gül”de de aşkın bedelini ödemek için varoşlarda bulduğu kimsesiz, çirkin, engelli bir kadınla evlenen Ali Kemal Bey’den bahsedilir.

Yaşadıkları şehirde herkesin diline düşen Ali Kemal Bey ve eşi sürekli eleştirilmekte, sapık olarak suçlanmaktadır. Bu duruma Ali Kemal Bey’in muazzam zenginliği sebep olmaktadır. İnsanlar onun bu şekilde bir kadınla evlenmesine akıl sır erdiremedikleri için onları oldukça sert bir şekilde eleştirerek, hakaretler ederek suçlamaktadırlar. Ali Kemal Bey bütün bunları bilmesine rağmen hiç kimseye bir şey dememekte, sessizce yanlarından geçip gitmektedir ve ısrarla da eşini dışarı çıkarmakta, insanlara göstermektedir.

Ondan çekinen insanlar işin iç yüzünü öğrenemezler, öğrenemedikleri için de eleştirilerin dozunu bir kat daha arttırlar. Olayın iç yüzünü merak edenlerden biri de öykünün anlatıcısı olan genç öğretmendir. O da merak etmektedir ancak ne birine bir şey sorabilmekte ne de bir şey öğrenebilmektedir. Ancak bir gün Fransızca bir metin çevirisi için ilçenin kaymakamı tarafından Ali Kemal Bey’den yardım alması için görevlendirilince, onu tanımak ve bu ağır eleştirilerin sebebini öğrenmek için bir vesile bulur.

Ali Kemal Bey ile olan çalışmalarında genç öğretmen onun son derece iyi bir eğitim almış, oldukça bilgili ve kültürlü bir adam olduğunu öğrenir. Kibar, görgülü, çok zengin bir adam olan Ali Kemal Bey dindar bir insandır. Öğretmen halkın bu yakıştırmalarına bir anlam veremez ancak eşini görünce bu durumun sebebini anlar.

“Yaşlı, buruşuk ve simsiyah bir yüz. Derin çukurlara gömülmüş iki nokta gibi kapkara ve küçük iki göz, basık ve içine çökmüş bir ağız ve en korkuncu burnu hiç yoktu bu yüzün. İnsanı korkutan, ürküten hatta tiksindiren bir yüz. Böyle korkunç bir surat hiç görmemiştim. Bir insandan çok bir fareye benziyordu. Tarif edilemeyecek kadar çirkin ve çok kısa boyluydu ve ayağının biri bir yumruk gibi küttü. Bu insan değil sakat bir maymundu sanki. Pahalı giysiler içinde sakat bir maymun.” (Gül Ayinleri, s. 137)

Öykünün bu kısmında Ali Kemal Bey'e yapılan eleştirilerin sebebi olan eşinin tasviri oldukça canlı bir şekilde yapılmaktadır. İnsanların anlamlandıramadıkları şey ise Ali Kemal Bey gibi iyi bir eğitim almış, bilgili, kültürlü, yakışıklı ve çok zengin birinin böyle bir kadınla evlenmesidir. Anlam veremedikleri için çözümü onu eleştirerek, hakaretler ederek onu kendi hayatlarından tamamen dışlayarak bulmuşlardır. Halkın bu tavırlarına aldırış etmeyerek eşiyi dışarı çıkması da onların eleştirilerine devam etmelerine sebep olmaktadır. Ancak burada yapılan da tamamen ön yargılı bir yaklaşımdır. Olayların iç yüzünü öğrenmeden yapılan bu değerlendirmeler doğru değildir.

Ali Kemal Bey öykünün sonlarına doğru bu evliliğin sebebini açıklamaya başlar.

"- Hayır, dedi. Neler düşündüğünüzü biliyorum. Siz de diğer insanlar gibi düşünüyor ve bir karara varamıyorsunuz. Neden onunla birlikte olduğum şaşırtıyor sizi. Bu kadının çirkinliği ile kıyaslayıp beni güzel buluyorsunuz. Oysa asıl çirkin olan benim ve o kadın benim nefsimdir." (Gül Ayinleri, s. 145)

Bir önceki öyküde olduğu gibi bu öyküde de olayın özünde aşk, daha doğrusu aşkın bedeli vardır. Ali Kemal Bey kendisini seven bir kızın kazara ölümüne sebep olmuştur. Bunun travmasını atlatamayıp meczup bir halde sokaklarda, varoşlarda gezmiş, kendini Allah yoluna adanmış, O'ndan yardım istemiş, dua etmiş, ibadet etmiş ancak bir çıkış yolu bulamamıştır. Sonra bir gece rüyasında kendisine bir mekân gösterilmiş ve o da oraya gittiğinde şimdi evli olduğu eşini bulmuştur.

"İşte dedim, rüyalarımın gerçeği bu. İşaret bu, veballerimin, cürmümün bedeli bu. Tanrının benim için bunu seçtiğine iman ettim. Ve tanrının huzurunda onunla evlendim."

Ölümüne sebep olduğu güzeller güzeline göstermesi gereken sevgiyi saygıyı işte bu acûzeye gösteriyor, böylece ruhunun ta derinliklerine kadar işleyen suçluluk duygusundan kurtulmaya çalışıyordu." (Gül Ayinleri, s. 147)

İşlediği günahın bedelini ödemek için çok ağır bir cezaya katlanan Ali Kemal Bey aslında saygı duyulacak biridir. Katlanması oldukça zor olan bu durumu

insanlara anlatmamış, kendi içinde yaşamıştır. Onun neden böyle olduğunu bilmeyen halk ise ona kendi dünyasından çekip çıkardığı hakaretleri layık görmektedir.

“Bize bühtan edenler kendi makamlarının, kendi derecelerinin halini dile getiriyorlar aslında. Kişi ne söylesen ne görürse kendisi odur. Çünkü kişi kişinin aynasıdır buyrulur. Bende onların düşündüğü hiçbir şey yoktur. Ben ne sapığım, ne deli. Ama benim bir imanım var. Onlarda olmayan budur belki. Mümin, imana gelmişe derler. İman, anlamaktır. Anlamak görmekle mümkündür. Görmeden, yaşamadan, tatmadan, anlamadan o makamların sözlerini söylemek abestir. Bilmeden anlamadan birini tan etmek abestir.” (Gül Ayinleri, s. 149)

Hayatın bu kadar dışında bırakılan Ali Kemal Bey aslında nerede olduğunun herkesten daha fazla farkındadır. Konuşmaları, anlattıkları hep gerçek bir Allah dostunun, gerçek bir ilim sahibinin sözleri gibidir. İnsanların bahsettikleri gibi biri olmadığı konuşmalarından anlaşılmaktadır.

Yazarın kahraman olarak seçtiği bu insanlar hep ön yargıların kurbanı olmuştur. İnsanlar onları anlamaya çalışmamıştır. Hep dış görünümlere bakarak, kendi fikirlerini ortaya koymuşlardır. Yazarın eleştirdiği noktada burasıdır. İnsanların, özellikle herkesten farklı olduğu düşünülen insanların bu şekilde toplum tarafından hayatın dışına itilmesine gönüllü razı gelmeyen Emir Kalkan, öykülerinde bu gibi kişileri işleyerek aslında onların gerçek yüzlerini bizlere göstermeye çalışır.

Emir Kalkan'ın öykülerinde insan ve çevre tasvirlerinin de önemli bir yeri vardır. Daha önce söylediğimiz gibi sevdiği kahramanlarından bahsederken kullandığı üslupla sevmedikleri için kullandığı oldukça farklıdır.

Ha Bu Diyar kitabındaki “Rüzgâr Hasan” isimli öyküsünde de ailesinin geçimine katkı sağlamak için çalışmak zorunda kalan bir çocuğun yaşadıklarına şahitlik ederiz.

Emir Kalkan, sokak satıcılarıyla, işportacılarla, işçi çocuklarla muhabbet etmeyi çok sever. Bu öyküde de anlatıcı, Hasan isimli ayakkabı boyacısı çocukla sohbet ederek başlar. Onun hikâyesini öğrenebilmek, belki de ona yardım edebilmek için uzun uzun konuşur.

Hasan'ın babası ölmüştür. Annesine destek olmak için ilkokulu bitirdikten sonra çalışmaya başlamıştır. Derdi küçük kardeşinin okumasıdır. Üstü başı perişandır ama mutludur. Yüzündeki gülümsemesi ve umudu, anlatıcıyı çok etkiler. Anlatıcı onun bu şekilde çalışmasına razı olmadığı için ona haftalık kazancını her hafta kendisinden almasını, okul zamanına kadar çalışmamasını, eylülde de okula yazdırmayı teklif eder. Uzun uğraşlar sonunda da bu teklifini kabul ettirir. Anlatıcının neden bu şekilde davrandığını kendi dilinden öğreniriz.

“Ben de böyle bir dünyadan geldiğim için onların huylarını iyi bilirim. Küçük bir ilgi, sahiplenme, arka çıkma bilemeyeceğiniz kadar çok sevindir onları.

...

Onlar da kendimi görür, kendi geçmişimi bulur, onları izlerken çocukluğumun o çetin şartlar altındaki yoksulluklarla dolu zor günlerini yeniden yaşarım. Her biri aynı kaderi paylaştığımız ikiz kardeşlerimmiş gibi gelir bana.

Bu yüzden ekmek kazanan bu küçük ellere, bu güçsüz omuzlara, bu yarı tereddüt, yarı umut dolu çekingen gözlere nerede görsem ilgi gösteririm, görmezlikten gelemem, boş ver deyip geçemem. Hepsinden mendil alırım, hepsine tartılırım.. hele hele akşam üzerleri, az bir şey kalmışsa ellerinde, onu satmadan gitmeyeceklerini bildiğim için bayatlamış son simitlerini, ezilmiş tüm sakızlarını satın alırım.” (Ha Bu Diyar, s. 15)

Emir Kalkan'ın özellikle küçük yaşlarda çalışmak zorunda kalan çocuklara bakış açısını anlatan bu cümleleri pek çok öyküsünde görebiliriz. Bu öyküsünde özellikle işçi çocuklara nasihatlerde bulunmakta, onlara ne kadar değer verdiğini ve insanlar tarafından da verilmesi gerektiğini anlatmaktadır.

“Aynı şeyleri mendil satanlara da söylüyorum;

- Olmaz böyle, bir bayanın ya da bir erkeğin, her neyse, takılıp peşine ille de al demeyeceksin. Şurda, köşede, mendiller kucağında bekleyeceksin, isteyen gelip alacak. Ticaret yapıyorsun sen, kimse sana karşılıksız para vermiyor, mal alıyor bedelini ödüyorlar, onurlu olacaksın.” (Ha Bu Diyar, s. 16)

Sokak satıcılarının, işçi çocukların dilencilerden farklı olduklarını bilmelerini ister yazar. Hem insanların hem de çocukların kendilerinin de bu gerçeğin farkında olmalarını, buna göre davranılmasını bekler. Onların yaptıkları işten utanmalarını istemez, şerefleriyle para kazandıklarını, çalışmak zorunda olmanın utanılacak bir şey olmadığını ama bunu hakkıyla ve düzgün bir şekilde yapmaları gerektiğini anlatır.

Hasan için de böyle düşüncelere sahiptir. Ona bir şekilde destek olmak istemektedir. Ancak Hasan bir süre sonra gelmez olur. Merak eder anlatıcı Hasan'ı ancak elinden de bir şey gelmez. Aylar sonra karşılaştıklarında Hasan'ın lüks bir pizzacıda komi olduğunu öğrenir. Yeni işinden, kazandığı paradan ve halinden memnundur. Onu öyle görünce anlatıcı çok mutlu olur.

Küçük yaşlarda çalışmak zorunda bırakılan çocukların toplum tarafından hayatın bu kadar dışında bırakılmalarına gönüllü razı olmaz yazarın. Elinde geldiğinde öykülerinde yer verdiği bu çocukların yaşadıkları onca zorluğa, acıya, zorlu koşullara rağmen aslında içlerinde ne güzellikler taşıdığının fark edilmesini ister.

Ha Bu Diyar kitabında yer alan “Yalınayak Takımı” isimli öyküsü de hayatın dışında kaldığı zannedilen ancak kimsenin fark etmediği kadar hayatın merkezinde olan beş arkadaş anlatılmaktadır.

Kaportacı Aziz, Nikelajcı Yılmaz, Akücü Kadir, Camcı Mehmet, Frenci Yaşar, Balatacı Nuh adındaki bu gençler şehirde “yalınayak takımı” diye adlandırılmaktadır.

“Yalınayak takımı” diye adlandırılan bu gençlerin özelliği ise tatsız, neşesiz gariban düğünlerine giderek düğünleri şenlendirmeleri, düğün sahiplerini sevindirmeleridir.

“Gariban ve yoksul takımı ise çocuklarını baş göz etmek için ya ucuz park köşelerinde ya da evlerinin önünde bir iki davul gümbürtüsüyle geçiştirmeye çalışırlar düğün belasını.

Tatsız, neşesiz hatta insanı kedere boğan bir merasimdir yoksullar için düğün. Gelen giden olmaz, seyretmeye değer bir şey sergilenmez... Bir iki mahcup yeniyetme ve gözleri yollarda kalmış, bu yalnızlıkta kimsesizliği daha derinden hisseden yoksul düğün sahiplerinin buruk bakışları ile eğlenceden çok kedere dönüşür düğün alayları.” (Ha Bu Diyar, s. 88)

Bu gençlerin böylesi düğünleri tercih etmeleri oldukça yüce bir davranıştır. Hiçbir karşılık beklemeden, davet edilmeden, sadece insanların o hüznü havalarını dağıtmayı, bir hayır duaların almayı kendilerine kar saymış bu gençlerin hayatın dışında olduklarını söylemek zordur. Sanayide gün boyu isin pasın içinde, bin bir zorlukla çalışarak ekmek parasını çıkarmaya çalışan bu gençlerin böylesine ince bir düşünceyle fakir düğünlerini şenlendirmeleri takdire şayandır.

“Tam da o mahcup, kasvetli ortamda, tam da düğünün sahipleri eli şakağa atmış kederlenirken birdenbire curcuna ile dalıverirler düğün alanına.

Gürültü, şamata, neşe, çığlık, türkü, nara ile başlarlar oynamaya...

Herkes birden şaşırır, birden canlanır.

Onlar oynarken diğer arkadaşları bahşiş takar davulcuya, davulcu coşar, zurnacı aşka gelir, bir kaynaşma bir coşkudur yayılır... Derken ortalık ana baba gününe döner, gökten inmiş gibi bir kalabalık, bir neşe, bir eğlence, bir sevinç yumağı doldurur düğün evini... Millet eğlenceye dalmış ve düğün tam tadına ulaşıp düğüne düğün denir hale gelince bizimkiler de sessizce, kimseye belli etmeden kaybolup giderler.” (Ha Bu Diyar, s. 89)

Gençlerin hiçbir beklenti içinde olmadan gösterdikleri bu incelik, bu geniş gönüllülük aslında onların hayatın dışından tam “hayatın kalbine” dokunduklarını göstermektedir. Ne kadar dışında görünürlerse görünsünler, toplum onları ne kadar hayatın dışındaymış gibi düşünürse düşünsün gösterdikleri bu incelikler onları en merkezde konumlandırmaktadır.

Emir Kalkan için büyük önem arz eden tiplerin başında deliler ve meczuplar gelir. Onlarsız bir şehrin olamayacağını, onlarsız şehrin eksik kalacağını söyler ve

onlara “şehrin efendileri” der. Zaten **Bu Taraf Anadolu** kitabındaki “Şehrin Efendileri” isimli öykü de adını buradan almaktadır.

En yakın arkadaşları, en yakın dostları olarak gördüğü deli, meczup ya da mecnun diye adlandırılan insanlardan bahsettiği öyküsü oldukça etkileyicidir. Bu insanların dış görünüşlerine takılı kalındığında asla fark edilemeyecek olan özelliklerinden, güzelliklerinden bahseder. İnsanların fark etmeden yanlarında geçip gittikleri bu insanların aslında ne kadar ince düşünceli ve zararsız olduklarını göstermek ister.

“Onlar bu şehrin cezbesi, coşkusu, ışığı, rengi, tadı, tuzu...”

Onlarsız bir dünya; karanlık, soğuk, boş bir mağaradan farksızdır gözümde.

Yaşamını kuru aklın peşine takmış, kendini bir şey sanan sevdasız, ukala, ucuz adamlara benzemez onlar.

Şan, şöhret, makam, mevki, gurur, kibir iplemezler.

Hile, hurda, riya nedir, bilmezler.

İhanet etmezler. Arkadan vurmazlar, tuzak kurmazlar, tongaya düşürmezler.

Kimsenin ekmeğiyle oynamazlar.

Yalan söylemezler, yalakalık etmezler.

Onlar için sultan da birdir, kul da.

Efendileri yoktur, köleleri de.

Dünyanın en özgür adamıdır onlar.

Sevgi. En çok değer verdikleri budur işte.

Onları, sevmek dışında hiçbir bedelle kazanamazsınız.

...

Çilenin, sabrın köprüsünden geçmişler.

Meşakkati ve mezelleti tatmışlar.

Âşık olmuşlar.

Yanmışlar, yaralanmışlar.

Bir yanları yıkık.

Hepsi de bela taşına razı.” (Bu Taraf Anadolu, s. 136)

İnsanlar sokakta gördükleri bir deliye, bir meczuba asla bu gözle bakmazlar. Genelde onlardan kaçar, yollarını değiştirirler. Muhatap olmayı akıllarına bile getirmezler. Oysa yazar için bu insanlar çok değerlidir. Deliliklerinin, meczupluklarının arkasında öyle derin, öyle hüznü dolu bir yaşanmışlık vardır ki bunu anlamak için onlara sevgiyle yaklaşmak gerekmektedir.

Onlar hayatın dışında bırakılmış olmalarına aldırmadan her gün gözlerimizin önünde şehirlerin içinde gezer dururlar. Hiçbir şey beklemeden, hiçbir şey istemeden kendi hallerince, küçük dünyalarında yaşarlar. Hiçbir zararları olmamasına rağmen insanların korkusu onları tanımamaktan gelmektedir. Yazarın öyküde bahsettiği üç meczup da günlük hayatımızda karşılaştığımız ancak fark etmediğimiz insanlardandır.

Deli Yusuf, kaygılarıyla ünlü bir delidir. Memleketin, insanların haline üzülür, dertlenir.

“- Yusuf baba, hayırdır? Ne düşünüyorsun derin derin?

- Ben düşünmeyeyim de kim düşünsün yav? Bu altı milyar adam ne yiyecek bu akşam!?” (Bu Taraf Anadolu, s. 137)

Deli Gıyas ise manevi işlere bakan bir meczuptur. Yağmur yağdığını, kar yağdığını söyler. Velilere namaz kıldığını anlatır. Kafiyele sözlerle insanlara bir şeyler anlatmaya çalışır. Ama uhrevi bir tarafları da yok değildir.

“Biz tüm evliyalar Ulu Camide toplanır, sabah namazını orada kılarız. Oraya gidiyorum.” (Bu Taraf Anadolu, s. 138)

Yazar için onların hayata kattıkları anlam çok önemlidir. Aşka, sevgiye kısacası gönüle önem veren Emir Kalkan için sevgiden başka bir şeye değer vermeyen bu insanların hayatın dışında kalmışlıkları sadece hüznü sebebidir. İnsanların onlardan korkmasına, onları sevmemesine, onları dışlamasına üzülür; çoğu insandan daha geniş gönlü ve ince fikirli olduklarını, hayatın yükünden arınmış olmanın onları yücelttiğini kabul eder.

Öykülerinde ele aldığı hayatın dışında kalan kişiler arasında sadece deliler ya da meczuplar bulunmaz. Diğer insanlardan daha farklı davrandıkları, hayata daha farklı açılardan yaklaştıkları için, sıradan olandan uzak durdukları için de toplum tarafından yadırganan, hayatın dışına itilen insanlar vardır.

Kayıp Yüzler kitabındaki “Şeytanın Arkadaşı” isimli öyküde de böyle birinden bahsedilir.

Öyküde ismi belirtilmeyen kahraman şehrin tam ortasında kiraathanesi olan elli yaşlarında bir adamdır. Modernleşen, yeni yeni binalar yapılan şehrin ortasında kalan iş yerine yüklü miktarda para teklif edip onu oradan çıkarmak isterler. Önceleri, insanların mutlu olduğu, derin sohbetlere daldığı, paranın pulun hesabının sorulmadığı kiraathanesinden vazgeçmek istemez; ancak ısrarlara dayanamaz ve dükkânını satar. Olaylar da bu andan itibaren başlar.

Kahramanın aldığı yüklü para insanlara dert olur. Ondan faydalanmak isteyenler etrafını sarar ama o hiçbirine yüz vermez. Zaten kiraathaneyi işlettiği zamanlarda da paraya önem veren biri değildir. Parası olmayandan çay kahve parası bile istemeyen bir adamdır. Bu nedenle elindeki paranın da aslında onun için herhangi bir önemi yoktur. Onun derdi bu paranın doğru bir şekilde ve hayırlı işlerde harcanmasıdır.

Emir Kalkan’ın pek çok öyküsünde gördüğümüz, insanların kendileri gibi olmayanlara karşı takındığı ön yargılı tavırları burada görmekteyiz. İnsanların ilgisinden bunalınca ortadan kaybolan kahraman aylar sonra iyi giyimli bir şekilde tekrar ortaya çıkar. Onun yokluğunda ise dedikodular bitip tükenmek bilmez.

“Kimi ‘Parayı bulunca şeytana yoldaş oldu!’ dediler.

Kimi ‘On kuruş on kuruş topladığı günleri unuttu!’ dediler.

Kimi ‘İçkiye, kadına düştü!’ dediler.

Kimi ‘Bu yaşta azanı teneşir paklar!’ dediler.” (Kayıp Yüzler, s. 80)

İnsanların sarf ettikleri bu cümleler ona fazlasıyla ön yargılı bir şekilde yaklaştıklarını göstermektedir. Onun akşama kadar şehirde gezmesi onlara farklı

gelmektedir. Eğer o parayla evler arabalar hanlar hamamlar almış olsa kimsenin sesi çıkmayacaktır. Ancak o dünya kadar parası olmasına rağmen insanların algılayamadığı ve anlamlandıramadığı bir şekilde yaşamaya devam edince herkes tarafından eleştirilecektir.

“Aksine o garları, terminalleri dolaşmaya başladı. Sabah çıkıyor, bir köşeye dikilip taksicileri izliyor uzaktan. Soğuk havada titreyerek müşteri bekleyen, daha sıftah bile etmemiş, canı sıkkın birini gözüne kestirip atlıyordu arabaya.

‘Evlata beni terminale bırakıver!’

Taksicinin birden bire cana gelişi, sevinişi, yüzüne yayılan umut ışığı mutlu ediyordu onu.

Terminalde iniyor, okkalı bir ücret veriyor taksiciye. Sonra yine dikilip bu tez terminalin taksicilerini gözlüyor. Bu kez onlardan birinin arabasına biniyor.

‘Evlata beni meydana atıversene!’

İştahla, sevinçle koşuyor taksi sürücüsü.

Bu böyle terminale git, meydana gel, akşama kadar defalarca sürüyor. Onlara para kazandırmış, iş çıkartmış olmanın keyfiyle dönüyor eve.” (Kayıp Yüzler, s. 81)

Onun yaptıkları sadece bununla sınırlı kalmaz. Lokantaları, özellikle de parası az olanların gittiği kıyıda köşede kalmış lokantalara gider ve oradaki garibanlara da türlü bahanelerle yemek ısmarlar, sigarasını alır, ceplerine para koyar. Üstü başı perişan birini gördüğü zaman ona kıyafet alır. Başka bir gün de amele pazarına gidip işçileri alır ve bahçesindeki duvarı yıktırır. Sonra başka bir amele pazarından başka işçileri götürüp yıkılan duvarı yaptırır. Bu böyle defalarca sürer gider. Onun tek kazancı, o insanların yüzlerindeki mutluluktur. Bu mutluluğa vesile olduğunu düşündükçe çocuk gibi sevinir.

“Bu böyle defalarca tekrarlanıyor.

Sonra yine taksi durakları. Yine garlar, terminaller, lokantalar, kahveler... Nerede bir düşkün, bir çaresiz görse sevindirmeye çalışıyor.

Bu yıllardır sürüyor böyle.” (Kayıp Yüzler, s. 83)

İnsanların ön yargılarının aksine onun yaptıkları aslında ne kadar ulvi amaçları olduğunu, ne kadar hassas düşünen bir insan olduğunu göstermektedir. Bütün servetini bu şekilde harcaması ve bunun bütün eleştirilere, ithamlara rağmen büyük bir özveriyle yapması takdire şayandır. İnsanların onu dışlamalarının sebebi de budur. Yaptıklarını neden yaptığını anlamamalarıdır.

“Camiye gelmez, hacca gitmez diye kınıyorlar beni. Kınayanların hepsi de üçe alıp on üçe satanlar. Milleti kandırıp kirlerinden arınmak için camiye koşuyorlar. Hamam mı orası? Kimi kandırıyorsun be hey ahmak!

... hiçbir şey paylaşmak kadar, insanları sevindirmek kadar mutlu etmedi beni.

Allahla dost olmak kolay yiğitsen insanlarla dost ol da göreyim. Allahın ne ihtiyacı var senin dostluğuna.” (Kayıp Yüzler, s. 83)

Normalde bu kadar parası olan bir insanın pek de yapmayacağı işlerin peşinde koşması, insanlara yardım etmesi ve bunu hiç kimseye sezdirmeden çok farklı şekillerde yapması oldukça önemlidir. İnsanlar onu hayatın dışında zannetseler de aslında o herkesten çok hayatın merkezinde yer almaktadır.

Aynı kitapta yer alan “Şeytan Çatlata” isimli öykü de bir önceki öyküyle aynı doğrultudadır. Yine bu öyküde de Kızıklı Teyze adında yardımsever birinin toplum tarafından algılanış şekline şahitlik edilir.

Burada göz önünde bulundurulması gereken husus hayatın dışında kaldığını ifade ettiğimiz insanların hep olumsuzluklar yaşıyor olmamalarıdır. Yani bütün hayatı iyilikler yaparak geçen, insanlar tarafından sevilen ve sayılan biri de hayatın dışında kalmış olabilir. Zaten konuya girişte de belirttiğimiz gibi yazar için önemli olan sıra dışı insanların hayatlarıdır. Sıradan olanla ilgili bir şey demeye gerek yoktur. Çünkü sıradan olan zaten hayatın her anında ve her yerinde vardır. Asıl

mesele sıra dışı olanları görebilmektedir. Bu nedenle bazı öykülerde yaptığı olumlu işler nedeniyle de hayatın dışında kalan insanlara rastlayabilmekteyiz.

Kızıklı Teyze sadece yaşadığı mahallede değil neredeyse bütün şehirde sevilen, sayılan biridir. Onun bu itibarı köklü ve zengin bir aileden gelmesiyle değil yardımseverliğiyle alakalıdır daha çok. Hiçbir ayırım yapmadan yardıma muhtaç kim varsa kendi eliyle yardım etmeyi kendine şiar edinmiş bu yaşlı kadın herkes için özel biridir.

“Gündüzleri bahçede torunları oynatır. Akşamları rahlenin başına geçip Kur’an aktarır. En büyük zevki Ramazan akşamlarında konu komşuya iftar vermektir. Pek sokakta gören olmaz onu. Ama ayda bir çıktığı zaman da yolunun üstündeki herkes hürmet gösterir, yaşlılar bile ayağa kalkıp azizler onu. Bir elinde bastonu, bir elinde ta gelinliğinden kalma deri çantası, ağır ağır yürür, çantası da, uzun mantosu da yerlerde sürünür.

O sokağa çıkar çıkmaz bir fısıltıdır başlar yaşlıların arasında;

- Şeytan çatlatan gidiyor!” (Kayıp Yüzler, s. 102)

Ona böyle bir yakıştırmanın yapılmasının nedeni şeytanı çatlatacak ölçüde iyilikler, hayırlar yapması; insanların dertlerini çözmeye çalışmasıdır. O kadar çok sevilmektedir ki bunu onun cenaze töreninde de görebiliriz.

“Vefatı tüm şehre yayıldı hemen. İnsanlar akın akın cam konağa koştular. Şehrin itibarlı, zengin yerlileri yanında yoksul kadınlar, yoksul erkeklerle, gözleri yaşlı öğrenciler de vardı gelenlerin arasında.” (Kayıp Yüzler, s. 102)

Onun bu kadar sevilmesinin arkasındaki sır anlatıcı tarafından şu şekilde aktarılır:

“O tam bir Osmanlı hatunuydu. Mütevazıydı, halden bilirdi. Merhametli olduğu kadar bilgeydi de. İnsanlara yol gösterir, iyilik öğütlerdi.

Konaktan her çıktığında bilirdik ki birilerinin yüzü gülecek, birilerinin sobaları yanacak, sofraları donanacak. Ve her yola düştüğünde bilirdik ki yoksul bir ev, muhtaç bir aile, gelin olacak bir yetim yolunu bekliyordur.

Sürüklediği o eski çantanın içinde mutlaka bir ailenin aylık geçimini sağlayacak kadar para bulunurdu. Kime götürür, kimlere yardım eder kimse bilmezdi. Kimseye de söylemezdi. Hatta yaptığı bu yardımları konu komşudan bile saklardı.

İnsanlar onu çok zengin sanırlardı. Oysa belirli bir geliri yoktu. Öyle sandığında, sepetinde altın akçesi de yoktu. Seccadesi vardı, bütün sermayesi seccadesiydi!

Her gün beş vakit namaz kıldığı o seccadeyi her ay oğullarından birine satardı. İşte çantasında yetime, öksüze, yoksula kimsesize taşıdığı para satılan seccadenin parasıydı.” (Kayıp Yüzler, s. 104)

Kızıklı Teyze'nin yaptıkları bir insanın eli açıklığının, yardımseverliğinin onun zenginliği ile mal varlığı ile alakalı olmadığını çok güzel göstermektedir. Onun bu kadar yardım yapması, sürekli birilerinin ihtiyacını gidermesi zenginliği ile alakalandırılmaktadır oysa zannedildiği gibi zengin biri değildir.

Bu tür insanlar her zaman, her gün yaşanan bu sıradan hayatın dışında yaşarlar. Toplumun onları hayatın dışına itmesine fırsat vermeden kendileri yerlerini alırlar. Çünkü onlar herkes gibi olmadıkları, olamadıkları için isteseler de istemeseler de hep bir adım dışarda kalacaklardır. Ancak bu dışarda kalma mevzuu olumsuz ölçekte değerlendirilmemelidir.

Aynı kitapta yer alan “Hazreti Yakup” isimli öyküde de gene bir meczuptan bahsedilmektedir. Ancak burada meczubun özellikleri hasis bir tüccar kullanılarak öne çıkarılmaktadır. Tüccar Necmettin Efendinin cimri tarafı ve dilencilere, sokakta kalmış kimsesizlere ve meczuplara bakışından yola çıkılarak hem bu tür insanların karakteri ortaya konmakta hem de meczupların ne kadar ince düşünceli olabilecekleri gösterilmektedir. Hazreti Yakup ismindeki bu meczubun da “gönül gözünün açık olduğu” başına gelenlerden anlaşılmaktadır.

Necmettin Efendi zengin bir tüccardır. Kara sakallı, çok şişman, boğazına çok düşkün bir adamdır. Yemeye düşkün olduğu yemeklerin başında da kelle gelmektedir.

“Sakin adamdır o. Vurdumduymazdır biraz da. Göbeği kendinden önde, kara uzun sakalını sallandıra sallandıra yürür. Boğazına düşkündür. Haftada iki gün kelleciye dalıp iki baş soğanla iki kelleyi süpürüp kaykıla kaykıla dönerdi mağazaya.” (Kayıp Yüzler, s. 105)

O günkü yemek faslından sonra Necmettin Efendi cebindeki bozuk paraları karşısına çıkan bir dilenciye vermeye niyet eder. Ancak burada da hasisliği kendini gösterecektir.

“Elini cebine attı. Parmaklarının ucuyla saymaya çalıştı bozukları: Elli, altmış, yetmiş... yüz elli kuruştı.

Kafasında hep dilenciye verebileceği bir miktar vardı. Yüz elli kuruş da çoktu ama.

- Neyse, dedi. Niyet ettik bir kere.” (Kayıp Yüzler, s. 105)

Aslında vereceği öyle yüksek bir miktar değildir; fakat onun için bu miktar fazladır. İçinde bir çatışma yaşamasına rağmen niyetini bozmaz. Dilenciye verecektir bozukları ama o gün de karşısına bir tane bile dilenci çıkmaz. Çıkan yaşlı, çirkin bir kadını da beğenmez. Ondan tiksindir. Parayı ona vermek yerine başkasına vermek ister. Ancak saatlerce yürümesine rağmen bir tane bile dilenci bulamaz. Yaşlı kadına vermediğine pişman olur ama iş işten geçmiştir. Niyetini bozmuştur. Öyle ki, şehirde bir tane bile dilenci bulamaz ve paraların ağırlığı giderek artar.

En son çare aklına Hazreti Yakup gelir. Cebindeki paraları ona vermeye karar verir. Şehirdeki Han Caminin önünde duran bu meczup şehrin ünlü meczuplarından.

“Yakup şehrin ünlü meczuplarından. Han caminin önünde dururdu hep. İriyarı, kirli partallar içinde, keçeleşmiş sakalıyla söylene söylene dolanır, durmadan sigara içerdi.” (Kayıp Yüzler, s. 107)

Hazreti Yakup’u da bulamayacağından korkan Necmettin Efendi onu caminin önünde görünce sevinir. Fakat olaylar umduğu gibi gelişmez. Yakup Necmettin Efendiyi görünce hızla onun yanına gider ve sakalını tutup sertçe çeker.

“Hazreti Yakup kükredi;

- Ceketinin cebindeki yüz elli kuruşu çıkart, dedi.

Necmettin Efendi bir robot gibi cebindeki yüz elli kuruşu çıkarttı hemen. Yakup çekip aldı elinden paraları.

Ve şiddetle kaldırıp kafasına çaldı Necmettin Efendinin. Bozukluklar kaldırıma saçıldı. Sonra dönüp azgın bakışlarla çekip gitti.” (Kayıp Yüzler, s. 108)

Necmettin Efendi tarafından sadece bir deli olarak görülen Hazreti Yakup aslında gönül gözü açık biridir. Meczuplardan çekinilmesinin sebeplerinden biri de budur aslında. Kirli, pejmürde hallerinin; boş boş bakan bakışlarının ya da sinirli tavırlarının arkasında insanların göremediği gerçekleri görmesini sağlayan bir izanları da vardır. Hele ki Necmettin Efendi gibi hasis insanlardan nefret eden Hazreti Yakup da ona gereken dersi verir. Niyetini bozmasının, tanımadığı, neden o hallere düştüğünü bilmediği muhtaç birine bu kadar kötü niyet beslemesinin cezasını herkesin içinde ağır bir şekilde verir.

Aynı kitapta yer alan “İz” isimli öyküde ise Kara Hamdi adındaki bir adamın yalnızlığından, çaresizliğinden ve kendisi hakkında hiçbir şey bilmeyen insanlar tarafından hayatın dışına itilmişliğinden bahsedilir.

Kara Hamdi, yetmiş yaşına gelmiş, bir işi, maaşı, hiçbir geliri olmayan fakir biridir. Kirasını ödemedikleri için ev sahibi tarafından evden atılırlar. Çaresizdirler. İnsanlar tarafından sevilmez, dışlanır. Oysa bu tamamen insanların ön yargısıdır. Onu gerçekten tanımazlar bile.

“Bu herkesin birbirini tanıdığı küçük şehirde ‘Karabela’ya çıkmıştı adı. Uzun boylu, asık yüzlü, kapkara biriydi. Suratındaki derin bıçak izi daha da çirkinleştiriyordu onu. Çocuklar görse kaçıyor, kadınlar görse yolunu değiştiriyordu.

Bir yığın hikâye anlatılıyordu hakkında; yol kestiği, adam vurduğu, hapishanelerde yattığı dilden dile dolaşıyordu.

Kimse sevmiyor, herkes ürküyordu ondan. Selam verdiği, selamını aldığı üç beş kişi dışında kimse yüzüne bakmıyordu. Kavgacı, geçimsiz biri olarak bilinirdi. Oysa hiç de öyle biri değildi. Haksızlıklara, yolsuzluklara tahammül edemez, bana ne deyip geçmezdi. Bu yüzden kaç kez belaya girmişti başı. Şehrin dayılarıyla, zorbalarıyla kapışmış, düşman sahibi olmuş, sabıkalı yaftası yemiş, hapse düşmüş, iyi bir kunduracı ustası olmasına rağmen işi dağılmış, böyle tek başına, yapayalnız kalmıştı sonunda.” (Kayıp Yüzler, s. 113)

Kara Hamdi'nin esasında iyi bir insan olduğunu anlatılardan öğreniriz. Tek sorunu kimsenin ses çıkarmadığı bir dünyada haksızlıklara, yolsuzluklara, kabadayılara, zorbalara tek başına direnmeye çalışmasıdır. İnsanların korktuğu, çekindiği, sevmediği bu adam aslında onların haklarını savunan, başı dik gezmesi gereken biridir; aslında bu yaşta böyle bir hale düşmesi, eşini ve kendisini sokaklarda bulması onun suçu değildir. Onu bu hayatın dışına iten, dedikodularıyla, ön yargılarıyla herkesin ondan soğumasına, uzaklaşmasına neden olan insanlardır.

Soğukta, yağmurda sokakta kalan Kara Hamdi ve eşi, gece bekçileri tarafından yakınlardaki bir inşaatın içine taşınırlar. Böylece en azından geceyi geçirmeleri, yağmurdan korunmaları sağlanır. Sabah olup da inşaatın sahibi geldiğinde Kara Hamdi her zaman olduğu gibi buradan da kovulacaklarını düşünür. Ancak inşaatın sahibi kovmak yerine onları kendi hazır dairelerinden birine oturtur. Onlara saygıda kusur etmez, evlerinin ihtiyacını alır.

Kara Hamdi'nin lüks bir dairede oturması herkesin dikkatini çeker ve herkes gene bildiği şekilde konuşmaya devam eder. Onun hakkında hiç kimse iyi düşünmez. Herkesin ona çalacağı bir karası vardır.

“- Gördün mü pislikleri? Ahırdan çık sarayda otur!

- Burada fakir numarası yaparmış sırtlan herif!

- Meymenetsiz! Sakla sakla da mezara mı götüreceksin o kadar parayı!

- Kirayı vermemek için komşu, yüzü gibi kalbi de kara sırtlanın!

- *Cimri yılan! Hayır mı edecek sanki! Haram para! Yol kesip bel keserek!*
- *İnşallah başlarına iner o apartman!*
- *Meğer sandık dolusu altını varmış kanlının!”* (Kayıp Yüzler, s. 116)

Yapılan bunca dedikodunun hiçbir aslı yoktur aslında. Yetmiş yaşında, elden ayaktan düşen bir ihtiyara kendileri yardım edecekleri, evden atılmasına, sokakta kalmasına razı gelmeyecekleri yerde düştükleri hal onlara oh çektirmektedir. Tanımadığı, bilmediği işin kötüsü tanıyıp bilmek de istemediği biri hakkında insanların bu şekilde acımasızca eleştiriler ve dedikodular yapmaları çok yanlıştır. İşin iç yüzünde, Kara Hamdi'nin bu hallere düşmesinde çok farklı durumlar söz konusudur. Ancak Kara Hamdi çok gururlu bir insan olduğu için başına gelenleri kimselere anlatmaz, kimse onun neden bu hallerde olduğunu, neden böyle iftiralara maruz kaldığını bilmez.

İnşaatın sahibinin Kara Hamdi'ye bu kadar iyi davranmasının, ona ev vermesinin, her ihtiyacını karşılmasının nedeni öğrenildiğinde aslında Kara Hamdi'nin gerçekte nasıl bir insan olduğu da net bir şekilde anlaşılacaktır. Çünkü inşaatın sahibi yıllar önce sokaklarda simit satan, fakir, çaresiz bir çocuktur. Simitlerini alıp paralarını vermeyen, kendisini döven serserilere karşı çocuğu koruyan kişi de Kara Hamdi'den başkası değildir.

“Aralarında bir kavga başladı. Üçü birden yüklendiler adama. Ama adam vurduğunu yıkıyordu. Birden bıçaklarını çekti üçü de. Rast gele sallıyorlardı. Darbelerden biri koluna denk geldi adamın. Bir diğeri yüzüne. Adam kanlar içinde kaldı. Serseriler kaçtılar. Bir kalabalık toplandı. Adam mendilini yüzüne bastırıp, hiçbir şey olmamış gibi bana döndü. Cebinden ikibuçukluk bir pangonot çıkartıp, elime tutuşturdu.

- *Ağlama, dedi. Erkekler ağlamaz. Hadi git simitini sat!*

O adam şimdi karşısında oturan Kara Hamdi'ydi işte.” (Kayıp Yüzler, s. 118)

İnşaatın sahibinin bu denli vefalı olmasının sebebini Kara Hamdi anlayamaz. Onu bir süre sonra buradan çıkaracağını zanneder ancak adam, Hamdi'ye ömrü olduğu müddetçe burada oturmasını ve dairenin onun olduğunu söyler.

İnsanların acımasız eleştirilerine bakıldığında Kara Hamdi'yi hiç kimsenin sevmemesi, zor durumda kaldığında da ona yardım etmemesi son derece doğaldır. Kara Hamdi tamamen kendi çevresi tarafından hayatın dışına itilmiş, yetmiş yaşında ele güne muhtaç hale getirilmiştir. Oysa hak ettiği hayat hiç de yaşadığı, yaşamak zorunda bırakıldığı hayat değildir. Başına gelen bütün olumsuzluklara rağmen isyan etmeyen Kara Hamdi'nin ödülü de en zor zamanında ona verilir. Yıllar önce serserilerden koruduğu çocuk ona hiç kimsenin yapmayacağı bir iyilik yapar ve Kara Hamdi'nin bunca yıldır haksızlıklara, yolsuzluklara karşı durmasının, kendisi hakkında söylenenlerin aksine dosdoğru bir adam olmasının mükâfatını ona verir.

SONUÇ

Emir Kalkan, kendini hiçbir zaman ön plana çıkarmayan bir yazardır. Karakter olarak da ön planda olmayı sevmeyen biri olduğunu söyleyen Emir Kalkan için önemli olan eserin ön plana çıkmasıdır. Bu noktadan hareketle onun için hayatın dışında yaşamayı tercih eden biri olduğu söylenebilir.

Eserlerinde ele aldığı kişilerin genelde toplumsal hayatın dışında yaşıyor olması da onun kendi mizacından kaynaklanmaktadır. Toplum dışına itilmiş, bir şekilde bu yaşantıya ayak uyduramamış insanlar için “arkadaşım” diyen yazar sıradan insanlara öykülerinde yer vermez.

Bilinçli bir Türk milliyetçisi olan, milli ve manevi değerlerin bir toplumu birlikte ve ayakta tutuyor olmasının önemini farkında olan Emir Kalkan’ın seçtiği konular da mutlaka toplumu ilgilendiren bir özellik gösterir. O, konularını seçerken sadece öykü yazmış olmak için konu belirlemez. Seçtiği konunun mutlaka toplumsal bir yaraya, bir eksikliğe, bir değişime temas etmesini; bir meczubun, bir sokak çocuğunun, bir âşığın, bir gazinin ya da zorla evlendirilen bir genç kızın duygu dünyasını gözler önüne sermesini bekler.

Emir Kalkan’ın öykülerinde toplumda görülemeyecek hiçbir olay ve kişi yoktur. Ele aldığı karakterlerinin bu konular içerisinde oldukça canlı bir şekilde yer alıyor olması da, bu kişilerin bir şekilde yazarın hayatının bir yerinde var olmasından kaynaklanır. Ele aldığı kişileri hayatının bir yerinde tanımış, bir yerinde onlarla karşılaşmış ya da onları uzaktan izlemiştir.

Emir Kalkan için hayatın dışında tabirini kullanırken aslında amacımız, onun öykülerinde yer alan hayatın dışında kalmış kişilerle olan yakınlığını belirtmektir. Çünkü kendisinin de ifade ettiği gibi onun kaynakları sıra dışı, uçtaki insanlardır. Sıradan olandan bir öykü çıkmayacağını, zaten günlük hayatta onlardan bolca bulunabildiğini ifade ederken o, yalnızca dikkatli bakılırsa görülebilecek insanları aradığını anlatmaktadır.

Öykülerine bakıldığında kişi seçimlerinde izlediği yol görülecektir. Din olgusunun ön planda olduğu öykülerinde artık klişeleşmiş imamlardan, hacılardan,

hocalardan bahsetmek yerine daha canlı kişileri seçer. Ancak bu insanların hasislikleriyle, yemeğe, kadına, paraya olan düşkünleriyle hayatın dışında olmalarına dikkat eder. Bayrak sevgisinden bahsederken bir asker, bir şehit çocuğu kullanmak yerine fakir, bir ayağı dizinden kesik, köyde yaşayan üstü başı pejmürde yaşlı bir gaziye seçer. Uzaktan bakılınca hiçbir şey ifade etmeyecek, kendi halinde bir ihtiyar olarak değerlendirilecek bu adam konuştuğunda vatan, millet ve bayrak aşkıyla dolu bir deve dönüşecektir. Yazar böyle yaparak öykülerinin daha etkili olmasını sağlar.

Öykülerinde kahraman olarak hayatın dışında kalan insanları seçmesinin bir başka nedeni de birbirine benzeyen, her zaman karşılaşılabilecek sıradan tiplerden hoşlanmaması, onlardan uzak durmasıdır. Yazar bu tür sıradan insanları sevmez. Her istediği olan, her istediğini yapabilen, mutlu bir aile tablosunun içinde yer alan, hiçbir acısı, hiçbir sıkıntısı olmayan insanları anlatmanın onun öykü anlayışında da yeri yoktur. Emir Kalkan'ın bir derdi, bir amacı vardır. O toplumda gördüğü bir yaraya neşter vurmak, bir eksikliği gözler önüne sermek, bir şeyleri değiştirebilmek istemektedir. Bu isteğini her gün düzenli olarak işine gidip gelen bir bankacıyla yapamayacağını bilir. Ama o bir meczubu kullanarak, bir sokak çocuğunu kullanarak bunu daha etkili bir şekilde yapabilmektedir. Aşkını bir Romen kızından, aşka ihanetin bedelini üstü başı perişan bir türbedardan, kardeşliği, paylaşmayı bir abdal davulcudan, vatan sevgisini okuma yazması olmayan fakir bir köylüden dinleyince yazarın seçtiği bu kişilerin olayları anlatmadaki güçlerine şahit oluruz.

KAYNAKLAR

AKSAN, Doğan (1987). **Her Yönuyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim**, C 1, Ankara: TDK Yay.

ALVER, Köksal (2006). **Edebiyatın Sosyolojik İmkânı**, Edebiyat Sosyolojisi, Ed. Köksal Alver, Ankara: Hece Yay.

ALVER, Köksal (2012). **Edebiyat Sosyolojisi İncelemeleri**, Ed. Köksal Alver, Ankara: Hece Yay.

AVŞAR, İmdat (2015). “Öteyüze Göçen Bilge Emir Kalkan”, **Türk Edebiyatı**, 43, S 503, s. 36-39.

AYDIN, Mustafa (2000). **Kurumlar Sosyolojisi**, Ankara: Vadi Yay.

BARBAROSOĞLU, Fatma (2016). “Taşranın ve Büyük Kentim Endam Aynası: Köy”, **Taşraya Bakmak**, Der. Tanıl Bora, 7. Bs., İstanbul: İletişim Yayınları, s. 245-257.

BATI, Uğur (2010). “Günümüzde Tüketim Araçları Küresel Köy Tezini Destekleyecek Yeni Bir ‘Esperanto’ mu: McDonald’s Örneğiyle Fastfood Restoranları Üzerinden Bir ‘Türdeşleşme Okuması’”, Ed. Can Bilgili, Nesrin Tan Akbulut, Zeynep Karahan Uslu, **Medya Eleştirileri-2010**, İstanbul: Beta Yay.

BKSGM, (2006). Töre ve Namus Cinayetleri İle Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan TBMM Araştırma Komisyon Raporu, Ankara: BKSGM Yay.

BAUMAN, Zygmunt (2015). **Sosyolojik Düşünmek**, Çev. Abdullah Yılmaz, 12. Bs., İstanbul: Ayrıntı Yay.

BOUGLE, Celestin (1964). **Sosyolojinin Unsurları**, Çev. Kâzım Namı Duru, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

CANATAN, Kadir (2016). “İğreti Hayatın Yarattığı İğreti Bir Tip: Gurbetçi”, **Toplumsal Tipler**, Ed. Mehmet Ali Aydemir, İstanbul: Açılım Kitap, s. 173-194.

CELİK. Celaleddin (2002). **Şehirleşme ve Din**, Konya: Çizgi Kitabevi Yay.

ÇETİN, Nurullah (2013). “Anadolu Türkünün Hikâyecisi Emir Kalkan”, **Berceste**, 11, S 127, s. 9-15.

DUMAN, İ. Hasan (2005). “Azınlık Hakları ve Lozan Antlaşması”, **TBB Dergisi**, S 57, s. 307-321.

DÜNDAR, Özge Z. (2012). “Değişen ve Değiş(e)meyen Yönleriyle Aile: Yapısı, Türleri ve İşlevleri”, **Değişen Toplumda Değişen Aile Sosyolojik Tartışmalar**, Ed. Nurşen Adak, Ankara: Siyasal Kitabevi, s. 39-63.

DÜZCAN, Eser (2012). “Türkiye'deki Güncel Konut Araştırmalarında 'Ev' Olgusu”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kadir Has Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

ERDEM, Tefik (2010). “Modernleşme”, **Sosyoloji: İnsan ve Toplum**, Ed. Vedat Bilgin-Erdinç Yazıcı-Huzyefe Aslan, Ankara: A Kitap, s. 263-285.

ERKAL, Mustafa (1995), **Sosyoloji**, İstanbul: Der Yay.

GÖRKEM, İsmail (2013). “Türkü Dinlemeyi Bilenlere Türkü Söyleyen Adam: Emir Kalkan”, **Berçeste**, 11, S 127, s. 16-19.

GÜMELİ, Turgay. (2006). *Orhan Kemal'in Gurbet Kuşları ve Latife Tekin'in Sevgili Arsız Ölüm Romanlarında Köyden Kente Göç ve Yoksulluk*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yedi Tepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

GÜREŞÇİ, Ertuğrul (2010). “Türkiye’de Kentten-Köye Göç Olgusu”. **Doğuş Üniversitesi Dergisi**, C 11, S 1, s. 77-86.

İÇLİ, Gönül (1997). “Aile Araştırmalarında Yöntem ve Yaklaşım”, **Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, S 3, s. 59-67.

KAHYA, Yavuz ve Fatih IRMAK (2014). “Kayıtdışı Ekonomi ve Suç Örgütlenmeleri İlişkisinin Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, C 18, S 1, s. 349-362.

KALKAN, Emir (1988). **Çağlar Boyunca Kayseri Şairleri**, Kayseri: Özel İdare Matbaası.

KALKAN, Emir (2003). **Gül Ayinleri**, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

KALKAN, Emir (2005). **Hoşcakal Şehir**, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

KALKAN, Emir ve İrfan Birol ve Murat Yerlikhan (2006). **Kayseri Meşhurları**, Kayseri: Mazaka Yay.

KALKAN, Emir (2007). **Ha Bu Diyar**, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

KALKAN, Emir (2008). **Bu Taraf Anadolu**, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

KALKAN, Emir (2010). **Türk Düğünü**, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

KALKAN, Emir (2011). **Kayıp Yüzler**, 2. Bs., İstanbul: Ötüken Neşriyat.

KALKAN, Emir (2012). **Mor Feryatlar Afşar Ağıtları**, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

KALKAN, Emir (2012). **Kanatsız Kuşlar Şehri**, 9. Bs., İstanbul: Ötüken Neşriyat.

KALKAN, Emir (2013). **Yurttaş Sokak**, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

KALKAN, Emir (2015). **20. Yüzyıl Türk Halk Şairleri**, İstanbul: Ötüken Neşriyat.

KAYGALAK, Sevilay (2009). **Kentin Mültecileri Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme**, Ankara: Dipnot Yay.

KELEŞ, İhsan (1996). *Türkiye’de Kent Planlanmasının Sosyo-Kültürel Boyutları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

KIRAY (Belik), Mübeccel. (1998). **Kentleşme Yazıları**, İstanbul: Bağlam Yay.

KÖSEMİHAL, N. Şazi (1964). “Edebiyat Sosyolojisine Giriş”, **Sosyoloji Dergisi**, 16, C 2, S 19-20, s. 1-37.

KÖSEMİHAL, N. Şazi (1967). “Sosyolojide Yöntem”, **Sosyoloji Dergisi**, 17, C 2, S 20-21, s. 1-16.

KÖSEMİHAL, N. Şazi (1967). “Yurdumuzda Edebiyat Sosyolojisiyle İlgili Araştırmalar”, **Sosyoloji Dergisi**, 17, C 2, S 20-21, s. 185-192.

MARAŞLI, Tahir (2013). “Kanatsız Kuşlar Şehri”, **Berceste**, 11, S 127, s. 20-21.

MORAN, Berna (1999). **Edebiyat Kuramları ve Eleştiri**, İstanbul: İletişim Yay.

NACAĞ, İbrahim (2016). “Merkeze İthafen Taşranın Hikâyesi”, **Sosyoloji Divanı-Sosyolojik Muhayyile Özel Sayısı**, 4, S 8, s. 377-387

OSMAN, Hager S.A. (2015). *Emir Kalkan Hayatı ve Eserleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

ÖGEL, Bahattin (2016). **Türklerde Devlet Anlayışı**, 2. Bs., İstanbul: Ötüken Neşriyat.

ÖZARSLAN, Osman (2016). **Hovarda Âlemi-Taşrada Eğlence ve Erkeklik**, 3. Bs., İstanbul: İletişim Yay.

ÖZCAN, Tarık (2000). “Romanda Sosyal Ortam”. **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Elazığ, c. 10, S 2, s. 99-110.

ÖZDEMİR, Nuray (2013). “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Yol Vergisi”. **Ankara Üniversitesi DTCF Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi**, C 32, S 53, s. 213-247.

ÖZER, İnan (2004). **Kentleşme, Kentleşme ve Kentsel Değişme**, Bursa: Ekin Kitabevi

SOYKAN, Ö. Naci (1989). “Edebiyat Sosyolojisinde Uygulamalı Bir Yöntem Denemesi”, **Adam Sanat**, 4, S 46, s. 19-22.

ŞENYAPILI, Önder (1983). “Türk Yazınında Kırdan Kente Göç Olgusu”. **Yazko Edebiyat**, S 32, s. 74-87.

TOK, Vedat Ali (2013). “Emir Kalkan İle Sanatı ve Eserleri Üzerine”, **Berceste**, 11, S 127, s. 3-6.

TOK, Vedat Ali (2010). **Emir Kalkan ve Kayıp Yüzler**, <http://www.toredergisi.net/duyurular/emir-kalkan-ve-kayip-vuzler-vedat-ali-tok.html>, (04.11.2016).

TOPÇUOĞLU, Hamide (1977). *Çeşitli Toplum ve Kültür Tipleri ve Boşanma Nedenleri*, **Ankara Hukuk Fakültesi 50. Yıl Armağanı 1925-1975**, C II, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yay., s. 47-66.

ULUÇ, Güliz ve Murat **SOYDAN** (2009). “*Güneşe Yolculuk ve Berlin İn Berlin Filmlerinde İki Eksen, İki Dil Oyunu, Tek Olgu: Göç*”. **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S. 26, s. 181-198.

ULUTAŞ, Ejder (2017). “*Taşradan İnsan Manzaraları*”, **Taşra Halleri**, Ed. Köksal Alver, Konya: Çizgi Kitabevi, s. 209-250.

ÜMİT, Ahmet (2015). **Elveda Güzel Vatanım**, İstanbul: Everest Yay.

YALÇIN, Alemdar (1984). “*Türk Romanında Şehirleşme*”. **Töre**, S 154, s. 31-35.

YILMAZ, Salih (2014). “*Türk Mitolojisinde Bilgelik Kavramı*”, *Türk Dünyası Bilgeler Zirvesi: Gönül Sultanları Buluşması*, Eskişehir: Türk Dünyası Kültür Başkenti Ajansı (TDKB), s. 233-251.

YÖRÜKHAN, Turhan (2012). **Sosyolojik ve Sosyal Psikolojik Görüş Açısıyla Şehir, Konut ve Mahremiyet**, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.

WELLEK, R. ve Austin **WARREN** (1983). **Edebiyat Biliminin Temelleri**, Çev. Ahmet Edip Uysal. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay.

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ KONYA SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
--	---	---

ÖZ GEÇMİŞ

28/08/1986 tarihinde Çorum İskilip'te dünyaya geldi. Yozgat Çekerek'te başladığı ilkokulu Muğla Datça'da, ortaokulu Şanlıurfa Halfeti'de ve liseyi de Çorum Alaca'da bitirdi. 2002 yılında kazandığı Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği bölümünden 2007 yılında mezun oldu. Bir süre özel kurumlarda görev yaptıktan sonra 2010 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na kadrolu edebiyat öğretmeni olarak atandı. Halen Karaman Merkez Larende Anadolu Lisesi'nde müdür yardımcısı olarak görev yapmaktadır. Evli ve bir çocuk babasıdır.